

YU ISSN 0353-9644

БРАНИЧ

*Часопис за правну теорију и праксу
Адвокатске коморе Србије*

1

Београд

2006

БРАНИЧ

ЛИСТ ЗА ПРАВНЕ И ДРЖАВНЕ НАУКЕ

ОРГАН УДРУЖЕЊА ЈАВНИХ ПРАВОЗАСТУПНИКА У СРБИЈИ

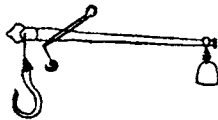
ГОДИНА ПРВА

ВЛАСНИК

УДРУЖЕЊЕ ЈАВНИХ ПРАВОЗАСТУПНИКА У СРБИЈИ

ОДГОВОРНИ УРЕДНИЦИ

МИЛАН СТ. МАРКОВИЋ И БОРЂЕ А. НЕНАДОВИЋ
Јавни правозаступници

БЕОГРАД

ШТАМПАНО У ШТАМПАРИ ЗАДРУГЕ ШТАМПАРСКИХ РАДНИКА И У ЗАКУПНОЈ
ШТАМПАРИ Ј. Ј. МЕДЕЦИЈАНА И КИМПАКОВИЋА

Факсимил насловне стране *Бранича* од 1. јануара 1887. године

YU ISSN 0353-9644

БРАНИЧ

*Часопис за правну теорију и праксу
Адвокатске коморе Србије*

Година CXIX • Нова серија • Број 1

Београд

2006.

Власник и издавач:
АДВОКАТСКА КОМОРА СРБИЈЕ
11000 Београд, Дечанска бр. 13/II
Телефон: +381 11/32 39 875 – Факс: 32 37 082
www.advokatska-komora.co.yu

Досадашњи главни и одговорни уредници:
Милан Ст. МАРКОВИЋ (1887. и 1897–1901); Ђорђе НЕНАДОВИЋ (1888–1890);
Добривоје-Добра ПЕТКОВИЋ (1902–1906. и 1925–1926); Љубомир СТЕФАНОВИЋ
(1927–1930); Др Обрад БЛАГОЈЕВИЋ (1931–1933); Др Видан БЛАГОЈЕВИЋ (1934); Др Радоје
ВУКЧЕВИЋ (1935–1937); Владимир СИМИЋ (1938–1941); Др Александар МИКУЛИЋ
(Адвокатура, 1976–1981); Горазд ОГУРЕК (Адвокатура, 1982–1984); Михаило МЛАДЕНОВИЋ
(Адвокатура, 1985–1990); Мирослав ДИНЧИЋ (1991–1995); Живојин ШЕСТИЋ (1995–2002).

Главни и одговорни уредник:

———— * —————
Др Недељко ЈОВАНЧЕВИЋ
адвокат у Београду

Уређивачки одбор:

———— * —————
Рајна АНДРИЋ, адвокат у Београду, **др Радоња ДУБЉЕВИЋ**, адвокат у
Београду, доцент **др Марко Ђурђевић**, **Раде ЈАНКОВИЋ**, адвокат у Бољевцу,
Драган НИКОЛИЋ, адвокат у Пожаревцу, **проф. др Ђорђе Лазин**, **мр**
Слободан СТОЈАНОВИЋ, адвокат у Београду, **Мирко ТРИПКОВИЋ**,
адвокат у Београду, **Милинко ТРИФКОВИЋ**, адвокат у Земуну, **Ненад**
ЦЕЛЕБИЋИЋ, адвокат у Београду

Графички уредник: **Зоран БОЖИЋ**, дипл. инг.
Лектура, коректура и њелом: **Душан ЋАСИЋ**

Адреса редакције:

———— * —————
АДВОКАТСКА КОМОРА СРБИЈЕ
11000 БЕОГРАД, Дечанска 13/II – Тел.: +381 11/32 39 875 – Факс: 32 37 082
БРАНИЧ излази тромесечно. Годишња претплата износи 160 динара, а појединачни број је 40
динара. Рукописи се не враћају. Сарадња у часопису се не хонорише.
Прејилаша: **АДВОКАТСКА КОМОРА СРБИЈЕ** – 11000 БЕОГРАД, Дечанска 13/II,
са назнаком: за *Бранич*. Жиро-рачун број: 205-12358-68
На основу мишљења Републичког министарства за културу, број 413-00-1737/2001-04,
од 21. децембра 2001. године, часопис је ослобођен од обавеза плаћања пореза на промет.
Штампано у 6.300 примерака
Штампа: ТОН ПЛУС, Београд

САДРЖАЈ

ЧЛАНЦИ

Момчило Грубач

Усаглашавање законика о кривичном поступку са новим кривичним закоником – још један необављен посао 5

Јован Крстић

Нови законик о кривичном поступку или измене и допуне постојећег 20

Никола Бодирођа

Чињенично и правно питање у ревизији 33

РАСПРАВЕ

Мирослав Д. Бојић

Нацрт Законика о кривичном поступку 55

Милан Рајајић

Државина и њена заштита 57

СУДСКА ПРАКСА

Ненад Целебџић

Државина – судска пракса 75

МЕЂУНАРОДНИ КРИВИЧНИ СУД

Срејто Ноџо

Појам, извори и начела међународног кривичног права 85

ПРИКАЗИ И ОСВРТИ

Ђорђе Н. Лојичић

Књига проф. др Обрада Перића *Коментар закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичној правној заштити малолетних лица* 99

<i>Недељко Јованчевић</i>	
Књига Илије Симића и Александра Трешњева <i>Збирка судских одлука из кривичноправне материје</i>	101
<i>Трошкови кривичног поступка,</i> (приредио мр Сретко Јанковић)	103
Књига др Јелене Ђ. Лопичић-Јанчић <i>Кривичноправна заштитна радња заробљеника у</i> <i>Југословенском кривичном праву</i>	104
<i>Слободан Мавреновић</i>	
Време у којем је адвокатура представљала највећи проблем нашег судства	106
<i>Ненад Целебџић</i>	
Зрела расправа	109
НАУЧНИ СКУПОВИ	
<i>Недељко Јованчевић</i>	
Примена новог кривичног законодавства Републике Србије (Копаоник '06); Примена међународног кривичног права од стране међународних и домаћих судова (Тара '06)	110
ИНФОРМАТИВНИ БИЛТЕН БРОЈ 46	113
Округли сто „Прекогранична активност адвоката“	136
IN MEMORIAM	
Др Јован Бутуровић	177
Радивоје Поповић – Поп	179
Воја Берберовић	180

Ч Л А Н Ц И

Бранич, бр. 1/2006

UDK: 343.2/7 (497,11)

Др Момчило Грубач

Проф. Правног факултета „Унион“ у Београду

УСАГЛАШАВАЊЕ ЗАКОНИКА О КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ СА НОВИМ КРИВИЧНИМ ЗАКОНИКОМ – ЈОШ ЈЕДАН НЕОБАВЉЕН ПОСаО

Сажетак: Аутор у овом раду критикује поступак законодавца који приликом доношења новог Кривичног законика није истовремено припремио измене Законика о кривичном поступку, којима би се та два велика правна акта међусобно усагласили, што је услов за њихову успешну примену. Кривични поступак служи оживотворењу Кривичног законика и због тога прописи кривичног материјалног и кривичног процесног права морају бити у међусобном складу. И поред тога што је нови КЗ донео велики број потпуно нових решења, битно различитих у односу на решења претходног КЗ, Законик о кривичном поступку је остао неизмењен, тако да између важећег кривичног материјалног и процесног права више не постоји неопходна комплементарност. То ће несумњиво изазвати тешкоће у примени једног и другог права, а према мишљењу аутора, противречности које на тај начин настају између закона могу озбиљно да угрозе и функционисање читавог правног система, односно појединих његових подсистема. У раду је указано на неколико најкрупнијих неслагања између важећег материјалног и процесног кривичног законодавства која су проузрокована доношењем новог КЗ и која би хитном изменом ЗКП требало што пре отклонити.

Кључне речи: Кривични законик, Законик о кривичном поступку, кривично дело, кривица, мере безбедности, лечење и чување у здравственој установи, малолетници, рехабилитација, брисање осуде, предлог оштећеног за кривично гоњење, условни отпуст, продужено кривично дело, јавно објављивање пресуде, ослобођење од казне.

Увод

Почетком октобра 2005. године донет је нови Кривични законик Србије („Сл. гласник РС“, 85/2005). Законик је ступио на снагу 1. јан. 2006. год. и садржи многе новине и значајне разлике у односу

на до тада важеће кривично законодавство, које се налазило у тзв. Основном кривичном закону (преименовани КЗ СРЈ) и Кривичном закону Србије. Чак и кад су много мање значајне, измене и нова решења у кривичном законодавству по правилу захтевају промене у свим другим правним прописима који са њим стоје у вези, нарочито у Законику о кривичном поступку који, као инструмент за примену Кривичног законика, мора са њим да буде у потпуном складу. И поред тога, доношење новог КЗ овога пута није било праћено никаквим изменама ЗКП, тако да су два законика постали међусобно неусаглашени и противречни у појединим питањима, што ће несумњиво имати рђаве последице у њиховој примени.

О међусобном усаглашавању законодавства уопште и кривичног законодавства посебно, па чак и о усаглашавању законодавства са новим уставним одредбама и ратификованим прописима међународног права, код нас се у последње време мало води рачуна. Тако нпр. наше кривично процесно законодавство је било усаглашено са Уставом СРЈ из 1992. године тек 2001. године, доношењем Законика о кривичном поступку који је ступио на снагу крајем марта 2002. године, дакле, свега десетак месеци пре него што је тај Устав био замењен Уставном повељом (4. фебруар 2003). Изгледа да ће и Уставна повеља отићи у историју пре него што закони чланица државне заједнице буду са њом усаглашени. Усаглашавање закона међусобно, а посебно са новим уставима било је некада у Југославији редован, често и једини повод за измене постојећих закона, а иновирање материјалног и процесног законодавства обављано је по правилу истовремено. Иако тесно повезани, кривични закони и закони о кривичном поступку се данас доносе, мењају и допуњавају потпуно некоординирано и независно једни од других, не само временски, већ и у сваком другом погледу. Радне групе задужене за припрему законских пројеката из ове две области састављају се искључиво од специјалиста за материјално, односно процесно право који, осим за „своју“ специјалност, немају много интересовања за друге области кривичног законодавства, често ни довољно ширих правних знања. Такав рад на припреми закона не омогућује да се на време уоче последице које ће измене у једној области права произвести у другој, и да се поремећени склад настао због измена на једној страни благовремено отклони изменама на другој страни. Затварање у уске специјалистичке оквире приметно је не само у законодавном раду, већ и

иначе, на универзитету, у научним институтима, па чак и у судској пракси. Ретко се може пронаћи појединац који подједнако добро влада проблематиком и материјалног и процесног права. Све се то негативно одражава на поступак стварања права, и не само што иде на штету квалитета нових закона, већ због општрих противречности до којих због тога долази између појединих закона, прети да угрози функционисање правног система, односно његовог кривичноправног подсистема. Из тих и сличних разлога и доношење новог Кривичног законика, које није било праћено истовременим прилагођавањем процесног законодавства, довело је до озбиљне и забрињавајуће неусклађености између кривичног материјалног и процесног права, што већ сада изазива значајне тешкоће у њиховој примени, од којих неке судска пракса неће моћи сама никако да савлада. Те неусклађености, које није смео да допусти, законодавац би морао да што пре отклонити.

У наставку овога рада приказаћемо у неколико тачака најкрупнија неслагања између важећег материјалног и процесног кривичног права проузрокована доношењем новог Кривичног законика.

1. Нова дефиниција кривичног дела и њен утицај на одредбе ЗКП

Најкрупнија измена извршена новим КЗ састоји се у обједињавању појмова кривичног дела и кривичне одговорности. Тачније, појам кривичне одговорности, модификован и замењен појмом кривице (члан 22. КЗ), постао је елемент општег појма кривичног дела, уз противправност и предвиђеност дела у закону (члан 14. став 1). Нема кривичног дела уколико је искључена противправност или кривица, иако постоје сва обележја кривичног дела одређена законом (члан 14. став 2). Због тога се ни у ЗКП више не може говорити о кривичној одговорности, јер тај израз КЗ више не познаје, нити о кривици као о самосталном појму, посебно уз појам кривичног дела у који је сада укључена. Док су кривично дело и кривична одговорност били самосталне категорије материјалног кривичног права, представљали су алтернативне основне за доношење одређених процесних одлука (за одлуку већа о обустави истраге – члан 254. став 1. и члан 274. став 1. ЗКП; за пресуду којом се оптужени ослобађа оптужбе – члан 355. ЗКП)

или посебне разлоге за улагање правних лекова (члан 369. тач. 1. и 2. ЗКП). После доношења новог КЗ те алтернативне одредбе више немају никаквог смисла и требало би их објединити, тј. изоставити оне које говоре о кривичној одговорности (јер су садржане у одредбама које говоре о кривичном делу).

Неопходно је приметити, да нови концепт појма кривичног дела није доследно спроведен у другим областима кривичног неправда. Тако нпр. нови Закон о прекршајима (из новембра 2005) говори о *прекршајној одговорности* и даље одвојено од појма прекршаја и основа за искључење те врсте деликта, иако у ставу 2. члана 2. прописује да нема прекршаја ако је искључена кривица. При томе, појам кривице је дат у одредбама о прекршајној одговорности (глава III), а не у одредбама које се односе на прекршајно дело (глава II). Појам привредног преступа остао је потпуно неизмењен, јер Закон о привредним преступима још није иновiran.

2. Промена у схватању мере безбедности обавезног лечења и чувања у здравственој установи и њен утицај на поступак за примену те мере

И поред промена у појму кривичног дела, задржана је мера безбедности обавезног психијатријског лечења и чувања у здравственој установи. Дилему је изазвало ново схватање по коме је кривица постала саставни део појма кривичног дела. Кривице нема ако је учинилац у време извршења дела био неурачунљив, а како је кривица ушла у појам кривичног дела, тада нема ни кривичног дела. За дела која нису кривична дела следују неке друге мере друштвеног утицања а не кривичне санкције (као у случају деце до 14 година старости). Међутим, законодавац није имао храбрости, иако би то више одговарало његовој новој концепцији појма кривичног дела и кривице, да дела неурачунљивих учинилаца (који нису могли да схвате значај свога дела или нису могли да управљају својим поступцима услед душевне болести, привремене душевне поремећености, заосталог душевног развоја или друге теже душевне поремећености), која би иначе била кривична дела, остави без кривичне санкције, и да их препусти другом (здравственом) законодавству.

Законодавац се, међутим, послужио неком врстом правничке акробатике. Прво је у уводним одредбама рекао да су мере без-

бедности и васпитне мере кривичне санкције, исто као и казне и мере упозорења (члан 4. став 1), али да између њих ипак постоји разлика, јер се казне и мере упозорења могу изрицати само учиниоцима који су криви (члан 2), а оне друге кривичне санкције (мере безбедности и васпитне мере) и учиниоцима који нису криви, изузимајући децу до 14 година којима се не може изрећи ни једна кривична санкција (члан 4. став 3). Осим тога, примену мере безбедности обавезног психијатријског лечења и чувања у здравственој установи према неурачунљивом учиниоцу законодавац, сасвим непринципијелно, не веже ни за *кривично дело*, већ за „*протипично дело предвиђено у закону као кривично дело*“ (члан 81. став 2), чиме ипак није избегао приговор да се та кривична санкција (мера безбедности) изриче за дело које није кривично дело и учиниоцу који није крив. То исто дело кад га изврши учинилац у стању битно смањене урачунљивости (која не искључује кривицу) законодавац назива кривичним делом (члан 81. став 1). – Дакле, једна кривична санкција, према новом КЗ, изриче се за дело које није кривично дело и учиниоцу који није крив. Досадашњи апсурд, да постоји кривична санкција која се изриче за кривично дело лицу које није кривично одговорно, удвостручен је.

Напред изложена проблематика, према нашем мишљењу, могла је бити решена једноставније и доследније, преношењем мере безбедности обавезног лечења и чувања у здравственој установи из кривичног права у здравствено и ванпарнично законодавство. Нови Закон о здравственој заштити, донет готово истовремено кад и КЗ, лако је могао реализовати ту идеју. У одредби члана 44. поменутог Закона, која стоји одмах иза одељака о правима и дужностима пацијената, предвиђено је „обавезно упућивање у психијатријску установу“, као заштитна мера према грађанину за кога се претпоставља да је душевни болесник и да ће бити опасан за друштво. Према одредбама тога члана Закона, ако доктор медицине (тј. лекар опште праксе), односно специјалиста (психијатар или неуропсихијатар) процени да неко болује од душевне болести која је таква да би болесник могао да угрози сопствени живот или живот других лица, или имовину (своју или туђу), може да га упутује у одговарајућу стационарну здравствену установу у коју се смешта ради болничког лечења, с тим што је конзилијум лекара те установе дужан да већ наредног дана одлучи да ли ће болесник бити задржан на болничком лечењу.

Наведени законски члан има још две значајне одредбе: прва (став 2) прописује да је здравствена установа дужна да о пријему (боље речено о задржавању) болесника обавести надлежни суд у року од 48 сати, и друга (став 3), да ће бити донет посебан закон (не види се када) којим ће бити уређени начин, поступак, организација и услови *лечења* принудно хоспитализованих душевних болесника.

Обавештавање надлежног суда има смисла кад се доведе у везу са Законом о ванпарничном поступку („Сл. гласник СРС“, 25/82) у коме већ постоје одредбе о „задржавању у здравственој организацији која обавља делатност у области неуропсихијатрије“ (чл. 45–55). Према тим одредбама, у том посебном ванпарничном поступку суд одлучује о смештању и задржавању душевно болесног лица у одговарајућој здравственој организацији кад је због природе болести неопходно да то лице буде ограничено у слободи кретања или општења са спољним светом (члан 45. став 1. ЗВП). Кад здравствена организација прими на лечење неко лице без његове сагласности или без одлуке суда, дужна је да то у року од три дана (према Закону о здравственој заштити тај рок је 48 сати) пријави суду на чијем подручју се организација налази (члан 46. став 1. ЗВП). Суд води поступак по службеној дужности чим прими обавештење од здравствене организације да је неко примљен или задржан на лечењу без своје сагласности. У том поступку суд обавезно одређује психијатријско вештачење, да би се утврдили услови за задржавање лица у здравственој установи. Суд је дужан да најкасније *у року од тридесет дана од пријема обавештења здравствене установе* донесе одлуку о томе да ли ће се лице у питању дефинитивно задржати у здравственој установи. Ако одлучи да примљено лице буде задржано у здравственој установи, суд одређује време задржавања, које не може бити дуже од једне године (члан 51. став 1. ЗВП). Здравствена организација је дужна да суду повремено доставља извештаје о здравственом стању задржаног лица, а суд може и пре истека времена одређеног за задржавање, по службеној дужности или на предлог овлашћеног лица, да одлучи о пуштању из здравствене установе, ако се утврди да се здравствено стање болесника побољшало толико да су престали разлози за његово даље задржавање (члан 51. став 2. и члан 52. ЗВП). Одлуком суда време задржавања може бити и

продужено, ако здравствена установа оцени да болесник треба да остане на лечењу и по истеку времена одређеног у решењу суда и ако такав предлог поднесе суду 30 дана пре истека рока задржавања (члан 53. ЗВП). Против решења суда о смештају у здравственој установи на одређено време и против решења о продужењу задржавања жалбу могу изјавити лице према коме се поступак води и његов старалац, односно привремени заступник (члан 55. у вези члана 39. ЗВП).

Нема никаквог разлога да се у напред приказаном ванпарничном или другом сличном поступку, на предлог јавног тужиоца, не изриче и мера безбедности обавезног лечења и чувања у здравственој установи која више није везана ни за кривицу ни за извршено кривично дело, већ за „противправно дело предвиђено у закону као кривично дело“. Та се мера ни до сада (кад се дело неурачунљивог лица правно сматрало кривичним делом) није изрицала у кривичном поступку. Наравно, овај ванпарнични поступак, уређен једним прилично застарелим законом (из 1982. год.), требало би осавременити, модификовати и снабдети гаранцијама за сигурнију и потпунију заштиту личне слободе грађана од могућих грешака и злоупотреба, као што су обавезна одбрана, прописивање прецизнијих рокова за трајања мере, установљавање сигурније периодичне контроле за испитивање оправданости њеног даљег трајања, увођење инструмената за остваривање начела хитности поступка и нарочито, детаљније уређење самог судског поступка за изрицање мере, који би морао имати барем основне елементе контрадикторног поступка. Све је то неопходно, јер се у случају принудне хоспитализације у суштини ради о лишењу слободе, па грађанин мора имати све гаранције као и у случају сваког другог одузимања или ограничавања личне слободе. Највећа слабост важећих законских одредаба о том ванпарничном поступку је у томе што омогућавају принудну хоспитализацију у психијатријској установи и пре судске одлуке, и то у трајању од читавих месец дана.

Кратко речено, мислимо да одредбе о мери безбедности обавезног лечења и чувања у психијатријској установи и о поступку њене примене треба изоставити из КЗ односно ЗКП, а одредбе Закона о ванпарничном поступку допунити нормама које се сада налазе у чл. 505–510. ЗКП.

3. Одредбе о поступку према малолетницима више нису у ЗКП, већ у посебном закону

Као и нови КЗ и ЗИКС, тако и ЗКП више не садржи одредбе о малолетницима. Те одредбе, материјалноправне (из КЗ), извршноправне (из ЗИКС) и процесноправне (из ЗКП), пресељене су у посебан Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица (ЗМ). Наш законодавац се у томе угледао на кретања која се у овој области могу запазити у савременом европском праву, али и поред очигледног настојања, није успео да изгради један потпуно аутономан и целовит систем малолетничког кривичног законодавства, још мање да омогући настанак посебне гране права о деци и омладини, у којој би кривичноправна проблематика била само један од предмета регулисања. Принципијелно посматрано, статус малолетничког кривичног права је и после доношења посебног Закона остао у суштини непромењен: и даље постоје само поједине посебне одредбе о малолетницима којима се на другачији и целисходнији начин уређују нека питања њиховог материјалноправног, процесног и извршног третмана, а у свему осталом, за малолетнике и даље важе одредбе Кривичног законика, Законика о кривичном поступку и Закона о извршењу кривичних санкција и други општи прописи, под условом да нису у супротности са одредбама посебног закона (члан 4. ЗМ). Овај потез законодавца који, дакле, није био неопходан, има једну изразито рђаву страну: наставио је процес дробљења кривичног законодавства, материјалног и процесног, који је код нас недавно широко отворен, нарочито у области кривичног процесног права (поступак за дела организованог криминала, ратне злочине и др.). Можда је због тога *Законик* о кривичном поступку у суштини опет постао *Закон*, јер се у њему више не налази целокупно кривично процесно право.

Брисање одредаба о поступку према малолетницима из ЗКП не захтева никакву посебну интервенцију у Законнику, осим нову нумерацију чланова Законика, којих сада има знатно мање. Ипак, посебни закон о малолетницима имаће одраза на *примену* одредаба Законика, нарочито у случајевима кад се у општем поступку који се води према пунолетном лицу нађе малолетник у процесном својству сведока или општећеног, али и због промењене стварне надлежности која у малолетничким стварима сада припада само окружним судовима.

Као што се види већ из његовог назива, посебни закон не регулише само кривичноправни третман малолетних учинилаца кривичних дела, већ и питања кривичноправне заштите деце и малолетника у општем кривичном поступку (члан 1. став 3. ЗМ). У тим питањима посебни закон мења, допуњује или једноставно понавља норме општег Законика о кривичном поступку. Према нашем мишљењу, тај поступак законодавца је погрешан, нарочито уколико се односи и на она процесноправна питања која су већ уређена или треба да буду уређена одредбама општег Законика о кривичном поступку. До сада су (не само у ЗКП) постојале поједине одредбе о посебним кривичним поступцима са модификованим решењима неких процесних питања у односу на општи кривични поступак, да би се постигло прилогађавање поступка захтевима посебног предмета поступања или личности окривљеног, с тим што су у свему осталом у тим поступцима примењиване опште одредбе ЗКП. Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела је отворио обрнут процес: Општи кривични поступак се уређује посебним законом, и то чак и у питањима која су већ уређена Закоником о кривичном поступку. Тако нпр. одредба члана 152. став 1. ЗМ у којој се, поред осталог, предвиђа да ће се саслушање малолетног сведока или оштећеног обавити помоћу психолога, педагога или другог стручног лица, налази се већ у члану 102. став 4. ЗКП са идентичном садржином, тако да је једно исто питање општег кривичног поступка регулисано у два различита прописа. Питање је, да ли је оправдано одредбама посебног закона уређивати општи кривични поступак на исти или различит начин. Истина, ова појава се код нас од скоро запажа и у примерима других посебних закона: Закон о надлежностима и организацији државних органа за борбу против организованог криминала такође садржи неколико процесних одредаба којима је место у ЗКП, а не у посебном закону. Према образложењу закона, ове одредбе „у суштини представљају зачетак једне будуће реформе којом би се ова област обогатила и другим облицима заштите малолетних лица која нису учиниоци кривичних дела ...“.

Нарочито је неприхватљива и неразумљива одредба члана 156. ЗМ у којој стоји да се „у погледу надлежности и састава суда који суди пунолетним учиниоцима кривичних дела на штету малолетних лица сходно примењују одредбе Законика о кривичном поступку, ако нису у супротности са одредбама овог закона.“ Према

пунолетном учиниоцу кривичног дела води се општи кривични поступак без обзира на узраст оштећеног. На тај поступак се примењују опште одредбе ЗКП у погледу свих процесних питања и установа, а не само у погледу надлежности и састава суда, и то дословно како је у Законнику прописано, а не „сходно“ као што стоји у одредби члана 156. посебног закона о малолетним учиниоцима кривичних дела. Сходно се могу примењивати одредбе једног процесног закона у другом поступку који нема своје потпуне процесне прописе, а не у поступку који је потпуно уређен својим прописима (уз то још и Закоником), и то тако да би се ти прописи некад примењивали онако како гласе, а некад само на сходан начин како стоји у члану 156. ЗМ. У случају да опште одредбе ЗКП у неким питањима нису адекватне, као нпр. у погледу третмана малолетних сведока и оштећених, треба их мењати, а не уместо њих прописивати друге у посебним законима. Могуће је да је законодавац мислио на нешто дуго, али своју мисао није успео тачно да изрази.

У члану 150. ЗМ дата је листа од тридесетак кривичних дела предвиђених Кривичним закоником (чл. 114, 119, 121, 134, 178–185, 190–195, 197, 205, 206, 214, 247, 372, 388, 389. и 390. КЗ) и прописано да у општем кривичном поступку (према пунолетнику) за та кривична дела, ако су извршена према малолетнику, председник већа, јавни тужилац, истражни судија (члан 151. став 2) и службена лица органа унутрашњих послова (члан 151. став 3) морају располагати посебним знањима из области права детета и кривичноправне заштите малолетника. Наведена кривична дела су делом из првостепене стварне надлежности окружног суда (који је искључиво надлежан да суди малолетницима – члан 42. став 1. ЗМ), а делом из надлежности општинског суда, који није надлежан да суди малолетним учиниоцима кривичних дела. Међутим, одредба члана 150. ЗМ је учинила да и у општинским судовима и општинским јавним тужилаштвима морају постојати судије, односно заменици јавног тужиоца који морају имати посебна знања о правима детета и малолетничкој делинквенцији.

4. Рехабилитација уместо брисања осуде

Уместо досадашњег „брисања осуде“ нови Кривични законик је прихватио „рехабилитацију“ (после које се осуђени сматра *неосуђиваним* – члан 97. став 1), коју су познавали и југословенски кривични законици из 1947. и 1951. године. Та промена става Кривич-

ног законика је веома значајна, модерна и прогресивна, али то мало вреди кад ЗКП и даље говори о поступку за брисање осуде (чл. 523–527), а не о поступку рехабилитације. Према одредбама ЗКП суд у том поступку доноси решење о брисању осуде, а не одлуку о рехабилитацији. Због тога раскорака између КЗ и ЗКП може се десити да се једно време у судској пракси неће моћи примењивати ни одредбе о рехабилитацији, ни одредбе о брисању осуде. Ту разлику између два законика неопходно је што пре отклонити.

5. Предлог оштећеног за кривично гоњење

Одредбе ЗКП о предлогу оштећеног за кривично гоњење (чл. 215, 53, 54. и др.) су до доношења новог КЗ биле мртве законске одредбе, јер у прописима материјалног кривичног законодавства није било предвиђено ни једно кривично дело за чије је гоњење био потребан такав предлог. Предлог оштећеног је у југословенском кривичном праву, материјалном и процесном, био укинут 1977. године. Законик о кривичном поступку из 2001. године је поново отворио процесну могућност да буде кривичних дела која ће се из одређених криминалнополитичких разлога гонити по службеној дужности јавног тужиоца, под условом да то претходно предложи оштећени, ако за поједине случајеве то буде предвиђено законима којима се кривична дела прописују. Нови Кривични законик је у посебном делу таква кривична дела предвидео на неколико места: члан 141. (неовлашћено откривање позивне тајне), члан 149. ст. 1. и 2. (спречавање штампања и растурања штампаних ствари и емитовања програма), члан 150. (спречавање објављивања одговора и исправке), члан 151. став 1. (спречавање јавног скупа) и члан 152. став 2. (спречавање политичког, синдикалног и другог организовања и деловања), све у вези са чланом 153. став 2. КЗ; члан 178. (силовање брачног друга), члан 179. (обљуба над немоћним брачним другом) и члан 182. став 1. (недозвољене полне радње из става 1. тога члана), у вези са чланом 186. КЗ.

Ова новина у КЗ Србије не захтева никакве интервенције у процесном законодавству, али ће утицати на његову практичну примену.

6. Условни отпуст као судска установа

И у случају условног отпуста ЗКП је ишао испред решења КЗ. Још док је у Закону о извршењу кривичних санкција условни отп-

туст био предвиђен као административна установа, ЗКП из 2001. године је поступак пуштања на условни отпуст прогласио судским поступком (члан 522). Нови КЗ је прихватио условни отпуст као судску установу и у члану 46. прописао услове, строже него до сада, за условно отпуштање са издржавања казне („осуђеног који је издржао *половину* казне затвора *суд* може условно отпустити...“).

7. Дефиниција продуженог кривичног дела

Све до скоро, појам продуженог кривичног дела је код нас био само конструкција теорије и судске праксе. Тај појам је спомињан (не и дефинисан) у нашем праву само на једном месту, и то у члану 407. став 1. тачка 5. Законика о кривичном поступку. Нови КЗ је коначно дао законску дефиницију продуженог кривичног дела (члан 61). Колико је та дефиниција успешна, питање је у које се овде нећемо упуштати.

На основу Предлога КЗ достављеног Народној скупштини изгледало је да ће се у судској пракси појавити проблем кад се после правноснажности пресуде за продужено кривично дело открије ново кривично дело које улази у састав пресуђеног продуженог кривичног дела. За то кривично дело се према важећим нормама кривичног процесног права не би могло судити, будући да се продужено кривично дело схвата као једно дело, да нема понављања кривичног поступка на штету оптуженог и да важи принцип забране поновног суђења за правноснажно пресуђену ствар (*ne bis in idem*). А новооткривена кривична дела могу да буду бројнија и много тежа од оних која су обухваћена конструкцијом продуженог кривичног дела и већ пресуђена. Тај проблем је решен тако што је у Скупштини прихваћен амандман једног народног посланика (г. Слободан Вучковић) и у члану 61. Предлога додат нови став 6. који гласи: „Кривично дело које није обухваћено продуженим кривичним делом у правноснажној судској пресуди, већ буде откривено накнадно, представља посебно кривично дело, односно улази у састав посебног продуженог кривичног дела“.

8. Јавно објављивање пресуде као мера безбедности

Јавно објављивање пресуде је поново укључено у списак мера безбедности (члан 79. КЗ). Оно може бити изречено „при осуди за кривично дело учињено путем средстава јавног информисања,

или за кривично дело које је проузроковало опасност за живот или здравље људи а објављивање пресуде би допринело да се отклони или умањи та опасност“ (члан 89. КЗ). У КЗ СРЈ (касније назван Основни КЗ) та мера није постојала као мера безбедности, и због тога је законодавство о кривичном поступку на неколико места морало помињати паралелно са мерама безбедности, уз то и са различитим називима: јавно објављивање пресуде, објављивање пресуде путем средстава јавног обавештавања, објављивање пресуде путем штампе, радија или телевизије. Сада за тим више нема потребе, јер је јавно објављивање пресуде обухваћено општим појмом мера безбедности. Због тога у неколико чланова треба брисати речи које се односе на ту кривичну санкцију, и то: у члану 356. став 1. тачка 7. (речи: „као и томе да се правноснажна пресуда има јавно објавити“), у члану 367. став 4. (речи: „као и због одлуке о објављивању пресуде путем средстава јавног обавештавања“) и у члану 371. став 4. (речи: „и одлука о објављивању пресуде путем штампе, радија или телевизије“).

9. Договарање окривљеног са тужиоцем и оштећеним као основ за изостанак кривичног гоњења и ослобођење од казне

Мислимо да је штета што у Скупштини није прихваћен и посланички амандман већ поменутог посланика на члан 59. Предлога, јер би то допринело синхронизацији КЗ и ЗКП. Да је амандман прихваћен тај би члан гласио:

„(1) Кривично гоњење се не мора предузети, односно суд може ослободити од казне учиниоца кривичног дела за које је прописана казна затвора до три године или новчана казна ако је на основу поступку са јавним тужиоцем или оштећеним испунио све обавезе из тог споразума.

(2) Кривично гоњење се не мора предузети, односно суд може ослободити од казне учиниоца кривичног дела за које је прописана казна затвора до пет година ако после извршеног кривичног дела, а пре него што је сазнао да је откривен, отклони последице дела или надокнади штету проузроковану кривичним делом.“ – (Садржина амандмана је истакнута масним словима.)

Чланом 59. КЗ је увео споразумевање учиниоца кривичног дела и оштећеног као основ за факултативно ослобођење од казне. Пре тога ЗКП је, без покрића у КЗ, увео споразумевање осум-

њиченог и јавног тужиоца као основ за одлагање, односно изостављање кривичног гоњења (чл. 236. и 237. ЗКП). Да је амандман прихваћен, степен усаглашености два законика би се значајно повећао, а уведени облици консензуалног кривичног правосуђа, који се састоје у различитим врстама процесних нагодби са окривљеним, имали би сигурнији правни основ. То би допринело кохерентности кривичноправног система.

Уместо закључка

Овај чланак се надовезује на наш рад „Почетак или наставак реформе кривичног процесног законодавства у Србији“ који је недавно објављен у „Избору судске праксе“, бр. 1/2006. У томе раду смо указали да је неоправдана одлука Министарства правде да се, игноришући оно што је већ урађено на плану реформе нашег кривичног процесног законодавства, поново приступи припремању потпуно новог Законика о кривичном поступку. На тај начин се троше време и пажња на обављање једног посла који, ако није сувишан, није ни неопходан, и који по свему не може дати корисне резултате, а као што смо на једном примеру у овом напису показали, стоје необављени послови који су веома хитни, па би морали бити благовремено обављени, јер њихово кашњење опасно доводи у питање функционисање кривичног правосуђа (осим усаглашавања о коме је овде било речи, ту спада још и издавање пречишћеног текста Законика, који је већ четири пута мењан и допуњаван, уношење одредаба о процесној заштити сведока, доношење посебног Закона државне заједнице о међународној кривичноправној помоћи и екстрадицији).

Ми нови Законик о кривичном поступку имамо од 2001. године и оно што је реформом овог законодавства требало обухватити, њиме је већ обухваћено. Сада, док траје бурни преображај других делова нашег правног система, ЗКП треба „држати у курсу“ и законима о изменама и допунама повремено га, по потреби, актуелизовати, ажурирати и усаглашавати са променама до којих долази у држави и праву. Све то (укључујући и његову допуну одредбама о процесној заштити сведока, које су већ одавно припремљене) могуће је обавити „у ходу“, у кратким роковима и без великих припрема. Ни евентуална измена модела истражног поступка (тужилачко-полицијска истрага уместо судске), ако се политички оцени да је за то дошло време, не би представљала сло-

жен законодавноправни подухват, али би у том случају било потребно припремити услове за спровођење те промене у живот, у првом реду реорганизацијом јавнотужилачких и полицијских служби, што је сложен посао који захтева више времена.

ADJUSTMENT OF CRIMINAL LAW CODE WITH NEW CRIMINAL CODE – STILL AN UNFINISHED JOB

SUMMARY

The author criticizes the act of a lawmaker that leaves the new Criminal code unadjusted to the Criminal procedure code. Criminal procedure ought to enliven the Criminal code. Although the new Criminal code brought a number of entirely novel solutions, the Criminal procedure code left unchanged, which makes a fissure between material and procedural law, not issuing a necessary complementarity between them. That would, without doubt, produce problems in their implementation and, according to the author, the contradiction thus arising between the laws might seriously threaten the functioning of the whole legislative system, i.e. its particular sub-systems. The paper shows some major disagreements between valid material and procedural criminal judicature.

Key words: Criminal code, Criminal procedure code, criminal act, guilt, security measures, the underage, rehabilitation.

Бранич, бр. 1/2006

UDK: 340, 134:343.13 (497.11)

*Јован Крсћић**Заменик Републичког јавног тужеоца*

НОВИ ЗАКОНИК О КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ ИЛИ ИЗМЕНЕ И ДОПУНЕ ПОСТОЈЕЋЕГ¹

Пратећи постојеће промене ЗКПа почев од прве промене од 19. 12. 2002. године и 19. 05. 2004. године, Министарство правде је одустало од парцијалних промена и дало Радној групи за израду Нацрта ЗКПа смернице којих је требало да се руководи радна група. Овај поступак је критикован од стране правне науке², јер је раније донети ЗКП примењиван тек четири године. Дакле, оваква одлука би била оправдана уколико је предлагач закона и законодавац одлучио да спроведе неку епохалну реформу кривичног поступка. Као што је познато, јавно сам се залагао за радикалну реформу закона о кривичном поступку који би довео до смањења репресије у друштву и даљег развоја демократских институција на уштрб институција силе и власти.

Али, правна историја не оправдава овакве поступке након само четири године примене ранијег ЗКПа. На пример, Немачки кривични поступак³ је непрестано мењан више десетина година. Резултати „твининг програма“ управо са немачким колегама нису

¹ Мишљење и предлози поводом нацрта *Законика о кривичном поступку*, изнети на Колегијуму РЈТ, 07. априла 2006. године.

² Ђорђе Лазин, *Правци развоја законика о кривичном поступку*, Зборник радова, Копаоник 2006. стр. 169.

³ Strafprozessordnung – СтПО.

сугерисали овакав поступак. Пун је одредби са ознаком „а“, „б“ или „ф“ или „г“, као знак допуна које га чине применљивим. Слично је рађено и са амандманима на Француски законик о кривичном поступку који има заиста епохалан значај⁴. Изгледа да су политички разлози преовладали да се овај закон не назове закон о изменама и допунама закона већ Законик о кривичном поступку. Поставља се питање када дође до прве измене овог Законика, да ли ће следећи законодавац прибећи доношењу новог како би афирмисао своје прогресивне политичке циљеве. Ово је очигледан пример да легалитет и легитимитет нису узајамно аутоматски гарантовани, већ су само условљени. Уколико ново законодавство доводи до повећања укупне репресије у друштву, онда се легитимитет власти доводи у питање.

Политичка воља коју Влада Републике Србије намеће законодавцу – Народној скупштини кроз овај нови Законик је јасна: само потпуно нов законик омогућује ефикаснију борбу против криминала. Међутим, истовремено се најављује оснивање новог, паралелног тужилаштва које тај исти законик уопште не познаје – Тужилаштво за организовани криминал по нацрту Закона о државним органима у борби против организованог криминала. Дакле, поред већ постојећег Републичког јавног тужилаштва и Тужилаштва за ратне злочине. Поставља се питање да ли су нове провизије из нацрта Законика утицале да се посебним законом мења ОРГАНИЗАЦИЈА ЈАВНЕ ТУЖБЕ у Србији или обратно, да су неуспеси и одуговлачење поступака везани за поступање ранијег Специјалног тужиоца за организовани криминал утицали на измене у процесном праву. Ово све напомињем као увод у тему дневног реда колегијума на коме је управо представљен нацрт Кривичног законика у коме је предвиђена проширена ФУНКЦИЈА ЈАВНЕ ТУЖБЕ.

Прво, одмах се може закључити да је велики број норми из ранијег ЗКПа остао непромењен (одредбе о току главног претреса, жалби, имовинско-правном захтеву итд.). Да ли се ради о потпуно новом Законику или изменама и допунама може се анализирати по томе какве је смернице дало Министарство правде радној групи и да ли је радна група успела или није успела да одговори на те смернице.

⁴ Code d instruction criminelle, 1808–1811.

Дозволите да се прво осврнемо на смернице дате радној групи:

Одговор који је дала радна група на захтев **да се створи равнотежа између ефикасности кривичног поступка и заштите људских права** је такав да је равнотежа између ефикасног откривања извршилаца и права и слобода грађана, по решењима из нацрта Законика, нарушена у корист друштва у односу на појединца – резултира јачањем репресије, што је главна примедба на овај нацрт.

Али пођимо редом, прво, **тражен је бржи, ефикаснији и јефтинији поступак**. Овај захтев је испуњен, али не у таквој мери да се битније разликује од ранијег ЗКПа. Задржавање функције истражног судије и примена мешовитог оптужно расправног принципа кривичног процесног права на начин да се и даље суд ушлиће у диспозицију странака у претходном кривичном поступку и у преткривичном поступку до те мере да је истражни судија прави тутор јавном тужиоцу, успорава и компликује кривични поступак, а нарушава и научно постављену позицију суда у кривичном поступку.

Наиме, очување права од повреде права треба да буде део строгих законских правила, а не остављено на личну увиђавност појединаца, па макар се он звао и истражни судија. Првенствено суд, а не судија појединац, треба да очува право од повреда права, Од суда се очекује, ако јавни тужилац или било који други учесник у поступку повреди право, да поремећени ред стави у онакво стање какво је било пре повреде права. Схватање кривичног дела од стране овлашћеног, односно јавног тужиоца је од великог значаја за кривични поступак. Због тога је битно како се у Законнику доследније примењује принцип оптужбе, јер од **организације** тог принципа зависи и организација читавог кривичног поступка.

Затим, у односу на модел истраге, тражило се **задржавање постојећег оптужно-расправног (мешовитог) система оптужбе и јачање његовог страначког карактера**, уз задржавање постојећих принципа јавности, усмености, непосредности, расправности са модернизацијом кроз страначку нагодбу и извесно јачање улоге јавног тужиоца у преткривичном поступку и у истрази.

Из текста смернице бр. 5. произлази да је Влада ипак за задржавање судског модела истраге иако то експлицитно не тражи. Али чланови радне групе су некритички ишли управо за тим да погоде процењену политичку вољу владе, не водећи рачуна о савременом процесном праву које више одговара за брз поступак транзиције из садашњег правног система у правни систем ЕУ. По-

себно је нови Законик некомпатибилан са законима већине суседних земаља који поверавају комплетну истрагу јавним тужиоцима. Читава сарадња у борби против организованог криминала на регионалном нивоу тиме се успорава. И даље се у правосуђу толерише лаички поглед на криминал као „наш“ и „њихов“, на пољу борбе против високотехнолошког криминала још дуго ће царовати примитивизам и незнање, док се криминалци богате, итд.

Највећи недостатак нацрта Законика је то што је истрага и даље судска, са мало јачом улогом тужиоца који одлучује о покретању истраге, али је једино обавезан да присуствује саслушању осумњиченог, али не и другим истражним радњама. Сматрамо да је потребно да тужилац, ако заиста води истрагу треба да присуствује свим истражним радњама, али не и оперативним мерама органа МУПа и да буде овлашћен да искључиво води истрагу. И даље је однос тужиоца и судије решен по принципу слагања и неслагања.

Ако се заиста жели нов Законик, онда се залажемо за тужилачки модел истраге англосаксонског типа, са корекцијама које намеће постојећи модел судова, али не и постојећи модел тужилаштва који мора бити промењен. Са оваквим „новим“ Закономом Влада избегава да знатније инвестира у модернизацију и јачање јавног тужилаштва. То је супротно сопственој прокламованој политичкој вољи да се свим силама супротстави криминалу. Истовремено ће се јачати и опремати органи репресије (видео опрема, опрема за надзор, информациони систем итд.).

Ако се прати генеза континенталног типа система кривичног поступка утврђује се да је примена оптужног начела обезбеђена кроз модел јавне кривичне тужбе. Савремени модел оптужног система кривичног процесног права заснован је на оптужном принципу у свим својим стадијумима⁵. Код англо-саксонског типа система кривичног поступка, тенденције су биле такве да су и у Уједињеном Краљевству и у САД, од оригиналног модела популарне тужбе⁶, остале само изузетне процесне ситуације, док се скоро у читавом поступку оптужни принцип фактички спроводи преко државних органа. Јавно тужилаштво је специфичан управно-правосудни државни орган⁷ који може да у потпуности распо-

⁵ Б. Марковић, Уџбеник кривичног поступка Краљевине Југославије, Народна штампариија, Београд, 1930, стр. 248

⁶ *Quivis ex populo* – неко из народа.

⁷ М. Грубач, *Кривично процесно право*, Култура, Београд, 1995, стр. 147.

лаже са јавном тужбом, дакле да води истрагу и подигне оптужницу пред судом, самостално, без помоћи истражног судије.

Као што је познато суд суди у већу или као судија појединац. Судија који се бави само поступањем у истрази не може се назвати истражним, јер прво по предлогу Законика не води истрагу, а друго, такав судија је по овом Законику сведен на „полу-судију“ у односу на своје колеге који у пуној мери врше функцију суђења. Отуда савремена законодавства не познају истражног судију, већ се одлука тражи од било ког судије појединца у суду. Ово је тековина напретка у схватању функције суђења као недељиве и неприкосновене. Задржавање истражног судије у законику је реликт револуционарне прошлости. Један је случај када органи унутрашњих послова или тужилац јуре за најближим **судећим** судијом по терену за голф да би добили одобрење за хапшење (као што се дешава у САД), а сасвим другачије ако се ова власт концентрише у рукама судије који се само тиме бави, па на пример, тужиоци унапред знају кога да „притисну“ да би издејствовали неко одобрење. Ово даље значи да се не ради о специјализацији у суду по материји, већ по функцији. Ово даље значи дељивост и раздробљавање функције суђења, тако да се судеће судије ускраћују за један део својих законских обавеза и неосновано се лимитира њихова уставна улога, а истражне судије раде као „полу-судије“, као њихови сурогати, само и искључиво за претходни поступак. Зашто? Зато што ово даље води ка великој изложености истражних судија утицају и притиску извршне власти – конкретно више полиције, а мање јавног тужиоца, будући да ове некомплетне судије нису оптерећени комплетном функцијом суђења. Тако и са новим Законом, јавна тужба није организована да у потпуности делује као господар поступка – *dominus litiis*. Досадашња искуства са истражним судијама су показала да су због специјализације по функцији ове судије губиле објективност и интегритет. Зато их нека законодавства и не познају као такве.

Када је истражни судија Окружног суда у Београду Небојша Симеуновић покушао да заштити своју независност и интегритет, био је изложен снажним притисцима медија и извршне власти, напустио је радно место и изгубио живот под трагичним околностима.

Професионално, чуди нас индиферентан став Врховног суда Србије када дозвољава да се неко од судија у било ком закону на-

зива другачијим именом осим „судија“. Сличан став треба да има и Републичко јавно тужилаштво према титули „заменик јавног тужиоца“.

Насупрот томе, у нацрту новог Законика се пропушта да се пуна одговорност за ток и резултате преткривичног и претходног поступка пребаци на јавног тужиоца, а судији појединцу да овлашћење издавања одобрења која се односе на лишавање слободе, претрес, заплелу и примену специјалних истражних метода тактика и техника. Поврх свега се оставља могућност да истражни судија саслушава осумњиченог и сведоке у току истраге, а не само у току суђења. Услед тога остаје нејасно ко све води истрагу, али је јасно да за резултат истраге одговара искључиво јавни тужилац.

Од новог Законика се очекивало да успостави потпуну равнотежу између процесних субјеката, да се оствари основни циљ поступка, а то је да се утврди да у сваком конкретном случају постоје стварни и правни услови за примену материјалног-кривичног права. Ако један интерес преовладава, тада се отвара пут великог страдања и угрожавања људских права и слобода⁸. Да ли задржавање функције истражног судије доприноси успостављању те равнотеже? Не. Јавни тужиоци, уколико би били у могућности да воде истрагу на месту и у функцији истражних судија, без овлашћења за ограничење оних права и слобода које може ограничити само суд, били би бољи гарант независности и интегритета правосуђа у целини него истражне судије као „полу-судије“. Међутим, очигледно је да је радна група била под утицајем оних који не виде јавног тужиоца као орган правосуђа. Представник Републичког јавног тужилаштва је у радној групи распоређен да ради на ванредним правним лековима!

С друге стране, равнотежа је нарушена, јер су ограничене могућности присуства браниоца при првом саслушању осумњиченог, са образложењем да су се по ранијим одредбама ЗКПа браниоци компромитовали „дежурајући“ у просторијама МУП-а. Ни у овом случају, као ни у другим процесним ситуацијама, у пракси није било драматичних повреда нити примедби, осим што су тзв. ексклузивни адвокати замерали својим анонимним колегама што први долазе у контакт са клијентима.

⁸ Јован Крстић, *Реформа јавног тужилаштва*, Зборник радова, Копаоник, 2006, стр. 257.

Даљи научни аргументи за доследнију примену принципа оптужбе су да се улога јавног тужиоца мора обезбедити путем строгог функционалног и организационог одређења и дистанцирањем у односу на друге функције, посебно у односу на функцију суђења. С тим у вези, у новом Законику је различито примењено начело официјелности и начело легалитета. Док је официјелност јасна и везана за покретање кривичног поступка у искључивој надлежности јавног тужиоца, док се, пак, при примени начела легалитета, у обавезност кривичног гоњења, ако су испуњени законски услови, меша истражни судија. У суштини јавни тужилац и даље дели одговорност са истражним судијом и већем, а да при томе већи број његових аката представљају само иницијативу према истражном судији. Врло брзо ће се показати да је такво стање неодрживо.

Сматрамо да би измене кривичног поступка морале ићи у правцу јачања чисто оптужног начела, како би и овлашћени тужилац и бранилац својим сопственим радњама омогућили што већу објективност суда, како у покретању кривичног поступка, тако и у даљем току поступка, нарочито у односу на доказе које би требало да унапред презентирају или најаве. Тако би се избегла повреда легитимности суђења услед тзв „вађења кечева из рукава“ од стране тужиоца или браниоца у току поступка. Иначе, правац измена постојећих законских решења већ је одређен изменама ЗКПа из 2004. године, али би следећи квалитативни помак био у проширењу примене оптужног принципа тако да се тужиоцу повери мериторно одлучивање о покретању и вођењу целог претходног кривичног поступка све до момента ступања оптужнице на правну снагу. Ово би значило да би и претходно испитивање оптужница могло прећи у надлежност јавног тужиоца.

„Истражни“ судија не би могао саслушавати ниједно лице уколико то није у току самог суђења, било као појединац, било у већу или по захтеву општењеног као тужиоца или супсидијерног тужиоца.

Затим, тражена је равнотежа између примене специјалних истражних техника и метода и људских права и слобода.

Успостављена је одређена равнотежа између потребе за ефикасним прогоном и прибављање доказа кроз „доказне радње“ применом специјалних мера. Међутим, лепеза ових мера је сиромашна. Недостају правни институти који су неопходни за откривање високотехнолошког и организованог привредног криминала, као што је:

1) Тајно претресање⁹, 2) Расколне методе према криминалним групама¹⁰, 3) Информатички мониторинг и програмске замке, 4) Специјалне операције¹¹, 5) Заједничке истраге¹² и др.

У нацрту недостају и посебне мере које се примењују као легална и легитимна реакција друштва на извршиоце који у циљу прикривања доказа одбијају да сарађују са правосуђем (бране се ћутањем, дају тајне инструкције из притвора итд.). То су следеће казнене мере у области организованог криминала¹³: 1) Поопштравање режима приликом издржавања казне или у току трајања притвора (смањење слобода кретања, комуникације и приступа медијима и др.) и 2) Обавеза откривања рачуна и забрана располагања са имовином, послова и пријављивања прихода у току издржавања казне. Затим, у нацрту нису дате и одговарајуће стимулативне мере које подстичу осумњичене на сарадњу, осим када се ради о сведоцима сарадницима и заштићеном сведоку.

Озбиљна примедба на „Посебне доказне радње“ по Законику тиче се непостојања одредбе која на сигуран начин обавезује органе откривања и јавног тужиоца да прибаве тзв. независно потврђене доказе посебно у области видео и аудио надзора. Наиме, из досадашњег искуства у поступцима Специјалног тужилаштва за организовани криминал и у поступцима за дела корупције, трајање и начин праћења и бележења примењених мера није био такав да постоји обавеза органа који их примењује да сачини план специјалне операције, дневник догађаја и посебно да унапред означи циљеве операције и време престанка примене мера. Отуда има индиција да су мере прекидане по наредби телефоном, или због провале, да је након прекида примене мера абортирана цела операција, али да је део документације коришћен као доказ против појединих извршилаца, тако да се цео поступак иако легалан,

⁹ Примедбе које се дају на ове институте, свде се у ствари на неповерење у стручност јавних тужилаца да их спроводе, а дају их колеге који нису упознати са значајем тих метода.

¹⁰ Тренутно се волонтиристички примењује од стране полиције и Специјалног тужиоца за организовани криминал и често резултира уништењем доказа.

¹¹ Координирани поступци разних националних полиција и правосудних органа.

¹² У складу са Другим додатним протоколом на Европску конвенцију о правној помоћи у кривичним стварима који је пред ратификацијом.

¹³ Уведене у Великој Британији.

спроводи нелегитимно, јер није поштована једнакост грађана пред законом и арбитрирано је без одлуке суда, а чувен је случај када је према једном лицу прекинута примена мере надзора 5 минута пре него што је то лице лишено живота од стране НН извршиоца.

Законодавац мора да уведе институт специјалне операције у Законик и дефинише наведене обавезе органа откривања и гоњења, изузев за обавештајне агенције којима и није место у ЗКПу.

Затим, тражено је да се прекине **фрагментација кривичног поступка**.

Нацрт Законика садржи и материјално-правне норме, што је само по себи супротно овој смерници Министарства правде. Дата је дефиниција организованог криминала, али је тако могла бити дата и дефиниција ратних злочина или дела високотехнолошког криминала или дела корупције итд. Ратни злочини нису ни по чему специфични у односу на остала кривична дела, а егзистира Тужилаштво за ратне злочине као самостални орган и чак има овлашћења преко уставних и законских лимита. То би даље значило да за сваку од ових врста кривичних дела треба применити посебне процесне норме и основати посебна јавна тужилаштва и фрагментирати органе откривања тако да делују као острва у мору криминала, уместо да се тужилаштво гради као планина поред језера криминала. Ова решења су у твининг програму од стране бившег Савезног тужиоца Немачке г-дина Дена названа „острвска решења“¹⁴, јер та острва могу лако освојити криминалци.

Иначе, када смо код искустава Немачке, правна историја познаје и покушај диктатора А. Хитлера да уведе Специјално тужилаштво мимо Савезног државног тужилаштва и Специјални суд, али је и тако репресиван режим одустао од тог пројекта.

Дакле, нема места материјално-правним одредбама у Законику о кривичном поступку, јер се поставља питање њихове валидности с обзиром на конкурентне норме из других закона, а посебно када се разматра питање да ли би Законик који је касније донет био *lex specialis*, тако да дерогира, на пример, Кривични законик Србије или Закон о организацији државних органа у борби против организованог криминала.

Затим, **тражено је да законик буде усклађен са међународним обавезама**.

¹⁴ Jürgen Dehn, First report, 2005.

Законик не одређује ближе ко је врховни ауторитет за пружање правне помоћи („Орган одређен посебним прописом“), а што је логична последица несигурности која постоји око поделе надлежности између Републике Србије и СЦГ у области правне помоћи.

Нису предвиђени директни контакти правосудних органа као облик правне помоћи, по Европској конвенцији 2000. за правну помоћ, модерни видови комуникације, саслушање сведока путем видео конференција, заједничке истраге у борби против организованог криминала, учешће у сарадњи у Правосудној Мрежи ЕУ – ЕЈН, Мрежи за сарадњу тужилаца ЕЗ – EUROJUST, преко Саветодавне групе тужилаца земаља Југоисточне Европе – SEEPAG, Мреже за сарадњу по Меморандуму државних тужилаца Западног Балкана у оквиру CARDS регионалног округлог стола, те по другим билатералним и мултилатералним меморандумима о сарадњи и преко других међународних организација.

У поглављу о екстрадицији има још увек много разлога за одбијање захтева за изручење. Могло се размотрити и решење да услов непостојања „двоструке криминализације“ не важи за кривична дела тероризма, финансирања тероризма и озбиљног организованог криминала.

Затим, постоји потреба да се **Законик усклади са Повељом СЦГ, Уставом и другим законима и конвенцијама.**

У односу према КЗ РС, потребно је усклађивање код мера безбедности за неурачунљива лица, затим одређено усклађивање са одредбама Европске конвенције о људским правима и Римским статутом Сталног кривичног суда.¹⁵

Дефиниција организованог криминала у Закону о организацији и надлежности државних органа у борби против организованог криминала би могла бити укинута путем амандмана на тај закон, јер је нова дефиниција много више усклађена са међународним конвенцијама.

У складу са одредбом чл. 10 Повеље СЦГ Република Србија није надлежна да донесе посебан Закон о пружању правне помоћи и екстрадицији.

Законик је солидно одговорио на захтеве Владе на положај оштећеног у односу на **право на жалбу**, осим што то није проши-

¹⁵ Лазин, исто.

рено на оштећеног када је јавни тужилац пропустио да изјави жалбу на ослобађајућу пресуду, за **повећање дисциплине учесника**, за **проширење јемства** и увођење алтернативних **мера притвора**, **сведока сарадника** и **законских израза**, осим назива фазе поступка као „претходна истрага“ уместо научно прихваћеног израза преткривични поступак.

Затим, оправдано је тражено ради убрзања поступка **увођење нових процесних института и решења и то: страначка нагодба и могућност прибављања вештачења од стране странака, побољшање заштите сведока, укидање приговора на оптужницу.**

У области правних лекова Законик нема институције најаве правног лека и изостављања писаног образложења одлуке ако се странке сагласе да неће изјављивати правне лекове.

На крају, али не и као мање значајно, треба напоменути да је на Интернет чворишту које је својевремено финансирала Влада републике Србије под називом „Реформа кривичног права Србије“ објављен Други радни нацрт Законика о кривичном поступку радне групе у другачијем саставу, а по пројекту који је такође финансиран по Споразуму о хармонизацији прописа о борби против организованог криминала закљученом између Мисије ОЕБС у Београду и Министарства правде, Министарства унутрашњих послова, Републичкг јавног тужилаштва и Председника Врховног суда Србије из 2002. године.

Прегледом овог нацрта, одмах се уочава већа доследност у реформисању правног система тиме што је у потпуности брисан истражни судија и означен судија појединац који би требао да има онај узак круг овлашћења који имају судеће судије који успут, док суде, разматрају и оправданост само главних истражних радњи које предузима тужилац у сарадњи са полицијом и то тако што читају разлоге из налога за хапшење и понуђене доказе и индиције. Када сам упитао једног члана радне групе да ли су имали увид у овај законодавни процес, одговорено ми је да их то не интересује. Толико о свеобухватности и „епохалности“ реформе кривичног процесног права. Инвестиција за твининг програм са Немачком и Аустријом у оквиру којег се спроводи и доношење Законика о кривичном поступку је утрошена. Није утврђено колико је износила ранија инвестиција из 2002. године, али није било заједничког напора да се усагласе погледи двеју радних група, тако да је трошење материјалних и људских ресурса било дво-

струко, а очекивана добит у виду великих промена се свела на горе описане измене и допуне ранијих процесних решења. Не знамо какве је смернице давала ранија Влада и колико је та радна група „погађала“ шта је политичка воља законодавца, али овакав законодавни процес, без солидне јавне расправе и озбиљног уважавања исто тако озбиљних примедби, без обједињавања оних који су раније били у законодавном поступку и оних који су сада у том поступку и без сучељавања научних аргумената, ма како правна наука била апстрактна, нећемо доћи до Законика који би био узор било коме у Европи.

Треба узети у обзир и мишљење оних који су учествовали у предлагању измена ЗКПа и деморалисани су сталним инсистирањем на променама, а имају снажне аргументе да неке делове Законика не треба мењати. Тек када се свима, без журбе да се на листу нових закона у скупштинској процедури дода још један закон, омогући да стварно учествују у обликовању закона, биће завршен законодавни процес. Ово није позив на јавну расправу, већ на координацију стручних напора да се нађу најбоља законодавна решења.

Кључне речи: ЗКП – оптужно начело – организација јавне тужбе.

Mr. Jovan Krstic, Deputy Prosecutor General of Serbia

NEW CRIMINAL PROCEDURE CODE OR THE AMMENDMENTS TO THE EXISTING ONE

SUMMARY

The Ministry of Justice of the Republic of Serbia gave up from partial changes of the criminal proceedings and gave the general guidelines to be followed by the Working Group for the Draft of the new CPA. This move of the Government was criticized by the academic circles because of the earlier adopted CPA was in the use for only four years. Thus, the decision of the Government would have been justified if the lawmakers had decided to make an epochal reform of the criminal proceedings. As known, we were insisting on the radical reform of the CPA that would lead to the decay of the repression in the society and to the further development of the democratic institutions on the behalf of the institutions of power and governing.

The main scientific approach is based on judicial principle: If the new legislation is leading to the increase of the repression in the society, than the legitimacy of the government is under the question. The political will is clear: Only new CPA can obtain the effective combating to organized crime. The balance between the efficiency of the criminal procedure and the protection of the human rights, by the provisions of the new CPA are infringed to the benefit of the society (state) in the relation with citizens (increase of the repression). Retaining in the law of the function of an investigative judge and the application of the mixed accusatorial and debating principles of the criminal

proceedings in the way that *the court is still intruding into the disposition of the parties* in the criminal proceedings (preliminary proceedings and in the pre-trial proceedings) in such an amount of duties, caused that it looks as if the investigative judge were the real tutor to the public prosecutor.

The biggest misadventure of the Draft of new CPA is the solution for an investigation to stay mainly in the competence of the investigative judge, with small increase of the role of prosecutor having the competence to start an investigation, but he is obliged to be present only to the suspect hearing, but not to all other investigative measures. We think that the prosecutor, if being in full charge of leading the investigation, but being in full competence without the interference of the investigative judge, should be present to all investigative measures, except those done by the police. We still have the relationship between the investigative judge and public prosecutor based on agreement or disagreement during the proceedings.

If wanted the really new CPA, we purpose the Anglo-Saxon type of prosecutorial model of an investigation, with the corrections due to the existing model of court system, but with the new model of the prosecutorial service. With this „new“ CPA the Government is avoiding to invest larger amount into the modernization of the prosecution service. That is in contrary to the declared political will to defend strongly the society against the crime. At the same time the institutions of repression will be stronger and better equipped (video equipment, surveillance equipment, information system, etc).

If we follow the genesis of the continental systems of criminal procedure law, the application of the accusatory principle was held by the public indictment for crime committed (accusatory model). Today in UK and USA, there are not much left from the original model of popular indictment, only for exceptional situations in criminal proceedings, while in almost whole criminal proceedings the accusatorial principle is applied by the law enforcement agencies of the State. Public Prosecution is by its nature the specific administrative and judicial state institution, having the complete public indictment on his disposal, so that he can really lead the investigation.

Key Words: CPA – Accusatorial Principle – Organization of the Public Indictment

Никола Бодироџа

Асистент-педогог на Правном факултету у Београду

ЧИЊЕНИЧНО И ПРАВНО ПИТАЊЕ У РЕВИЗИЈИ

Уводне напомене о ревизији

Парнични поступак има за циљ заштиту субјективних грађанских права од угрожавања односно повреде. Редовно се тај поступак окончава доношењем правноснажне судске одлуке у одређеној правној ствари. Још од давнина позната је фикција *res iudicata pro veritate accipitur* (тј. тачно је оно чињенично стање које је утврђено правноснажном судском одлуком). Међутим од овог начела које у основи служи заштити правне сигурности постоје изузеци. Наиме ЗПП дозвољава да се под одређеним условима покрене поступак преиспитивања правноснажних судских одлука. Инструменти којима се то чини називају се ванредним правним лековима. За разлику од редовних правних лекова ванредни правни лекови по правилу производе следеће дејство: 1) не одлажу извршење одлуке против које су уложени 2) улажу се само против правноснажних судских одлука 3) воде деволуцији тј. о њима по правилу одлучује виши суд.

Ревизија је један од ванредних правних лекова у парничном поступку. Ревизија против пресуде јесте ванредан, несуспензиван, ограничен и двостран правни лек.¹ После доношења Закона о

¹ Ранко Кеча, Боривоје Старовић, *Грађанско процесно право*, Нови Сад 2004, стр. 428.

уређењу судова 2001. ревизија се у свакој варијанти – без обзира да ли је у првом степену одлучивао општински или окружни суд у првостепеном поступку – јавља као деволутиван правни лек.² Нови ЗПП је, поред „класичне“ ревизије којом се напада правноснажна другостепена судска одлука којом се поступак окончава, предвидео и директну ревизију.³ Она је регулисана у ЗПП као „Жалба са алтернативним предлогом за ревизијско одлучивање“. Овај правни лек се може изјавити против првостепене судске пресуде, под условом да: 1) странку која га изјављује заступа пуномоћник; 2) да се са коришћењем овог правног лека сагласи и супротна странка; 3) да Врховни суд оцени да је о овом правном леку потребно одлучивати, због потребе уједначавања судске праксе, заузимањем става о неком спорном правном питању.⁴ Ово разликовање је значајно пре свега за сам поступак, односно оно ближе одређује тренутак у којем се може прибећи овом правном средству.

Анализа правног регулисања ревизије у бројним правним системима указује на постојање одређених разлика. Оно што се издваја као *differnetia specifica* ревизије јесте да је то ванредни правни лек који доводи до учешћа највишег суда у земљи у поступку одлучивања. Међутим уставноправно посматрано ревизија се јавља:

1) као право странке, што је данас случај у скоро свим европским државама. Преовладавање оваквог схватања ревизије у европским државама, почиње крајем осамдесетих година прошлог века. То је случај са нпр. француским правом. „La revision ne peut être demandée que par les personnes qui ont été parties ou représentées au jugement“⁵.

2) у државама *common law*-а као овлашћење највишег суда земље, који сам цени да ли ће узети овај правни лек у разматрање.⁶

² Оп. cit., стр. 428.

³ У немачком праву постоји под називом „*Sprungrevision*“ (скоковита ревизија), и омогућава да се прескакањем жалбене инстанце странка директно обрати највишем суду, који ће својом одлуком разјаснити спорно правно питање које се овим типом ревизије покреће.

⁴ Види члан 390. новог ЗПП.

⁵ „Ревизију могу изјавити само лица која су странке или су представљене у судској одлуци“. *Nouveau Code De Procedure Civile*, Article 594.

⁶ В. Ракић-Водинелић, *Ревизија против пресуде*, Нови Сад 1995, стр. 41.

3) државе некадашњег источног блока су биле познате по томе што у грађанском судском поступку нису дозвољавале странци да се обрати највишем суду. Уместо тога активна легитимација је припадала јавном тужиоцу. Поступак који би се покретао на захтев јавног тужиоца је више представљао спор *in abstracto* неко заштити субјективних грађанских права. У неки западноевропским државама такође постоји ово овлашћење државног органа, али то не ограничава странку да употребом овог правног лека иступа пред највишим судом.⁷

Још један битан критеријум разликовања јесу овлашћења највишег суда поводом изјављене ревизије. У неким европским државама највиши суд има право не само да укине нападнуту одлуку (касација) већ и да је измени (реформаторска делатност). Пример за оваква овлашћења највишег суда јесу Немачка и Аустрија. У Француској пак уколико највиши суд утврди да су основани разлози због којих је изјављена ревизија он може само да касира побијану пресуду. „*Le recours en revision tend a faire rétracter un jugement passé en force de chose jugée pour qu' il soit à nouveau statué en fait et en droit.*“⁸ Као што ћемо касније видети решења у нашем праву представљају рецепцију немачко-аустријске концепције.

Имајући у виду наведена разликовања јасно се намеће закључак да у оквиру европско-континенталног правног система може се говорити о два доминантна модела: немачком и француском.⁹

Однос чињеничног и правног питања у светлу ревизијских разлога

Закон о парничном поступку у члану 398. став 1. регулише разлоге због којих се судска пресуда може нападати ревизијом. То су: 1) битне повреде парничног поступка из члана 361. став 2. овог закона, осим повреде из тачке 4. која подразумева да је суд одлучио о тужбеном захтеву за који је стварно надлежан виши суд исте врсте, суд друге врсте или је суд поводом приговора странке

⁷ В. Ракић-Водинелић, *op. cit.*, стр. 42.

⁸ „Ревизија има за циљ да укине правноснажну судску одлуку којом је пресуђена правна ствар зато што о њој треба да се поново одлучује чињенично и правно.“ *Nouveau Code De Procedure Civile, Article 594.*

⁹ Тако В. Ракић-Водинелић, *op. cit.*, стр. 42.

неправилно одлучио да је стварно надлежан, 2) због битне повреде парничног поступка из члана 361. став 1. која је учињена у поступку пред другостепеним судом, 3) због погрешне примене материјалног права, 4) због прекорачења тужбеног захтева ревизија се може изјавити само ако је таква повреда учињена пред другостепеним судом. Ревизија се не може изјавити због погрешно или непотпуно утврђеног чињеничног стања.¹⁰ Ревизија је према томе намењена, с једне стране, контроли правилности поступања (*erreurs in procedendo*) и, с друге стране делимичном испитивању неправилности суђења – само оног дела суђења које се односи на примену материјалног права, тј. на премису мајор у логичком силогизму суђења. Чињенична основа спора се не може проширивати изношењем нових чињеница и нових доказа.¹¹ У француском праву: „Le recours en revision n’est ouvert que pour l’une des cases suivantes: 1) S’il se révèle après le jugement, que la décision a été surprise par la fraude de la partie au profit de laquelle elle a été rendue; 2) Si, depuis le jugement, il a été recouvré de pièces décisives qui avaient été retenues par le fait d’une autre partie; 3) S’il a été jugé sur des pièces reconnues ou judiciairement déclarées fausses depuis le jugement; 4) S’il a été jugé sur des attestations, témoignages ou serments judiciairement déclarés faux depuis le jugement. Dans tous ces cases, le recours n’est recevable que si son auteur sans faute de sa part, faire valoir la cause qu’il invoque avant que la décision ne soit passée en force de chose jugée.“¹²

Под апсолутно битним повредама подразумевају се исти такви недостаци који су наведени као жалбени разлози. Неки аутори употребљавају израз апсолутна ништавост, при чему се не мисли

¹⁰ Види члан 398. став 2. ЗПП

¹¹ Др С. Трива, др М. Дика „Грађанско парнично процесно право“, Загреб 2004, стр. 719.

¹² „Ревизијски рекурс је допуштен само у следећим ситуацијама: 1) Ако се после доношења пресуде открије да је пресуда изнуђена преваром оне стране у чију је корист донета; 2) Ако се од пресуде открије да су постојале одлучне чињенице, задржане радњама друге стране; 3) Ако се пресуди на основу доказних средстава, за које је познато или је судски утврђено да су лажна; 4) Ако је пресуда донета на основу сведочанстава, средстава, или заклетве који су судски оглашене за лажне од доношења пресуде.“ NOUVEAU CODE DE PROCEDURE CIVILE, Article 595. Овако схваћен ревизијски рекурс у француском праву више одговара нашем предлогу за понављање поступка, док би ревизији у нашем ЗПП, више одговарала касација у француском праву.

на ништавост у смислу непостојања пресуде. За апсолутно битне повреде је карактеристично да није потребно доказивати да је таква повреда у конкретном случају могла бити од утицаја на правилност другостепене одлуке. Јер како наводи Познић: „Њихово постојање је неопходна гаранција за то да има места мериторном одлучивању и да ће одлука о предмету спора бити у складу са стварним стањем и Законом“. Једно од начела парничног поступка-везаност суда захтевом странака је изузетно разлог на који се може позивати ревидент под условом да је прекорачење учињено у поступку пред другостепеним судом. Значајна разлика између ових повреда као ревизијских разлога и ових повреда као жалбених разлога је у томе што их суд у највећем броју случајева испитује по приговору странке и на крају (али не и по значају) у односу на ревизијске разлоге круг жалбених разлога је знатно сужен.

Када је реч о релативно битним повредама одредаба ЗПП треба нагласити да су то оне повреде које су у конкретном случају могле бити од утицаја на доношење законите и правилне одлуке. Дакле неопходно је да постоји узрочна веза између судске пресуде и повреде којом је испуњена. Да ли узрочна веза постоји или не ствар је поступања суда у конкретном случају. Овде треба указати на једну језичку недоумицу. Наиме, закон тражи кумулативност тј. законитост и правилност. Тешко је замислити пресуду која је законита а није правилна, но овде се нећемо упуштати у бројне могућности тумачења да бисмо утврдили праву вољу законодавца.¹³ На крају, релативно битне повреде се могу истицати само ако су учињене у поступку пред другостепеним судом.

Ево неколико примера из судске праксе¹⁴ за битне повреде одредаба парничног поступка: 1) „Ако се у складу са одредбом члана 315 став 3. ЗПП, рочиште држи пред измењеним већем главна расправа мора почети изнова, али веће може, пошто се странке о томе изјасне, одлучити да се поново не саслушавају сведоци и вештаци и да се не врши нови увиђај, већ да се прочитају записници о извођењу ових доказа, па кршењем поменутог прописа чини се битна повреда одредаба парничног поступка из члана 354 став 2 тачка 1. ЗПП, јер је суд био непрописно састављен“¹⁵ 2) „Председ-

¹³ В. Ракић-Водинелић – *op. cit.*, стр. 173.

¹⁴ Судска пракса је из времена важења ранијег ЗПП, будући да је нови ступио на снагу тек 23. 02. 2005.

¹⁵ Решење Гж. бр. 34/1998. Први општински Суд у Београду.

ник већа није овлашћен да између два рочишта за главну расправу донесе решење о одбацивању тужбе због приговора литиспенденције (чл. 194. ЗПП), пошто таква могућност није предвиђена у одредби чл. ранијег 312. ЗПП, која прописује овлашћења председника већа ван рочишта за главну расправу, па је таквим поступањем учињена битна повреда одредаба парничног поступка из чл. 354. ст. 1. тачка 1. ЗПП-а.¹⁶ 3) „Тужилац не може бити странка у парничном поступку, када му је решењем Општинског суда одузета пословна способност, а решењем Центра за социјални рад му је постављен старалац. Тада тужиоца који нема пословну способност заступа законски заступник одређен посебним актом државног органа (битна повреда одредаба ЗПП из члана 354 ст. 2 тачка 11. ЗПП-а).“¹⁷ 4) „Када се тужбени захтев односи на повраћај купопродајне цене из Уговора о купопродаји моторног возила, тада је месно надлежан суд пребивалишта туженог чл. 47. ЗПП и тада се ради о накнади штете, то би био погрешан став да је надлежан суд прем месту настанка штете – чл. 52. ЗПП“.¹⁸ (битна повреда одредаба парничног поступка из члана 354 ст. 2 тачка 4. ЗПП), 5) Суд чини битну повреду одредаба парничног поступка ако у одсуству пуномоћника који није уредно позван, одржи и закључи главну расправу, а присутна парнична странка се са таквим понашањем изричито несагласи.“¹⁹ (битна повреда одредаба парничног поступка из члана 354. став 2. тачка 7. ЗПП-а).

Погрешна примена материјалног права један је од ревизијских разлога. Појам материјалног права се мењао кроз историју. У почетку се мислило само на закон да би данас обухватио и подзаконске акте, а по становишту судске власти и разне тарифе, обичаје и узансе. Другим речима није одлучујуће од ког нивоа легислативне власти потиче погрешна примена материјалног права.²⁰ Овде је интересантан проблем примене страног права. Поставља се питање да ли домаћи суд може да контролише примену страног права. Не треба сметнути с ума да на страном праву упућују колизионе норме, те да се као услов за примену страног права

¹⁶ Решење Гж. бр. 75/1999, Први општински Суд у Београду.

¹⁷ Решење Гж. бр. 702/2000, Окружни суд у Чачку.

¹⁸ Решење Гж. бр. 462/2001, Окружни суд у Чачку.

¹⁹ Збирка судских одлука Врховног суда Србије, Рев. бр. 557/99.

²⁰ В. Ракић-Водинелић, *op. cit.*, стр. 172.

не намеће реципроцитет. Раније су у нашој теорији била присутна два схватања. По једном, ако домаћи правни систем признаје само право на примену страног права није допуштена контрола примене страног права.²¹ По другом ако домаћи судови имају обавезу да примењују страног право исто као и домаће тада ревизијски суд контролише примену страног права. Ако пођемо циљним тумачењем тј. од тога да је циљ ревизије доношење правилне пресуде тј. пресуде која опстаје у правном поретку онда је неопходно да суд може да испита и примену страног права, али не *ex officio*. ЗПП погрешну примену материјалног права разлаже на два случаја 1) када суд није применио одредбу коју је требало да примени и 2) грешка у тумачењу тј. суд је за подлогу одлуке узео тачну норму али ју је применио на погрешан начин. Оправдано је што ревизија не трпи ограничења у погледу погрешне примене материјалног права, јер је ревизија правни лек чији је првенствени циљ контрола законитости суђења о основаности тужбеног захтева.²² У погрешну примену материјалног права убраја се и погрешна примена ставова искуства.²³ За наше право треба прихватити правило по коме се ревизија не може изјавити због погрешне примене материјалног права против другостепене пресуде којима се потврђују пресуда на основу признања и пресуда на основу одрицања. Ово није изричито прописано у нашем ЗПП, али се до овог правила долази сходном применом правила жалбеног поступка у поступку по ревизији.²⁴ Погрешна примена материјалног права може да се истакне у ревизији без ограничења и без обзира на то да ли се у конкретном случају јавља као последица супсумпционе или интерпретативне грешке суда.²⁵ Допуштеност овог разлога не зависи од тога да ли је грешка настала у првостепеном или другостепеном поступку.²⁶ Могуће је међутим, и у пракси се редовно дешава да због погрешне примене материјалног права дође до грешака у утврђивању чињеничног стања. Решењем Врховног суда

²¹ Тако Dr Walter Zimmerman, *Zivilprozessordnung*, Heidelberg, 1998, стр. 678.

²² Др С. Трива, Др М. Дика, *Грађанско парнично процесно право*, Загреб 2004, стр. 726.

²³ Б. Познић, В. Ракић-Водинелић, *op. cit.*, стр. 311.

²⁴ Види члан 411. ЗПП.

²⁵ Р. Кеча, Б. Старовић, *op. cit.*, стр. 431.

²⁶ *Op. cit.*, стр. 431.

БиХ Рев-381/79 од 19. 10. 1979. уважена је ревизија и укинуте првостепена и другостепена пресуда и предмет враћен првостепеном суду на поновно суђење. Наиме, пресудом Општинског суда у Сарајеву, одбијен је захтев тужиле да јој тужени као разведеном брачном другу плаћа на име доприноса за издржавање суму од 600,00 динара месечно. Пре покретања бракоразводног спора тужиле је фактички раскинула брачну заједницу са туженим, отишла да живи у Шведску, где је и остала након доношење правноснажне пресуде Окружног суда у Сарајеву о разводу брака П-608/73 од 26. 6. 1974. С обзиром да је од момента развода до подношења тужбе прошло скоро три године, те да се тужиле за то време економски осамосталила, нижестепени судови су закључили да јој не припада право на издржавање на терет туженог као бившег брачног друга, па је њен захтев одбијен. Врховни суд БиХ је међутим пошао од члана 67. Основног закона о браку који се од 1. 1. 1972. примењивао као републички закон, а по коме се разведеном брачном другу изузетно досуђивало издржавање, у конкретном случају нема услова за прихватање закључка да је протекао „дуг временски период“ у коме странке нису били упућене једна на другу и самостално остваривале егзистенцију. Ово зато што се под појмом „дужи временски период“ узима рок од три године, усвојен у пракси судова и у члану 240. став 2. Породичног закона, а који у конкретном случају још није протекао. Из тога следи да због погрешне правне оцене првостепени суд није утврдио све одлучне чињенице од којих зависи основаност тужбеног захтева, а другостепени суд не само што је прихватио оцену првостепеног суда, већ је пропустио да оцени жалбене наводе. Или да узмемо за пример један случај новијег датума. Према утврђеном чињеничном стању, тужилац је сада власник целог двособног стана површине 61,80 кв. метара у Ул. Риге од Фере 8 у Београду, на коме је носилац станарског права Радмила Плавшић. Решењем Одељења за имовинскоправне послове Општине Стари Град број 360–1733/90 од 21. 6. 1994. године утврђено је да су испуњени услови за пресељење носиоца станарског права из спорног стана, ради враћања стана власницима (тужиоцу и сада пок. Вери Тимић-чији је законски наследник тужилац), сходно члану 42. Закона о становању и обавезана тужена да из фонда станова којима располаже обезбеди стан за њено пресељење до 31. 12. 1995. Ово решење је постало правноснажно 18. 6. 1998. Тужилац се два пута

обраћао туженој ради поступања по наведеном решењу: 20. 2. 2001, и 7. 6. 2001. али тужена своју обавезу из решења није извршила. Изменама Закона о становању, рок за извршење обавезе тужене стране је померене на 31. 12. 2000. Тужилац је поднео тужбу ради накнаде штете, проузроковане незаконитим и неправилним радом државних органа. Полазећи од тако утврђеног чињеничног стања нижестепени судови су пошли од члана 42. Закона о становању и протумачили да овим прописом неизвршење обавезе није санкционисано и да се не може приписати у кривицу тужене са аспекта института из домена материјалног права. Према оцени Врховног суда тужилац не би имао право на накнаду штете до 31. 12. 2000. године с обзиром да се због интервентне новеле неизвршење обавезе до 31. 12. 2000. године не би могло оценити као неправилан и незаконит рад органа, али је за оцену основаности навода тужиоца за накнаду штете настале после 31. 12. 2000. године изостало утврђење одлучних чињеница у погледу правилности и законитости рада органа тужене, која није извршила своју обавезу према тужиоцу утврђену решењем од 21. 6. 1994. године ни после истека законом утврђеног рока за њено извршење. Из свега наведеног Врховни суд је закључио да су ниже-степени судови због погрешене примене материјалног права пропустили да утврде одлучне чињенице, па је стога укинуо обе нижестепене пресуде.²⁷ Видимо дакле да су ови случајеви примери узрочне повезаности између грешака у примени материјалног права и недостатака у утврђеном чињеничном стању.

Однос чињеничног и правног питања у правној теорији

Разграничење чињеничног и правног питања је проблем карактеристичан за судски поступак као такав, а не само за ревизију. Ово питање нема међутим велики значај у материјалном праву јер права која ће странке црпети из материјалноправног односа не зависи од тога да ли је карактер тог односа чињенични или правни. Ако примера ради уговор тумачи трећа страна мимо суда то је ствар воље странака, а не горе наведеног проблема.²⁸ За процесно право ово питање је веома значајно за низ института, ту-

²⁷ Види решење Врховног суда Србије рев. бр. 2602/03.

²⁸ В. Ракић-Водинелић, *op. cit.*, стр. 172.

жбом за утврђење може се тражити утврђивање само неког права или правног односа, затим супарничарство где је неопходан услов да права и обавезе странака проистичу из истог чињеничног и правног основа и сл.

Ако узмемо у обзир све наведено поставља се питање зашто се проблем разграничења чињеничног од правног питања везује углавном за ревизију? У основи одговора на ово питање леже две концепције о односу чињеничног и правног питања. По првом становишту ово питање се везује за ревизију пре свега због квантитета из чега се да закључити да је однос чињеница и права објективно дат. По другом становишту ово питање је специфично везано за ревизију и одређено је положајем ревизијског суда, ревизијских разлога и сл. У прилог другог становишта може се навести неколико аргумената. Ревизијски суд је по самом закону ограничен на контролу правних питања. Разграничење чињеница и права је много комплексније него код других процесних института. Најзад од овог разграничења зависи обим делатности ревизијског суда. Треба ипак имати у виду да однос чињеница и правних питања није непромењив. То је један динамичан однос подложен сталном губању које је условљено двојако: 1) еволуцијом система друштвених односа и њиховог правног нормирања, 2) развојем правне науке.²⁹ То је довело до јачег уштива чињеничних питања у одлучивање у поступку ревизије. Довољно је само навести схватање по коме судови раде применом правне норме, те свака неправилност у поступку је последица погрешне примене правне норме. Продор у чињеничну проблематику, тј. разматрање чињеничних питања у спору неизбежно је у оним ситуацијама у којима је тешко спровести коректну и доследну разлику између чињеничних и правних питања.³⁰ У прилог овој тврдњи довољно је указати на третирање прејудичијелног питања, где се суд правног карактера уграђује у чињеничну основу одлучивања о главној ствари, или ситуацију у којој се погрешна примена правила искуства третира као погрешна примена материјалног права, или утврђење чињеница за примену правила о законским презумпцијама.³¹

²⁹ В. Ракић-Водинелић, *op. cit.*, стр. 173.

³⁰ С. Трива, М. Дика, *op. cit.*, стр. 727.

³¹ С. Трива, М. Дика, *op. cit.*

Немачко и аустријско право допуштају покретање чињеничних питања процесног карактера. Немачко право се уствари односи на грешке учињене у поступку док аустријски закон допушта изношење нових чињеничних тврдњи и доказа. Ревизија се може заснивати само на чињеници да је Одлука донета повредом савезног права или неке његове одредбе, чије важење превазилази територију поступања жалбеног суда.³² Ревизијски суд не испитује да ли је суд прве инстанце био стварно надлежан или не, као и да ли је било услова за заснивање надлежности суда за радне спорове, или суда за породичне спорове. Право је повређено уколико једна правна норма није уопште или није правилно протумачена. При том долази у обзир само норма савезног права, али не и норма земаљског или страног права.³³ У поступку доношења пресуде ревизијски суд се може ослањати само на чињенично стање које је утврђено у пресуди донетој по жалби, односно на чињенично стање садржано у записнику са главне расправе. Осим тих чињеница у ревизији се могу истицати још само чињенице које указују на недостатке у поступку (*Verfahrensrüge*). Ревизија дакле не отвара изнова чињенична питања већ циља на контролу правне норме. Чињенична питања се могу покретати ревизијским рекурсом само у ситуацији у којој је то потребно да би се указало на повреде поступка.³⁴ Наш ЗПП у члану 398. став 2. прописује да се ревизија не може изјавити због погрешно или непотпуно утврђеног чињеничног стања, док члан 407. став 2. каже да ако ревизијски суд нађе да је због погрешне примене материјалног права чињенично стање непотпуно утврђено и да због тога нема услова за преиначење побијане пресуде, решењем ће усвојити ревизију, укинути у целини или делимично пресуду првостепеног и другостепеног суда или само пресуду другостепеног суда и предмет вратити на поновно суђење истом или другом већу првостепеног односно другостепеног суда. У члану 409. ЗПП даје овлашћење суду да ако приликом одлучивања о спору³⁵ из члана 394. став 4. тачка 3. по-

³² Види члан 549. став 1. *Zivilprozeßordnung* (ZPO).

³³ Види члан 550. ЗПО.

³⁴ Види члан 554. став 3. ЗПО.

³⁵ Ради се о имовинскоправним споровима који настану из противустановних и противзаконитих појединачних аката и радњи којима се правна и физичка лица зависно од њиховог седишта, односно пребивалишта стављају у неравноправан положај на јединственом тржишту или на други начин нарушава јединство тржишта, укључујући ту и парнице за накнаду штете.

сумња да су чињенице на којима је заснована одлука правилно утврђене, укине решењем побијану одлуку, а по потреби и одлуке судова нижег степена, и предмет врати на поновно суђење истом или другом већу првостепеног или другостепеног суда, односно другом надлежном суду. Ова чињеница материјалног права се по законском овлашћењу може разматрати у ревизијском поступку. Да би користио овлашћење које му је дато чланом 409. ЗПП суд мора најпре да утврди да се ради о поменутој врсти спора. Оцену да ли је у питању спор из члана 394. став 4. тачка 3. даје нижи суд, а ту оцену контролише ревизијски суд. Наши ранији закони о парничном поступку су давали овлашћење ревизијском суду за контролу чињеничних питања, па се намеће закључак да садашње решење значајно смањује те могућности. Поставља се међутим питање полазећи од редакције члана 407. став 2. да ли ревизијски суд може да укине побијану пресуду и због непотпуно утврђеног чињеничног стања?³⁶ Одговор на ово питање није без значаја јер се одредба поменутог члана ЗПП примењује на све спорове, а не само на оне који настају из дискриминације на југословенском тржишту. Ако се пође од тога да је непотпуно утврђено чињенично стање последица погрешне примене материјалног права може се дати потврдан одговор на постављено питање. Када је реч о члану 409. ЗПП постоји тумачење да он не даје овлашћење суду да у сваком случају без обзира на остале разлоге које истиче ревидент укине пресуду по овом основу већ да то може да чини само када је то нужно за правилно одлучивање о истакнутим разлозима, или о онима на које суд пази по службеној дужности. Али шта ако ревизијски суд већ при првом испитивању нападнуге пресуде уочи грешку у чињеничном основу и пре испитивања других ревизијских разлога? Тада би без даљег испитивања суд могао да укине пресуду која је захваћена grubим чињеничним недостатком.³⁷

Када је реч о чињеницама процесног права ЗПП предвиђа да странке могу износити нове чињенице и нове доказе само ако се они односе на битне повреде парничног поступка због којих се ревизија може изјавити. На први поглед, нема разлике између апсолутно и релативно битних повреда парничног поступка. Међутим, ако се повреда догодила пред другостепеним судом иреле-

³⁶ В. Ракић-Водинелић, *op. cit.*, стр. 127.

³⁷ В. Ракић-Водинелић, *op. cit.*, стр. 132.

вантно је да ли се ради о апсолутно или релативно битној повреди. Она ће увек бити узета у разматрање као ревизијски разлог. Али ако се повреда догодила раније ревидент је може истаћи само ако се на њу позвао и у жалбеном поступку. Даље жалбени суд је дужан да о таквим повредама води рачуна *ex officio*. Немачко право и под његовим утицајем наше право допуштају истицање процесних претпоставки, али су то оне процесне претпоставке чији недостаци представљају апсолутно битне повреде.

За потребе овог чланка осврнућу се на резонување познатог правника са *ex-уи* простора – Мухе. Он полази од примера из члана 109. ОГЗ. У том пропису се каже да ће се дозволити растава од стола и постеље, ако се испуне одређене прописани услови.³⁸ По Мухи растава од стола и постеље је правна мера, а све друго у цитираном пропису је чињенично питање. Муха узима прељубу као један од примера. Да ли је прељуба *нпр.* ако се врши уз престанак другог брачног друга, или ако се врши из разлога душевне поремећености? Или *нпр.*, појам злонамерног напуштања? Постоји ли злонамерно напуштање када ја брачни друг својим понашањем или својом нарави дао повода напуштању. Поновљено тешко злостављање, да ли тај појам обухвата и психичко злостављање?

Када у конкретном случају треба утврдити да ли стварно понашање и односи између брачних другова одговарају појмовима из правне норме поставља се питање да ли се у том случају из чињеница изводи чињенични закључак или се пак полазећи од правних норми изводи правни закључак?³⁹ Муха при решавању овог проблема полази од односа апстрактног и конкретног. То даље значи да је питање колико је пута муж насрнуо на жену чињенично питање, а да ли такво понашање може да се подведе под норму из ОГЗ-а је правно питање. Изведено до краја, ово схватање даље значи да када сам закон на посредан или непосредан начин даје опис за одређени правни појам онда је једино правно питање које се ту поставља је да ли утврђена чињеница у конкретном случају одговара појму тј. законодавчевом опису из правне норме правно питање.

³⁸ М. Грубиша, „Наша законитост“ бр. 9–10 из 1959, стр. 46.

³⁹ М. Грубиша *op. cit.*, стр. 47.

Овакав начин резоновања је у теорији доста критикован, јер би то значило да сваки појам за који законодавац у самој норми није дао посредан или непосредан опис, односно ближе одређење није правни појам. Тиме се заправо негира стваралачка улога правне науке и судске праксе које често дефинишу појмове које је законодавац гледе обима и садржине пропустио да одреди.

Тако Грубиша активност суда на примени закона дели на две фазе: а) решавање чињеничних питања, тј испитивање и утврђивање конкретних чињеница које су се и како су се десиле у стварности и б) решавање правних питања тј. примене закона у ужем смислу где се могу уочити две подфазе 1) правно квалифицирање или супсумирање, које се састоји у оцени да ли свака утврђена чињеница одговара поједином одређеном појму из правне норме и да ли су се стекле све чињенице које правна норма тражи, и 2) примену санкције (односно одрицање њене примене), која се састоји у одређивању за конкретан случај правне последице предвиђене у правној норми.⁴⁰ Даље наводи Грубиша, чињенична питања се могу тражити само у првој операцији. Све остало су по њему правна питања. У правној норми су само правни појмови, ту чињеница нема. Само означавање конкретне чињенице појмом из норме, представља увек и само решавање правног питања. Значи ако се нађемо у недоумици да ли неки појам представља чињеницу или правно питање, онда треба посматрати шта странке побијају, или шта је виши суд другачије утврдио: ако се ради о конкретној околности из стварног живота, то је чињенично питање, ако се пак ради о оцењивању да ли конкретна околност одговара појму из правне норме, ради се о правном питању. На овај начин се по Грубиши проблем решава.⁴¹

У светлу разликовања чињеничних од правних питања веома је интересантан проблем тумачења уговора. Проф. Михајло Константиновић у својој Скици за Законик о облигацијама и уговорима у чл. 77 став 1. каже: „Јасне одредбе уговора не подлежу тумачењу, њих треба применити онако како гласе“, а у ст. 2 истог члана: „При тумачењу спорних одредби не треба се држати дословног значења употребљених израза, него истраживати заједничку намеру уговорних страна, и одредбу разумети како се нај-

⁴⁰ М. Грубиша, *op. cit.*, стр. 48.

⁴¹ М. Грубиша, *op. cit.*, стр. 49.

боље слаже са сврхом коју су стране уговорнице имале у виду закључујући уговор.“ У члану 78. даље се наводи: „Заједничка намера уговорника се утврђује према ономе што је једна страна стварно изјавила и како је друга страна требало да ово разуме, према ономе што редовно бива у поштенем промету“ (став 1.), односно став 2: „Кад није могуће утврдити заједничку намеру уговорника, треба истраживати намеру коју би редовно имала разумна лица у истој ситуацији.“⁴² Поред готово идентичних одредби Закон о облигационим односима садржи неколико допуна. Тако у члану 100: „У случају да кад је уговор закључен према унапред одштампаном садржају, или кад је уговор био на други начин припремљен и предложен од једне уговорне стране, нејасне одредбе тумачиће се у корист друге стране.“ Односно у члану 101: „Нејасне одредбе у уговору без накнаде треба тумачити у смислу који је мање тежак за дужника, а у теретном уговору на начин на који се остварује правичан однос узајамних давања.“⁴³

Из наведених одредби произлази да тумачити уговор значи одредити дејство његових одредби. Јасне одредбе уговора олакшавају посао суду, он треба само да их примени. У том случају се тумачење не поставља као претходна фаза овог поступка. Једно је тумачење уговора, а нешто сасвим друго утврђивање његове природе. Утврдити природу уговора значи установити да ли се у конкретном случају ради о уговору о закупу, поклону или пак неком другом именованом или неименованом уговору. Ово разликовање је веома значајно јер је преовлађујући став у науци да утврђивање природе уговора, тј. његова правна квалификације представља правно питање.

Када, пак говоримо о тумачењу уговорних одредби и позитивни прописи и правна теорија нас упућује на разликовање јасних од нејасних уговорних одредби. Утврђивање значења нејасних одредби је по схватању неких аутора ствар нижих судова, док је контрола примене јасних чланова уговора ствар ревизијског суда. Несумњиво да примена овако постављеног критеријума представља опасност за правну сигурност, јер оно што је јасна одредба за један суд може бити нејасна за други суд и *vice versa*. Сама пракса

⁴² М. Константиновић, *Скица за законик о облигацијама и уговорима*, Београд 1969, стр. 35.

⁴³ С. Перовић, *Закон о облигационим односима са коментаром*, Београд 2001.

Касационог суда Француске показује тежњу да се питање да ли је нека уговорна одредба јасна или није одреди као правно питање. То даље значи да у оцену и решавање овог проблема може да се упусти и ревизијски суд. Други пак аутори су извели другу крајност па закључили да је свако тумачење уговорних одредби ствар нижих судова, па самим тим чињенично питање. Оно што остаје неспорно је да ако су уговорне клаузуле јасне суд их не тумачи.

Као што је већ истакнуто интерпретација уговора и његова примена су две фазе једног целовитог мисаоног процеса. У делу француске правне теорије је међутим преовладало гледиште да се ова питања могу одвојити. Из тога се применом оваквог схватања изводе следећи закључци: 1) само нижи судови имају право тумачења уговора у погледу утврђивања воље странака и у погледу смисла који се придаје појединим уговорним клаузулама, 2) ако нижи суд одбије да примени уговор из разлога правичности то је правно питање у које ревизијски суд сме да улази, 3) правна природа уговора је такође правно питање које може да контролише ревизијски суд. То даље значи, ако је нижи суд погрешно утврдио смисао уговорне клаузуле, односно, уколико ју је протумачио на начин који не одговара њеном уобичајеном смислу, постоји простор за интервенцију ревизијског суда.⁴⁴ Мишљења сам да разграничење чињеничних од правних питања када је реч о тумачењу уговорних одредби не би требало извести круто и строго формалистички, држећи се неких раније утврђених ставова, без обзира да ли се ради о мишљењима судске праксе или правне теорије. У немачкој доктрини ово питање је решено полазећи од телеолошког тумачења. Ако се тумачењем неког питања доприноси остварењу задатка јединствене примене права односно уједначавању правне праксе, што је један од главних циљева ревизије као ванредног правног лека, у том случају би ревизијски суд имао право да се изјасни.

Као што сам нагласио, у нашој пракси разликују се јасне од нејасних уговорних одредби. Томе дају повода цитиране одредбе ЗОО и Скице за законик о облигацијама и уговорима. Међутим, у наведним прописима успостављен је субјективни критеријум. То даље значи да се нејасним имају сматрати оне одредбе уговора које су нејасне са становишта воље странака. Коначно то доводи до тога да ако су странке сагласне у погледу значења неке уговорне одредбе која је по објективном тумачењу нејасна, питање тумачења

⁴⁴ В. Ракић-Водинелић, *op. cit.*, стр. 239.

чења се не би могло поставити. Надаље као критеријум тумачења ЗОО поставља и начела облигационог права. Да ли уговор одговара начелима облигационог права несумњиво је правно питање.

Чињенично и правно питање кроз судску праксу

Да узмемо за пример један случај новијег датума. Према утврђеном чињеничном стању, тужилац је сада власник целог двособног стана површине 61,80 кв. метара у Ул. Риге од Фере 8 у Београду, на коме је носилац станарског права Радмила Плавшић. Решењем Одељења за имовинскоправне послове Општине Стари Град број 360–1733/90 од 21. 6. 1994. године утврђено је да су испуњени услови за пресељење носиоца станарског права из спорног стана, ради враћања стана власницима (тужиоцу и сада пок. Вери Тимић – чији је законски наследник тужилац), сходно члану 42. Закона о становању и обавезана тужена да из фонда станова којима располаже обезбеди стан за њено пресељење до 31. 12. 1995. Ово решење је постало правноснажно 18. 6. 1998. Тужилац се два пута обраћао туженој ради поступања по наведеном решењу: 20. 2. 2001, и 7. 6. 2001. али тужена своју обавезу из решења није извршила. Изменама Закона о становању, рок за извршење обавезе тужене стране је померен на 31. 12. 2000. Тужилац је поднео тужбу ради накнаде штете, проузроковане незаконитим и неправилним радом државних органа. Полазећи од тако утврђеног чињеничног стања нижестепени судови су пошли од члана 42. Закона о становању и протумачили да овим прописом неизвршење обавезе није санкционисано и да се не може приписати у кривицу тужене са аспекта института из домена материјалног права. Према оцени Врховног суда тужилац не би имао право на накнаду штете до 31. 12. 2000. године, с обзиром да се због интервентне новеле неизвршење обавезе до 31. 12. 2000. године не би могло оценити као неправилан и незаконит рад органа, али је за оцену основаности навода тужиоца за накнаду штете настале после 31. 12. 2000. године изостало утврђење одлучних чињеница у погледу правилности и законитости рада органа тужене, која није извршила своју обавезу према тужиоцу утврђену решењем од 21. 6. 1994. године ни после истека законом утврђеног рока за њено извршење. Из свега наведеног Врховни суд је закључио да су нижестепени судови због погрешне примене материјалног права пропустили да утврде одлучне чињенице, па је стога укинуо обе

нижестепене пресуде.⁴⁵ Видимо, дакле, да су ови случајеви примери узрочне повезаности између грешака у примени материјалног права и недостатака у утврђеном чињеничном стању.

У једном случају у којем се ревизијом тражило повећање износа накнаде штете, Врховни суд је јасно разграничио чињенично од правног питања.

Пресудом првостепеног суда је решено:

- I. „Туженици су дужни да плате износ од 120.857,00 динара са законским затезним каматама по стопи... на име накнаде штете.“
- II. „Одбија се тужбени захтев преко досуђених 120.857,00 динара, до затражених 140.000,00 динара са законском затезном каматом“
- III. „Туженици су дужни солидарно да надокнаде тужитељу трошкове парничног поступка у износу од 20.000 динара у року од 15 дана...“

Првостепену пресуду је потврдио Окружни суд у Београду, а против пресуде у другом степену је изјављена ревизија.

Из образложења:

„С обзиром на утврђене и правно релевантне околности у смислу одредаба ЗОО, овај суд прихвата оцену првостепеног и другостепеног суда, да је тужиоцу примерена накнада за претрпљени страх и за смањење животне активности, док сматра да је накнада за претрпљене физичке болове у износу од 40.000 динара превисоко одмерена, па ју је снизио на 25.000 динара.“

Наводи ревизије у којима се оспорава правилност утврђеног чињеничног стања утврђеног у пресуди суда првог степена не могу се узети у разматрање, јер се ревизија не може изјавити због погрешно или непотпуно утврђеног чињеничног стања.⁴⁶

Дакле, у цитираном случају Врховни суд Србије као ревизијски суд је заузео становиште да је одговор на питање да ли је накнада штете примерена, с обзиром на околности случаја, правно питање. Само полазећи од таквог става је ревизијски суд могао да измени висину накнаде штете коју је одмерио другостепени суд. Преовлађујући је став, као што смо видели, да је питање примере-

⁴⁵ Види решење Врховног суда Србије рев. бр. 2602/03.

⁴⁶ Пресуда Врховног суда Србије Рев. 1205/2002. од 05. новембра 2002. Билтен судских одлука Врховног суда Србије, Београд 2003.

ности висине накнаде штете питање тумачења неодређеног правног појма (правног стандарда).⁴⁷ Другим речима утврђивање да ли досуђени износ накнаде одговара правном стандарду „примерене накнаде“, подразумева супсумпцију тј. подвођење одговарајућег чињеничног корпуса под један правни појам. Само утврђивање свих околности на којима се заснива одмеравање висине накнаде штете представља утврђивање чињеничне подлоге целог правног случаја, чиме ревизијски суд не би могао да се бави. Зато је ревизијски суд одбио захтев ревидента у том делу. Стриктно тумачећи, то значи да пропуштање нижестепеног суда да утврди све чињенице од којих зависи висина накнаде, не може бити ревизијски разлог. Могуће је међутим и тумачење по којем би горенаведено пропуштање нижестепеног суда представљало битну повреду одредаба ЗПП, (члан 354. ст. 2. тачка 14. ранијег ЗПП који говори о дужности суда да наведе разлоге о одлучним чињеницама. Овде се ради и о ситуацији када погрешно и непотпуно утврђено чињенично стање има за последицу битну повреду одредаба ЗПП-а, па на посредан начин улази у ред ревизијских разлога. Поред тога, раније смо видели да је могуће и да погрешно и непотпуно утврђено чињенично стање може да узрокује неправилну примену материјалног права.

Нове тенденције у парничном законодавству

У последње време у државама насталим на простору бивше СФРЈ, уочава се тенденција проширивања могућности за изјављивање ревизије. Тако нови Закон о парничном поступку Републике Српске поред ограничења (услова) за изјављивање ревизије који су постављени на начин идентичан оном који постоји у нашем праву (вредност, предмет спора, правноснажност) уводи и једну интереснатну новину. Наиме, Врховни суд Републике Српске може дозволити изјављивање ревизије у свим споровима, ако оцени да је то потребно за правилну примену права.⁴⁸ То би даље значило да се у случају одговарајуће одлуке највише судске инстанце Републике Српске ревизијски рекурс могао употребљавати независно од претходно прописаних ограничења. Под претпоставком да вредност предмета спора не прелази нпр. 200 конвер-

⁴⁷ Б. Познић, В. Ракић-Водинелић, *op. cit.*, 313.

⁴⁸ www.vladars.net/Закон о парничном поступку Р. Српске.

тибилних марака, а Врховни суд је допустио ревизију у тој врсти спора, странка незадовољна правноснажном пресудом би могла да употреби овај ванредни правни лек. На овај начин се Врховном суду Републике Српске даје овлашћење да својом одлуком суспендује критеријуме које законодавац наводи као услове за изјављивање ревизије. Ова одредба ЗПП-а Р. Српске, фактички на мала врата уводи ревизију и оне врсте спорова у којима се ревизија до тада није могла изјављивати. Врховни суд Р. Српске се може користити овим својим овлашћењем под условом да је то потребно ради правилне примене права. То показује значај овог циља ревизије који је присутан и у нашем праву. За давање оваквог овлашћења Врховном суду Р. Српске има доста аргумента *pro et contra*. Такво овлашћење је у потпуности у складу за улогом коју врховни суд треба да има. Наиме, и код нас Врховни суд интервенише када процени да нижи судови погрешно тумаче одредбе процесних и/или материјалних закона. Неки ће пак бити против давања овакве слободе Врховном суду. Мишљења сам да би пре свега полазећи од чињенице да у нашој судској пракси судови често на потпуно различите начине тумаче услове под којима је могуће изјавити ревизију, овакво овлашћење Врховног суда *de lege ferenda* било прихватљиво и за наше право.

У Скупштини Србије је 15. новембра усвојен нови Закон о парничном поступку. Чланом 398. став 3. је прописано да се ревизија не може изјавити због погрешно и непотпуно утврђеног чињеничног стања. Чланом 395. је установљена могућност допуштања ревизије и против другостепене пресуде када не би били испуњени услови за прописани ЗПП, ако је по оцени апелационог суда то потребно ради разматрања правних питања од општег интереса, уједначавања судске праксе или ради давања новог тумачења права. Оваква одредба већ постоји у парничном законодавству Хрватске, Босне и Херцеговине и Црне Горе, само што је на Врховном суду могућност да допусти изјављивање ревизије под условима готово идентичним у члану 395. новог ЗПП. Сматрам да је ова одредба резултат рецепције решења из немачког права. Наиме у немачком праву, ревизија је допуштена, под условом да се заснива на разлозима правне природе, и да по оцени жалбеног суда (*Berufungsgericht*), правилна примена права, изградње правног система, односно уједначење судске праксе захтева ревизију.⁴⁹ *Први* критеријум

⁴⁹ Види параграф 543. став 1. *Zivilprozessordnung* (ZPO).

који уводи ЗПО, у пракси значи да изјављивање ревизије не треба да служи само приватним страначким интересима већ и јавним интересима, као и јавним интересима који се тичу јединствене примене права.⁵⁰ *Дрући* критеријум, који условљава допуштеност потребом изградње правног система, долази у обзир када правна пракса због техничких новина (као што је пр. закључивање правних полова путем интернета), захтева изјашњавање суда највише инстанце, односно, или када треба да се попуне празнине у закону.⁵¹ *Трећи* критеријум (тј. допуштање ревизије у циљу обезбеђивања уједначене судске праксе), добија на значају када жалбени суд, односно нижи судови уопште својим одлукама одступају од схватања изражених у одлукама Савезног суда (Bundesgerichtshof), односно, Општег сената (Gemeinsames Senat).

На тај начин се по мом мишљењу омогућава да се ради уједначавања судске праксе, односно правилне примене права ревизијски суд нађе у ситуацији да разматра и нека чињенична питања, иако би то било *contra legem*. Ова одредба ипак засад остаје мртво слово на папиру, јер је почетак рада апелационих судова одложен за 1. 1. 2007.

Однос чињеничних и правних питања, није дакле зацементиран за сва времена. Чињенична и правна питања се налазе у сталној међусобној интеракцији (прожимању). Али мада ревизијски суд не суди о фактичким него о правним питањима, ипак је тешко одлучити где се раздваја примена права од утврђења чињеница и оцена доказа. Каткада се фактичка и правна питања тако преливају, да је често тешко, држати их, при одлучивању строго одвојено једно од другог.⁵² Улога правника јесте да регулише одређене животне догађаје, који нису ништа друго до чињенични склопови. Овај задатак се спроводи кроз доношење одговарајућих правних аката. Ако су правни појмови садржани у правним актима неодређенији и општији, то постоји вероватноћа да ће у спору преовлађивати правна питања, док њихова јасност, тј. конкретност упућује на чињенична питања.

Чињенична питања нису битна за ревизију када утврђено чињенично стање и при погрешној примени материјалног права

⁵⁰ Eberhard Schilken, „Zivilprozessrecht“, München, 2003, стр. 462.

⁵¹ Eberhard Schilken, *op. cit.*, стр. 463.

⁵² Драгољуб Аранђеловић, „Грађанско-процесно право Краљевине Југославије“, Београд 1933. Књига 3, стр. 93.

омогућује доношење правилне пресуде преиначењем нападнуте. Чињенична питања добијају на важности у ревизији, уколико је због погрешне примене материјалног права, чињенично стање остало непотпуно, па правилна примена материјалног права захтева разјашњења ради доношења законите и правилне одлуке. У том случају ревизијски суд мора да одупре се опасности, да под видом правних решава и чињенична питања.

Кључне речи: Ревизија. Разлози. Чињенична питања. Правна питања

SUMMARY

THE QUESTION OF FACT AND THE QUESTION OF LAW IN REVISION

Distinugishing between the questions of facts and questions of law prevails in the procedure initiated by motion for revision. This is a traditional standpoint. Separation of these two kinds of questions has a crucial importance in determination of tasks of this legal remedy. Since the revision is limited on the control of regular application of substantive law norms, the competent court takes into consideration the state of facts, determined by the Court of appeal, in the moment of conclusion of court hearing. One of the consequences of the above is, that the court competent to decide upon motion for revision, is binded with the facts established in the procedure before the appeal court. The revision court can not take new facts into account. European continental laws recognize the right of revision, provided that the reasons for revision emanate out of points of law. According to the solution in the Serbian law on litigation procedure motion for revision is admissible, when the appellate court finds that it is important for equalization of jurisprudence, or when it is necessary for securing regular application of law, on the whole territory of state.

Key words: Revision, Grounds, Questions of Fact, Questions of Law.

ЛИТЕРАТУРА

- Др Ранко Кеча, Др Боривоје Старовић, *Грађанско процесно право*, Нови Сад 2004.
 Др Боривоје Познић, Др Весна Ракић-Водинелић, *Грађанско процесно право*, Београд 1999.
 Др Синиша Трива, Др Михајло Дика, *Грађанско парнично процесно право*, Загреб 2004.
 Др Весна Ракић Водинелић, *Ревизија против пресуде*, Нови Сад 1995.
 Henke H. E., *Rechtsfrage oder Tatsfrage-eine frage ohne antwort Zeitschrift für Zivilprozess*, 1968/3-4
 Schellhammer, *Zivilprozeß*, Heidelberg, 1989.
 Dr Walter Zimmerman, *Zivilprozessordnung*, Heidelberg, 1998
 Gérard Couchez, *Procédure civile*, Paris 1984.
 Др Драгољуб Аранђеловић, *Грађанско процесно право*, Београд 1932-1934.
 Врховни суд Србије: *Билтен судских одлука*, Београд 2003.
 Др М. Грубина, *Наша законитосћ*, бр. 9-10, Загреб, 1959.
 Др М. Константиновић, *Скица за законик о облигацијама и уговорима*, Београд 1969.
 Др С. Перовић, *Закон о облигационим односима са коментаром*, Београд 2001.

РАСПРАВЕ

Мирослав Д. Бојић

Адвокат из Чачка

**Адвокатској комори Србије,
Управном одбору**

Обавештавам Вас да сам, због интересовања за тему, присуствовао саветовању које је током марта ове године одржано на Копаонику, на коме је основна тема била везана за предстојеће *измене Законика о кривичном поступку*. Организатори саветовања су Удружење за кривично право Србије, Министарство правде Републике Србије, Канцеларија сталног правног саветника Министарства правде САД при Амбасади САД у Београду и OSCE – Мисија у Србији и Црној Гори.

На своје велико изненађење, схватио сам да о сачињавању радне верзије нацрта Законика о кривичном поступку, чији је творац проф. др Милан Шкулић са Правног факултета у Београду, АКС нити је обавештавана, нити је самим тим узимала учешће у припреми ове верзије.

Овом радном верзијом уводе се бројне новине. Многе од њих, по мојој процени, у значајној мери утичу на сужавање одређених права осумњиченог, односно окривљеног у поступку, па тиме и бранилаца. Између осталог, законом се елиминише могућност подношења захтева за испитивање законитости правоснажне пресуде (раније захтев за ванредно преиспитивање правоснажне пресуде), а управо је овај ванредни правни лек доживео своју афирмацију након што је постојећи ЗКП предвидео могућност јавне

седнице у поступку његовог решавања. Статистички подаци говоре да се од тог тренутка у значајној мери повећао број уважених захтева. Радна верзија новог закона предвиђа и да се улога председника суда у значајној мери повећава код рада другостепеног већа у жалбеном поступку, што представља значајан утицај извршне на судску власт, предвиђа се новчано кажњавање бранилаца ако благовремено не обавесте суд о промени своје адресе, лимитирање броја бранилаца на 3, право јавног тужиоца да интервенише код истражног судије и затражи разрешење браниоца ако он (јавни тужилац) процени да бранилац не врши ваљано свој посао и др.

Сматрајући да је неукусно да у овом тренутку и на овај начин, дајем своје оцене о бројним одредбама ове радне верзије које нису у интересу наших клијената али ни положаја браниоца у поступку, сматрам да *АКС треба да урђенійно реађује* и да затражи да се укључи у сачињавање ове радне верзије. На овом саветовању сам схватио да се ради о невероватно брзој припреми и стављању у процедуру овог закона. Оправдано се прибојавам да ће без нашег знања и утицаја бити понуђен нацрт закона, на који нећемо моћи благовремено да реагујемо.

6. април 2006. године

Милан Рајајић

Дипломирани правник из Београда

ДРЖАВИНА И ЊЕНА ЗАШТИТА

Као појмовна категорија државина је предмет суптилне анализе како оних који се баве материјалним тако и оних који своју научну пажњу усредсређују на процесно грађанско право. У овом раду биће стављен акценат на процесни део односно на заштиту државине.

Само на први поглед државина је једноставна правна институција, међутим, о њеној правној природи постоје различита схватања. Она се своде на дилеме да ли је старија или не од својине и о самом карактеру државинске заштите.

Државина није правна већ фактичка власт на ствари. То је стални вид својине, власт према ствари без обзира да ли је заснована на неком праву. Римска правна доктрина желела је да истакне чињенични, неправни карактер државине. Тако познати правник Рима Улпијан тврдио је да својина нема ничег заједничког са државином. То је схватање које је нетачно јер су државина и својина дубоко испреплетане. Најчешће је држалац и власник ствари и он ужива посесорну и петиторну заштиту.

У упоредном праву постоје две различите концепције државине – субјективна или романска и објективна или германска концепција. У римском праву али и нашем до 1980. године – све до доношења Закона о основама својинско-правних односа владајуће је било субјективно схватање државине. По овој концепцији била су неопходна два момента за постојање државине *corpus i animus*.

Corpus је фактичка власт на ствари. „И сам назив државине *possessio* потиче од *sedere* (седети, запосести). Овакву власт имају најпре они који држе ствар у рукама“¹. „Предзнак“ фактичка испред власти на ствари говори да је реч о државини, али власт је појам који повезује и својину и државину он говори о њиховој испреплетаности. Тиме се не угрожава тачност констатације да су „власт и својина две кардиналне друштвене категорије, два базична фактора друштва“² већ се само допуњује нашим схватањем о значају који има државина у сваком друштву од римског времена до данас.

Што се *animusa* тиче као другог конститутивног елемента у субјективној концепцији државине – то је уствари воља да се ствар држи као своја (*animus domini, animus rem sibi habendi*). У класичном римском праву лице које ствар држи за неког другог није било држалац већ детентор *in alieno nomine detinere*. Помнути период римске правне историје познавао је најужи појам државине а најшири појам детенције. У даљем развоју римског права, појам државине је проширен увођењем тзв. *quasi-possessio* – државине права; дакле и плодуюживалац, титулар стварне службености – имаоци неког ужег стварног права су били као што је и данас остало држаоци.

Према објективном схватању државине или германском које је прихваћено и у нашем позитивном законодавству, државина је конципирана као фактичко вршење неког стварног права. Појам државине по објективној концепцији не садржи вољни елемент – *анимус*. Врши се дистинкција у оквиру објективне концепције на својинску и употребну државину, тако и на посредну и непосредну државину.

Када неко лице врши (фактички) право својине, реч је о својинској државини.

Када се фактички врши неко уже стварно право, реч је о употребној државини.³

Када држалац фактичку власт на ствари врши непосредно или преко детентора, ради се о непосредној државини.

¹ О. Станојевић: *Римско право*, Београд 1997, стр. 212.

² А. Гамс: *Својина*, Београд 1991, стр. 22.

³ Чл. 70. став 3. Закона о основама својинско правних односа – у даљем тексту ЗОСПО.

Када држалац врши фактичку власт преко неког другог лица, коме је на основу одређеног правног посла, дао ствар у непосредну државину тада говоримо о посредној државини.⁴

Појам детентора* према објективној концепцији знатно је ужи него у субјективној концепцији. Реч је о лицу „које држи ствар по основу правног односа или службе у домаћинству или сличног односа, а дужно је да поступа са ствари по упутствима лица за које држи ствар“⁵.

Наследничка државина је вид државине без фактичке власти. То је један од случајева спиритуализоване државине. Државина наследника настаје *ex lege* – у моменту смрти оставиоца.

„Смисао постојања ове врсте државине је у томе да се не би створио вакуум у посједовању. Државина наследника је у функцији одржавања“⁶ континуитета оставиоцеве државине. Фактичка власт наследника није иста као фактичка власт оставиоца. Наследник има могућност да успостави фактичку власт преузимањем апрехензионих аката.⁷ Законодавац је признао наследницима стечену државину у тренутку смрти оставиоца. На тај начин је овим лицима признато право на подизање државинских тужби и пре него што уђу у посед ствари које наслеђују.⁸

Наследник има државину и без *animusa* и *corpura*, то може и да укључи и непостојање голог просторног односа између наследника и наслеђене ствари. У правној теорији о наследничкој државини се говори као о типичној идеалној државини. Решење ЗОСПО насл-

⁴ Чл. 70. став 1. и 2. ЗОСПО.

* „Особа која извршава туђу фактичку власт на ствари те поступа по упутима друге особе, није посједник, већ је помоћник посједовању“ (Жупанијски суд у Ријеци, Гж. 1362/1998) – избор одлука Врховног суда Хрватске бр. 1/99.

⁵ О. Антић: *Стварно право*, Београд 1998, стр. 632.

⁶ З. Рашовић: *Стварно право*, Подгорица 2002, стр. 58.

⁷ „Чињеница да је покојник тестаментом оставио у наслеђе тужиоцу предмете који се налазе у стану, не значи право тужиоца на сметање поседа, већ само овлашћење да тражи предају истих“ (Решење Окружног суда у Београду, Гж. бр. 6088/96).

⁸ „Првостепени суд је правилно пружио државинску заштиту тужиоцу због тога што је тужени увео промену у начину коришћења стана, а без сагласности тужиоца, који је заједно са туженим оглашен за наследника којима припада предметни стан“ (Решење Окружног суда у Београду, Гж. бр. 2064/96 од 27.03.1996. Судска пракса бр. 11/96).

ња се на решења Немачког грађанског законика као и Грађанског законика Швајцарске. Судска пракса наше земље је и пре доношења ЗОСПО признала право на посесорну заштиту наследнику. Наследничка државина има правни значај у томе што наследник ужива право на посесорну заштиту.⁹ Државина наследника ужива заштиту у посесорном поступку само у случају када није потребно утврђивати ко има право на заоставштину тј. наследнички посед, односно ко је оставиочев наследник. Када наследничку државину повреди лице које себе сматра наследником истог оставиоца спор се неће моћи решити у посебном парничном поступку него у редовном парничном поступку.¹⁰

Табуларна државина

Земљишно-књижна или табуларна државина овлашћује одређеног имаоца права које је уписано у земљишну књигу (у Србији) односно у катастар непокретности (у Црној Гори) без обзира ко стварно врши фактичку власт на ствари. Оно настаје када је неко уписан у земљишне књиге или катастар непокретности као власник или као титулар неког другог стварног права на непокретности иако му то право не припада. На основу начела поуздања у земљишне књиге претпоставља се да је лице, уписано у њих, и власник све док се не докаже супротно. Када протекне рок од три године од дана уписа у земљишне књиге, табуларном државином наступа фикција апсолутне тачности земљишних књига – под условом да је табуларни држалац био савестан.

– Иначе, државина може бити законита, права – невициозна и савесна и тада говоримо о квалитетима државине. Судржавина постоји онда када више лица врши фактичку власт на целој ствари.¹¹

Државина сваког судржиоца ограничена је једнаком државином осталих судржалаца исте ствари. Један судржалац има право

⁹ Слично се изјашњава и судска пракса; „Наследник иако пресумптивни поседник није пасивно легитимисан у власничкој парници, ако није фактички поседник“ – из овога произилази да наследник може бити пасивно легитимисан у посесорној парници (Саветовање грађанских и грађанско привредних одељења Савезног суда републичких и покрајинских врховних судова и Врховног војног суда, Суботица, 24. 10. 1990. године).

¹⁰ Исто и З. Рашовић: *Стварно право* Подгорица 2002, стр. 59.

¹¹ чл. 70. ст. 4. ЗОСПО.

на посесорну заштиту у односу на друге суддржаоце који га ометају или онемогућавају у вршењу фактичке власти.¹² Овај тип државине не постоји између непосредног и посредног држаоца исте ствари, као ни између више посредних држалаца исте ствари, под условом да их има.

„Судржавина је, дакле, могућа, јер вршење фактичке власти не захтијева обавезно физички додир, а још мање континуирани додир са ствари. Судржавину, углавном имају сувласници и заједнички власници“¹³.

– Иначе државина се стиче заснивањем фактичке власти на одређеној ствари. Стицање може бити непосредно и посредно. Непосредно стицање државине представља заснивање фактичке власти на некој ствари која се при том не налази ни у чијој државини. Посредно стицање државине до којег може доћи самовласно или на основу воље претходника, значи установљавање фактичке власти на ствари која се већ налази у тренутку стицања у државини неког другог лица.

Посредна својинска државина на непокретности настаје редовно тренутком закључења уговора.¹⁴ Ово се дешава у две ситуације. Прва ситуација је када ранији посредни својински држалац постане изведени држалац а посредну својинску државину стекне неко треће лице.

Друга ситуација се огледа у томе што ранији посредни својински држалац пренесе посредну својинску државину на друго лице, док треће лице има употребну државину на ствари и оно „може новом својинском држаоцу да истакне све оне приговоре које је

¹² Исто и М. Дедијер: „Супоседници сходно одредби члана 80. Закона имају право на државинску заштиту како према трећим лицима, тако и у односу на другог суддржаоца, *Правни живот* 12/87 М. Дедијер: „Заштита сусвојине и заједничке својине“, стр. 1431.

¹³ З. Рашовић: *Стварно право*, Подгорица 2002, стр. 52.

¹⁴ Слично се изјашњава и судска пракса: „Под предајом (традицијом) државине ствари, не мисли се једино на преношење непосредне државине, него и на изведено стицање посредне државине када неко лице стиче посредну државину те ствари извођењем те своје државине из непосредне или посредне државине свог претходника. Један од начина предаје у посредну државину је и преношење захтјева на друго лице (прибавиоца) да му треће лице преда ствар“ (Одлука Врховног суда Републике Српске, Рев. 129/98. *Гласник правде* бр. 6/2000, стр. 227).

имао према ранијем својинском држаоцу – *cessio vindicationis*“ (члан 34. став 5. ЗОСПО).¹⁵

Такође могуће је стицање државине преко заступника односно пуномоћника уколико он заснива фактичку власт на ствари са циљем да заступаног учини држаоцем. У тренутку предузимања апрехензионог акта од стране државинског пуномоћника властодавац постаје држалац, под условом да пуномоћник има пословну способност за преузимање тог акта у име властодавца. „Пуномоћник ће бити притежилац ако је овлашћен само на предузимање апрехензионих аката на основу већ постојећег наслова за стицање државине (нпр. само да прими ствар од претходника).¹⁶

Губитак државине

До губитка или престанка државине може доћи апсолутним и релативним начином. У случајевима дефинитивног престанка, без обзира да ли је ствар престала да буде објект било чије државине или је неко трећи, на њој засновао непосредну државину, постоји апсолутни престанак државине. Оваквим начином престанка државине, дотадашња непосредна државина престаје за било које лице. У правној доктрини се указује да „евентуално стицање својине од стране трећег лица одвија се уз одсуство континуитета, јер између његовог посједа и посједа дотадашњег држаоца нема сукцесије. Апсолутним престанком непосредне државине престају и све посредне државине.“¹⁷

Релативан начин престанка јавља се у ситуацији када државина престане само за дотадашњег држаоца. Државина траје и даље, али фактичку власт на ствари врши други субјекат. Државина престаје као и последица наслеђивања или предаје ствари другом лицу.

Једноставно речено губитак државине може да буде последица држаоца (нпр. услед дереликције или преноса ствари) или противно вољи држаоца (држалац нема више ствар услед тога што ју је изгубио или што му је украдена).

Заштита државине

Поставља се питање због чега се државина штити? Државина је фактичко стање а из општег правног начела произилази, да по-

¹⁵ О. Антић: *Стварно право*, Београд 1998, стр. 633.

¹⁶ З. Рашовић: *Стварно право*, Подгорица 2002, стр. 48.

¹⁷ Оп. cit., стр. 62.

стојеће фактичко стање по правилу нико не сме самовољно нарушити, већ путем помоћи за то надлежних државних органа. Реч је о теоријском схватању Савињија, који је тврдио да је разлог за заштиту фактичке власти настајање да се спречи самовласна заштита права. „То је врста полицијске мере за одржавање реда“.¹⁸ Међутим, широко примењивање самосталне заштите права би могло да угрози темеље државног поретка. Савињијево схватање је мишљење великог броја правних писаца а у нашој старијој правној теорији су га заступали Лазар Марковић и Алојзиј Финжгар.

Има и других схватања која објашњавају разлоге државинске заштите. Тако су Немачки пандектисти Пухта, Брунс и Виндшајд, полазећи од идеалистичког схватања да је воља једина полуга права, сматрали да се државинском заштитом у ствари штити воља која је у њој утеловљена. Код нас је оваквог мишљења био и професор Андра Ђорђевић.

Дернбург је сматрао да се заштитом државине штите економски интереси појединца, што је тачно, одузимањем државине на некој ствари или њеним сметањем онемогућава се држалац који је најчешће и власник или титулар неког ужег стварног права да ствар економски искоришћава. Правни писац Крајанц разлог државинске заштите види у одржавању процесно-правних претпоставки да је титулар држалац права чију садржину врши, у расподели улога тужиоца и туженог у спору. Рудолф Јеринг је оправдавао државинску заштиту у чињеници да је најчешћа ситуација да је држалац и власник а власнику је лакше употребити државинску него својинску тужбу. Теоретичар Ганс је оправдавао државинску заштиту из претпостављене својинске заштите односно заштите виртуелне будуће својине тј. у допуни својинске заштите.

Значај државине условио је да се њена судска заштита одвија у посебном парничном поступку чија правила одступају од правила општег парничног поступка и Еренцвојг је сматрао (што је иначе тачно – подвукао М. Р.), да је раздвајање државинских тужби од својинских резултат историјског развоја права у Риму, што проистиче из природе римског процесног права.¹⁹

¹⁸ О. Станојевић: *Римско право*, Београд 1997, стр. 214.

¹⁹ Подаци о теоријским схватањима државинске заштите коришћени из књиге професора А. Гамса: *Основи стварног права*, 1974, стр. 314.

Самопомоћ као средство државинске заштите

Самозаштита је легитимни изузетак²⁰ и има исти легитимитет као и судска заштита, јер га изводи из заједничког циља – заштите права и остваривања правног поретка.²¹ Право уређује оба начина заштите. Али ни судска ни вансудска заштита не представљају неконтролисано вршење силе. За њено вршење су прописани услови, које ћемо навести пошто дефинишемо самопомоћ. Самопомоћ је вид вансудске заштите коју предузима сам држалац у ситуацији када се врши сметање његове државине.²² Дакле услови за вршење вансудске заштите државине су следећи:

- узнемиравање или одузимање државине мора бити неовлашћено, овај услов је остварен ако се узнемиравање или одузимање не заснива на држаочевом пристанку, на одлуци државног органа; самопомоћ мора да буде актуелна односно непосредна;
- она мора имати карактер нужности. Значи да је потребна у смислу да се без ње ствар не би могла вратити односно да узнемиравање без ње не би могло престати;
- самопомоћ је допуштена само ако је примерена; Из овог услова за вршење самопомоћи произилази да није дозвољено, важнија правна добра лица које врши узнемиравање или одузимање повређивати ради заштите државине, која је у конкретном случају мање значајно правно добро.

Самопомоћ има одређене предности у односу на судску заштиту која се огледају у бржем успостављању повређеног права и отклањању опасности али има и недостатке који се огледају у следећем.

²⁰ Тако: В. Водинелић У: *Увод у грађанско право* – О. Станковић – В. Водинелић, Београд, 1996, стр. 234.

²¹ Заштита субјективног права је примарни циљ поступка а остваривање општег интереса (што се огледа и у државинској заштити – подвукао М. Р.) секундарни – о томе и другим гледиштима као циљу поступка видети детаљније: Б. Познић: „О објективним границама правноснажности грађанске пресуде (докторска дисертација) Београд 1952, стр. 2 и даље.

²² „Из побијаног првостепеног решења се не може утврдити у чему се састоји самопомоћ, јер самопомоћ није право на успоставу поседа какав је постојао до постављања спорног потпорног зида од стране тужиоца а у одсуству тужених, него је било потребно расправити питање да ли су испуњени услови из ове одредбе... Држалац има право на самопомоћ против онога ко га неовлашћено узнемирава у државини или му је одузео под условом да је опасност непосредна, да је опасност непосредна, да је самопомоћ нужна и да начин њеног вршења одговара приликама у којима постоји опасност“ (Решење Округног суда у Београду, Гж. бр. 12118/96.

– ефикасност самопомоћи је повезана пропорционално са количином силе којим располаже држалац коме је одузета државина или се врши њено сметање,

– самопомоћ лако може да се преобрази у самовлашће,

– самопомоћ врши лице које има лични интерес,

– „вршење самопомоћи још ће више закомпликовати правне односе између онога ко повређује право и онога чије је право повређено“²³. Право на самопомоћ је ограничено роком који је преклузиван. У нашем праву лице коме је ствар одузета може је повратити употребом сопствене силе у року потребном за подизање државинске тужбе. Субјективни рок износи 30 дана и рачуна се од дана сазнања за сметање и личност учиниоца, а објективни рок се рачуна од дана сметања и износи годину дана.²⁴ Прописивање рока за самопомоћ наше право је одступило од уобичајеног регулисања овог питања у упоредном праву. Дужина рока у упоредном праву није изричито прописана него се он везује за закаснелу судску заштиту.

Иначе ко у случају дозвољене самопомоћи проузрокује штету лицу које је изазвало потребу за самопомоћи, није дужан да је надокнади.²⁵

Поступак у споровима због сметања државине – судска заштита

Овај поступак који се односи на заштиту поседа или државине нормиран је одредбама главе тридесет прве (чл. 446–452) Закона о парничном поступку као и одредаба ЗОСПО-а (чл. 70–81). У овим поступцима искључиво је претресање о праву на државину, о правном основу, савесности или несавесности или о захтевима за накнаду штете (чл. 448. ст. 1. ЗПП-а).

Немачко право, допушта да се у државинским тужбама истичу и правна питања и захтев за накнаду штете. Тада се питање фактичког стања по потреби решава међупресудом, а главни правни спор се решава коначном пресудом.

У Аустријској правној теорији Еренцвајг је предлагао да се у државинским тужбама дозволи и истицање правног питања, и да

²³ О. Антић: *Општи део грађанског права*, Београд 1998, стр. 626.

²⁴ По Немачком грађанском закону лице од кога је предмет државине отет силом, преваром или злоупотребом поверења може само повратити предмет државине у року од годину дана (параграф 861 НГЗ).

²⁵ Чл. 162. Закона о облигационим односима.

се споје државинске и правно-мериторне тужбе.²⁶ Сматрамо *de lege ferenda* да би изменама ЗПП-а овакво решење требало предвидети и за наше право.

Предмет спора у овим поступцима не представља дакле право на државину већ успостављање ранијег мирног стања државине. Тражи се заштита од сметања државине које је учињено узнемиравањем или одузимањем државине.

Под сметањем или узнемиравањем сматра се сваки акт којим се омета нормално вршење фактичке, економске власти које сачињава државину. Постоје схватања да се сметање не мора вршити физичким, опишљивим актом него и речима: на пример неко забрањује другом да улази у свој стан, подрум.²⁷ Одузимање државине значи онемогућавање држаоца у потпуности да врши фактичку власт на ствари. „Поступак у коме се пружа судска заштита државини усмерен је директно на сузбијање поремећаја који настаје у правном поретку на тај начин што се држалац омета у државини или му се државина самостално одузима“²⁸

Овај поступак се може „водити као потпуно засебан у односу на могући поступак у коме ће се расправљати и одлучивати о праву на државину, а сам спор о праву на државину расправља се по правилима опште парничне процедуре. Уколико се спор води о праву на државину, истовремено, у истом поступку али по правилима опште парничне процедуре, постиже се враћање ствари или прекид узнемиравања власника или лица које по неком другом правном основу има право на државину.“²⁹

Када се истовремено води парнични поступак о праву на државину и посесорни поступак нема истоветности тужбених захте-

²⁶ У параграфима 339. и 346. Аустријског грађанског законика истиче се да се државинском тужбом може тражити и накнада штете. Међутим то је забрањено прописима Аустријског судског парничног поступка, који су својевремено узети као узор за претходне законе о парничном поступку.

²⁷ „Суд пружа заштиту у случају узнемиравања државине вербалним путем само ако је такво узнемиравање државине озбиљно и ако је довело до престанка државине ствари или вршења права државине. Озбиљно сметање државине вербалним путем постоји када треће лице држаоцу права или ствари ставља у изглед да ће напасти на његов живот, тело или имовину или да ће држаоцу нанети неко веће зло“ (Окружни суд у Нишу Гж. 1167/82).

²⁸ В. Рајовић: *Грађанско-процесно право*, Београд 2005, стр. 165.

²⁹ Д. Палачковић: *Парнично-процесно право*, Крагујевац 2004, стр. 312.

ва и неће доћи до примене правила о забрани двоструке лити-спенденције.³⁰

Право на тужбу

Право на правну заштиту од узнемиравања или одузимања државине има сваки држалац као и онај који је државину стекао силом, потајно или злоупотребом поверења (*vi, clam* или *praesensario*). Држалац који је на ове начине стекао државину, не ужива правну заштиту према лицу од кога је тим потезима дошао до државине.³¹ У оваквом случају тужени се може успешно бранити да га је тужилац на један од ових недопуштених начина лишио државине (*exceptio vitiosae possessionis ad adversario*).

Суддржалац поред заштите државине у односу на треће лица има право на заштиту и у односу на другог суддржаоца ако га овај омета у вршењу државине или га потпуно искључује.³² Један од суддржалаца не може покренути спор ако се узнемирава удео другог суддржаоца на ствари, већ само ако се врши сметање његовог удела.

У правној теорији постоји схватање да брачни другови (по новој терминологији Породичног закона) односно супружници нису суддржиоци а оно произилази из правне природе брачне тековине јер је реч о модалитету својине – заједничкој својини. Према томе један од брачних другова не би могао подићи државинску тужбу против другог брачног друга у погледу тих ствари. „Заједничко уживање тих ствари, опет претпоставља брачну заједницу, која се судским путем не може успоставити. Стога би у таквим случајевима брачни друг могао тражити евентуално неко средство обезбеђења које предвиђа извршни поступак до решења самог правног питања.“³³

Ми сматрамо да овакво схватање треба кориговати јер закон није искључио могућност да се у поступку због сметања државине

³⁰ Б. Познић – В. Ракић – Водинелић: *Грађанско-процесно право*, Београд, 1999, стр. 389.

³¹ Чл. 78. ст. 2. ЗОСПО.

³² Тако се изјашњава и судска пракса: „Супоседник може сметати другог супоседника у поседу ако предузме такве радње које другог супоседника искључују из посуда па се за овакве радње и сметање мора пружити судска заштита“ (Окружни суд у Пожаревцу – Гж. бр. 138/65).

³³ А. Гамс: *Основи стварног права*, Београд, стр. 319.

на супротним странама појаве и супружници и ако су такви спорови ретки или их готово уопште нема у пракси.

Поступак у споровима због сметања државине може покренути самостални држалац против изведеног, и посредни држалац против непосредног држаоца на истој ствари. Држалац службености може, на пример подићи државинску тужбу против власника ако он омета његову фактичку власт из државине службености. Отвара се као занимљиво питање може ли се покренути спор између посредног и непосредног држаоца ако међу њима постоји уговорни однос из кога извире садржина државине.

Може ли власник покренути државинску тужбу против послугопримца или закупца? може ако А) тужени који је уговореник прекришио уговор самом радњом због које се тужи и Б) ако сама та радња по себи представља сметање или одузимање предмета државине. Све док купац или послугопримаоц поступају по одредбама уговора не могу бити тужени државинском тужбом. Када изађу из граница уговора против њих је могуће користити државинске тужбе.

ЛЕГИТИМАЦИЈА И ПОКРЕТАЊЕ ПОСТУПКА

Активно легитимисана лица у споровима због сметања државине су непосредни³⁴ и посредни³⁵, својински и изведени држаоци, судржаоци. Под одређеним условима активно легитимисана лица могу бити и манљиви држаоци³⁶.

Ова лица могу тужбе подићи у субјективном року од 30 дана од сазнања за сметање и учиниоца односно у року од годину дана од

³⁴ „Тужилца иселјењем из своје стамбене зграде није изгубила државину те зграде када је задржала кључеве од просторија из којих се иселила, а и од улазне капије зграде, чиме је показала фактичку вољу да господари том ствари па стога има право на државинску фактичку вољу да господари том ствари па стога има право на државинску заштиту“ – (Одлука Округног суда у Зрењанину Гж. бр. 816/96. Судска пракса 4/97).

³⁵ Чињеница да ли је тужилац имао право на посредну државину или не није од утицаја, јер се судска заштита пружа према последњем стању државине (решење Округног суда у Београду, Гж. бр. 3686/95, судска пракса, бр. 12/96).

³⁶ „Сваки држалац ствари и права има право на заштиту од узнемиравања или од одузимања државине (сметања државине)“ (Одлука Врховног суда Србије Гзз 6/96).

насталог сметања (чл. 77 ЗОСПО)³⁷. Реч је материјално-правним и преклузивним роковима. Њихово пропуштање не може условити повраћај у пређашње стање. У случају поновљеног истоветног сметања нови рок почиње да тече од сазнања за свако ново сметање. На рокове суд пази *ex officio*, иако су материјално-правни на њихово одржање примењују се правила парничног поступка. Код државинских тужби захтев је кондемпнаторан њима се тражи престанак сметања државине, отклањање стања проузрокованог сметањем забрана будућег сметања. Тужилац може истаћи и специфичне споредне захтеве као што је захтев за плаћање казне у случају поновљеног узнемиравања и захтев за доношење привремених мера.

У посесорном поступку „могућа је и тужба ради предаје у државину, којом, се тражи повраћај државине по јачем правном основу (тзв. *possessorium ordinarium*)³⁸.

Често сметање постоји још у тренутку покретања поступка. Ако је сметање престало, тужилац мора учинити вероватним да ће тужени сметање на исти начин поновити³⁹.

У посесорним парницама пасивно је легитимисано оно лице које врши сметање или одузимање државине, тј. које је предузимало или још увек предузима радње узнемиравања. Сметање је могуће вршити и по налогу трећег лица⁴⁰. Неки правни писци сматрају

³⁷ Уколико суд током расправе утврди да је тужилац пропустио рок за подношење државинске тужбе у смислу члана 77. ЗОСПО, пошто се ради о преклузивном року материјалног права, о основаности тужбеног захтева треба мериторно одлучивати а не тужбу одбацити.

Првостепени суд је током расправе утврдио да је тужилац пропустио рок за подношење тужбе у смислу члана 77. ЗОСПО, па је решењем тужбу одбацио. По жалби тужиоца другостепени суд је решење укинуо наводећи да у случају када суд током расправе утврди да је тужилац пропустио рок за подношење тужбе у смислу члана 77. ЗОСПО, пошто се ради о преклузивном року материјалног права у том случају треба мериторно одлучивати о основаности тужбеног захтева а не тужбу одбацити (Окружни суд Пожаревац Гж. 1571/94).

³⁸ Д. Палачковић: *Парнично-процесно право*, Крагујевац 2004, стр. 313.

³⁹ Б. Познић – В. Ракић-Водинелић: *Грађанско-процесно право*, Београд, 1999, стр. 387.

⁴⁰ Пасивно легитимиран у посједовној парници може бити не само онај тко је непосредно извршио радњу означену као чин сметања посједа или онај у чијем је интересу сметање посједа почињено већ и онај тко је дао налог за извршење радње која представља чин сметања посједа (Жупанијски суд у Ријечи Гж. 1231/98).

да тада постоји пасивно супарничарство, тј. тужба се подноси против лица у чијем интересу или по чијем налогу је сметање вршено и лице које је непосредно извршило радњу сметања.⁴¹

Друго мишљење је, да је тужен онај по чијем се налогу поступало, а може бити тужен и сам извршилац⁴². Ми се приклањамо другом ставу.

Надлежност у спору због сметања државине

У овом спору у првом степену је надлежан општински суд⁴³ а у другом окружни суд односно по новом Закону о уређењу судова Србије то ће од 2007. године бити апелациони суд. За спорове о сметању државине на покретним и непокретним стварима, месна надлежност је различито уређена. Поред суда опште месне надлежности за сметање државине на покретним стварима надлежан је и суд на чијем се подручју догодило сметање. Што се тиче спорова о сметању поседа непокретности ту је предвиђена искључива месна надлежност суда на чијем се подручју налази непокретност, односно сваког од судова када се непокретност налази на територији више судова. За спорове о сметању државине на броду или ваздухоплову надлежан је поред суда на чијем подручју се води уписник бродова односно ваздухоплова и суд на чијем се подручју догодило сметање.

ПРАВИЛА ПОСТУПКА У СПОРОВИМА ЗБОГ СМЕТАЊА ДРЖАВИНЕ

Нови ЗПП из 2004. године као и његов претходник предвиђа хитно поступање⁴⁴ по тужбама због сметања државине (чл. 447).

⁴¹ Тако: Б. Старовић – Р. Кеча: *Грађанско-процесно право*, Нови Сад 1995, стр. 348. и стр. 464.

⁴² Тако Б. Познић – В. Ракић – Водинелић: *Грађанско-процесно право*, Београд, 1999, стр. 386.

⁴³ „Општински суд је надлежан да одлучује по тужби због сметања државине водовода и у случају кад је исти подигнут без водопривредне дозволе“ (Врховни суд Србије Гзз. 234/83),

– „За одлучивање по тужби због сметања поседа у коришћењу телефонског уређења надлежан је редован суд“ (Окружни суд у Београду У. 2067/90),

– „Решавање спорова између два правна лица поводом сметања поседа пословне просторије спада у надлежност општинског суда“ (Врховни суд Србије П. И. 86/95).

⁴⁴ Чл. 20. Закона о уређењу судова је предвидео да међу споровима које не трпе одлагање ни за време судског одмора се налазе и поступци због сметања поседа, дакле начело хитности је између осталих у поступку због сметања поседа предвиђено и у овом закону.

Приликом одређивања рокова и рочишта суд ће увек обраћати нарочиту пажњу на потребу хитног решавања према природи сваког појединог случаја.

Законским решењем из 2004. године предвиђена је новина у односу на решења члана 442. ЗПП из 1977. у погледу рока за доношење одлуке у поступку због сметања поседа. Одлука о захтеву доноси се у року од 90 дана (чл. 448. ст. 2. ЗПП).

Расправљање о тужби због сметања државине ограничиће се само на претресање и доказивање чињеница последњег стања државине и насталог сметања. Искључено је расправљање а тиме и доказивање чињеница које се тичу права на државину, о правном основу, савесности или несавесности државине⁴⁵ или о захтевима за накнаду штете – (чл. 78. ЗОСПО и чл. 448. ст. 1. ЗПП).

Начело о искључењу правних питања у посесорним парницама је веома логично. Пошто је државина само фактичка власт државинске тужбе треба да заштићују ту фактичку власт не улазећи у то да ли је објективно право признаје или не. Разлог практичности и разлог правичности говоре против тога да се из посесорних поступака искључе и правна питања. Поред све своје логичности, непрактично је, да се расправљање фактичког питања одвоји од правног, јер су они у пракси често испреплетани. Други разлог је у томе што су државинске тужбе „веома скупе и скопчане са изласком на терен, па се често дешава да у државинском спору подлегне и плати трошкове онај који је очигледно у праву“.⁴⁶

Међутим, и у овим споровима пасивно легитимисано лице може се бранити истицањем специфичног материјално-правног приговора (*exceptio vitiosae possessionis*) тј. да га је тужени силом, потајно, преваром или злоупотребом поверења лишио државине. Професор Г. Станковић истиче да се тада у поступку истичу чињенице које се тичу основаности овог приговора.⁴⁷

У току поступка суд може о службеној дужности и без саслушања противне странке одредити привремене мере⁴⁸ које се при-

⁴⁵ И судска пракса се исто изјашњава: У парници због сметања поседа суд пружа заштиту према последњем стању државине у насталом сметању, при чему није од утицаја право на државину, правни основ државине и савјесност држаоца (Виши суд у Бијелом Пољу Гж. 1161/94).

⁴⁶ А. Гамс: *Основи стварног права*, Београд, стр. 316.

⁴⁷ Г. Станковић: *Грађанско процесно право*, Ниш 1998, стр. 464.

⁴⁸ Привремена мера по чл. 442. ЗПП може се одредити само у току поступка у парницама због сметања поседа, али и пре покретања поступка

међују у извршном поступку ради отклањања хитне опасности против правног оштећења или спречавања насиља или отклањања ненакнадиве штете. Није дозвољена посебна жалба против решења о одређивању привремене мере.

У односу на чл. 442. старог ЗПП-а из 1977. године нови ЗПП из 2004. године је предвидео новину да ће суд одлуку о одређивању привремене мере донети у року од осам дана од дана предаје предлога.

ОДЛУКЕ И ПРАВНИ ЛЕКОВИ

У поступку због сметања државине суд одлуку не доноси као у осталим поступцима у форми пресуде већ решења. Решењем се забрањује даље сметање или узнемиравање, већ се наређује успостављање претходног фактичког стања поседа истовремено одређујући дужности странака.⁴⁹

По правилу решење се састоји из три дела: 1) утврђивања државине и чина сметања, 2) наредба туженом да успостави пређашње стање поседа (враћање одузете ствари или престанак узнемиравања).⁵⁰ и 3) забрана предузимања даљих радњи одузимања ствари и сметања поседа.

Наше процесно право не прави разлику између заштите која се пружа при узнемиравању и заштите која се пружа при одузимању.⁵¹

предлагач може тражити издавање привремене наредбе по правним правилима извршног поступка (Окружни суд у Панчеву, Гж. 1458/68 наведено према Р. Ђосић–Т. Крسمановић: *Актуелна судска пракса из Грађанско-процесног права*, Београд 2003, стр. 172).

⁴⁹ Када се у току поступка утврди да је акт сметања поседа у виду изградње објекта од стране туженог извршен на к. п. бр. 120/13 КО Крстац, а не на к.п. бр. 120/3 КО Крстац која је обухваћена тужбеним захтевом, па након тог новог податка пуномоћник тужилаца не прецизира тужбени захтев, има се тужбени захтев одбацити као неоснован (Одлука Окружног суда у Чачку, Гж. бр. 1351/98, Судска пракса бр. 2-3/200).

⁵⁰ Реституција се чини у оквиру општег начела да се грађанска права признају субјектима да их користе, а не да их злоупотребљавају, односно да се морају вршити у циљу због ког су призната, а не да би се ограничило туже субјективно право (став Врховног суда Србије Рев. бр. 128/68).

Уколико суд није утврдио чин сметања поседа који је извршен ломљењем 10 метара ограде и два дрвета смокве, неће наложити успостављање пређашњег стања (Решење Окружног суда у Београду, Гж. бр. 369/97, Судска пракса бр. 11–12/1998).

⁵¹ Швајцарски Грађански законик не прави разлику између заштите при узнемиравању и заштите при одузимању, док Немачки грађански законик предвиђа посебну заштиту у та два случаја параграфи 861. и 862.

Неправилно би било да се у диспозитиву решења наводе чињеничне констатације које је суд узео за основу пресуђења, из разлога што је захтев кондемпнаторне а недеklarативне природе. У решењу се одређује и рок за добровољно извршење – парнициони рок. Рок се одређује од стране суда према околностима сваког случаја и може бити краћи или дужи од рока за изјављивање жалбе који износи 8 дана. Решење због пропуштања и на основу признања је могуће донети у посесорном поступку. Такође, странке се могу поравнати о предмету спора.

Од редовних правних лекова против коначног решења допуштена је жалба. Жалба је увек деволутиван правни лек, јер о њој одлучује виши суд. Она је по правилу и суспензиван правни лек али из важних разлога суд може одлучити да жалба не задржава извршење решења (чл. 450. ст. 3. ЗПП-а). Рок за жалбу је 8 дана (чл. 450. ст. 2. ЗПП-а) у поступку по жалби заказује се расправа пред другостепеним судом и одлучује о жалби и захтевима странака када је већ једанпут била укинута првостепена пресуда, а побједна пресуда се заснива на погрешно или непотпуно утврђеном чињеничном стању или су у првостепеном поступку учињене битне повреде одредаба парничног поступка (чл. 450. ст. 4. односно чл 369. ст. 3. ЗПП-а), а примењују се и решења чл. 370. и чл. 371 – ЗПП-а о току другостепене расправе и сходној примени одредаба о првостепеној расправи.

Против решења донесених у парницама због сметања државине ревизија није дозвољена⁵².

Понављање поступка је дозвољено само када су повређена процесна правила о страначкој способности и заступању и када је странци незаконитим поступањем, а нарочито пропуштање достављања, онемогућено да расправља пред судом.

Предлог за понављање поступка може се поднети само у року од 30 дана од правноснажности решења о сметању државине.

По општим правилима парничне процедуре допуштен је захтев за заштиту законитости.

⁵² Везано за могућност изјављивања ревизије у овим споровима изјаснио се и Врховни суд Србије: „Ревизија није дозвољена у споровима због сметања државине и кад је другостепени суд одбацио жалбу против решења првостепеног суда, односно када је потврдио решење првостепеног суда о одбачају ревизије“ (Врховни суд Србије, Рев. 2011/79).

Принудно извршење решења

Решење донето у поступку због сметања поседа подобно је за формалну и материјалну правноснажност. „Решења суда и поравнања подобни су да буду извршне исправе у извршном поступку.“⁵³

Тужилац губи право да у извршном поступку захтева извршење решења којим се туженом због сметања државине налаже извршење одређене радње, ако није захтевало извршење у року од 30 дана по протеку рока који је решењем одређен за извршење те радње.

Поверилац може у случају истоветног сметања поседа, захтевати да суд на основу исте, извршне исправе, донесе ново решење о извршењу. Међутим, реч је само о могућности а не о императивној одредби, дакле, може се поднети посебна тужба.

ЗАКЉУЧАК

Иако у посесорним споровима може судску заштиту да добија и лице које нема право на државину (нпр. лице које је ствар прибавило од невластника а није стекло својину или узурпатор), ипак у највећем броју ситуација, држаоци су имаоци права које им даје овлашћење на државину. Државинска заштита је бржа, поједностављена и ефикаснија у односу на петиторну заштиту. Разлог државинске заштите је и правно-политичког карактера. Државина као фактичко стање штити се у интересу реда и мира у друштву.

Када државинске заштите не би било појединци би се појављивали у улози судије у својим стварима, што није добро јер су правно заинтересовани а при том правно некомпетентни. У теорији се истиче да „евентуални акт неправда изазове“ серију таквих аката, до чега би дошло ако незаконит и несавестан држалац не би био заштићен у односу на новог незаконитог и несавесног држаоца, а овај на следећег итд.⁵⁴ Улога права састоји се у томе да се овакве негативне појаве спрече и у томе лежи правдање и значај државине и њене заштите коју смо у овом раду приказали.

⁵³ В. Рајовић: *Грађанско-процесно право*, Београд 2005, стр. 167.

⁵⁴ О. Станковић у О. Станковић – М. Орлић, „Државина“ – „Стварно право“, Београд 1996, стр. 55.

СУДСКА ПРАКСА

Бранич, бр. 1/2006

UDK: 340.142: 347. 251

Ненад Целебџић

Адвокат из Београда

ДРЖАВИНА – СУДСКА ПРАКСА (2)

Савесност државине

Савесна државина се претпоставља и мора постојати за све време потребно за одржај за стицање права својине.

Из образложења:

Под савјесном државином подразумијева се државина код које држалац вјерује у правни основ своје државине, дакле оправдано сматра да је он титулар права чију садржину фактички врши. Савјесни држалац није свјестан да се његова фактичка власт разилази од правног стања. Његова заблуда о свом сопственом праву мора бити објективна, тј. таква да он према нормалним околностима није морао да сумња да нема право које фактички врши. Савјесна државина се претпоставља и мора постојати за све вријеме потребно за одржај (досјелост) што је у складу с правним правилима односно сада с одредбом из члана 28. ЗОСПО

(Пресуда Врховног суда Босне и Херцеговине, Рев. 16/90 од 29. 1. 1991)

Савесност државине

Савесност је извињавајућа заблуда о праву чију садржину држалац врши.

Из образложења:

Основани су наводи ревизије тужених да су нижестепени судови наведено чињенично стање погрешно применили материјално право када су усвојили тужбени захтев тужиоца за утврђење права својине на основу одржаја. Ово из разлога што су нижестепени судови на основу

утврђених чињеница извели погрешан правни закључак да је тужилац савесни држалац спорних непокретности и да је таква његова државина дужа од 20 година довела до стицања права својине по основу одржаја у смислу одредби чл. 28. Закона о основама својинскоправних односа. Савесност је извињавајућа заблуда о праву чију садржину држалац врши, а у конкретном случају, када су били познати земљишно-књижни власници спорних непокретности и када је тужилац користио спорне непокретности по овлашћењу трећег лица, те када није реализовао жељу да спорне непокретности купи од земљишно-књижних власника, погрешно је становиште нижестепених судова да је тужилац био савестан држалац спорних непокретности, без обзира што је тужилац за време коришћења спорних непокретности платио порез и што није био узнемираван у коришћењу непокретности.

(Пресуда Врховног суда Србије, Рев. 5134/97)

Савесност државине

Савесност државине се претпоставља и у случају кад је треће лице укњижено као власник некретнине.

(Пресуда Врховног суда Босне и Херцеговине, Рев. 562/90 од 20. 11. 1990)

Савјесност држања посједа

Околност да се власник дуги низ година није интересирао за своју некретнину нити тражио њезину предају не може се тумачити у прилог савјесности посједника који је знао да некретнина коју посједује није његова.

Из образложења:

Тужитељ нашироко образлаже свој став о савјесности свог посједа, али при томе занемарује основно правило према којем је посјед савјестан ако посједник не зна или не може знати да ствар коју посједује није његова (чл. 72. ст. 2. Закона о основним власничкоправним односима „Сл. л. СФРЈ“ бр. 6/80), а занемарује и чињенице које су у поступку утврђене. Тако је утврђено да су тужитељ и тужена А. П. брат и сестра, да је диоба (некретнина) у њиховој обитељи проведена 1955. и да је у тој диоби туженој припала предметна некретнина, да је ова тужена у то вријеме била малолетна а обитељску кућу (и домаћинство своје мајке и туженог) напустила 1957. године и од тада никада није од тужитеља затражила предају посједа спорне некретнине. Тужитељ ју користи и за њу сноси друштвене (пореске) обавезе. Своју тезу о савјесности свога посједа тужитељ заправо гради (јер он врло добро зна да је некретнина у диоби припала његовој сестри туженој А.СП.) на тврдњи да се је његова сестра у тој мјери незаинтересирала за ову некретнину (тврдњу да му је некретнину даровала судови нису прихватили)

да се може заправо тврдити и о њезином напуштању. Међутим, све када би то и било точно, правилно је да напуштена некретнина прелази у друштвено власништво али овдје напуштања нема, јер се за напуштање тражи да власник некретнине на недвојбен начин изрази да је не жели више посједовати, а то овдје није случај.

Пресуда Врховног суде Хрватске, Рев. 2031/87 од 4. 5. 1988)

Савјесност посједа

Савјесност посједа се претпоставља и у случају кад је трећи укњижен као власник некретнине.

Из образложења:

По правилима имовинског права (параграф 328. бившег ОГЗ-а), као и према одредби члана 72. став 3. Закона о основним својинско правним односима („Сл. л. СФРЈ“, бр. 6/80), савјесност посједа се претпоставља, па се стога не може прихватити ничим поткријељени ревизијски навод да је у конкретном случају посјед спорних некретнина од стране тужилаца, био несавјестан. Околност што је предник тужених у земљишним књигама био уписан као власник сама по себи није доводила у питање савјесност посједа тужилаца, јер су они, унаточ тога, могли бити у оправданом увјерењу да имају законити наслов за стицање права власништва уписом у земљишним књигама или да су то право стекли по самом закону (члан 20. Закона о основним својинско-правним односима).

(Пресуда Врховног суда Босне и Херцеговине, Рев. 427/88 од 20. 4. 1989)

Савјесност посједа

Савјесност посједа се претпоставља, па савјесник посједник није дужан да врати убрале плодове, односно да накнади њихову противвриједност.

(Пресуда Врховног суда Босне и Херцеговине, Рев. 262/89 од 16. 2. 1989)

Законитост државине

Државина је законита ако је заснована на писменом неоввереном купопродајном уговору, уколико постоје услови за његову конвалидацију

Из образложења:

Према одредби члана 28. став 2. Закона о основама својинско-правних односа, савестан и законити држалац непокретности ствари, на коју други има право својине, стиче право својине на ту ствар одр-

жајем – протеком 10. година. Међу странкама није спорно да је тужилца савестан држалац: закључила је писмени уговор о купопродаји, исплатила купопродајну цену у целости ушла у посед купљене непокретности, коју држи као своју. Било је спорно, међутим, да ли је тужилца и законити држалац.

Према одредби члана 72. став 1. Закона о основама својинско-правних односа, државина је законита ако се заснива на пуноважном правном основу који је потребан за стицање права својине и ако није прибављена силом, преваром или злоупотребом поверења.

Тужилца је прибавила спорну непокретност писменим уговором о купопродаји. Исплатила је купопродајну цену у целости и ушла у посед купљеног добра. Међутим, купопродајни уговор није био оверен, зато што је продавац одбио да овери свој потпис, иако је примио купопродајну цену и продати идеални део непокретности предао у посед тужилце.

Према одредби члана 4. став 2. Закона о промету непокретности, уговор о преносу права на непокретности између физичких лица закључује се у писменој форми, а потписи се оверавају од стране суда. Уговор који није сачињен на тај начин, не производи правно дејство, у смислу става 3. тога члана. Али, суд може, на основу става 4. тога члана, признати дејство писменог а неовереног уговора о промету непокретности, ако предмет није забрањен, ако је испуњен у целини или претежно, ако је плаћен порез на промет, ако није повређено право прече куповине. Пошто су ти услови испуњени, што је констатовано и пресудом окружног суда, постоје услови за конвалидацију, па самим тим постоји и пуноважан правни основ за стицање права својине. Тужени не могу негирати постојање тог правног основа, у толико пре што је њихов правни претходник, одбијањем овере потписа, сам скривео једини разлог због којег продаја није била перфектуирана. Нико не може имати корити од властитих пропуста. То важи и за наследнике оног ко је учинио пропуст.

Ранија правноснажна пресуда општинског суда од 28. августа 1980. године није сметња стицања права својине путем одржаја. Том пресудом је утврђено да закључени писмени и неоверени купопродајни уговор не производи правна дејства. То у овој парници нема значаја. Тужилац је у овој парници стекао право својине путем одржаја (оригинарни начин стицања), а не уговором (деривативан начин стицања), а услов у погледу законите државине је наступио зато што постоје услови за конвалидацију уговора који, сам по себи, не производи дејство. Дејства међутим, производи конвалидација тог уговора, а она се везује, не за сам уговор, већ за законске услове на основу којих постојање правног основа за стицање својине признаје суд.

Како је купопродајни уговор закључен још 1977. године и како тужила још од тог времена има државину на спорној непокретности, испуњени су услови из члана 28. став 2. Закона о основама својинско-правних односа за стицање права својине путем одржаја. То је и био разлог што је овај суд, у смислу одредбе члана 395. став 1. ЗГШ, преиначио одлуку другостепеног суда, одбио жалбу тужених и потврдио пресуду првостепеног суда.

(Пресуда Врховног суда Србије, Рев. 3168/97 од 10.9.1997)

ДЕТЕНТОР И ДРЖАВИНСКА ЗАШТИТА

(Члан 75. Закона о основама својинскоправних односа)

Извођач радова је детентор који врши фактичку власт на становима који се граде, за предузеће инвеститора, тако да он има чист просторни однос у смислу могућности да их физички држи, а нема право на државинску заштиту.

Тужилац као извођач радова поступа у свему по обавезама преузетим на основу закљученог уговора са инвеститором, те он као детентор врши фактичку власт на спорним становима за предузеће инвеститора, па у односу на спорне станове, као детентор има чист просторни однос, у смислу могућности да их физички држи поступајући по налогу лица које има фактичку власт. Лице по чијим упутствима детентор држи ствар јесте предузеће инвеститор као непосредни држалац, коме се урачунава фактичко вршење власти на ствари од стране детентора, па у погледу питања да ли је једна ствар изашла из државине држаоца противно његовој вољи одлучује воља тог лица, а не детентора. Пошто детентор није држалац ствари, он нема право на државинску заштиту државинским тужбама, сходно одредби члана 75. Закона о основама својинскоправних односа.

(Пресуда Окружног суда у Београду Гж. број 8463/99 од 15. 11. 1999. године).

ДЕТЕНТОР И ПОСЕДОВНА ЗАШТИТА

(Члан 71. Закона о основама својинскоправних односа)

Ако је тужила решењем Градског центра за социјални рад, постављена за стараоца за посебан случај у поступку смештаја власника и корисника предметног стана у Установу социјалне заштите, са тачно означеним радњама које је требало да изврши уз сагласност и по налогу другог лица тј. Градског центра за социјални рад, онда тужила није поседник него детентор и као таква не ужива поседовну заштиту.

У првостепеном поступку утврђено је да је даља рођака тужиле В. М. била власник и корисник предметног стана, те да је умрла 21. 2. 1994. године. Дана 11. 2. 1994. године В. М. је смештена у Пензионер-

ски дом од стране Градског центра за социјални рад, који је својим решењем бр. 571-5 од 15. 2. 1994. године поставио именованој као стараоца за посебан случај тужиљу, и то у поступку смештаја именоване у установу социјалне заштите, ради заштите и старања око имовине док поступак смештаја у установу социјалне заштитне буде окончан. Истим решењем старалац, овде тужиља, је овлашћена да у циљу заштите имовинских права штитенице предузима све мере да се изврши санитарна дезинфекција, дезинсекција и дератизација стана, а да би било омогућено надлежним органима да врше попис ствари у стану. Из истог решења је утврђено да В. М. није имала ближе родбине, те је управо из тог разлога за стараоца у посебном случају постављена тужиља, која јој је била у даљем сродству. Првостепени суд је даље утврдио да је тужиља од радника Градског центра за социјални рад добила кључ предметног стана ради његовог сређивања. Даље је утврђено да су након смрти В. М. овде тужени дана 9. 3. 1994. године променили браву на улазним вратима и уселили се у стан, који и данас користе. Првостепени суд је стога сматрао да су испуњени услови предвиђени одредбом чл. 70, 74, 75, 77. и 78. Закона о основама својинскоправних односа, па је одлучио као у изреци жалбеног решења. Међутим, овакав закључак првостепеног суда се не може за сада прихватити. Наиме, нејасни су разлози о одлучним чињеницама, односно како је првостепени суд утврдио да је овде тужиља била у државини предметног стана. Из решења Градског центра за социјални рад, одељења Нови Београд, од 15. 2. 1994. године, тужиља је постављена за стараоца за посебан случај у поступку смештаја власника и корисника предметног стана у Установу социјалне заштите, ради заштите и старања око имовине, док поступак смештаја у установу социјалне заштите не буде окончан. Из истог решења се такође утврђује да је овде тужиља као постављени старалац у посебном случају била овлашћена да изврши санитарну дезинфекцију, дезинсекцију и дератизацију стана. С обзиром на садржину наведеног решења, остало је нејасно на који начин је суд закључио да је овде тужиља била у државини предметног стана, с обзиром на одредбе чл. 70. ст. 1. и 2. Закона о основама својинскоправних односа. Ово из разлога што је одредбом чл. 71. истог закона предвиђено да лице које по основу радног или сличног односа, или у домаћинству врши фактичку власт на ствари за друго лице, а дужно је да поступа по упутствима овог другог лица, нема државину. У конкретном случају, тужиља је на основу овлашћења која су проистекла из решења Градског центра за социјални рад, била постављена за стараоца само за посебан случај, са тачно означеним радњама које је требало да изврши, уз њену сагласност, а по налогу другог лица тј. Градског центра за социјални рад. Стога ће, у поновном поступку првостепени суд отклони-

ти битну повреду одредаба парничног поступка, поново ценити наведени доказ у смислу одредбе чл. 71. наведеног закона. При томе ће имати у виду и да је одредбом чл. 73. наведеног закона предвиђено да наследник постаје држалац у тренутку смрти оставиоца, без обзира на то када је стекао фактичку власт на ствари. Имајући у виду да је ранији власник и корисник стана умро 21. 2. 1994. године, да су се тужени уселили 9. 3. 1994. године, те како је наведеним решењем овде тужиља постављена само за стараоца за посебан случај, првостепени суд ће на поуздан начин утврдити да ли је тужиља уопште била у поседу предметног стана.

(Решење Окружног суда у Београду Гж. број 12257/96 од 12. 2. 1997. год.).

ДРЖАВИНА (ПОСЕД)

(Члан 70. Закона о основама својинскоправних односа)

Држалац не губи државину на стану када се из одређених разлога пресели у друго место, пошто је у стану оставио део својих ствари и задржао кључеве које је поверио сусетки за случај да се због неких кварова мора ући у стан, чиме он није пренео државину стана на сусетку.

Првостепеним решењем утврђено је да су тужени сметали тужиоца у поседу стана, на тај начин што су провалили врата, променили браву и из стана изнели покретне ствари тужиоца, па је туженима наложено да успоставе пређашње стање. Другостепени суд је жалбу тужених изјављену против овог решења одбио. Државину као фактичку власт на ствари има свако лице које има могућности да је држи и да се њоме служи. Према томе, тужилац није изгубио државину на спорном стану када се из одређених разлога преселио у друго место, пошто је у стану оставио део својих ствари и задржао кључеве које је поверио сусетки за случај да се због неких кварова мора ући у стан. Према томе, погрешно је становиште жалбе да је тужилац на овакав начин и државину стана пренео на сусетку. Повреду државине представља свака радња којом се држалац искључује из фактичке власти или се у тој државини омета. Стога су у поседовном спору пасивно легитимисана лица која су такве радње предузела.

(Решење Окружног суда у Зрењанину Гж. број 503/00 од 29. 9. 2000. године).

ДРЖАВИНА ПРАВА

(Члан 70. Став 2. Закона о основама својинскоправних односа – „Службени лист СФРЈ“, бр. 6/80, 36/90)

Државинској заштити права коришћења података (информација) емитент података може се ваљано супротставити правним приговором да је престало само право, али ако се подаци из аутоматске базе пода-

така односе на пословање корисника, државинска заштита траје све док му у одговарајућој техничкој форми они не буду повраћени, јер су у том случају корисник и емитент у фактичком односу посредног и непосредног држаоца.

Тужени је као давалац (емитент) информатичких услуга истицао да је право на коришћење техничких услуга преноса података, чија се заштита тражи у државинском спору, престало, јер су се стекли уговорени услови за раскид уговора. Првостепени суд је био дужан да цијени и овај приговор, јер се односи на престанак самог права, за шта би, уз испуњење уговорених и законских услова, била довољна изјава о вансудском раскиду уговора. Ово без обзира на чињеницу да ли су се ти услови у конкретном случају и стекли, јер се уговор не може сматрати ваљано раскинутим све док давалац услуга не поврати кориснику похрањене податке путем дискета, микрофилмова и сл., будући су они незамјенљив услов за обављање његове дјелатности и у суштини његово власништво. Тужилац и тужени су због те чињенице уствари у односу посредног и непосредног држаоца одређених података (члан 70. став 2. Закона о основама својинскоправних односа) и тај однос фактички траје све до уступања података на располагање кориснику.

(Одлука Врховног суда Републике Црне Горе,
бр. Пж-49/94 од 8. 4. 1994. године).

ДРЖАВИНСКА ЗАШТИТА

(Члан 78. Закона о основама својинскоправних односа – „Службени лист СФРЈ“, бр. 6/80, 36/90)

Суд пружа заштиту према последњем стању државине и насталом сметању, при чему није од утицаја право на државину, правни однос државине и савесност држаоца.

Наиме, тужилац као последњи држалац парцеле ужива судску заштиту државине у односу на трећа лица овде туженог и то према последњем стању државине засноване правним послом са непосредним држаоцем (закуп) при чему није од утицаја да је тужени поступао „у доброј вери“ да на сечу тужени има право. Уколико тужени сматра да му усмени споразум из 1965. године закључен између правних претходника странака даје одређена права у погледу коришћења односно сече стабла са парцеле тужиоца, морао би посебном тужбом захтевати утврђење таквог права или предају јасеновог стабла. Стога тужиоцу као држаоцу спорне парцеле припада судска заштита од самовласних прибављања спорних или претпостављених права од стране туженог, а што произлази из одредбе члана 78. став 1. и 2. Закона о основама својинскоправних односа. Оваквом правном аргументацијом Врховни суд је нашао да је првостепени суд у складу са наведеним прописом правилно пружио

судску заштиту тужиоцу, па је због тога преиначио другостепено решење тако што је одбио као неосновану жалбу туженог и потврдио првостепено решење којим је усвојен тужбени захтев тужиоца.

(Решење Врховног суда Србије, Гзз. број 532/01 од 24. 10. 2001. године).

ДРЖАВИНСКИ СПОР

(Члан 78. Закона о основама својинскоправних односа и члан 441. Закона о парничном поступку)

У државинском спору расправљање је ограничено само на претресање и доказивање чињеница последњег стања поседа и насталог смећања. Искључено је претресање о праву на посед, о правном основу, савесности или несавесности поседа или о захтевима за накнаду штете.

На основу правилне оцене изведених писмених доказа, те исказа саслушаних сведока, као и законске заступнице малолетног тужиоца и самих тужених у својству парничне странке, у првостепеном поступку је поуздано утврђено да је малолетни тужилац лично и преко своје мајке као законске заступнице био у државини спорне собе, стана са засебним улазом. Тужени су дана 25. 1. 1996. године, у одеуству тужиоца и његове мајке насилно отворили врата те собе, променили браву и на улазним вратима, пописали ствари које су у њој затекли и те ствари сместили у заједничку просторију зграде, ради уселења туженог у ту собу. Такође је утврђено и то да је тужиочева мајка за извршено сметање државине сазнала 27. 1. 1996. године, кога дана је по њеном позиву интервенисала милиција. Наведене чињенице на којима је засновано побијано решење представљају резултат целокупно спроведеног поступка и правилне и савесне оцене свих изведених доказа у смислу члана 8. Закона о парничном поступку. Стога се, у погледу чињеничног стања, неосновано жалбом тужених побија првостепено решење. На одлуку суда је без утицаја питање тужиочевог права на државину, јер се то питање не претреса у државинском спору, што је изричито прописано процесном одредбом члана 441. Закона о парничном поступку и материјалноправним прописом члана 78. Закона о основама својинскоправних односа. Зато је без утицаја навод жалбе да тужилац са мајком станује у другом стану, као и чињеница да међу странкама тече парница у вези спорног права својине и права на коришћење предметне собе. Из истих разлога нису од утицаја ни остали наводи жалбе који нису посебно оцењени, јер су без утицаја на другачије пресуђење овог спора.

(Решење Окружног суда у Београду Гж. бр. 1259/96 од 21. 3. 1997. године).

**ЗАКОНИТА ДРЖАВИНА КАО УСЛОВ ЗА
СТИЦАЊЕ СВОЈИНЕ ОДРЖАЈЕМ
(Члан 28. став 2. и члан 72. Став 1. Закона о основама
својинскоправних односа)**

Услов у погледу законите државине, код стицања својине одржајем, наступио је ако постоје услови за конвалитацију уговора, који само по себи, не производи дејство, јер није оверен у суду.

Међу странкама није спорно да је тужила савестан држалац: закључила је писмени уговор о купопродаји, исплатила купопродајну цену у целости и ушла у посед купљене непокретности, коју држи као своју. Било је спорно, међутим, да ли је тужила и законити држалац. Према члану 72. став 1. Закона о основама својинскоправних односа, државина је законита ако се заснива на пуноважном правном основу који је потребан за стицање права својине и ако није прибављена силом, преваром или злоупотребом поверења. Тужила је прибавила спорну непокретност писменим уговором о купопродаји. Исплатила је купопродајну цену у целости и ушла у посед купљеног добра. Међутим, купопродајни уговор није био оверен, зато што је продавац одбио да овери свој потпис, иако је примио купопродајну цену, и да преда идеални део непокретности у посед тужилји. Према члану 4. став 2. Закона о промету непокретности, уговор о преносу права на непокретности између физичких лица закључује се у писменој форми, а потписи се оверавају од стране суда. Уговор који није сачињен на тај начин, не производи правно дејство, у смислу става 3. тога члана. Међутим, суд може на основу става 4. тога члана, признати дејство писменог, а неовереног уговора о промету непокретности, ако предмет није забрањен, ако је испуњен у целини или претежно, ако је плаћен порез на промет, ако није повређено право прече куповине. Пошто су ти услови испуњени, што је констатовано у пресуди Округног суда, постоје услови за конвалитацију па самим тим постоји и пуноважан правни основ за стицање права својине. Тужени не могу негирати постојање тога правног основа, утолико пре што је њихов правни претходник, одбијањем овере потписа, сам скривио једини разлог због којег продаја није била перфектуирана. Нико не може имати користи од властитих пропуста. То важи и за наследнике оног ко је учинио пропуст. Тужилац је у овој парници стекао право својине путем одржаја (оригинарни начин стицања), а не уговором (дериватни начин стицања), а услов у погледу законите државине је наступио зато што постоје услови за конвалитацију уговора који, сам по себи, не производи дејство. Дејства, међутим, производи конвалитација тог уговора, а она се везује, не за сам уговор већ за законске услове, на основу којих постојање правног основа за стицање својине признаје суд.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. број 3168/97 од 10. 9. 1997. године)

МЕЂУНАРОДНИ КРИВИЧНИ СУД

Бранич, бр. 1/2006

UDK: 341. 4

Др Срејшо Ноџо

Саветник у Влади РС

ПОЈАМ, ИЗВОРИ И НАЧЕЛА МЕЂУНАРОДНОГ КРИВИЧНОГ ПРАВА

1. Појам међународног кривичног права

Развој међународног кривичног права текао је веома споро јер се неминовно стално сукобљавао са ригидним поимањем државног националног суверенитета. Тек са развојем универзалних људских слобода и права, који су из темеља променили поимање државног суверенитета, долази до стварања слободног простора за афирмацију и одлучнији продор међународног кривичног права који у себи обједињује међународно право и кривично право. Постојање тог дуализма доводи до различитог одређења појма међународног кривичног права. Различито дефинисање појма међународног кривичног права условљено је и периодом у коме су настале те дефиниције, односно одређења. Најрестриктивније одређење појма међународног кривичног права било је везано за просторно важење кривичног права једне земље.¹ Поред оваквог одређења међународно кривично право у раном свом настанку се дефинисало и као право које обавезује национално кривично право да на основу међународних аката одређена понашања предвиди као кривична дела. Најчешће, те норме су биле признате и

¹ Шире о томе J. Baumman, U. Weber, W. Mitsch, Strafrecht, Allgemeiner Teil, 10. Auflage, Bielefeld, 1995, p. 80.

прихваћене у међународним односима и имале су за циљ заштиту међународног поретка.

Међународно кривично право данас се све више поима као интегративно право у коме су садржане две компоненте: национално и међународно.² Оно се дефинише као укупност казнено-правних норми обједињених међународним односима. Оно је посебна правна дисциплина, настала у 19. веку, која се данас одређује као скуп правних прописа, утврђених од стране међународне заједнице, или насталих непосредним билатералним или мултилатералним међународним уговорима, којима се утврђују међународна кривична дела и прописују кривичне санкције за њихове учиниоце. Сложеност и основаност међународног кривичног права налази се у прописима којима се утврђују поједина кривична дела и санкције за њихове учиниоце, као и у начину решавања сукоба о просторном важењу кривичних закона држава. У томе значајну улогу има међународно кривично право, које се све више афирмише као незаобилазан субјект у превенцији и борби против криминалитета у међународним размерама.³ Процес настанка и развоја међународног кривичног права праћен је и одговарајућим теоријским приступима овом проблему, који су јако поларизовани. Манифестују се од залагања за потпуну примену међународног кривичног права као универзалног и наднационалног кривичног законодавства, до његовог потпуног негирања као неприменљивог права. Готово да нема питања из области међународног кривичног права које није расправљано у теорији. То је „свакако последица потреба насталих у стварности, у пракси која је, на жалост, постављала на дневни ред толико питања и случајева где је међународна заједница била приморана да реагује на тај специфичан криминалитет међународне природе.“⁴

У правној теорији није спорно да кривично законодавство сваке земље одражава њене одређене специфичности и карактеристике. Отуда је и разумљиво да су кривична законодавства на дана-

² Шире о томе Jescheck, *Crimes d u droit des gents*, RIDP, 1955/3–4.

³ О томе шире Wise M. Edvard: *General Rules of Criminal Law*. In: *The International Criminal Court: Observations and Issues before the 1997–98 Preparatory Committee*, 13 *Nouvelles Etudes Penales*, AIDP, 1997.

⁴ Марковић, Милан: *Питање одговорности за злочине против човечности као повреде најбитнијих људских права*, ЈРКК, бр. 4. Београд, 1968. стр. 536.

шњем степену друштвеног развоја појединих земаља различита, па је и развој међународних процеса и односа међу тим државама различит, због чега је тешко доћи до јединственог кодификованог међународног кривичног права. Поједини теоретичари сматрају да је и немогуће и непожељно стварање једног универзалног међународног кривичног права и јединствене криминалне политике.⁵

Различито теоријско поимање међународног кривичног права донекле је условљено и временом његовог настанка. Прве теорије дефинисале су међународно кривично право као део унутрашњег права које посебним нормама санкционише сарадњу међу државама у спречавању криминалитета. Национално законодавство је имало примат у односу на међународну надлежност. Искуства стечена у периоду између два светска рата, као и резултати Нирнбершког процеса, допринели су да се међународно кривично право дефинише као надржавно право, супранационално право, састављено од норми признатих у међународним односима, чији је циљ заштита међународног права са предвиђеним репресијама. Касније дефинисање међународног кривичног права ишло је његовом збирном одређењу у коме су садржана три различита приступа.

Прво поимање темељи се на чињеници да учињено кривично дело садржи елементе иностраности и да се кривично санкционише по националном законодавству. Међународно кривично право се поима као право које доприноси разрешењу разлика између кривичних законодавстава у поимању кривичног дела са иностраним елементом.⁶ Оно чини део националног кривичног права јер супротности које се њиме разрешавају и немају међународни карактер.

Друго одређење смешта међународно кривично право у оквире међународног јавног права, јер садржи одредбе којима се разрешавају конфликти међу државама и штити међународни поредак који је општеприхваћен и одређен у међународним конвенцијама.

Треће, међународно кривично право неки теоретичари дефинишу као право које обухвата правила о одговорности држава за повреде међународног права као што је на пример вођење агресивног рата и сл. Присутна су и мишљења да нема ефикасног ме-

⁵ Radzinowicz: *International collaboration in criminal science the modern approach to criminal law collected essays*, London, 1945. str. 468.

⁶ Human Rights: *A Compilation of International Instruments* (2 vol.), United Nations, New York / Geneva, 1994.

ђународног кривичног права без ефикасне федеративне светске државе – *civitas gentum*.⁷

Данас се међународно кривично право најчешће схвата као систем казненоправних инструмената, који садрже инострани елемент, уз ограничену репресивну власт државе у односу на друге државе. Међународни елемент заузима централно место око којег се концентришу кривичноправне норме. Међународно кривично право се може дефинисати и као систем кривичноправних норми, одређених кривичноправним односима, са иностраним елементом, за које се примењују супранационалне норме и стандарди.⁸

„Савремени развитак МКП у правцу супранационалног права представља феномен чији је првостепени значај не само за казнено право, него и за општу концепцију права, неспоран и садржи толику дозу научног изазова да се не може упоредити готово са ниједном другом значајном променом на подручју права у последњих пола века. Разлог за то су у ствари центрифугалне силе које стоје иза таквог развоја и значе увод у нову еру универзалних стандарда и начела, универзалних забрана и ефикасног међународног система казнене правде! Два основна фактора покрећу процес универзализације казнено-правних решења и прихватања нужности постојања супранационалних, когентних (*ius cogens*) норми и стандарда. Први је пораст и нове форме криминала као заједничко зло за савремену цивилизацију, које све више добија међународне димензије и прераста у најопаснији и највећи изазов XXI века. Други исто тако значајан фактор је подизање на међународном равништу универзално признатих, природних и неотуђивих људских слобода и права!“⁹

Међународно кривично право као супранационално право добило је снажан подстицај усвајањем Римског Статута Међународног кривичног суда.¹⁰ Афирмацији супранационалне природе међународног кривичног права умногоме је допринело и утврђи-

⁷ Jeschek, Hans Heinrich: *Die Verantwortlichkeit der Staatsorgane nach Volkerstrafrecht*, Bonn, 1952, стр. 414.

⁸ Камбовски, Владо: *Међународно казнено право*, Просветно дело, Скопље, 1998. стр. 38.

⁹ Камбовски, Владо: Примена супранационалних норми међународног казног права, у Зборнику *Релевантна ишћања међународног кривичног права*, „Intermekс“, Тара, 2003. стр. 9.

¹⁰ Види шире Kalshoven, Frits & Sandoz, Yves: *The International of Humanitarian Law*, The Hague, 1989.

вање кривичних дела која су у формалном смислу забрањена одредбама међународних конвенција, а у материјалном смислу чине повреду општих интереса међународне заједнице (*delicta iuris gentium, delicts des gents*). Иако још „Није етаблиран конзистентан међународни казнено-правни систем (универзална јурисдикција, надлежност МКС итд.), што с друге стране не значи да међународне забране које стоје иза ових инкриминација имају неко необавезујуће значење! Активност међународне заједнице овде није усмерена на обезбеђивање супранационалног репресивног равништа, већ ка целовитој примени међународних инструмената, хармонизацији законодавства и интензивној узајамној сарадњи.“¹¹

Међународно право представља синтезу политике и права, која у међународном кривичном праву треба да омогући превагу права над политиком, као и његово што веће утемељење на општеприхваћеним основним начелима кривичног права. Историја показује да тамо где политика доминира над правом долази до конфликта политике и права, што условљава одређене друштвене девијације. Погрешно се сматра да је позитивизам¹² омогућио продор политике у право. „Иако је сигурно да позитивизам може бити (зло)употребљен у политичке сврхе, чини се ипак да теорије природног права у већој мери дозвољавају продор политике у право, чак и онда када теже да оно постави границе политици... јер природно право још у већој мери омогућава злоупотребе права у политичке сврхе.“¹³ Међународно кривично право, као сложени међународни субјект, обезбеђује даљи развој само ако трајно омогући гарантовање превласти правних норми над политиком. Сваки супротан развој даваће, међународном праву карактер наметнутог права, јер ће чинити вољу владајуће светске силе и неће бити општеприхваћено право.

¹¹ Камбовски, Владо: Примена супранационалних норми међународног казног права, у Зборнику *Релевантна питања међународног кривичног права*, Тара, стр 18.

¹² Школа природног права сматра да је право склоп од природе датих прописа, у које се могу одлукама људи уградити само појединости, док позитивно право (које се данас признаје) одговара неким унапред постављеним захтевима правичности, морала или схватањима о нарави права.

¹³ Стојановић, Зоран: *Ad hoc* Трибунал за бившу Југославију и међународно кривично право, реферат на Међународној конференцији о суђењу за ратне злочине, у организацији Фонда за хуманитарно право, Београд, 7. и 8. новембар 1998. стр. 24.

2. Извори међународног кривичног права

Као свако право, и међународно кривично право своје изворе има у материјалном и формалном смислу. Под изворима у материјалном смислу подразумевају се друштвени односи у којима настају супротстављени интереси, који угрожавају опстанак глобалне друштвене заједнице и које је неопходно принудно усмеравати кривичним нормама.¹⁴ Оно што чини објективни основ укупном правном поретку чини извор у материјалном смислу међународном кривичном праву.¹⁵

Неподељено је мишљење готово свих савремених теоретичара да се под изворима међународног кривичног права, у формалном смислу, подразумевају конкретни правни облици, кроз које се манифестују правна правила. Формални извори међународног права представљају гранични стуб између подручја где је држава слободна да поступа по свом нахођењу и подручја где је њено понашање правно ограничено.¹⁶

Нема развијеног међународног кривичног права без развијеног националног кривичног права. Кривично законодавство сваке државе представља неприкосновен атрибут њене апсолутне суверености. Свака држава има неотуђиво право да самостално утврди и примењује своје кривично законодавство. Међутим, савремена међународна кретања и присуство кривичних дела која не познају државе довела су до тога да апсолутна сувереност држава постепено уступа место релативној суверености. Државе своје кривично законодавство у великој мери заснивају и на обавезама које произлазе потписивањем међународних уговора и конвенција. Све већи број међународних уговора и конвенција о људским правима и слободама у великој мери негирају традиционално поимање државног апсолутног суверенитета. Поред тога, као саставни део међународне заједнице, свака држава мора и да се покорава општеприхваћеним принципима и стандардима међу-

¹⁴ Камбовски, Владо: *Међународно казнино право*, Просветно дело, Скопље, 1998 стр. 42.

¹⁵ О томе шире: Стојановић, Зоран: *XIV International Congress on Penal Law*, Congress Proceedings, Vienna, 1989. и *Међународни кривични суд – сукоб права и политике*, ЈРКК, бр. 1, Београд, 1997.

¹⁶ Камбовски, Владо: *Међународно казнино право*, Просветно дело, Скопље, 1998 [17] Исто, стр. 42.

народне заједнице; у супротном, суочиће се са међународним¹⁷ санкцијама и изолацијом. Постојање императивних међународних норми (*ius cogens*), које свака држава мора да поштује, подразумева приоритет међународних извора у одређеној области. На пример, ниједна држава није ослобођена од међународне обавезе да гони за злочине геноцида, без обзира да ли је ратификовала или не Конвенцију о геноциду из 1948. године. При томе, никакав утицај на ово нема чињеница да ли је национално кривично законодавство ове радње прописало као кривична дела.

Међународни уговори (конвенције) су најважнији извори међународног кривичног права, који могу имати легислативно (законско) или контрактуално (погодбено) значење. У зависности на колико се земаља односе, разликујемо двостране или вишестране уговоре. Ови уговори имају задатак да обезбеде правно дејство у решавању неког проблема, и представљају закон и извор права и обавеза за странке које су га потписале.

Уговоре са легислативним (законским) значењем најчешће доносе међународне конференције и они садрже апстрактна правила чији је циљ да на трајан начин, правном нормом, регулишу одређене међународне односе. Све чланице међународне заједнице могу приступити овим уговорима, уколико нису учествовале у његовом доношењу. Ови уговори садрже и санкције против оних који не извршавају преузете обавезе. Најзначајнији уговори овог типа су Повеља Уједињених нација; Општа декларација о праву човека; Конвенција о геноциду и другим злочинима; Међународни пакт о грађанским и политичким правима и др. Ови међународни уговори за земље потписнице имају снагу закона.

Неке конвенције, које су донете после другог светског рата, обавезивале су национална законодавства да преузму одређене инкриминисане радње у своје кривичне законе, чиме је на индиректан начин ограничаван суверенитет држава. Такве одредбе садржале су конвенције о: геноциду; ратним злочинима; незастаривости ратних злочина и злочина против човечности; расној дискриминацији; дипломатским и конзуларним односима и уговорима о имунитету и сл.

Савремена друштвена кретања, саобраћајна експанзија и миграција становништва условили су пораст криминалитета који не признаје националне границе. То је допринело и стварању климе

¹⁷ Исто, стр. 42.

за закључење великог броја билатералних и мултилатералних уговора који су усмерени на спречавање одређених криминалних радњи. Међутим, код већине закључених уговора нормe нису прецизно одређене, па „флуидан и неодређен речник међународних конференција, који их чини потпуно неприкладним за директну примену у области кривичног права, не треба приписивати дипломатској ноншаланцији, већ се ради о томе да се из одређених разлога та ноншаланција свесно жели.“¹⁸ Наиме, државе још увек не желе да се „правом сувише ограничи слободан простор за деловање политике.“¹⁹

Међународни обичаји спадају у посредне изворе међународног кривичног права и они не садрже непосредне кривичноправне одредбе које се могу примењивати. То су најстарији извори међународног кривичног права, као неписана правила, која су општеприхваћена и потврђена кроз дугогодишњу практичну примену у регулисању одређених друштвених односа. У земљама које примењују англосаксонско право међународни обичаји се јављају као непосредни извори права, док у земљама са континенталним правом све до краја 20. века, међународни обичаји се нису јављали као извори међународног кривичног права. Последњих година та се пракса све више напушта. Међународни обичаји имају посебан значај у развоју неких области међународног кривичног права. То се посебно односи на право азила; на међународни имунитет и јурисдикцију држава у кривичним стварима и сл.

Обичајна правила су подложна променама. Њихова важност може бити универзална, за целокупну међународну заједницу, или регионална, само за одређено географско подручје. Међутим, сви међународни обичаји не могу бити аутоматски и извор међународног кривичног права, већ они који су признати као такви на међународном плану и чине извор међународног кривичног права.

Трећи извор међународног кривичног права чине општа правна начела призната од стране просвећених народа. Ово је изведен извор међународног кривичног права, који омогућава да апстрактне нормe, примењене у унутрашњем законодавству др-

¹⁸ Стојановић, Зоран: *Ad hoc* Трибунал за бившу Југославију и међународно кривично право, реферат на Међународној конференцији о суђењу за ратне злочине, у организацији Фонда за хуманитарно право, Београд, 7. и 8. новембар 1998. стр. 25.

¹⁹ Исто.

жава, посредним путем дођу до изражаја у односима у међународној заједници, с обзиром да је међународни правни поредак непотпун и недовољно изграђен. Ову чињеницу уважава и Статут Међународног суда правде, који у члану 38. тач. 1, став V, као извор међународног права наводи општа правна начела призната од просвећених народа.²⁰

3. Основна начела међународног кривичног права

Залагања међународне заједнице за успостављање међународног кривичног права уродила су плодом и допринела су да међународно кривично право данас штити најзначајније друштвене и културне вредности савременог човечанства. Одредбе о заштити тих вредности садржане су и у документима међународне заједнице као што су Повеља Уједињених нација; Универзална декларација о правима човека; пактови о економским, социјалним и културним правима; о цивилним и политичким правима, као и други бројни мултилатерални уговори. То указује да у међународној заједници постоје одређена кривична дела која погађају све државе, без обзира на њихова различита друштвено-политичка уређења.

Данас није спорно да постоје одређени принципи кривичног права који су општеприхваћени, односно који су заједнички и садржани су готово у свим кривичним законодавствима. Такође, постоји и један број кривичних института који су општепризнати у готово свим кривичним законодавствима.²¹ Готово сва кривична законодавства као кривично дело познају: убиства; телесне повреде; утаје; крађе; разбојништво; клевете; увреде; и сл. У међународном кривичном праву чине се напори за њихово уједначавање у погледу одређивања њиховог појма, док је у погледу њиховог дејства и одређења казни то препуштено националним законодавствима. Поред тога, у теорији кривичног права постоје општеприхваћена начела на којима се темељи већина модерних кривичних права. Универзална основна начела, прихваћена од готово свих држава међународне заједнице, су: начело законитости; начело индивидуалне (личне) субјективне кривичне одговорности; начело хуманости и начело праведности и сразмерности.

²⁰ Шире о томе: *The Rome Statute of the International Criminal Court: A Commentary*, Vol. I (ed. By A. Cassese P., Gaeta P., Jones J) Oxford, 2002.

²¹ О томе види шире Kittichaisaree Kriangsak: *International Criminal Law*, Oxford University Press, 2001.

Једно од основних начела савременог кривичног права је начело *nullum crimen, nulla poena sine lege* тј. нема кривичног дела без закона. Латинско одређење овог начела дао је немачки криминолог који је био и творац баварског кривичног закона из 1813. године, Анселма Фојербах. Суштина овог начела је обавеза да кривично дело и казна морају бити унапред прописани. За примену овог начела залагало се пре 18. века, а прокламовано је у Француској револуцији, у Декларацији о правима човека и грађана, а потом у Наполеоновом законодавству из 1810. године. У кривичном праву су до усвајања овог начела преовлађивале самовоља и арбитрерност. Многе државе су ово начело уградиле у своја кривична законодавства па и у уставе. Његов значај је вишеструк, а заснива се на поставци да нико не може бити кажњен за неко понашање, ако пре него што је учињено, такво понашање није законом одређено као кривично дело и ако није за исто законом прописана казна. Овај принцип штити грађане од кажњавања без закона или на основу неодређеног или ретроактивног закона. То је најбоља брана испољавању самовоље у кривичном праву. Принцип законитости у кривичном праву посебно је значајан у остваривању права и слобода грађана. Кроз овај принцип кривично право реализује једну од својих основних функција – гарантивну функцију, да грађани могу бити осуђени за учињено кривично дело, само ако је оно пре извршења законом тачно описано. Гарантна функција овог начела састоји се и у томе да се на починиоце кривичних дела могу применити само оне казне и друге кривичне санкције које су биле предвиђене законом у време извршења кривичног дела. Овај принцип гарантује грађанима поштовање њихових права и слобода, као и гаранцију да нико неће бити самовољно кривично гоњен.

У пракси постоје изузеци од овог принципа, али су врло ретки. На пример, у Енглеској највиши суд има право да суди и за дела за која сматра да их треба кажњавати, док у „Француској Сенат, претворен у Високи суд правде, када суди председнику Републике због велеиздаје и министрима за кривична дела извршена у обављању функција, не мора да се придржава принципа законитости.“²² Суд има право да по сопственом нахођењу одре-

²² Василијевић, Владан: *Суђење ђред међународним војним судом у Нирнбергу и развој међународног кривичног права*, ЈРКК, бр. 3, Београд, 1971 (стр. 84).

ђује квалификацију дела и врсту казне коју изриче. Упркос овим изузецима, може се рећи да је преовлађујуће становиште у међународној заједници примена овог начела, чиме се обезбеђује да буде меродавно право које важи у моменту извршења кривичног дела.

Начело законитости и у међународном кривичном праву мора бити једно од основних начела, тим пре јер је ово начело садржано готово у свим кривичним законима држава чланица Уједињених нација. Отуда квалитет овога начела у међународном кривичном праву не може бити испод националног нивоа. Доследна примена овог начела треба да створи услове да међународно кривично право буде прихваћено као израз хтења целокупног човечанства, као и да буде ослобођено свих политичких примеса и да делује једнако према свима. На тај начин оно ће израстати и потврђивати се као универзално и јединствено међународно кривично право.

У међународном кривичном праву не треба инсистирати на доношењу закона „већ на адекватном међународном правном акту који мора испуњавати сва четири услова која начело законитости поставља пред закон у кривичном праву *lex certa*, *lex previa*, *lex scripta* и *lex stricta*.“²³

Начело легитимности у кривичном праву изражава степен прихватања или неприхватања кривичног закона од грађана. Овај принцип је од посебне важности за стварања кривичног права, а само изузетно и за његову примену. Велики утицај на овај принцип имају друштвене промене које се одвијају у држави. Често оно што је легитимно у једној држави, не мора да важи и за другу државу, а међународно кривично право би то требало да уважава.

Начело индивидуалне субјективне одговорности је општеприхваћени принцип у савременој теорији кривичног права. Ово начело претпоставља да свако одговара за своје поступке према којима има одређени психички однос и због којих му се може изрећи кривична санкција. Савремено кривично законодавство је прихватило становиште да нико не може бити кривично одговоран ако, с обзиром на своја психичка својства, није био у стању да

²³ Стојановић, Зоран: *Ad hoc* Трибунал за бившу Југославију и међународно кривично право, реферат на Међународној конференцији о суђењу за ратне злочине, у организацији Фонда за хуманитарно право, Београд, 7. и 8. новембар 1998. стр. 39.

схвати значај свога дела. Недостатак свесне радње код извршиоца, неминовно доводи до немогућности његовог кажњавања. Ово начело обезбеђује да нико не може одговорати за туђе кривично дело, као и без кривице, што уосталом и произлази из самог појма и предмета кривичног дела.

У жељи да кривично право у што мањој мери садржи нехуманости, савремено кривично законодавство је увело начело хуманости. Циљ овог начела је да заштитна функција кривичног права буде ослобођена свих политичких примеса и хумана, пре свега, са становишта заштите основних права човека, као и да кривично право и кривичне санкције буду хумане према починиоцу кривичног дела.

У савременим кривичним законодавствима начело праведности и сразмерности представља једно од основних начела кривичног права. Ово начело обезбеђује да до пуног изражаја у пракси дође заштитна функција кривичног права, јер кривичне санкције које се примењују према учиниоцу кривичног дела морају бити праведне и сразмерне учињеном делу. Треба нагласити да ова начела морају бити на адекватан начин уграђена и примењивана и у међународном кривичном праву.²⁴

Уместо закључа

Уверени смо да ће хуманитарне и прогресивне снаге у међународној заједници учинити све да међународно кривично право постане општеприхваћено право и да ће омогућити да стални међународни кривични суд израсте у истинског заштитника људских права и хуманих односа. То је могуће само ако својом снагом и утицајем обавезе државе да се покоре „обавезној јурисдикцији“ овог суда. Верујемо да ће наредне године у развоју међународног кривичног суда бити обележене прихватањем обавезне јурисдикције сталног међународног кривичног суда.

Наши правни теоретичари и стручњаци из праксе морају далеко више да се баве питањима међународног кривичног права и да на тај начин дају допринос да оно доиста постане општеприхваћено међународно кривично право. Немамо право да стојимо по страни и будемо неми посматрачи процеса који се одвијају на

²⁴ Стојановић, Зоран: *Међународни кривични суд – сукоб права и политике*, ЈРКК, бр. 1, Београд, 1997.

међународној позорници, јер нам је додељена улога активног судионика. Друштвени услови у којима се развија међународна заједница захтевају од нас да активно учествујемо у обликовању норми међународног кривичног права. Не смемо заборавити да ће једнога дана на основу наших радова у којима доносимо вредносне судове о међународном кривичном праву историја судити о нама. Отуда не смемо дозволити да се изгуби свака визија права на које се позивамо да бисмо исправили неправду. Не смемо бити само посматрачи одомаћивања идеје која право проглашава немисливим и немогућим и која повезује монополе над правом са монополем над силом. Сила никада није била право. Морамо учинити све да у пракси заиста заживи општеприхваћена међународна норма, која је садржана у свим законодавствима на свету и која је основни постулат међународне заједнице да су пред законом сви једнаки. Својим критичким односом према оваквим тенденцијама допринећемо да нико у свету не добије бланко дозволу за тортуру, тероризам, силовање, агресију, геноцид, ратне злочине и да Међународни кривични суд доиста постане гаранција хуманог развоја међународне заједнице. Питања међународног кривичног права су питања садашњости али и будућности.

THE CONCEPT, SOURCES AND THE PRINCIPLES OF INTERNATIONAL CRIMINAL LAW

SUMMARY

We hope that humane and progressive forces in international community will make everything, the international criminal law to become the total accepted law and to enable, the permanent International criminal court to develop into real protector of human rights and human relations. It is possible only in case if it, with own force and influence, obligates countries to obey „obligated jurisdiction“ of this court. We believe that next years in development of International criminal court will be marked with acceptance of the permanent International criminal court obligated jurisdiction.

Our theoreticians of law and practice experts must be more engaged in the International criminal law issues and to give in that way the contribution, it truly becomes the total accepted international criminal law. We have no right to be the dumb observers of this process on the international stage, because we have the role of the active participant. Social conditions of the international community development expect from us to take part to the international criminal law forming of norms. We should not forget that history will judge us, on the basis of our studies on international law forming. That's why we should not allow to disappear every vision of law, that we cite to attempt the injustice. We should not be only the observers of an idea, that declares the law as inconceivable and impossible and that also connects monopolies on law with monopoly on power. Power was never the law. We have to do everything, the total ac-

cepted international norm, that is contained in legislatures all over the world, to be applied in practice and that is the basic postulate of the international community, the fact that all of us are equal in court. Our critical relation to these tendencies will contribute that nobody in the world becomes the blank permission for torture, terrorism, rape, aggression, genocide, war crimes and that International criminal court truly becomes the guarantee of humane development of the international community. The issues of the international criminal law are issues not only of present, but also of future.

ЛИТЕРАТУРА

1. Bassiouni, M. Cherif: *International Criminal law*, volume I, Crimes, New York, 1968.
2. J. Baumann, U. Weber, W. Mitsch, *Strafrecht, Allgemeiner Teil*, 10. Auflage, Bielefeld, 1995.
3. Jescheck, *Crimes du droit des gents*, RIDP, 1955/3–4.
4. Wise, M. Edvard: General Rules of Criminal Law. In: *The International Criminal Court: Observations and Issues before the 1997–98 Preparatory Committee*, 13 Nouvelles Etudes Penales, AIDP, 1997.
5. Марковић, Милан: *Питање одговорности за злочине против човечности као повреде најбитнијих људских права*, ЈПКК, бр. 4. Београд, 1968.
6. Radzinowicz: *International collaboration in criminal science the modern approach to criminal law collected essays*, London, 1945.
7. Human, Rights: *A Compilation of International Instruments* (2 vol), United Nations, New York / Geneva, 1994.
8. Jescheck, Hans Heinrich: *Die Verantwortlichkeit der Staatsorgane nach Volkerstrafrecht*, Bonn, 1952.
9. Камбовски, Владо: *Међународно казнено право*, Просветно дело, Скопље, 1998.
10. Камбовски, Владо: Примена супранационалних норми међународног казног права, у Зборнику *Релевантна питања међународног кривичног права*, Тара, 2003.
11. Kalshoven, Frits & Sandoz Yves: *The International of International Humanitarian Law*, The Hague, 1989.
12. Стојановић, Зоран: *Ad hoc Трибунал за бившу Југославију и међународно кривично право*, реферат на Међународној конференцији о суђењу за ратне злочине, у организацији Фонда за хуманитарно право, Београд, 7. и 8. новембар 1998.
13. Stojanović, Zoran: *XIV International Congress on Penal Law*, Congress Proceedings, Vienna, 1989.
14. Стојановић, Зоран: *Међународни кривични суд – сукоб права и политике*, ЈПКК, бр. 1, Београд, 1997.

ПРИКАЗИ – ОСВРТИ

Др Ђорђе Н. Лоичић, Београд

Књига проф. др Обрада Перића Коментар закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица*

Крајем септембра 2005. године Народна скупштина Републике Србије усвојила је неколико законских аката из кривичноправне области, међу којима је био и *Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица*. Доношење по први пут посебног закона који се односи на малолетнике представља новину, не само код нас већ у приличној мери и у другим земљама, иако се одавно запажају настојања да се посебним законским текстом одреди кривичноправни статус малолетних учинилаца кривичних дела, практично већ од појаве социолошке школе кривичног права крајем 19. века, од када је посебно уочљива трансформација кривичног права у корист малолетника. Тако се мало-помало примећују другачија решења што се тиче кривичне одговорности малолетника, велика одступања од устаљене

процедуре, а нарочито су видљиве разлике у погледу кривичних санкција прилагођених овом узрасту. Све ово имало је утицаја на извесна законодавства, па су у појединим државама, већ почетком 20. века, донети посебни закони за ову категорију учинилаца. Сматрало се, а такво мишљење се одржало све до данас, да малолетницима, као посебној врсти учинилаца кривичних дела, из многих разлога више одговара да се њихов кривичноправни статус регулише посебним прописима који би одражавали потребе те специфичне категорије. Штавише, тиме би били обухваћени не само малолетни учиниоци кривичних дела, већ и други малолетници као што су малолетници – жртве кривичних дела и неке друге категорије.

Код нас, све до сада, ова област била је саставни део општих прописа материјалног, процесног и извршног кривичног права. Доношењем посебног закона, који је ступио на снагу 1. јануара 2006. године, у знатној мери је измењен статус малолетних учинилаца кривичних дела, као и једне категорије малолетних лица.

* Књигу *Коментар закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица* проф. др Обрада Перића објавио је „Службени гласник“, Београд 2005, стр. 351.

Закон, чију је садржину коментаришао проф. Перић, подразумева у основи две целине: једна, по обиму неупоредиво већа, односи се на кривичноправни статус малолетних учинилаца кривичних дела (део први и други, чл. 1–149, где су садржане материјалне, процесне и извршне одредбе), а друга подразумева посебне одредбе о заштити малолетних лица као оштећених у кривичном поступку (део трећи, чл. 150–157). Према скромно по обиму, одредбе трећег дела представљају – како истиче аутор – зачетак будуће реформе којом би се ова област обогатила и другим облицима заштите малолетних лица и тиме оствариле претпоставке за конституисање једног аутономног малолетничког кривичног права. Основ за доношење закона садржан је у члану 4. став 3. новог Кривичног законика, где се прописује да се „васпитне мере и друге кривичне санкције могу изрећи малолетнику под условима прописаним *посебним законом*“ (подвукао Ђ. Ј.).

У погледу малолетних учинилаца кривичних дела закон садржи низ нових решења. У немогућности да их детаљније анализирамо, поменућемо само нека која нам се чине посебно значајним. Новину, у односу на раније законодавство, представљају нпр. одредбе о васпитним налозима, које не треба подводити под кривичне санкције, а они омогућују да одређени органи (јавни тужилац за малолетнике и судија за малолетнике) њиховом применом пре покретања кривичног поступка, односно у току кривичног поступка „скрену“ поступак у непеналном правцу („диверзиони модел“). Другим речима, ако малолетник у остављеном року испуни обавезе које су му одређене, поступак се не покреће, а ако је покренут обуставља

се. Закон, исто тако, пружа велике алтернативне могућности да се уз помоћ посебних обавеза, као новоуведене врсте кривичних санкција у оквиру васпитних мера, избегне институционални (заводски) третман који се, према новијим сазнањима, показао као штетан. Најзад, одредбе о специјализацији треба да заузму истакнуто место, јер сви учесници поступка од сада морају поседовати, поред основних, и посебна знања из области права детета и преступништва младих, а у нешто другачијем облику истом обавезом су обухваћени и органи који суде у предметима где су малолетна лица у улози оштећених.

Одредбе *Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривично-јавној заштити малолетних лица*, као и многа друга спорна питања, били су предмет обраде од стране аутора *Коментара* тог закона. *Коментар* подразумева подробну анализу сваког члана закона, доводећи одређена питања – кад то помаже бољем објашњењу – у везу са општим одредбама новог Кривичног законика, Законика о кривичном поступку, Закона о извршењу кривичних санкција и другим општим прописима, јер се у доста ситуација опште одредбе не могу занемарити. Ослонац за овакав приступ може се наћи у члану 4. тог закона, где је прописано да се одредбе поменутих закона, као и други општи прописи примењују ако нису у супротности са овим законом. У свакој од наведених целина аутор, коментарише одредбе новог законодавства о малолетницима, узимајући у обзир резултате савремене кривичноправне науке, као и досадашње судске праксе која може да буде од значаја и за нова решења, са којом је добро упознат и зато је на многим местима цитира. Овакав приступ обез-

бедио је аутору не само тачне и сигурне интерпретације законских одредаба, већ и убедљива објашњења оних питања која би, иначе, могла да представљају тешкоће у примени нових прописа. При томе аутор се не устручава да заузме критички став у односу на извесна, доста спорна решења, што ће, свакако, помоћи код каснијих реформи у настојањима да се законски текст побољша.

Треба посебно истаћи да је *Коментар* проф. Перића писан јасним и одмереним стилем са анализом – како је већ наглашено – законских решења и судске праксе. Отуда и његова добра прилагођеност за практичну употребу, што је и био основни циљ аутора. Томе умногоме доприноси и добро састављен регистар појмова који упућује на одговарајући члан, односно став и објашњења уз њега. Поред тога, *Коментар* садржи за ово специфично подручје обиман и пробран попис литературе, домаће и стране, међу којима су и најновија дела из те области.

Са свим овим предностима, *Коментар* проф. Перића представља у садашњем тренутку незаобилазно дело у примени и тумачењу нових законских прописа, што ће, надамо се, ускоро пракса само потврдити. Напомињемо да проф. Перић је један од наших најеминентнијих стручњака из области малолетничког кривичног права, и познати правни писац читавог низа књига, монографија, коментара закона, чланака, расправа, приказа и осврта, који се овом материјом бави више од четири деценије. На крају, додајмо да *Коментар* може корисно да послужи не само пракси и практичарима, којима је првенствено намењен, већ научним радницима, студентима, постдипломцима, докторантима, и свима онима који се интересују за криминалитет малолетника и нова савремена решења усвојена *Законом о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичнојравној заштити малолетних лица*.

Др Недељко Јованчевић, адвокат из Београда

Књига Илије Симића и Александра Трешњева, *Збирка судских одлука из кривичнојравне материје**

Књига *Збирка судских одлука из кривичнојравне материје* садржи 500 сентенци из области ОКЗ, КЗ РС и споредног републичког законодавства, те Законика о кривичном поступку, представља наставак поду-

хвата који је аутор И. Симић започео пре десетак година и који је до сада наишао на одличан пријем наше стручне и научне јавности. Објављивати судску праксу корисно је ради обавештавања стручне јавности о решењима појединих питања, тако да би се могли формирати ставови судске праксе. Може се рећи да је наша судска пракса у области кривичног права у знатној мери кори-

* Илија Симић и Александар Трешњев, *Збирка судских одлука из кривичнојравне материје*, шеста књига, „Службени гласник“, Београд, 2005.

стила досадашње збирке И. Симића и последње две са А. Трешњевим. Ова збирка има исту структуру и систематику као и *Иети књига*, у погледу избора и броја изабраних одлука.

За једну збирку судских одлука идеал би био објављивање само оних одлука у којима се расправљају значајна и сложена правна питања. Нажалост, нису све судске одлуке ни у овој збирци истог квалитета и значаја у смислу да могу да послуже као путоказ судској пракси у будућем раду (како стоји у рецензији). Поред таквих одлука у којима се расправљају сложена правна питања и заузимају начелни ставови који су од значаја за будућу примену права, као нпр. бр. 4. која се односи на самопомоћ, има и оних одлука чији је значај скроман јер се ради о примени јасних законских одредаба као нпр. решидба бр. 10. и 11. Исто тако решидбе под бр. 22. и 26, прва, која се односи на саизвршилаштво подложна је озбиљној критици, јер се готово репрезентативан пример – помагања код извршења дела у тим одлукама квалификује као „саизвршилаштво“, а друга, заступа проблематичан став да је могуће вођење кривичног поступка за помагање као општи облик саучесништва, иако није покренут кривични поступак против извршиоца (схватање о самосталној природи саучесништва). Наиме, да би се радило о саучесништву, сходно акцесорној природи саучесника, и код нас усвојеној лимитираној акцесорности, потребно је да је

дело извршено у објективном смислу, а не тражи се да би извршилац био и крив, али није могуће водити поступак а да се не зна и не описују радње одређеног познатог извршиоца, јер се помаже лицу да изврши кривично дело, а не делу. Постоје и друге одлуке које би се могле аргументовано оспоравати, али то није сврха овог приказа. У сваком случају неквалитета одлука није резултат рада приређивача. Ради се о томе да квалитет одлука наших судова није на оном нивоу на којем бисмо желели да буде. Пошто ова збирка одражава стварно стање у нашој судској пракси има оправдања да се и оне одлуке које имају бар извршан значај, у недостатку оних најинтересантнијих, нађу у њој.

Када се сагледа у целини ова Шеста збирка одлука онда се примећује да се ради о већем квалитету одлука у односу на оне из претходних пет збирки. Тешко је рећи да ли је то последица квалитетнијег рада судова чије се одлуке објављују, или су приређивачи приликом прикупљања и избора имали донекле строжије критеријуме. Нема сумње да ће *Збирка* наићи на добар пријем код корисника, као и претходних пет. Шеста књига ове збирке постатаће најзначајнији извор објављене судске праксе код нас у последњој деценији, те је препоручујемо као веома корисну књигу онима који се баве практичном применом права, али и за оне који се претежно баве правном догматиком.

Др Недељко Јованчевић

Трошкови кривичног поступка, приредио мр Сретко Јанковић*

У овој књизи је реч о корисном предлогу који представља честу али недовољно обрађену материју трошкова у кривичном поступку. Када се има у виду да се ради о трошковима који настају у раду и функционисању кривичног правосуђа, може се рећи да је тема вредна пажње.

Аутор најпре износи појмовно схватање трошкова кривичног поступка, а затим анализира и предочава прописе који се односе на трошкове, структуру трошкова кривичног поступка, одлуке о трошковима у разним фазама кривичног поступка, те најчешће пропусте и грешке које судови чине у вези са овим питањем. Тако анализира трошкове који су везани за нужне издатке и награду браниоца, те одређених учесника у кривичном поступку, и посебно трошкове оштећеног и његовог пуномоћника – адвоката, као и оштећеног као тужиоца. Ако имамо у виду јасне одредбе које регулишу накнаду за нужне издатке и награду браниоца, онда треба посебно истаћи напоре аутора који наглашава основаност захтева за накнаду трошкова оштећеном у кривичном поступку по ангажованом пуномоћнику из редова адвоката. Он је основаност једног таквог захтева поткре-

пио одабраном судском праксом и једном интересантном одлуком Врховног суда Хрватске, наравно док је постојала заједничка држава, у којој стоји да одлука, којом се оптужени обавезује на плаћање трошкова оштећеном, треба да гласи тако да се „...оптужени обавезе да трошкове плати непосредно оштећеном а не у благајну суда“. На овом становишту је и даље остала актуелна судска пракса а такво одлучивање је засновано и на одредби члана 193. сав 2. тачка 8. ЗКП. Иначе, аутор с правом истиче да ово питање заслужује већу пажњу свих учесника у кривичном поступку, а пре свега суда који води рачуна о принципу процесне економије, што иначе у пракси није случај, јер код одлука о трошковима уочава се одређена површност приступа проблематици и погрешно тумачења појединих одредаба ЗКП-а и других прописа.

Треба напоменути да је аутор комплетирао своју књигу навођењем правних прописа који се односе на трошкове кривичног поступка, поред навођења коришћене литературе. Коначно на обиму овог предлога од 155 страна, обрађена су у потребној мери сва кључна питања трошкова у кривичном поступку, код чега је аутор показао стручну критичку оцену законодавних и других решења, и поред чињенице што су трошкови кривичног поступка за суд споредни предмет. Ову књигу, као вредан допринос стручној литератури, препоручујемо колегама.

* Књигу мр Сретка Јанковића, судије Врховног суда Србије, *Трошкови кривичног поступка* објавио је, крајем 2005. године, „Службени гласник“, еминентна издавачка кућа из Београда, у библиотеци „Судска пракса“.

Др Недељко Јованчевић

Књига др Јелене Ђ. Лопичић-Јанчић, *Кривичноправна заштитна ратних заробљеника у југословенском кривичном праву**

Међународно кривично право последњих деценија избија у први план интересовања, пре свега најшире јавности, а затим и у кривичноправној науци и литератури. Сасвим је извесно да разлоге за овакво интересовање представљају многобројни ратови и ратни сукобу широм света. Југословенска криза, грађански ратови у Хрватској и Босни и Херцеговини, као и оснивање Међународног кривичног трибунала у Хагу додатно су допринели да међународно кривично право, као и ратни злочини, добију незапамћено интересовање широке међународне јавности, а затим и кривично-правне науке. Последице ових ратова су тешка разарања, масовни губици становништва као и масовни ратни злочини. Разуме се да у овим ратовима највише страда цивилно становништво, а затим ратни заробљеници, рањеници и болесници. У страној кривичноправној литератури последњих деценија објављено је много књига, систематских дела, монографија, зборника радова, зборника конвенција, чланака, расправа, коментара, осврта, приказа и др. У нашој кривичноправној литератури објављено је релативно мало књига, монографија, систематских дела, чланака, расправа, коментара, осврта и приказа који обрађују ратне злочине. Углавном су обрађивани ратни злочини против цивилног становништва, вероватно

због тога што је ова категорија највише страдала у свим ратовима. Ратни заробљеници, рањеници и болесници су знатно мање обрађивани.

Чињеница је да у нашој кривичноправној литератури не постоји књига, монографија или систематски рад који је обрадио кривичноправну проблематику ратних заробљеника. Петнаестак чланака и осврта који обрађују кривично правну проблематику ратних заробљеника и који су објављени у нашим правним часописима је очигледно недовољно, с обзиром на ову комплексну и значајну материју.

Пред нама је књига др Јелене Лопичић-Јанчић *Кривичноправна заштитна ратних заробљеника у југословенском кривичном праву*, која је уствари докторска дисертација одбрањена на Правном факултету у Крагујевцу 21. јула 2003. године. То је прва и за сада једина књига у нашој кривичноправној литератури која на систематски начин обрађује кривичноправну проблематику ратних заробљеника.

Први део књиге обухвата опште проблеме кривичноправне заштите ратних заробљеника у југословенском кривичном праву. Посебно је обрађен статус ратних заробљеника кроз све историјске епохе, а нарочито за време Првог и Другог светског рата, као и за време ратова који су вођени после Другог светског рата. Такође, детаљно је обрађено међународноправно регулисање кривичноправне заштите ратних заробљеника, које је настало у 19. веку Бриселском декларацијом из 1874. године, па све до Женевских конвенција 1949. и Допунског протокола 1. из 1977. године.

* Др Јелена Ђ. Лопичић-Јанчић: *Кривичноправна заштитна ратних заробљеника у југословенском кривичном праву*, Београд, 2005, „Ваша књига“, стр. 434.

У књизи је дат преглед упоредног права кривичноправне заштите ратних заробљеника у 24. државе.

У *другом делу књиге* детаљно су обрађена кривична дела која регулишу заштиту ратних заробљеника: кривично дело ратног злочина против ратних заробљеника из члана 144. КЗ СРЈ, кривично дело суровог поступања са рањеницима, болесницима и ратним заробљеницима из члана 150. КЗ СРЈ и кривично дело неоправданог одлагања репатријације ратних заробљеника из члана 150.а КЗ СРЈ.

Сва ова кривична дела су обрађена, затим појам рата и оружаног сукоба, појам ратног заробљеника, историјат регулисања ових кривичних дела у југословенском кривичном законодавству, елементи и облици ових кривичних дела, објект кривичног дела, радња извршења, затим поједини општи институти кривичног права који се односе на ова кривична дела почев од *actioes liberae in causa* па све до незастаривости ових кривичних дела.

Код обраде ових кривичних дела наведена је домаћа и страна судска пракса. Домаћа судска пракса у нашој правној литератури није уопште публикована, сем неколико сентенци и коментара кривичних закона. Ауторка је ради тога извршила додатно истраживање домаће судске праксе која се односи на Други светски рат и одређене пресуде навела као доказ својих излагања и поставки. Страну судску праксу која се односи на Први и Други светски рат ауторка је такође широко обрадила.

Практично, у овој књизи на једном месту налазе се сакупљена и обрађена скоро сва најважнија питања која се односе на кривичноправну проблематику ратних заробљеника, затим, преглед упоредног права,

проблематика међународноправног регулисања, домаћа и страна судска пракса, као и бројна домаћа и страна литература. Читалац на једном месту добија систематски обрађену проблематику која покрива скоро сва најважнија и најзначајнија питања о кривичноправној заштити ратних заробљеника.

Ова књига ће користити пре свега судијама, јавним тужиоцима и адвокатима који буду поступали у предметима ратних злочина против ратних заробљеника, где ће се на непосредан начин упознати са читавом материјом везаном за ову проблематику. Поред тога ова књига је врло корисна и за научне раднике, студенте, постдипломце, докторанте и све оне које интересује ова материја. Наглашавамо да и војна лица, официри и војници, треба да користе ову књигу, да се на непосредан начин упознају са овом проблематиком, да знају како да се понашају када неког заробе као и која су њихова права ако падну у заробљеништво.

На крају неколико напомена о аутору ове књиге. Др Јелена Лопчић-Јанчић је адвокат у Београду. Била је у тиму бранилаца оптужених Срба пред Међународним кривичним трибуналом у Хагу у пет предмета. Објавила је књигу *Ратни злочин против цивилног становништва из члана 142. КЗ СРЈ*, 1999. године (магистарски рад), која је једина из ове материје у нашој кривичноправној литератури. Затим, објавила је 2005. године књигу *Ратни злочин против ратних заробљеника, судска пракса*. Поред тога у нашој правној периодици објавила је десетак чланака који обрађују материју ратних злочина, тако да је несумњиво постала један од стручњака у овој материји

Слободан Мавреновић, адвокат из Београда

Време у којем је адвокатура представљала највећи проблем нашег судства

„ОЗНА је сјајна ствар а и
Милиција није рђава“

М. Ђилас
(*Политика*, 07. 09. 1945)

У часопису „Бранич“ бр. 3–4/2005 колега. г. Верољуб Вукелић у свом напису поводом смрти уваженог колеге пок. **Гримира Московљевића**, указујући на његове изузетне вредности свестраног интелектуалца либералних схватања и слободног духа, посебно истиче његову безрезервну опредељеност за адвокатуру.

Како је аутор навео, опредељеност за адвокатски позив у то време подразумевала је одређену грађанску храброст, јер су је тадашње власти „сматрале реметилачким фактором званичне идеологије и привременим злом...“

Такво стање је било у време кад је пок. колега ступао у редове адвоката, шездесетих година. Међутим,

то стање је настало много раније, заправо од дана кад су партизани запосели Београд и комунистички судови почели да деле своју правду према „класном непријатељу“, због „друштвене опасности дела и учиниоца“.

Међутим, да се не би остало само на констатацијама, боље је да се од самих комунистичких егзекутора чује оцена тог питања и стања.

Нека ми буде допуштено да представим, за сада, један докуменат из Архива Србије и Црне Горе, евидентиран код њих са ознакама: „фонд бр. 507 – Комисија за народну власт, јединица описа бр. X-3-I/22 X-3-I/44“.

Документ дословно гласи:

ОБАВЕШТЕЊА
УДБ-е НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
за фебруар 1952 г.

Народна власт

*Широко поверљиво!
Чувајте у каси!*

Састав, политички састав и стање
у редовима адвоката у НР Србији.–

Анализирајући стање у редовима адвоката у 110 срезова, дошли смо до закључка да адвокати претстављају један од највећих проблема наше правне службе и посебно нашег судства. Политички то су бивше режимлије, руководиоци и активни чланови бивших буржоаских партија, бивши министри, посланици, судије, срески начелници полицијски писари, сенатори, велики жупани, краљевски бележници, активни судски официри БЈВ и већина од њих активни помагачи и присталице окупатора и домаћих издајника. У материјалном погледу то су бивши велепоседници /ретки су напр. адвокати у Војводини које није погодила аграрна реформа/, милионери, власници једне или више кућа и сл. Физички то су

већином старци од 50-60 година. Идеолошки, то су људи који су темељно оформили и учврстили у својим буржоаско-реакционарним схватањима о друштву и који у идеолошком правцу не показују никакве знаке прогреса. Стручно, то су људи који су васпитани, образовани и у пракси потпуно оформљени на бази типично буржоаског права – људи који једним делом нису у стању, а другим делом неће да схвате и да се мире са социјалистичким правом и законитошћу. Морално то су већином људи ниског карактера, дерикоже /по старим навикама добар део крши тарифне прописе, отеже парнице и сл./ пијанице и неморални типови.

Анализом смо обухватили 772 адвоката, и адвокатских приправника. Од 772 адвоката, 212 су били активни чланови ЈРЗ /посланици, сенатори чланови главних одбора странака, жупани, срески начелници, високе судије итд./, 103 су били поборници демократске странке, 10 ХСС-а, а остали функционери социјалистичке странке, збораши, борбаши итд. За време окупације од 772 адвоката, 217 су били активни помагачи четника /чл, равногорског одбора, националног Дражиног комитета, шефови пропаганде при штабовима ДМ, судије четничких преких и других судова итд./ 90 адвоката су били присталице и помагачи Немаца, 42 помагачи мађарских окупатора, 3 функционери румунских фашистичких струја, 4 помагачи бугарских окупатора, 5 сарадника усташа, 1 сарадник Италијана итд. 70 адвоката су били као официри заробљени од Немаца, где су се већином слабо држали. Свега 24 адвоката су били симпатизери НОП-а од којих се већина после рата пасивизирала или прешла на страну Грола, Драгољуба Јовановића, или се изјаснила за ИБ-овску издајничку партију. 30 адвоката су радили или постоје индиције да раде за стране об. службе.

Од 772 адвоката, после рата је хапшено 148, суђено 96, 75 изгубило право гласа, 88 губило право на адвокатуру и 32 су позивани у УДБ-у на разговоре и озбиљно опоменути због непријатељских иступа.

Архив Србије и Црне Горе	фонд бр. 504 - Комисија за народну власт	јединица описа бр. X-3-I/22 X-3-I/44	имс и презиме Слобојан Малореновић
-----------------------------	---	--	--

Анализа и теча

Strogo poverljivo!

О Б А В Е Ш Т Е Н Ј А

UDB-e NARODNE REPUBLIKE SRBIJE
za februar 1952 g.

N a r o d n a v l a s t

Sastav, politički sastav i stanje u redovima advokata u NR Srbiji.-

Analizirajući stanje u redovima advokata u 110 srezova, došli smo do zaključka da advokati predstavljaju jedan od najvećih problema naše pravne službe i posebno našeg sudstva. Politički to su bivše režimlje, rukovodioci i aktivni članovi bivših buržoaskih partija, bivšu ministri, poslanici, sudije, sreski načelnici, politički pisari, senatori, veliki župani, kraljevski beležnici, aktivni sudski oficiri BJV i većina od njih aktivni pomagači i pristalice okupatora o domaćih izdajnika. U materijalnom pogledu to su bivši

Факсимил дела документа чији препис објављујемо

Данас је отприлике следеће стање: од 772 адвоката, 246 су отворени, 372 прикривени-подмукли непријатељи, западњаци (монархисти), 88 потпуно пасивних, 20 издајника-ИБ-оваца, и 46 поштених добрих адвоката; или од 772 адвоката, 229 нису чланови НФ-а, 450 су формално фронтовци који само плаћају чланарину и ти не раде и свега 93 су активни чланови фронта од којих су неки активни само ради рехабилитације пред народном влашћу. Од 37 чланова КП (међу ових 772) после рата је искључено 11 због разних грешака опортунистичко-реакционарне природе, а 20 се изјаснило за резолуцију ИБ и отишло у издају, што значи да су се на лакши начин били увукли у редове КП.

На суђењима 387 адвоката се држи непријатељски, или на неки начин штети, а и не помаже суду, а 245 се на суђењима држи лојално /али већина ових „лојалних“ узима само грађанске парнице, а избегава парнице политичког карактера/ и осталих 146 се повремено или само формално бави адвокатуром. 60 адвоката су окарактерисани као активни разбијачи СРЗ. 61 адвокат спада у ред ноторних болесника-болесних пијаница и неколико десетина адвоката су хомосексуалци.

Од 772 адвоката 35 је дипломирало или студирало у Француској, 17 у Мађарској, 2 у Чехословачкој, 2 у Енглеској, 2 у Аустрији, 1 у Италији, 1 у Немачкој, 1 у Бугарској /према расположивим подацима/. По националном саставу: 36 Мађара, 30 Хрвата 6 Румуна, 6 Руса-белогардејаца, 4 Немца, 4 Црногорца, 3 Македонца, 3 Русина, 2 Словака, 1 Бугарин, остали су Срби.

Око 20 срезова нема адвоката, док поједини градови имају по 50 адвоката. Космет је готово без адвоката.

Адвокати у целини претстављају озбиљан проблем. Поставља се питање подизања млађег, социјализму и Партији оданог адвокатског кадра.

* * *

Напомена: овај цитирани документ из Архива нема потпис. На копији, поред регистарских ознака акта, означено је само моје име, као лица које је затражило увид и издавање копије акта.

Осим овог акта УДБЕ са оценом адвокатуре кроз анализу њеног чланства у целини, постоји на истом месту и један извештај са оценом рада појединих колега, исцрпан и исто негативан. Ако би постојао интерес, документ би се могао презентовати неком другом приликом.

На копији постоје сви подаци о регистарској евиденцији у Архиву, не

види се коме је упућена, али се према тексту може закључити да се ради о истим кореспондентима. У овом случају постоји потпис испод текста.

Узгредно, треба напоменути да се може наићи и на обрнут случај, где „органи гоњења“ у службеној преписци неке адвокате оцењују повољно, чак, може се рећи, похвално, за шта сигурно има разлога.

Можда би било корисно да се наведени документи из АРХИВА СЦГ нађу и у Архиви Адвокатске коморе.

Ненад Целебџић, адвокат из Београда

ЗРЕЛА РАСПРАВА

Разговор је, пре свега, тржница на којој се нешто даје да би се нешто добило, на којој се обавља купопродаја знања.

Али, кад саговорници у разговору очекују неку добит, макар и неко ситно повлађивање њиховом самољубљу, а такву добит не остваре, разговор постаје расправа. У расправи саговорник више није само противник, већ је и непријатељ. Кад се то деси, заборавља се да је разговор прилика у којој се истина рађа и проверава, па постаје поприште на коме противника, по сваку цену, треба дотући – без обзира на истину.

У расправи не учествује сиротиња. Она се спори да би нешто уграбила.

Расправљају богати, а богат је онај који увек има више него што може да му се узме.

Поседовање није такво богатство, јер не постоји толико велики посед да у целости не може да буде одузет. Такво богатство је једино мудрост, а она се стиче, пре свега, ушима. Зато никада не затварај уши пред оним што други говори, поготову не онда када се с њима не слажеш, када те нападају или омаловавају. Тек туђи говор отвара ти очи и омогућава да себе јасно видиш.

Сад ваљда видиш да у овом разговору треба да будемо они који ће истину да рађају, да је међусобно одмере, уреде и провере, да већ мртве истине познају и сачувају, а такође и они који ни тим истинама, ни себи самима неће слепо веровати, али ће у том неверовању умети и да се зауставе кад треба.

Ако будемо умели да погодимо то: „кад треба“, ако будемо умели паметно да одаберемо језик којим ћемо да разговарамо, можда ће нам понекад поћи за руком да будемо и мудри.

Ако се у таквом разговору, подигнутом у расправу, досегне нека истина – она заузврат престаје да бива сврха за себе и постаје средство којим ћемо узајамно да се умудрујемо.

Зрела расправа познаје се по томе што из ње сви саговорници излазе мудрији. У зрелој расправи добијају чак и они који су у њој осуђени. У њој се објављује љубав према мудрости.

НАУЧНИ СКУПОВИ

Др Недељко Јованчевић, адвокат из Београда

У организацији Удружења за кривично право Србије, у сарадњи са Министарством правде Републике Србије, од 16. до 18. марта 2006. године, на Копаонику је одржан научни скуп „Примена новог кривичног законодавства Републике Србије“. Садржај тема је био веома захтеван и исцрпан.

Из области *материјалног права*, теме су подељене сходно систематици усвојеној у новом Кривичном законнику Србије, од 2006. године. Учесници су били наши познати професори кривичног права, судије Врховног суда Србије, тужиоци, адвокати, као и овај уредник. У односу на материју Општег дела Кривичног законика налазе се квалитетни и актуелни радови, који ће редакцији часописа „Бранич“ бити предложени за објављивање у неком од наредних бројева. Због нових законодавних решења веома су значајне теме које су обрадили аутори: *проф. др Зоран Стојановић*, „Основне одлике новог Кривичног законика Србије“, *Новица Пековић*, *судија ВСС*, „Општи основи искључења постојања кривичног дела у новом КЗ“, *др Радан Илић*, „Кривица у кривичном законнику Србије“, *др Недељко Јованчевић*, „Саучесништво према новом Кривичном законнику Србије“. Нову и веома обимну тему обрадили су: *др Данило Николић*, *председник Окружног суда у Нишу*, „Продужено кривично дело“, *Јанко Лазаревић*, *судија ВСС*, „Кривичне санкције и њихово извршење“, као и запажено темељито излагање *Драгана Милојевића*, *судије ВСС*, „Нова кривична дела у КЗ“, уз остале ништа мање интересантне радове.

У другом делу овог научног скупа, излагане су теме из области *процесног права*. На самом почетку било је запажено излагање једног од федералних тужилаца САД о теми „Кривично-правни систем“ САД. После овога, вероватно и најплоднију расправу, подстакло је излагање *проф. др Ђорђа Лазина*, „Правци развоја Законика о кривичном поступку“. Наиме, нарочито је била садржајна расправа, у коју су се укључили многи присутни, о *Радној верзији нацрта Законика о кривичном поступку*, који је израдила радна група Министарства правде. Са овим *Нацртом* није била упозната шира правничка јавност, нити је имала прилике да о њему расправља, а присутни су добили предлогак непосредно пред почетак семинара. Овај пројекат, који није добио пожељну верификацију од стране катедри кривично-процесног права правних факултета у Србији, оспораван је у више детаља. Одмах се учача да се у Законнику не врше измене оних важних питања која су се у пракси показала неефикасна (као нпр. у фази контроле оптужбе, значају првостепенe пресуде, ограничење испитивања пресуде поводом жалбе сходно правцима побијања и правном интересу лица овлашћених на употребу правног лека, смањење интервенције суда по службеној дужности, ограничење основа по-

бијања пресуда у сумарном поступку и сл.) већ се познати кривично-процесни односи нормативно другачије регулишу, при том остајући суштински исти. Поред дубиозних решења, овај пројекат има бројне недостатке са нормативно-техничког аспекта. У бити, нормативном интервенцијом се и сувише придаје значај мање важним питањима у поступку и сл., уведе се неке правне установе које су у нашој правној пракси и теорији непознате, *без потребе за тим*, јер није било критичне научно-стручне анализе о успешности примене ЗКП од 2001. са свим изменама и допунама. Све дискусије би се могле свести на закључак да је било преурањено покретање поступка за доношење потпуно новог ЗКП. Наиме, решење евентуалних недостатака могло се тражити у *добољшању досадашњег Законика о кривичном поступку* од 2001. године. Опште је мишљење да је изостала неопходна широка расправа о *Начину* овог пројекта, који је веома значајан за провођење *државног права на казну*. Поред свега, изгледа да ова компетентна расправа *није имала одјека, нити је деловала на носиоце овог пројекта* – он је достављен Влади РС, која је утврдила предлог и доставила га Скупштини на усвајање. Закон је усвојен у начелу и очекује се скоро изгласавање *новог Законика о кривичном поступку*, који би ступио на снагу годину дана од дана усвајања.

* * *

Други научни скуп одржан је на Тари од 17. до 21. маја 2006. године у организацији Удружења за међународно кривично право, са темом *Примена међународног кривичног права од стране међународних и домаћих судова*. Релативно богат програм са 24 научна и стручна рада био је добра основа не само за оне који су изложили своје реферате, већ и за све оне који су узели учешћа у дискусији поводом ових тема. Нажалост, иако је научни скуп био тематски веома интересантан, примећено је да је присуствовао мали број судија и тужилаца, а није био присутан нико из ВСС. На крају, проф. Шкулић је изнео основне карактеристике *Предлога Законика о кривичном поступку* који се налази у скупштинској процедури за усвајање.

Треба посебно истаћи да је први пут скупу приказан и најновији „Коментар новог Кривичног законика“, *проф. др Зорана Стојановића*, који је тек изашао из штампе, у издању „Службеног гласника“. *Проф. Стојановић* је био председник радне групе за израду Кривичног законика, који на целовит начин уређује кривично правну материју (општи и посебни део), након 1860. године, када је донет Криминални (казнителни) законик Краљевине Србије. Иако веома обиман рад, овај Коментар ће бити незаобилазна приручна литература сваком практичару, али и онима који се више баве теоретским питањима.

На овом месту није било могуће изнети конкретне дискусије, јер нису вођени записници, нити су овом уреднику били доступни евентуални закључци са горе описаних скупова. Надамо се ипак да ће ове напомене, премда сумарне, бити довољна основа да заинтересовани набаве материјале са ових саветовања и упознају се са тренутно актуелним питањима из области кривичног права.

Главни и одговорни уредник „Бранича“

АДВОКАТСКА КОМОРА СРБИЈЕ

11000 Београд, Дечанска 13/II • Србија и Црна Гора
Телефони +381 11 / 32 39 805, 32 39 875, 32 39 072,
факс +381 11 3237 082

www.advokatska-komora.co.yu • e-mail: komora@eunet.yu

ИНФОРМАТИВНИ БИЛТЕН

• Број 46 •

Мај, 2006.

САДРЖАЈ

1. Рад Управног одбора	114
34. седница, одржана 02. 07. 2005.	114
35. седница, одржана 10. 05. 2005.	119
36. седница, одржана 22. 10. 2005.	120
37. седница, одржана 26. 11. 2005.	120
38. седница, одржана 24. 12. 2005.	122
39. седница, одржана 28. 01. 2006.	122
40. седница, одржана 11. 03. 2006.	125
41. седница, одржана 15. 04. 2006.	127
2. Трећа редовна годишња Скупштина АК Србије	130
3. Пореске обавезе адвоката у 2006.	131
4. Извештај о раду Високог савета правосуђа	132
5. Нацрти закона	132
6. Остале вести	133

1. РАД УПРАВНОГ ОДБОРА

Информативни билтен Адвокатске коморе Србије ће у оквиру ове тачке пружити основне информације о одлукама и закључцима Управног одбора Адвокатске коморе Србије. Поједина питања која су од ширег значаја за рад и положај адвокатуре ће бити детаљније обрађена у поглављима која следе.

Посебно желимо да укажемо да је у Информативном билтену 45. који је објављен у часопису „Бранич“ 3–4/2005 дат детаљан извештај о раду Адвокатске коморе Србије за период 01. 06. 2004–30. 09. 2005. Поједине делове из тог Извештаја цитираћемо у овом Информативном билтену из разлога целовитости давања информација о раду органа и носилаца функција у Адвокатској комори Србије у првом кварталу 2006. године. У том смислу у наставку дајемо и приказ рада Управног одбора Адвокатске коморе Србије од 34. седнице до дана објављивања овог броја Билтена, иако су поједине одлуке већ дате у Извештају о раду.

34. седница, одржана 02. 07. 2005.

1.1. У Републици Србији се у сарадњи са Шпанским институционалним програмом и Омбудсманом Каталоније реализује Пројекат „Бесплатна правна помоћ у Србији“. Реализацију овог Пројекта у 2003. години успешно је започела Адвокатска комора Ниша, а током 2004. у реализацију пројекта се укључила Адвокатска комора Београда. Успешна реализација овог Пројекта је омогућила да се у 2005. години укључе и Адвокатска комора Војводине за подручје града Панчева и Адвокатска комора Шапца за подручје града Шапца.

Полазећи од остварених резултата у првој фази реализације Пројекта „Бесплатна правна помоћ у Србији“ Адвокатска комора Србије је упутила иницијативу Министарству правде и Министарству за државну управу и локалне самоуправе да се реализација овог Пројекта подржи и од стране ресорних Министарстава и да резултати примене овог Пројекта буду полазна основа у изради радног текста Закона о бесплатној правној помоћи. Текст овог Закона треба да сачини Радна група Комисије за реформу правосуђа Министарства правде, у чијем раду учествују и представници адвокатуре у Србији.

Став адвокатуре и чланова радне групе, који је прихватило и Министарство правде, је да су једино адвокати ти који треба да пружају правну помоћ.

Иако је у претходним Информативним билтенима већ било говора о овом Пројекту, желимо да подсетимо да је бесплатна правна помоћ, коју би пружали адвокати, намењена грађанима Србије у стању социјалне потребе и она је за те грађане бесплатна, а адвокати би за свој рад били награђени у складу са законом и утврђеном адвокатском тарифом за ове случајеве, а финансирање пружања бесплатне правне помоћи било би обезбеђено из средстава буџета Републике Србије.

1.2. На овој седници Управни одбор је посебно разматрао питање положаја адвокатуре на подручју Косова и Метохије и пружања правне помоћи

грађанима Србије неалбанске националности који живе или који су расељени са подручја ове аутономне покрајине и који имају имовину на тој територији.

Према информацијама Координационог центра Владе Републике Србије за Косово и Метохију поднето је 11000 тужби за остваривање својинских и других права расељених лица на Косову и Метохији и од Адвокатске коморе Србије је затражено да се њени чланови укључе у пружање правне помоћи овим грађанима.

Поводом овог захтева закључено је да се од надлежних органа затражи обезбеђивање неопходних услова за рад адвоката, како у погледу њихове безбедности током боравка на територији Косова и Метохије, тако и у погледу награде за њихов рад. Такође је договорено да се пре упућивања позива члановима Адвокатске коморе Србије за пружање правне помоћи грађанима Србије – расељеним лицима са територије аутономне покрајине Косова и Метохије, успостави контакт са адвокатима члановима Коморе, који живе и раде на територији Косова и Метохије и са надлежним органима УНМИКА-а.

1.3. Влада Републике Србије је у овом периоду покренула поступак трансформације система пензијског осигурања, који је обухватао и програм консолидације фондова пензијског осигурања.

Незадовољни предлоženим променама адвокати Србије су затражили да се Адвокатска комора укључи у овај процес.

Како је Народна скупштина Републике Србије ипак усвојила Закон о изменама и допунама Закона о пензијском и инвалидском осигурању са незнатним изменама у односу на почетни предлог, према коме је предвиђено спајање три фонда пензијског осигурања у један, Управни одбор АК Србије је одлучио да покрене поступак за оцену уставности и законитости појединих одредби овог Закона.

1.4. Како смо Вас у претходним бројевима Информативног билтена већ информисали, Адвокатска комора Србије је поднела захтев за пријем у статус посматрача ове Коморе у Савету адвокатских комора Европе. У циљу доношења позитивне одлуке и пријема АК Србије у статус посматрача у Савету адвокатских комора Европе представници Коморе су учествовали на више састанака „РЕСО“ комитета.

На овој седници је разматран и усвојен извештај г. Радивоја Јовића, адвоката у Новом Саду који је Адвокатску комору Србије представљао на састанку „РЕСО“ комитета који је одржан у Дубровнику 23. 06. 2005.

1.5. Поводом нацрта „Националне стратегије правосуђа у Србији“ Адвокатска комора Србије је доставила примедбе Министарству правде.

Имајући у виду даљи ток поступка разматрања и усвајање нацрта „Националне стратегије правосуђа у Србији“ у наставку Информативног билтена ћемо дати интегрални текст примедби Адвокатске коморе Србије.

„Управни одбор Адвокатске коморе Србије, на седници одржаној 2. јула 2005. године, је упознат са Стратегијом реформе правосуђа чија је презентација обављена 1. јула 2005.

Адвокатура је већ дуго низ година указивала на нужност темељних и свеобухватних реформи правосудног система. Због тога Управни одбор

Адвокатске коморе Србије у потпуности подржава тежње и напоре Министарства правде усмерене ка реформи правосуђа. Имајући у виду кратак рок за стављање евентуалних сугестија, предлога и примедби, као и чињеницу да због наступајуће сезоне годишњих одмора Управни одбор Адвокатске коморе Србије неће имати седнице до септембра месеца, одлучено је да комисија Управног одбора сублимира досадашње ставове адвокатуре који су значајни за реформу правосуђа и достави их као своје примедбе и предлоге.

1. Национална стратегија реформе правосуђа (у даљем тексту „Стратегија“) не даје адекватно решење за садашњу тешку кадровску ситуацију у правосуђу. У правосуђу је данас присутан знатан број носилаца правосудних функција који су својим непрофесионалним радом компромитовали углед ове институције и судијског позива. Било какав пројекат реформе са таквим кадровима није могућ. Зато је за успех било какве реформе у правосуђу потребан генерални реизбор носилаца правосудних функција.

2. Стратегијом је предвиђено да се административно управљање судским системом пренесе на реорганизовани Високи савет правосуђа са високим нивоом овлашћења и одговорности. У понуђеном тексту, осим назнаке да се састав Високог савета правосуђа мења законом, није ближе одређен састав,ступак, овлашћења, одговорности и начин избора чланова Високог савета правосуђа.

3. Стратегија неоправдано изједначава судијски и јавно тужилачки позив поред осталог институционализовањем Високог савета правосуђа као заједничког органа који одлучује о питањима и једних и других. Такав приступ потпуно компромитује начело независности правосуђа. Успостављањем две посебне комисије у оквиру Високог савета правосуђа, једне за судије а друге за тужиоце, није знак поштовања независности правосуђа, јер судијска функција мора бити јасно одвојена од тужилачке у свакој ситуацији (избори, разрешење, зараде, дисциплински поступци и сл.), с обзиром да су судови органи судске власти, док су јавни тужиоци само странке у поступку пред судовима. Они (судије и тужиоци) не смеју ни једног тренутка и ни на једном месту да имају једнак правни положај. При том се мора имати у виду да су судови конституисани као независни органи власти, док је јавно тужилаштво дефинисано само као самосталан орган власти. Коначно јавно тужилаштво је устројено на принципу организационе субординације, што не важи за судове. Због тога о судијама треба да одлучује Високи савет правосуђа, а о јавним тужиоцима Високи тужилачки савет.

4. Високи савет правосуђа мора имати ширу надлежност. Он мора не само предлагати избор судија, већ и обављати послове који су сада у надлежности Персоналног већа и Надзорног одбора и зато мора бити кадровски ојачан (посебно у погледу стручно-административног особља). Тако проширена надлежност представља додатно оптерећење за његове чланове. Зато треба наћи начин да чланови Високог савета правосуђа или буду ослобођени редовних судијских дужности или да им те обавезе буду адекватно смањене.

5. Рокови за спровођење реформи предвиђени Стратегијом су непотребно дуги, посебно тамо где се не захтевају додатна финансијска средства.

Примера ради: један од темеља реформе правосуђа је доношење одговарајућих кодекса професионалног понашања за судије, јавне тужиоце и судске односно тужилачке службенике. Доношење оваквих кодекса не захтева посебна финансијска средства, те рок за њихову израду може бити веома кратак. Ови кодекси пак могу да поуне велике празнине у регулисању свакодневног рада судија, јавних тужилаца и чиновника, успостављању правила међусобне комуникације, као и комуникације са странкама, јавношћу и сл. Исто се односи на Судски пословник. С тим у вези потребно је и установљење система дисциплинске одговорности, поступка и санкција за носиоце правосудних функција.

6. Неопходно је радно тело које би се бавило Стратегијом и пратило њено спровођење. Међутим, такво радно тело мора знати материјалне могућности за спровођења предложених реформи. Зато је неопходно да у састав таквог радног тела уђе представник органа који финансира предложену Стратегију (Министарство финансија). У том радном телу је потребно и присуство представника Министарства просвете пошто Стратегија у једном делу указује на неопходност реформе правних студија. Коначно, један члан радног тела морао би бити представник Адвокатске коморе Србије, као професионалне организације која је животно заинтересована за правилан рад правосуђа и која кроз свакодневни рад најбоље познаје његове слабости.

7. Апсолутно се подржава пројекат стварања правосудног буџета као нужног елемента ради доследног успостављања принципа независности правосуђа. Апсолутно је потребно да се примања носилаца правосудних функција (зараде, награде, стамбена питања и сл.) финансирају искључиво из ових извора без учешћа извршних органа власти, органа локалне самоуправе итд. С тим у вези посебну пажњу треба посветити правосудном менаџменту. Наиме, на нивоима окружних и трговинских судова потребно је имати судског менаџера који би био задужен за развојне пројекте и одржавање постојећих капацитета (планирање просторних потреба, техничких потреба, потреба инвестиционог и текућег одржавања и сл.) Такође је потребно да већи судови имају секретаријате који би искључиво обављали све врсте комуникације са странкама и њиховим пуномоћницима, како би се искључила потреба непосредне комуникације са судијама. С тим у вези сви административни послови би са судија прешли на техничко особље (референти, помоћници и сл.)

8. Изузетно важан је принцип транспарентности. У првом реду, судска пракса као и сви начелни правни ставови, коју примењују виши судови (Врховни суд, Виши трговински суд и сл.) мора бити кодификована и јавно објављена. Примена необјављених и јавности непознатих ставова уноси недопустиву правну несигурност и неповерење у правосудни систем. С тим у вези треба прописати и поступак измене важећих правних ставова и начела. Поред тога, потребно је утврдити информације које су генерално доступне, информације које су доступне само странкама и оне које су под знаком „поверљиво“. Информације које су доступне свима морају увек бити даване у току целог радног времена непосредно или телефонским путем. Ове информације би могле бити доступне и преко интернет сајтова (пример Првог оп-

пштинског суда у Београду, Трговинског суда у Београду и сл.) и морају бити ажуриране. С тим у вези, приватност парничара може бити чувана само када се ради о суђењима или деловима суђења са којих је искључена јавност. Међутим, приказивање извештаја са суђења мора бити осавременењено. Извештач не би смео да даје своје оцене о доказима који се изводе или о наводима учесника, нити да на било који начин деформише оно што је речено. Информације доступне само странкама и њиховим пуномоћницима, поред непосредног добијања током целог радног времена, треба да буду доступне и преко интернет мреже са посебном заштитом. О „поверљивим“ информацијама би се доносили посебни прописи.

9. Тужилачка истрага мора бити један од циљева реформе. Она се може у првој фази спровести код лакших кривичних дела (из надлежности општинских судова) а потом проширити и на остала дела. Без тужилачке истраге независност суда није могућа, јер суд сам спроводи истрагу а потом сам оцењује да ли је истрагу добро спровео. Чињеница да то чине различити људи не мења много на ствари. Прикупљање доказа од стране тужилаштва би учинило суд независним у њиховој оцени јер би имао неопходну дистанцу и објективност. Крајњи циљ реформе мора бити да суд руководи поступком и доноси одлуке, док се извођење доказа препушта странкама. То, наравно, не значи да суд нема право постављања питања (странкама, сведоцима вештацима и сл.) која оцени потребним, нити извођења доказа које сматра неопходним, а странке га нису предложиле, ако је то у интересу правде. Суд међутим, својим питањима не треба да усмерава поступак ни у корист оптужбе ни у корист одбране (кривични поступак) односно тужиоца или туженог (парнични поступак).

10. Едукација мора бити коренито другачија. За оне који желе да раде у правосуђу мора постојати једна врста специјалистичких студија које би биле праћене и практичним радом. Поред тога, потребно је увести континуирано образовање за судије, јавне тужиоце, стручне сараднике, помоћнике, и сл., укључујући и судске службенике.

11. Неопходно је изградити јасне критеријуме за пријем у правосуђе. У досадашњој пракси просек оцена са студија, дужина студирања, успех на правосудном испиту и спремност на улагање посебних радних напора, нису имале битан значај за избор на судијску функцију. Конкурси не само да морају бити јавни (било да су стално отворени или не), већ и списак кандидата и њихови основни професионални резултати морају бити доступни јавности знатно пре избора.

12. Успостављање квалитетне и одговорне правне помоћи кроз ограничавање лаицизма, сукоба интереса, рада „на црно“ и надриписарства, уз успостављање система бесплатне правне помоћи у одређеним судским поступцима и за одређене категорије становништва. Потребно је успостављање базе прописа која би као јавно добро била доступна преко неког интернет сајта (Министарство правде, Врховни суд, Службени гласник или сл.). Без тога приступ правди, посебно просечном грађанину, није могућ.

13. Неопходан услов за успостављање независног судства је правосудна полиција. Њена надлежност би се ограничила на извршење судских одлука. Ту се пре свега мисли на неке врсте принудних извршења (исељења и сл.) као и извршење судских налога (достава одређених писмена, привођење, довођење и сл.). Овај важан део правосудног посла на тај начин не би био зависан од управе (МУП и сл.) Ова полиција би била задужена и за притвор и установе за издржавање казне. “

35. седница, одржана 10. 05. 2005.

1.1. Поводом достављања предлога Закона о адвокатури Народној скупштини Републике Србије на разматрање и усвајање у просторијама Адвокатске коморе Србије одржан је састанак са адвокатима – народним посланицима. Позиву Адвокатске коморе Србије за овај састанак одазвали су се представници свих посланичких група.

На састанку су размотрена најзначајнија питања за рад и положај адвокатуре, нова решења у предлогу Закона о адвокатури, као и евентуални амандмани који би били уложени на овај Предлог закона.

Посебно се дискутовало о предложеним решењима који се односе на услове за упис у Именик адвоката, а нарочито: обавеза полагања адвокатског испита, оцена достојности приликом уписа у Именик адвоката, временско ограничење могућности уписа у Именик адвоката бивших носилаца правосудних и управних функција, обавеза адвоката да закључе уговоре о осигурању од професионалне одговорности, као и о разлозима коришћења привременог одсуства адвоката и њихов правни положај у том периоду.

1.2. Управни одбор је информисан о одлукама Уставног суда Србије којима су поједине одредбе Статута Адвокатске коморе Зајечара и Адвокатске коморе Војводине оглашене за неуставне и којима се задире у рад, овлашћења и независан положај адвокатуре.

Ради заштите интереса професије, независног и самосталног положаја адвокатуре и очување неопходних услова за рад адвокатских комора закључено је да се Суду Србије и Црне Горе упути предлог – жалба – иницијатива са захтевом да се пониште спорне одлуке Уставног суда Србије и да се, до окончања поступка пред овим судом, донесе привремена мера о обустави њиховог извршења.

Такође је одлучено да се, поводом одлука Уставног суда Србије, покрене и поступак пред Европским судом за људска права у Страсбуру.

1.3. У складу са досадашњом праксом када су адвокатске коморе у Србији куповале пословни простор за потребе рада тих Комора, Управни одбор Адвокатске коморе Србије је донео одлуку о одобравању позајмице и одлагању исплате дела дуга по основу чланског доприноса Адвокатској комори Шапца, а како би ова Комора обезбедила одговарајући канцеларијски простор за рад.

1.4. Управни одбор АК Србије је за представника АК Србије у Радној групи за израду текста Закона о полагању правосудног испита изабрао др Слободана Бељанског, председника Адвокатске коморе Војводине.

1.5. Адвокатска комора Србије је подржала иницијативу већег броја адвоката из Србије и одлуку Управног одбора и Скупштине Адвокатске коморе Београда да се г. Вељко Губерина, адвокат у пензији, предложи за дописног члана Српске академије наука и уметности.

1.6. Као другостепени орган у управном поступку, Управни одбор АК Србије је поступио по пресуди Врховног суда Србије у управно правној ствари г. Синише Видовића, дипломираног правника из Старе Пазове, примио к знању да је Врховни суд Србије одбио тужбу г. Борислава Тодоровића, дипломираног правника из Крушевца.

Управни одбор је, такође, разматрао и одлучивао по жалбама г. Милана Обрадовића, адвоката из Крушевца и г. Малише Борисављевића, адвоката из Краљева.

36. седница, одржана 22. 10. 2005.

1.1. У оквиру активности Адвокатске коморе Србије, а ради пријема наше Коморе у статус посматрача у Савету адвокатских комора Европе, у Бриселу је организован и одржан састанак представника Адвокатске коморе Србије, Адвокатске коморе Црне Горе и Адвокатске коморе Косова и Метохије са високим званичницима Савета адвокатских комора Европе. На овом састанку Адвокатску комору Србије представљали су г. Владимир Шешлија, председник и г. Драгољуб Ђорђевић, адвокат у Београду. На овом састанку представници Адвокатске коморе Црне Горе су инсистирали да се о захтеву за пријем у статус посматрача и Адвокатске коморе Србије и Адвокатске коморе Црне Горе гласа понаособ и да свака од ових комора у статус посматрача буде примљена одвојено, а не у оквиру Државне заједнице Србија и Црна Гора.

1.2. Као другостепени орган у управном поступку Управни одбор АК Србије је примио к знању да је Врховни суд Србије одбио предлог за ревизију г. Драгана Богдановића, дипломираног правника из Велике Плана у поступку за накнаду штете који се водио по тужби именованог пред Првим и Окружним судом у Београду.

Управни одбор је, такође, разматрао и одлучивао по жалбама г. Небојше Васића, бившег адвоката из Београда и г-ђе Светлане Жунић, дипломираног правника из Шапца, а примио је к знању да је г-ђа Наташа Ивановић Фово, адвокат из Париза повукла жалбу због „хутања администрације“ АК Београда.

37. седница, одржана 26. 11. 2005.

1.1. На овој седници размотрени су извештаји о учешћу представника Адвокатске коморе Србије на следећим састанцима:

- г. Драгољуба Ђорђевића, адвоката у Београду о учешћу на 103. Пленарној седници Савета адвокатских комора Европе и „РЕСО“ комитета који је одржан 19. 11. 2005. године у Паризу;

- г. Драгољуба Ђорђевића, адвоката у Београду о учешћу на додатном састанку ОЕБС-а о улози адвоката у обезбеђивању праведног суђења, одржаног од 03–04. 11. 2005. године у Тбилисију, Грузија;
- г. Ђорђа Ђуришића, националног потпредседника Међународне уније адвоката за Србију и Црну Гору о састанку председништва МУА-с који је одржан 19. 11. 2005. године у Паризу;
- г. Војислава С., Недића, председника Адвокатске коморе Београда о учешћу на 103. Пленарној седници Савета адвокатских комора Европе и „РЕСО“ комитета, састанку са г. Делосом Лутоном, председником Међународне уније адвоката и традиционалним свечаностима Адвокатске коморе Париза поводом почетка „Сезоне суђења“ који су одржани 19. и 20. 11. 2005. године у Паризу;
- г. Зорана Стевановића, члана Управног одбора АК Србије о учешћу на саветовању у организацији Окружног суда у Суботици.

1.2. Управни одбор Адвокатске коморе Србије је подржао иницијативу Српске либералне странке да се придружи акцији за правну рехабилитацију др Слободана Јовановића, професора Правног факултета у Београду и председника Владе Краљевине Југославије у иностранству до 1943. године.

1.3. Поводом става Агенције за лиценцирање стечајних управника, а о коме је Управни одбор информисао г. Недић, председник Адвокатске коморе Београда, да адвокати не могу бити именовани за стечајне управнике, јер нису приватни предузетници, Управни одбор Адвокатске коморе Србије донео је одлуку којом је у целости подржан став Адвокатске коморе Београда да адвокати испуњавају услове предвиђене Законом о стечајном поступку и да тај посао могу обављати стручно, ефикасно, квалитетно и на високом професионалном нивоу. Ради измене става Агенције за лиценцирање стечајних управника Адвокатска комора Србије донела је одлуку да се обрати Вишем трговинском суду и Врховном суду Србије ради утврђивања обавезујућег правног схватања, Министарству привреде и Агенцији за лиценцирање стечајних управника са захтевом за отклањање очигледних кршења Закона о стечајном поступку и његовог погрешног тумачења, којима се наноси штета адвокатима.

1.4. На овој седници размотрена је молба Савеза цивилних инвалида рата Србије да се члановима тог удружења у поступцима пред судовима и другим надлежним органима за остваривање права на накнаду штете пружи правна помоћ, а да се награда и накнада за рад адвоката наплати по окончању поступка.

УПРАВНИ ОДБОР АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ СРБИЈЕ ПОЗИВА АДВОКАТЕ КОЈИ МОГУ И ЖЕЛЕ ДА ПОСТУПАЈУ КАО ПУНОМОЋНИЦИ ЦИВИЛНИХ ИНВАЛИДА РАТА У ПОСТУПЦИМА ЗА НАКНАДУ ШТЕТЕ ПРЕД СУДОВИМА ИЛИ ДРУГИМ ПОСТУПЦИМА ПРЕД НАДЛЕЖНИМ ДРЖАВНИМ ОРГАНИМА РАДИ ОСТВАРЕЊА ПРИПАДАЈУЋИХ ИМ ПРАВА, ПРИХВАТЕ ТАКВА ПУНОМОЋЈА, ПРУЖЕ НЕОПХОДНУ ПРАВНУ ПОМОЋ, С ТИМ ДА ТРОШКОВЕ И НАГРАДУ НАПЛАТЕ ПО ОКОНЧАЊУ ПОСТУПАКА.

1.5. Управни одбор је допунио одлуку о именовану чланова Уређивачког одбора часописа „Бранич“ и за његовог члана изабрао др Слободана Стојановића, адвоката у Београду.

1.6. Као другостепени орган у управном поступку Управни одбор АК Србије је поступио по пресудама Врховног суда Србије у управно-правним стварима г. Синише Видовића, дипломираног правника из Старе Пазове, г. Велимира Игњатовића, адвоката из Београда, г. Радомира Гојовића, дипломираног правника из Београда.

Управни одбор је, такође, разматрао и одлучивао по жалбама г. Ненада Стојића, адвоката из Београда, Небојше Васића, бившег адвоката из Београда, г. Миљана Радвановића, дипломираног правника из Краљева и г-ђе Оливере Стевановић, адвоката из Зајечара.

38. седница, одржана 24. 12. 2005.

1.1. На овој седници је г. Иван Мијатовић, адвокат у Београду упознао Управни одбор са недоследном применом Споразума који су Адвокатска комора Србије и Адвокатска комора Београда закључили у јулу 2002. године са Министарством финансија.

1.2. На седници је размотрен извештај г. Јована Секеља, потпредседника Адвокатске коморе Србије и г. Ненада Целебџића, члана Управног одбора Адвокатске коморе Србије о учешћу на седници Управног одбора Уније адвокатских комора Балкана, који је одржан 10. 12. 2005. године у Солуну.

1.3. Управни одбор Адвокатске коморе Србије је допунио одлуку о именовану чланова Уређивачког одбора часописа „Бранич“ и за чланове изабрао др Ђорђа Лазина и др Марка Ђурђевића, професоре Правног факултета у Београду.

1.4. Управни одбор Адвокатске коморе Србије је донео одлуку о измени адвокатске тарифе, тако што је вредност поена утврђена уместо досадашњих „15,00 динара“ на вредност од „18,00 динара“.

1.5. Као другостепени орган у управном поступку Управни одбор АК Србије је разматрао и одлучивао по жалби г-ђе Оливере Стевановић, адвоката из Зајечара и разматрао молбу г. Сретка Гужвице, дипломираног правника из Бора.

1.6. Управни одбор је након спроведеног конкурсног поступка, на предлог Комисије донео одлуку да се за наредни четворогодишњи период за обављање послова руководиоца заједничке стручне Службе Адвокатске коморе Србије и Адвокатске коморе Београда именује г-ђица Светлана Векић, дипломирани правник из Београда и досадашњи руководиоца Службе.

39. седница, одржана 28. 01. 2006.

1.1. Управни одбор Адвокатске коморе Србије је на седници донео одлуку о расписивању избора за носиоце функција и чланове органа Адвокатске коморе Србије. Текст одлуке дајемо у интегралном облику:

Управни одбор је, једногласно, на основу члана 38. Статута Адвокатске коморе Србије („Сл. Гласник РС“ број 43/99, 65/01, 41/02) донео

ОДЛУКУ

1. Расписују се избори за носиоце функција и чланове органа Адвокатске коморе Србије:

- делегате у Скупштини Адвокатске коморе Србије;
- чланове Управног одбора Адвокатске коморе Србије.

2. Позивају се адвокатске коморе у Србији да до 30. 04. 2006. Адвокатској комори Србије доставе листе делегата Скупштине Адвокатске коморе Србије и чланова Управног одбора Адвокатске коморе Србије.

3. Адвокатске коморе у Србији према одредби члана 15. Статута АК Србије бирају следећи број делегата за Скупштину Адвокатске коморе Србије:

Адвокатска комора	Број чланова на дан 31. 12. 2005.	Број делегата скупштине АК Србије који се бира
Београда	2838	57
Војводине	1453	29
Ниша	606	12
Чачка	598	12
Крагујевца	349	7
Шапца	326	7
Пожаревца	255	5
Зајечара	153	3

4. Адвокатске коморе у Србији на основу члана 22. Статута АК Србије делегирају у Управни одбор АК Србије:

Адвокатска комора	Број чланова на дан 31. 12. 2005.	Број чланова Управног одбора АК Србије који се бира
Београда	2838	6
Војводине	1453	3
Ниша	606	2
Чачка	598	2
Крагујевца	349	1
Шапца	326	1
Пожаревца	255	1
Зајечара	153	1

5. О започињању изборне процедуре и роковима за спровођење изборних радњи обавестити адвокатске коморе у Србији.

1.2. На седници је размотрено предлог г. Јована Михајловића, адвоката у Зрењанину да Адвокатска комора Србије предузме мере за закониту примену одредаба Закона о порезу на додату вредност и Закона о порезу на доходак грађана.

Поводом проблема на које је указао г. Михајловић у примени пореских прописа формирана је радна група у саставу г. Марко Богдановић и г. Јован Секел, потпредседници АК Србије, г. Бранислав Глогоњац, члан Управног одбора АК Србије и г. Јован Михајловић, адвокат у Зрењанину и затражен је хитан састанак у Пореској управи Републике Србије.

1.3. Управни одбор Адвокатске коморе Србије је утврдио и програм обележавања „Дана адвокатуре Србије“ 2006. године и листу гостију који ће бити позвани да учествују на скуповима који ће бити организовани овим поводом.

1.4. Управни одбор Адвокатске коморе Србије је разматрао и усвојио предлог г. Дарка Влаховића, Дисциплинског тужиоца АК Србије, да се члановима АК Србије укаже на обавезу поштовања Кодекса професионалне етике адвоката. Повод за присуство седници Управног одбора АК Србије Дисциплинског тужиоца ове Коморе је уочена појава да већи број адвоката даје изјаве средствима јавног информисања које су супротне Кодексу професионалне етике адвоката, како у погледу начина и речника којима се ови адвокати обраћају носиоцима највиших правосудних функција, тако и у погледу изношења чињеница које су од значаја за доношење одлука у појединим предметима који су у току пред надлежним судским органима.

Управни одбор једногласно је закључио да се путем *Информативног билтена* члановима АК Србије **УКАЖЕ НА ОБАВЕЗУ ПОШТОВАЊА КОДЕКСА ПРОФЕСИОНАЛНЕ ЕТИКЕ, ТЕ ДА СУ ДУЖНИ ДА СЕ УЗДРЖЕ РАЗГОВОРА О ПРЕДМЕТУ КОЈИ ЈЕ У ТОКУ ПРЕД СУДСКИМ ОРГАНИМА, КАО И ДА НЕ СМЕ НА БИЛО КОЈИ НАЧИН ДА УТИЧЕ, ПА ЧАК НИ ДА ОСТАВЉА УТИСАК ДА ЖЕЛИ ДА УТИЧЕ НА ЗНАЊЕ, САВЕСТ И ВОЉУ СВЕДОКА, ДА КОД ОВОГА ИЗАЗИВА СТРАХ, НАКЛОНОСТ ИЛИ ОДБОЈНОСТ ПРЕМА УЧЕСНИЦИМА У ПОСТУПКУ И ДА ПОБУЂУЈЕ БИЛО КАКАВ ДРУГИ ИНТЕРЕС ОСИМ ИНТЕРЕСА ПРАВА И ДУЖНОСТИ ДА СЕ ГОВОРИ ИСТИНА. АДВОКАТИ НЕ СМЕЈУ ДА СЕ РЕКЛАМИРАЈУ, ОМАЛОВАЖАВАЈУ ДРУГЕ АДВОКАТЕ, ВРЕЂАЈУ НОСИОЦЕ ПРАВОСУДНИХ ФУНКЦИЈА ИЛИ ГОВОРЕ О ЊИМА НА НЕПРИМЕРЕН НАЧИН.**

1.5. Управни одбор је разматрао и прихватио извештај г. Живановића о учешћу на састанку Сената Међународне уније адвоката, који је одржан 20. и 21. јануара 2006. у Хагу.

Као другогостени орган у управном поступку Управни одбор АК Србије је разматрао и одлучивао по жалбама: г. Милијана Радовановића, дипломираног правника из Краљева, г. Божицара Павловића, адвоката из Смедеревца и г-ђе Љубице Марић, адвоката из Чачка.

40. седница, одржана 11. 03. 2006.

1.1. Управни одбор је размотрио и усвојио Годишњи рачун и Извештај Надзорног одбора Адвокатске коморе Србије о пословању Коморе у 2005. години и донео следеће:

ОДЛУКУ

1. Усваја се извештај Надзорног одбора АК Србије о раду и прегледу финансијског пословања и Годишњег рачуна АК Србије са састанка одржаног 04. 02. 2006. године.

2. Усваја се извештај о извршеном попису Адвокатске коморе Србије на дан 31. 12. 2005. године.

* * *

ОДЛУКУ

Усваја се Годишњи рачуна Адвокатске коморе Србије за 2005. годину тако што се:

I. Укупан приход за 2005. годину од 11.077. 610,00 динара

Распоређује на:

1. материјалне трошкове, услуге, адаптације,
скупове адвоката и др. 5.642.918,34 динара
2. штампање часописа „Бранич“ 603.828,00 динара
3. бруто зараде запослених 4.423.455,58 динара
4. допринос АК Југославије 79.504,00 динара

II. Укупни расходи 10.749.705,92 динара

III. Вишак прихода 327.904,08 динара

Остварени вишак прихода у складу са овом Одлуком преноси се у корист рачуна 341 – нераспоређена добит текуће године у 2005, а у наредној 2006. години исти износ се преноси са рачуна 341 на рачун 340 – нераспоређена добит ранијих година.

1.2. Управни одбор је разматрао и усвојио извештај о обележавању „Дана адвокатуре Србије“. Позиву Адвокатске коморе Србије одазвале су се, и скуповима који су овим поводом организовани присуствовале делегације адвокатских комора Чешке, Словачке, Мађарске, Бугарске, Словеније, Републике Српске, Федерације БиХ, Македоније, Црне Горе, као и потпредседник Савета адвокатских комора Европе, регионални секретар МУА-е и велики број чланова Адвокатске коморе Србије. Гости су у Београд допутовали 02. 03. 2006. и тог дана је приређена вечера добродошлице у хотелу „Београд Интерконтинентал“. У петак 03. 03. 2006. у „Сава центру“ одржан је округли сто са темом: „Прекограничне активности адвоката“ уз учешће свих гостију

и више од 100 адвоката чланова АК Србије. На Округлом столу је једногласно закључено да је адвокатура професија која не познаје границе и да се земље у транзицији, укључивши и Србију и Црну Гору, морају укључити у рад на пружању правне помоћи широм Европе, под једнаким условима уз поштовање принципа равноправности и међусобног уважавања, те да је неопходно о овом водити рачуна приликом усаглашавања прописа сваке од земаља учесника округлог стола са правом Европске уније. Истог дана у хотелу „Хајат Риџенси“ у организацији АК Београда приређена је свечана вечера – бал адвоката, а у суботу 04. 03. 2006. у свечаној сали Скупштине града Београда одржана је свечана академија. У уметничком делу програма свечане академије наступили су хор АКУД „Лола“ и г. Горан Султановић, драмски уметник. Након Академије учесници су се задржали у пријатном дружењу на пригодном коктелу.

1.3. Управни одбор Адвокатске коморе Србије је посебну пажњу посветио питању пружања одбрана по службеној дужности, висини награде за рад бранилаца по службеној дужности, висини потраживања адвоката по овом основу, а нарочито је размотрен налог Министарства правде који је дат општинским и окружним судовима да не доносе решења којима се трошкови кривичног поступка, на име нужних издатака одбране окривљеног, досуђују на терет буџета Републике Србије, до окончања поступка пред Врховним судом Србије који је покренуо Четврти општински суд у Београду, а ради заузимања правног става тог суда, као претходног правног питања.

Овим поводом је донета

ОДЛУКА

1. Затражити организовање хитног састанка са Министром правде поводом упутства Министарства правде које је писмом број 401–00–152/2006–10 од 23. 02. 2006. наложило окружним и општинским судовима у Србији да не доносе решења којима се трошкови кривичног поступка, на име нужних издатака одбране окривљеног, досуђују на терет буџета републике Србије – Министарства правде, односно суда који је донео решење о трошковима поступка, до окончања поступка који је пред Врховним судом Србије покренуо Четврти општински суд у Београду, а ради заузимања правног става по овом претходном спорном питању.

2. Затражити од Врховног суда Србије да Адвокатској комори Србије дозволи могућност учешћа у поступку заузимања правног става Опште седнице Врховног суда Србије поводом иницијативе Четвртог општинског суда из Београда да тај Суд одлучи по претходном спорном питању да ли су решења о трошковима одбрана по службеним одбранама извршне исправе у смислу Закона о извршном поступку и да ли Републички јавни правобранилац као законски заступник буџета Србије има право подношења правног лека на ова решења.

Такође је закључено да се у Министарству правде покрене и питање висине награде за рад бранилаца по службеној дужности, с обзиром да је ступа-

њем на снагу Правилника висина ове награде утврђена у висини од 30% важеће адвокатске тарифе. Применом овог Правилника адвокати – браниоци по службеној дужности су доведени у неравноправан положај, да и поред повећања адвокатске тарифе, номинално добијају мањи износ награде у сваком конкретном предмету, због смањења висине награде за рад бранилаца по службеној дужности са 40% на 30%. На састанку у Министарству правде ће бити покренуто и питање благовремености исплата награда за рад бранилаца по службеној дужности и потраживања адвоката по овом основу, која су неоправдано висока.

1.4. Г. Јован Секел, потпредседник Адвокатске коморе Србије је поднео извештај о учешћу на Конференцији председника адвокатских комора Европе које традиционално организује Адвокатска комора Аустрије у Бечу.

1.5. На седници је разматрано и више предлога и иницијатива адвоката чланова Адвокатске коморе Србије.

1.6. Као другостепени орган у управном поступку Управни одбор АК Србије је примио к знању пресуду Врховног суда у управноправној ствари Павла Вукашиновића, дипломираног правника из Смедерева.

41. седница, одржана 15. 04. 2006.

1.1. Управни одбор је обавештен о одлуци Уставног суда Србије којом је одбијен предлог Адвокатске коморе Србије за оцену уставности одредаба Закона о пријављивању и евидентирању одузете имовине.

Једногласно је закључено да Адвокатска комора Србије поднесе захтев за евидентирање одузете имовине ове Коморе, по сада важећем закону, а да се истовремено покрене и поступак за оцену његове усклађености са Уставном повељом пред Судом Србије и Црне Горе и међународним конвенцијама пред Европским судом за људска права у Страсбуру.

1.2. На седници је размотрен предлог Споразума о сарадњи и заједничким активностима Друштва судија Србије, Удружења судија за прекршаје РС, Удружења јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца РС и Адвокатске коморе Србије. Споразум је прихваћен са изменама.

1.3. Посебна пажња је на седници посвећена извештају г. Владимира Шешлије, председника АК Србије који се односи на предлог „Националне стратегије реформе правосуђа Србије“ у коме није предвиђено учешће представника Адвокатске коморе Србије у Високом судском савету и поред примедби ове коморе, које су благовремено достављене Министарству правде.

Адвокатска комора Србије је незадовољна предложеним решењем да Високи судски савет чине 6 судија, министар правде, председник Врховног суда Србије, 2 угледна правника које бира Народна скупштина Републике Србије и председник Одбора за правосуђе НСПС, јер не пружа гаранције за спровођење нужних и неопходних реформи правосудног система за које је адвокатска комора животно заинтересована и без чијег се учешћа оне не могу извести.

У наставку дајемо текст писма које је АК Србије упутила адвокатима – народним посланицима поводом достављања предлога Националне стратегије реформе правосуђа Србије Народној скупштини Републике Србије на разматрање и усвајање:

„Адвокатска комора Србије је у оквиру организоване јавне дискусије поводом предлога „Националне стратегије реформе правосуђа“ (у даљем тексту: „Стратегија“) доставила Министарству правде Републике Србије одређене примедбе које су великим делом уважене.

Веома је позитивно што ће адвокатура постати уставна категорија и добити достојно место у уставно-правном уређењу Републике Србије. Позитивно је и што ће у Комисији задуженој за спровођење „Стратегије“, Адвокатска комора Србије имати свога представника. Постоје и друге врло значајне мере које ће допринети квалитету правосуђа, као што је независни правосудни буџет, систем нових специјализованих судова (управни и прекршајни), мере везане за едукацију и сл.

Постоје међутим и предлози Адвокатске коморе Србије који нису уважени од којих је један, по нашем мишљењу, од изузетног значаја.

„Стратегија“ предвиђа успостављање Високог савета судства (у даљем тексту: Савет) са веома широким овлашћењима, као највишег органа у систему управљања правосуђем. Није спорно да начело независности судства захтева да већину његових чланова чине саме судије, али је такође јасно да у њему морају бити и они који то нису. „Стратегија“ предвиђа чланство у савету два правна стручњака које бира Скупштина, али за разлику од садашњег решења, изоставља из његовог чланства представника Адвокатске коморе Србије. Ово решење није добро. Наиме, Вама је познато да је адвокатура једина професија која, по природи свог посла, свакодневно прати рад свих судова у Републици. Адвокати су у свакодневним радним контактима са судијама и другим судским службама и најбоље познају добре и лоше стране њиховог рада. Кроз систем адвокатских комора сва ова сазнања и подаци су концентрисани у Адвокатској комори Србије. Стога, један члан Савета би морао бити представник Адвокатске коморе Србије и његово учешће у раду Савета само доприносило и квалитету информисаности његових чланова и квалитету одлука које би из тога произашле. Досадашњи учешће представника Адвокатске коморе Србије у раду Високог савета правосуђа по општем мишљењу оправдава ово гледиште. Зато садашње решење по коме један од два члана из реда угледних правних стручњака које бира Народна Скупштина, који може бити и адвокат, не даје довољне гаранције да Савет чује глас представника адвокатуре кога је изабрала она сама. Наиме, нужно је да адвокатура, као самостална и независна професија, у овом телу има доиста свог представника кога самостално изабере. У противном адвокат кога би изабрао неко други не би био стварни представник адвокатуре, већ представник онога ко га је бирао. Овај наш став је заступљен и у упоредној пракси многих земаља у транзицији (Мађарска, Хр-

ватска, Босна и Херцеговина и др.). Адвокатуру је у Високом савету правосуђа представљао и представља председник Адвокатске коморе Србије. У циљу испуњења овог задатка, измењен је и Статут Адвокатске коморе Србије који је утврдио да адвокатуру у Високом савету правосуђа представља председник Адвокатске коморе Србије. Ова измена Статута је начињена са циљем да се обезбеди одговарајућа сарадња свих адвокатских комора у Србији, благовремено прибављање неопходних мишљења и ставова адвокатуре уз истовремено очување основних принципа – самосталности и независности.

Стога Вас позивам, као члана наше Коморе и представника адвокатске професије, да другим народним посланицима објасните значај овог решења и предложите да се у „Стратегију“ унесе одредба по којој би председник Адвокатске коморе Србије или њен представник био члан Високог савета судства.

Позивам Вас да проучите и друге предлоге Управног одбора Адвокатске коморе Србије које Вам у прилогу достављам и ако нађете за потребно предложите њихову уградњу у „Стратегију“.

Посебно Вам указујемо на нужност успостављања система одговорности унутра правосудног система, успостављања јединствене судске праксе уз посебну процедуру њене измене, успостављање правосудне полиције и сл.“

1.4. Г. Слободан Милутиновић, члан Управног одбора Адвокатске коморе Србије и члан Адвокатске коморе Шапца информисао је Управни одбор о поступку реализације Одлуке о куповини пословног простора за потребе АК Шапца и о уоченим неправилностима.

Управни одбор је прихватио предлог председника АК Србије који је предложио да Надзорни одбор АК Шапца изврши провере и анализу поступка куповине пословног простора за потребе те Коморе и о томе известити Скупштину АК Шапца, која је заказана за 15. 04. 2006. године.

1.5. Г. Бојић, потпредседник АК Србије је информисао Управни одбор о Саветовању на Копаонику које је одржано током Марта 2006. године на тему: „Измене Законика о кривичном поступку“. Предложио је да АК Србије хитно реагује, затражи укључивање у сачињавање радне верзије овог Законика, а нарочито када се има у виду да се предлажу бројне новине које утичу на сужавање права осумњиченог, односно окривљеног у поступку, а самим тим и њихових бранилаца.

Предлог г. Бојића је једногласно прихваћен.

1.6. Адвокатској комори Србије је Народна банка Србије – Дирекција за регистре и принудну наплату доставила информацију о формирању „CALL“ центра у Крагујевцу. За детаљније информације адвокати се могу обратити адвокатским коморама чији су чланови, с обзиром да је ова информација Народне банке Србије одмах достављена и свим адвокатским коморама у Србији. Такође, са овом информацијом адвокати се могу упознати непосредно на website-у Адвокатске коморе Србије.

1.7. Управни одбор је размотри и више предлога, иницијатива и пред-ставки адвоката и грађана.

1.8. Као другостепени орган у управном поступку Управни одбор АК Србије је примио к знању пресуду Врховног суда у управноправној ствари г. Љубомира Међо, дипломираног правника из Лазарева и разматра о одлучи-вао по жалбама г. Шандора Шаламона, дипломираног правника из Суботи-це, г-ђе Ерике Шинковић, адвоката из Суботице и г. Милана Пешића, адво-ката из Оџака.

2. ТРЕЋА РЕДОВНА ГОДИШЊА СКУПШТИНА АК СРБИЈЕ

Трећа редовна годишња Скупштина АК Србије, је одржана 12. 11. 2005. и на овој Скупштини размотрени су и усвојени извештаји о раду Управног одбора, Надзорног одбора, Дисциплинског тужиоца и Дисциплинског суда Адвокатске коморе Србије.

На овој Скупштини усвојена је и одлука о изменама и допунама Статута Адвокатске коморе Србије која гласи:

„На основу члана 23. став 1 тачка 2. Статута Адвокатске коморе Србије, Управни одбор Адвокатске коморе Србије је усвојио и предлаже Скупштини Адвокатске коморе Србије да донесе:

ОДЛУКУ О ИЗМЕНАМА И ДОПУНАМА СТАТУТА АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ СРБИЈЕ

Члан 1.

У члану 138. Статута Адвокатске коморе Србије, иза става 2. додаје се пет нових ставова који гласе:

„Адвокатске коморе у Србији статутом могу предвидети и утврдити на-кнаду за коришћење стечених добара адвокатске коморе, за коришћење би-блиотеке, website-а, претплате на стручне часописе.

Висину накнаде за услуге адвокатске коморе из претходног става овог члана утврђује свака адвокатска комора у Србији за територију своје надле-жности.

Укупна висина свих накнада из става 3. овог члана не може прећи износ од 10.000 поена из Адвокатске тарифе.

Накнаде из става 3. овог члана адвокатске коморе у Србији наплаћују приликом уписа у именик адвоката једнократно.

Накнаде из става 3. овог члана не представљају трошкове у именик адвоката.“

Члан 2.

У преосталом делу Статут Адвокатске коморе Србије остаје неизмењен.

Скупштина Адвокатске коморе Србије је такође дала сагласност на статуте адвокатских комора у Србији и на све одлуке о изменама и допунама тих статута које су усвојене на скупштинама адвокатских комора у Србији од дана усвајања, па до доношења одлуке на Скупштини АК Србије.

3. ПОРЕСКЕ ОБАВЕЗЕ АДВОКАТА У 2006.

У складу са одлуком Управног одбора АК Србије у Пореској управи Републике Србије одржан је састанак на коме су у име АК Србије учествовали: Марко Богдановић и Јован Секел, потпредседници АК Србије, Бранислав Глогоњац, члан Управног одбора АК Србије, Јован Михајловић, адвокат из Зрењанина, а у име Пореске управе: Павловић Славко, самостални извршилац у Сектору за контролу (заменик помоћника директора за контролу) Јордан Ђурчић, начелник Службе за канцеларијску контролу, Бошковић Слободан, начелник Одељења за наплату и Славица Максимовић, порески инспектор у Одељењу за канцеларијску контролу.

Поводом питања примене Закона о порезу на додату вредност закључено је да питања која су покренули представници Адвокатске коморе Србије не могу бити решена у Пореској управи, већ само у надлежном министарству. У том делу састанка је најављена могућност и повећања лимита за стицање својства обвезника пореза на додату вредност.

Г. Јован Ђурчић је представницима АК Србије дао табеларни приказ свих фискалних обавеза адвоката за 2006. годину. Ове обавезе се крећу у распону од 6.100,00–25.000,00 динара месечно у зависности од подгрупе разврставања адвоката – паушалног пореског обвезника. Према табеларном прегледу пореских обавеза адвоката за 2006. утврђено је да је проценат повећања обавеза по основу пореза на доходак грађана исказан до 10% за подгрупе у које су разврстани адвокати – паушални порески обвезници. Процент повећања у номиналном износу за доприносе за ПИО, здравствено осигурање и незапосленост се креће од 10–60% у зависности од подгрупе у коју је разврстан адвокат. Пореска управа је приликом сачињавања поменутог табеларног прегледа, применила одредбе Закона о доприносима за социјално осигурање, а АК Србије нема могућности, имајући у виду важеће прописе, да утиче на висину ових фискалних обавеза. Посебно се напомиње да је повећање обавеза по основу доприноса за социјално осигурање, резултат пораста просечне месечне зараде која је полазна основа за обрачун доприноса и да стопа доприноса (22% за ПИО, 12,3% за здравствено осигурање и 1,5% за незапосленост) није мењана. Укупно повећање фискалних обавеза адвоката у односу на претходну пословну годину износи између 10% и 24%, што је у складу са раније договореним критеријумима између АК Србије и Пореске управе, да проценат пораста фискалних обавеза адвоката, у односу на претходну пословну годину буде увећан за раст цена на мало у посматраном статистичком периоду. Поводом примедбе да није оправдано кашњење одељења Пореске управе у изради и достављању решења, представници Пореске

управе су обећали да ће извршити провере на терену и инсистирати на промтном уручењу решења о пореским обавезама за адвоката.

О резултатима разговора у Министарству финансија бићете обавештени преко адвокатских комора у Србији и website Адвокатске коморе Србије.

4. ИЗВЕШТАЈ О РАДУ ВИСОКОГ САВЕТА ПРАВОСУЂА

Председник АК Србије је у периоду између две седнице учествовао у раду Високог савета правосуђа.

Високи савет правосуђа разматрао је листе пријављених кандидата и утврдио предлоге за избор:

- председника окружних и општинских судова у Србији као судова опште надлежности и трговинских судова;
- судија окружних, општинских и трговинских судова у Србији;
- јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца у окружним и општинским јавним тужилаштвима у Републици Србији.

Активности Високог савета правосуђа које се односе на избор председника судова су завршене и утврђени су предлози кандидата. Утврђивање предлога за избор судија судова опште надлежности и трговинских судова је у току, као и утврђивање предлога за избор јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца у окружним и општинским јавним тужилаштвима.

Адвокатска комора Србије је, у складу са раније донетим закључцима, доставила листе кандидата за избор председника судова, судија, јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца ради добијања образложених предлога и примедби на поједине кандидате.

5. НАЦРТИ ЗАКОНА

У рад више радних група Комисије за реформу правосуђа за израду текстова нових закона укључени су представници адвокатуре, а нарочито у рад на изради:

- Закона о правосудном испиту,
- Закона о бесплатној правној помоћи,
- Кривичног законика,
- Законика о кривичном поступку,
- Закона о вештачењима,
- Закона о ДНК регистру.

Рад Радне групе за израду текста Закона о јавном бележништву је прекинут, очекује се именовање нове Радне групе уз најаву из Министарства правде да ће у рад те Радне групе такође бити укључени представници адвокатуре.

6. ОСТАЛЕ ВЕСТИ

6.1. Сарадња са правосудним органима и органима извршне власти

Ова сарадња је током 2005. и 2006. године побољшана и унапређена, нарочито када се има у виду сарадња са Врховним судом Србије.

Размена мишљења и анализа најактуелнијих питања рада правосуђа и положај адвокатуре се анализира на периодичним састанцима председника адвокатских комора у Србији са председником Врховног суда Србије.

Сарадња са Министарством правде, као ресорним министарством је у појединим питањима добра. Међутим, у неким питањима је незадовољавајућа и захтева даље напоре за отклањање постојећих проблема који имају последице на рад и положај адвокатуре. Ту се пре свега мисли на процес усаглашавања прописа, „Националну стратегију реформе правосуђа“, питање одбрана по службеној дужности.

Сарадња са другим министарствима је повремена и различитог је квалитета. Незадовољство постоји када је реч о сарадњи са Министарством финансија, Министарством привреде и Министарством трговине, туризма и услуга, док се сарадња са Министарством за државну управу и локалну самоуправу и Министарством просвете може оценити као задовољавајућа.

6.2. Сарадња са владиним и невладиним организацијама, професионалним удружењима и другим организацијама

Током 2005. и 2006. године успостављена је, обновљена и даље развијана сарадња са свим професионалним удружењима, нарочито онима која окупљају носиоце правосудних функција.

Представници Адвокатске коморе Србије су у протеклом периоду учествовали на више састанака са представницима стручних и професионалних удружења, саветовањима или округлим столовима у организацији владиних или невладиних организација.

На сваком од ових састанака посебно је указано на појаву неовлашћеног бављења адвокатуром. Наиме, представници Адвокатске коморе Србије су увек указивали, а то ће чинити и у будуће, да је једино адвокатура та која може и сме да пружа правну помоћ физичким и правним лицима, професионално. Све остало представља кршење Закона о адвокатури и угрожава материјални и професионални положај адвокатуре.

6.3. Сарадња са Адвокатском комором Црне Горе

Ова сарадња је традиционално добра и у сталном је успону. Ове две коморе су нарочито блиско сарађивале у протеклом периоду поводом захтева обе Коморе за пријем у статус посматрача у Савету адвокатских комора Европе.

6.4. Сарадња се адвокатским коморама република бивше СФРЈ

Сарадња са адвокатским коморама република бивше СФРЈ се стално унапређује и нарочито је блиска када је реч о Адвокатској комори Републике Српске и Македоније. Сарадња са Адвокатском комором Федерације Босне и Херцеговине и са Адвокатском комором Словеније је у непрестаном успону.

Кроз честе међусобне сусрете размењују се искуства, како у погледу стварања и обезбеђивања услова за рад адвокатуре, тако и у погледу усаглашавања наших прописа са прописима Европске уније – ту су драгоцене искуства Адвокатске коморе Словеније и Адвокатске коморе Македоније.

6.5. Сарадња са адвокатским коморама средње и југоисточне Европе

У претходних годину дана одржано је више састанака на којим су учествовали високи представници адвокатских комора југоисточне и средње Европе. Ово је допринело пре свега обнављању прекинутих веза и успостављању сарадње, која ће, уверени смо, бити успешна.

Ово је прилика да се укаже на учешће представника Адвокатске коморе Србије и адвокатских комора у Србији (пре свих Адвокатске коморе Београда) на састанцима, конгресима и конференцијама:

- конференција у организацији Адвокатске коморе Немачке,
- Скупштина Уније адвокатских комора Балкана на Кипру 2003. године
- састанци Управног одбора Уније адвокатских комора Балкана у Солуну 2004. и 2005. године, и у Букурешту 2006. године
- састанак Удружења адвоката и правника Балкана.

У сарадњи са ОЕБС-ом одржана су три стручна скупа којима су поред представника АК Србије присуствовали и представници адвокатских комора земаља региона и Европе: Страсбург 2004, Турска 2004, Тбилиси 2005. године.

6.6. Међународне активности

У овом делу Информативног билтена желимо да подсетимо и укажемо на активности Адвокатске коморе Србије:

- за стицање статуса посматрача у Савету адвокатских комора Европе – очекује се да ће Адвокатска комора Србије у овај статус бити примљена у новембру 2006. године, на 105. Пленарној седници Савета адвокатских комора Европе;
- за активнију улогу у Међународној унији адвоката,
- за регулисање положаја ове коморе у Федерацији адвокатских комора Европе, као и у свим другим међународним организација адвоката и адвокатских комора.

* * *

На крају Информативног билтена, желимо да Вас обавестимо да су поводом обележавања значајних датума адвокатуре у Србији – „Дан адвокату-

ре“, Слава адвоката, али и на стручним састанцима које су организовале Адвокатска комора Београда у октобру 2005. на тему: „Професионална етика адвоката“ и Адвокатска комора Србије у марту 2006. на тему: „Прегоградничне активности адвоката“ – ове Коморе посетили високи званичници адвокатских комора Република бивше СФРЈ, Међународне уније адвоката, Савета адвокатских комора Европе, што показује да наша земља полако, али сигурно, постаје тачка окупљања и регионални центар.

* * *

Ове године ће се 18. видовдански сусрети адвоката одржати у Крушевцу 01. 07. 2006. године. О детаљима Сусрета и програму манифестације бићете благовремено информисани преко адвокатских комора у Србији.

ПРЕДСЕДНИК
АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ СРБИЈЕ

Владимир Шешлија, адвокат

Округли сто

Прекогранична активност адвоката

Поводом обележавања „Дана адвокатуре Србије“ у 2006. години Адвокатска комора Србије, у петак 03. марта 2006. у „Сава центру“, организовала је округли сто са темом: „Прекограничне активности адвоката“, уз учешће гостију и више од 100 адвоката, чланова АК Србије. На Округлом столу је једногласно закључено да је адвокатура професија која не познаје границе и да се земље у транзицији, укључивши и Србију и Црну Гору, морају укључити у рад на пружању правне помоћи широм Европе, под једнаким условима уз поштовање принципа равноправности и међусобног уважавања, те да је неопходно о овим чињеницама водити рачуна приликом усаглашавања процеса сваке од земаља учесница округлог стола са правом Европске уније.

Доносимо интегрални текст излагања са округлог стола.

Господин Владимир Шешлија

председник Адвокатске коморе Србије

Поштоване колегинице и колеге! Поводом обележавања „Дана адвокатуре Србије“ у 2006. години, Управни одбор Адвокатске коморе Србије је донео одлуку о организовању округлог стола, о теми „Прекогранична активност адвоката“. У организацији округлог стола је учествовала и Адвокатска комора Београд и допринела његовом одржавању.

Желим да поздравим драге и уважене госте, који су уважили овај наш скуп и самим тим су схватили озбиљност ове теме у садашњем тренутку. Поздрављам министра правде Зорана Стојковића, председника Суда државне заједнице Србија и Црна Гора проф. др Слободана Перовића, председника Врховног суда Србије госпоњу Виду Петровић-Шкоро, господина Сами

Акла, регионалног секретара Међународне уније адвоката, господина Митју Ступана, генералног секретара Адвокатске коморе Словеније и регионалног секретара Међународне уније адвоката за средњу и југоисточну Европу, потпредседника Савеза адвокатских комора Европе господина Петера Кевеша.

Такође, желим да поздравим све председнике адвокатских комора бивше СФРЈ – господина Јована Чизмовића, председника Адвокатске коморе Републике Српске, господина Златка Кнежевића, председника Извршног одбора Адвокатске коморе Републике Српске, господина Ненада Јанићевића, председника Адвокатске коморе Македоније и делегацију која је дошла са њим, господина Јосипа Муселимовића председника Адвокатске коморе Федерације Босне и Херцеговине, као и представнике адвокатских комора Бугарске, Чешке, Словачке и Мађарске.

Поздрављам мог пријатеља Дејана Вујановића из Адвокатске коморе Црне Горе, као и Томислава Дедића, доајена Адвокатске коморе Црне Горе, доајена наше адвокатуре господина Вељка Губерину, бивше председнике Адвокатске коморе Србије Тому Филу, Љубомира – Беку Михаиловића, г. Ђорђа Ђуришића, националног потпредседника Међународне уније адвоката, г. Страхину Кастратовића и г. Драгослава Ћетковића, бивше председнике Адвокатске коморе Београда, а посебно нам је драго да је са нама господин Александар – Саша Микулић, кога изузетно волимо и ценимо, који је поред свих својих проблема са нама.

Тема овог округлог стола се наметнула сама по себи, а нарочито ако се има у виду неколико чињеница:

- у току су преговори Србије и Црне Горе о закључивању Споразума о придруживању Европској унији,
- Адвокатска комора Србије и Адвокатска комора Црне Горе поднеле су захтев за пријем у статус посматрача у Савез адвокатских комора Европе,
- отварање Србије и Црне Горе према европским и светским интеграцијама,
- долазак све већег броја страних инвеститора који желе да уложе средства у нашу земљу, уз услов пуне правне и економске сигурности, са жељом остварења профита из покренутих инвестиција,
- појављивање све већег броја тзв. страних адвокатских канцеларија које на територији Србије и Црне Горе послују ванинституционално и без регистровања код адвокатских комора,
- неопходно обнављање покиданих и стварање нових односа сарадње и међусобног уважавања.

Овај проблем је посебно актуелан када се има у виду податак да је 10 предмета из „Хашког“ трибунала достављено или ће бити достављено нашој земљи, да би се овде процесуирали. Најављен је велики број процеса у овој области који ће се одвијати пред судовима на територији Републике Српске и Федерације Босне и Херцеговине. Основни проблем пред надлежним државним органима и адвокатуром је у томе како обезбедити одбрану за оне гра-

ђане Републике Србије и Црне Горе који ће бити окривљени у тим поступцима. Наиме, према штампи и према оним подацима с којима располажемо, реч је о више од 10.000 пријава које ће бити подигнуте и покренути поступци. Тако велики број кривичних поступака, нужно захтева и стручну и правну одбрану. Сматрамо да, с обзиром на најављени број предмета, мали број адвоката у Републици Српској и Федерацији Босне и Херцеговине не може да пружи потребну правну помоћ, уз гарантовано право окривљеног да узму браниоца кога желе.

Према важњим Закону о адвокатури у нашој земљи и према Закону о адвокатури Републике Српске и Федерацији Босне и Херцеговине постоји реципроцитет, међутим тај процес је успорен.

У септембру месецу 2004. године, Адвокатска комора Србије је доставила предлог Министарству правде да се закључи међудржавни споразум о регулисању питања реципроцитета чиме би се регулисало ово питање и омогућила оваква врста одбране. Министарство правде је ову иницијативу проследило Министарству за људска и мањинска права. Нажалост, до данас то није учињено.

Живот у XXI веку носи са собом могућност и неопходност брзе размене информација, повезивање и превазилажење постојећих баријера. Баријере нису само политичке, већ веома често и историјске, културне, демографске и развојне. Оне се морају превазилазити кроз сталну сарадњу, размену знања и искуства. Надам се да ће период који је пред нама донети мир и напредак свим народима у региону, где ће се наћи прави начин да се превазиђу неспоразуми који су имали за последицу трагичан распад државе, уништавање људских живота и материјалних добара и враћање територије за све народе које живе на подручју Балкана и југоисточне Европе.

Изражавајући задовољство због учешћа великог броја председника адвокатских комора Европе и представника значајних међународних организација и удружења адвоката, адвокатских комора и удружења правника на овом округлом столу, очекујем да се кроз размену искустава, поред успостављања сарадње између учесника округлог стола, заузму и договоре даљи кораци који ће водити јачању наше професије, али и адвокатских комора као професионалних удружења.

У раду овог округлог стола учествују и представници Међународне уније адвоката и Савета адвокатских комора Европе. Позивам их да у својим излагањима укажу на најзначајнија питања која су од значаја у реализацији пружања услуга, а нарочито адвокатских, како на тржишту Европе, тако и у свету.

Данас су у Београду присутни представници адвокатских комора које су недавно постале чланице Европске уније и које су прошле значајан период мултиреформских промена, које су их увеле у велику европску породицу и омогућиле да се њихове земље и њихова мала тржишта обједине и тиме се створе шире могућности за рад, али овде су и представници адвокатских комора оних земаља које су у процесу придруживања Европској унији, а такве су и коморе Србије и Црне Горе.

Уверен сам да ће учесници округлог стола своја искуства у припреми за удруживање у Европску унију поделити са другима. Пре свега, мислим на област усаглашавања прописа земаља домаћина са прописима Европске уније. Црна Гора и Србија сигурно ће применити драгоцену искуства других земаља.

Господин Зоран Стојковић

Министар правде Републике Србије

Драге колеге и пријатељи, дозволите да вам честитам „Дан адвокатури Србије“ и да поздравим наше госте. Кажем, драге колеге, јер честитам и себи. Заиста ми је посебно задовољство данас да будем присутан, јер 144 године чине једну лепу традицију и не верујем да има много струка у овој земљи које могу тиме да се подиче.

Данашњи „Дан адвокатури“ посебно ми чини задовољство, јер показује да он неће бити само свечарског карактера, већ заиста и радног, да се реши једно битно питање које тишти народ целог балканског региона.

Основно што ми желимо јесте да успоставимо правну сарадњу са свим земљама у окружењу, а и шире. Мислим да је помоћ адвокатури изузетно важна. Она наша, не тако давна бурна прошлост, транзициони период у коме се налазе све земље, довели су до тога да је велики број предмета који морају да се реше, а у исто време велики је број промена прописа, доводи многе у ситуацију како да остваре своја права, тако да је она прича о доступности правде и заштите само прича на папиру. Без помоћи и рада адвокатури, тешко да могу своја права да остваре.

У том смислу, изузетно је значајан ваш скуп. Мислим да ће се заузети добри ставови и да пробамо да извршимо притисак на све земље да се на једнообразан начин тај проблем реши за све грађане тих земаља.

Што се тиче ове земље, ми смо потписали споразуме, баш у овом министарству, а за април и мај остало је још са Босном и Херцеговином и Румунијом. У изради нашег Закона о адвокатури узели сте и ви учешћа и овај закон предвиђа право да се регулише могућност права заступања адвоката у другим земљама по принципу реципроцитета.

Мислим да би за сваку од земаља било најбоље решење да унесе такву одредбу у свој закон, чиме се избегава сукоб. Ми за сада немамо неких проблема са другим земљама, осим са Хрватском, која је у свој закон унела да страни адвокат не може заступати у хрватским судовима. Али, ако се овде заузме ваљан став, мислим да ће и то моћи да се превазиђе и да се ово питање реши.

Како је значајна сарадња других органа, тужилаштва и полиције, за мене можда, јер сам адвокат, још већи значај има сарадња адвокатури. Ово је важно, пре свега, због тога што сутра пред судовима и пред тужиоцима треба да се појаве грађани са ваљаном правном заштитом.

Надам се да ћете на Округлом столу заузети дефинитивне ставове и да ћемо предузети све, са аспекта наше струке, да извршимо притисак на све земље да се то једном дефинитивно регулише на једнообразан начин, тако да ће грађани свих земаља у окружењу имати праву заштиту својих права пред надлежним органима и принцип доступности правде да заиста буде остварен.

Проф. др Слободан Перовић

Председник Суда државне заједнице Србија и Црна Гора

Поштоване колеге, ви који чините 144. круг адвокатури Србије, адвокатуре као делотворне, судске и опште правде једнаког поступања са једнаким стварима, даме и господо, велика је јуристичка и научна част и професионална одговорност бити овде и суделовати у Дану адвокатури Србије, дану који рукоположи 144 године адвокатури у Србији, адвокатури као институције без које нема царства правде и без адвокатури често се плурализам правничког живота своди на монизам, догме као опозиције заједничке нам умности.

Као што у животу непрестано, нашем животу, душа „ратује са тијелом“, тако и када је реч о правном поретку, правда непрестано ратује са правом.

Има ли права без правде? Има ли правде без слике истине. Ако у тој слици, тој композицији, мозаику те слике нема – нема ни адвокатури, као неминовне институције сваке правно организоване заједнице?

Нека ми буде допуштено да цитирам један пасус из лепе књижевности: „40 ми је година ружно доба, штета што немам више 10, па би ме старост бранила од побуна или 10 година мање, па би ми било свеједно“.

Дакле, то су године када побуне смењује стечена сигурност.

Ако бисмо овај навод из лепе књижевности применили на институцију адвокатури у Србији, онда би рекли да је она стекла сигурност још 1862. године. Али, у протеклих стотинак година било је нерегуларних ситуација у овом нашем племену, било је доста ратова, а то значи и великих несигурности.

За 160 година у Србији је донесено 14 устава. Пред нама је 15-ти, а то говори о уставно-правној, економској и политичкој нестабилности. Због тога, адвокатура као установа права и правде и опште и правне и социјалне сигурности одговорна је да учествује у конституцији правне државе, установљењу начела легалитета и легитимитета. Дакле, да учествује не само у примени права, већ и у процесу стварања права, дакле, у ономе што називамо владавином права или царством права.

Да би адвокатура била у тој позицији, ми морамо погледати где се налазимо на универзуму права и правде. Данас, после 60 година од завршетка Другог светског рата, ми имамо једну величанствену појаву, једну кодификацију савести човечанства у оквиру Уједињених нација и мноштва регионалних и универзалних међународних докумената и то на широком пољу грађанских, политичких, социјалних, културних и економских права.

С друге стране, наше законодавство отвара широка врата према том универзуму, рекавши да опште прихваћена правила међународног права имају примат над домаћим правом. На судству и на адвокатури је тај велики задатак и одговорност, не само да спознају то право, већ и да га примењују.

Отуда, мислим да је то једна тачка коју морамо нотирати као задатак адвокатуре као установе права и правде.

Ја се нећу задржавати на великом питању, на судбинском питању човечанства, а то је питање, с једне стране, прокламованих природних права човека и, с друге стране, не примене, а у многим примерима и у многим случајевима данашњег света и грубо гажење тог и таквог прокламованог људског права.

Разуме се да се у овој поздравној речи нећу задржавати на узроцима таквог стања. Али само да кажемо да данас скоро трећина популације ове планете живи у екстремном сиромаштву, да велики број земаља имплементира то право у своје домаће законодавство, али га не примењује, јер је на сцену дошла анти-правна држава или, пак, и оне правне државе које имају тај епитет, често злоупотребљавају ова људска права на тај начин што штите нарушена људска права одмаздом или еквиваленцијом насиља.

Дакле, нећу се на томе задржавати, али хоћу само да подвучем да се ова појава у тој галаксији права одражава и на нашу хелију, која чини део неког општег организма, и на нашу адвокатуру и на нашу тему прекограничних активности адвоката и на оно што чини ову институцију.

Разуме се, приводим крају ову поздравну реч, али не могу а да не поменим само неколико универзалних вредности, које не могу проћи никако мимо пажње адвокатуре и свих других установа једног друштвеног система и друштвене правде. То су те универзалне вредности. Достојанство човека које претпоставља право на живот је нешто што мора бити увек у фокусу наше пажње, без обзира да ли је реч о универзуму или локалитету.

Када кажем достојанство, мислим на право на живот, на оно право које нам природа додељује, без обзира на различитости које произлазе опет из једног природног факта. Али, велике агресије су се наднеле на наше достојанство и на наше право на живот. Велике наслаге нуклеарног и хемијског оружја, које нам стоје као „Дамаклов“ мач над главом, организовани и неорганизовани тероризам, геноцид, нове болести, велике својинске разлике – све су то данас опште теме које нас витално погађају.

Ту је и питање културе мира, као универзалне вредности, којој адвокатура свим својим бићем и умним и чулним, мора да служи, јер без културе мира нема ни достојанства живота.

Разуме се, ту је и слобода општа, својинска, уговорна и свака друга, а онда ево нам науке, пре свега правне науке, која мора бити стожер нашег окупљања и наших тежњи и нашег опуса. Давно је речено, нећемо се сигурно руководити правом као вољом или самовољом једних у односу на друге, већ ћемо сматрати право као уметност о добром и правичном.

У светлу те општости, ево питања: где смо ми?

Наравно да се ове општости одражавају на наш живот, јер смо једна капља у океану, како би рекао велики песник, али с друге стране, морамо рећи да постоји наша локална криза која има неке своје локалне одговоре.

Наше право данас није ни кохерентно, није ни стабилно, нити има свој изграђени концепт. Зато морамо учинити све да наше право постане део праведног права, ако га има и у оној мери у којој постоји. То значи да морамо поштовати принцип троделне поделе власти, а не принцип јединства власти. Без независног судства, без независне адвокатуре, нема ни културе једног народа. Колико је судство независно, колико је установа адвокатуре независна, по томе се цени и култура једне средине.

У том смислу, поштоване колеге, у име Суда државне заједнице Србије и Црне Горе, упућујем вам речи колегијалне части, упућујем вам и речи братске изворности у име Удружења правника Србије и Црне Горе и разуме се, братске изворности у име Копаоничке школе природног права.

Све су то елементи једног братства и ја вам упућујем речи основаног очекивања да ће наше културно сродство овим даном, великим даном адвокатуре Србије бити и ојачано. Хвала.

Госпођа Вида Петровић-Шкери

Председник Врховног суда Србије

Поштоване колегинице и колеге, желим да искажем своје дубоко поштовање свима, да искажем поштовање адвокатури и да вас позовем да будете са њом, јер као што су и господа пре мене говорили, и ја сматрам као и све моје колеге, да правосуђа и правосудног система нема без адвокатуре и онога што чини кључно питање свих нас.

Оно што хоћу да кажем, то је да смо постали део Европе, да отвореност и повезаност земаља доводи до тога да долази до преплитања правног система. Са тих разлога нисам рекла да посебно поздрављам наше госте, јер сматрам да више нигде нисмо гости, него смо сада сви колеге и колегинице, сви смо домаћини и сви смо они који треба да учествујемо у правној дискусији, о ономе што се дешава у нашој заједничкој борби да се правни систем и заштита права у целом систему света развија.

Управо то указује да је адвокатура изабрала најбољи начин да обележи дане адвокатуре Србије изабравши за тему овог округлог стола „Прегоградничне активности адвокатуре“. Управо то указује на актуелност, на оно што представља значај и на оно што адвокатура осећа и очигледно развија и негује.

Професионална делатност пружања помоћи у остваривању права у националном правном систему у земљи свакако омогућава адвокатура, која је једна од основних организација која пружа заштиту уставности и законитости преко својих експонената, значи адвоката појединаца.

Активност адвоката преко границе свакако представља још једну свакако битну функцију адвокатуре. Адвокати Србије постају и репрезенти земље. Адвокати сваке земље, када имају овакву функцију, такође репрезентују своју земљу. То није презентовање које је протоколарно, то није политичко презентовање него оно које ће указати на квалитет професије као одраз правног система у коме живимо.

Адвокатура је та, која ће омогућити више не само у националном систему него и у међународном, да се омогући сваком грађанину право на правничко суђење, која ће омогућити сваком грађанину заштиту његовог права и која ће омогућити потребно знање да заштита права може да се изврши.

Из тих разлога, препознавање оваквог скупа као битног за развој права, представља нешто што је веома велико.

Надам се да ће сарадња комора, које овде учествују, дати квалитете од којих ће судске гране власти у свакој земљи имати позитивне последице, да ће развијање реципроцитета у пружању адвокатских услуга омогућити бољу, лакшу, делотворнију заштиту права грађана, јер без тога – нећемо је имати.

Посебно желим да истакнем да бих заиста имала своје најискреније професионалне, личне жеље и жеље целе касте у којој радим, да кодекс професионалне етике, коју адвокатура ради, буде општи и прихваћен за сваког члана адвокатуре, да заживи тако да адвокатска професија себи омогући кораке који ће у најбољем смислу гарантовати активности адвоката као репрезентата своје земље и њене целокупне правне регулације.

Господин Зоран Живановић

Секретар Управног одбора Адвокатске коморе Србије

Прекогранична активност адвоката представља једно од најактуелнијих питања адвокатске професије. Интеграциони процеси воде ка све већој хармонизацији и унификацији права, а на економском успостављању јединственог тржишта рада и капитала намећу и потребу ширења тржишта адвокатских услуга.

Ова потреба се осећа готово у свим правним областима. На терену трговинског права кроз жеље инвеститора да његове пословне активности у иностранству прати иста адвокатска канцеларија која му пружа адвокатске услуге код куће. На кривично-правном праву, са оснивањем Међународног кривичног суда, а посебно са могућношћу јединствених судских поступака пред националним судовима према домаћим и страним држављанима, јавља се жеља окривљених да ангажују адвокате из своје земље, које познају и у које имају поверење. Коначно, на терену грађанског и посебно породичног права, уочава се жеља странака да их у спору пред судом друге земље заступа њихов адвокат.

Овим питањем бавили су се мање-више сви законодавци. Највећи степен слободе у прекограничним активностима адвоката, постигнут је у земљама

Европске уније, што је и нормално, имајући у виду општи степен интеграције ових земаља. Овим питањем бавио се и наш законодавац. Према члану 4. став 3. Закона о адвокатури, држављанин друге државе, који по праву две државе испуњава услове за бављење адвокатуром има право уписа у именик адвоката, уз постојање узајамности, а према члану 14. Закона о адвокатури, адвокат страни држављанин, који није уписан у именик адвоката Адвокатске коморе Србије или Адвокатске коморе Црне Горе, по одредбама овог закона, може да обавља послове адвокатуре у појединим случајевима на територији Савезне Републике Југославије, под условом узајамности.

У првом случају, страни држављанин се уписује у именик адвоката наше адвокатске коморе и има право рада једнако праву домаћег адвоката. За то су потребна два услова. Први, да странац испуњава услове за упис у именик адвоката по праву своје земље и други, да постоји узајамност.

Први услов је практично испуњен подношењем доказа да је страни држављанин уписан као адвокат у својој земљи. Други услов, узајамност, је пак много слабије одређена. Наиме, поставља се питање да ли се у конкретном случају тражи потпуна узајамност, дакле, постојање узајамности везаних за све услове за рад домаћих адвоката у иностраној држави или је довољно само да домаће држављанство не представља препреку за упис у именик адвоката друге државе.

Наиме, највећи број страних земаља не поставља сметњу држављанима Србије и Црне Горе да у њиховим земљама постану адвокати. Али, то не дозвољавају само на основу чињенице да су адвокати у Србији и Црној Гори, односно да по том праву испуњавају услове за упис. Најчешће се траже додатни испити, нострификација дипломе, знање језика и слично. У таквој ситуацији адвокатска комора је у досадашњем поступању инсистирала на узајамности кроз једнаке услове које прописују стране државе.

Савет адвокатских комора Европе је 1988. године усвојио Кодекс, који је створио одређене обавезе за чланице ове коморе, као и за земље са статусом посматрача.

Једна од тих обавеза је залагање за омогућавање прекограничних активности адвоката у земаља Европске уније и европског економског простора. Као земља која је стратешки опредељена за приступ Европској унији и као адвокатска комора која је тражила признање статуса посматрача у Савету адвокатских комора Европске уније, имамо обавезу да се залажемо за законске промене које ће омогућити и олакшати прекограничне активности адвоката у Србији и Црној Гори, али и прекограничне активности наших адвоката у другим земљама чланицама, односно посматрачима ове организације.

Адвокатска комора Србије је учила интересовање страних адвоката за прекограничне активности. Један број страних адвоката ангажовао се на избегавању законских прописа и заобилажења адвокатске коморе као институције ради обављања прекограничне адвокатске делатности. Нажалост, ту предњаче управо адвокатске канцеларије из земаља Европске уније, које своје активности прикривају регистрањем као привредних предузећа, а адвокатске услуге пружају под називом – консалтинг.

Адвокатска комора Србије је на плану прекограничне активности остварила до сада најшири облик сарадње са адвокатуром Босне и Херцеговине. Наиме, између ове коморе и адвокатских комора у Босни и Херцеговини постигнута је сагласност да се надлежним министарствима правде даје мишљење о постојању фактичке узајамности, на основу чега се дозвољава адвокатима из Босне и Херцеговине да заступају у појединим предметима пред судовима Србије и Црне Горе и одбране.

Адвокатска комора Србије је дала иницијативу Министарству правде да са надлежним властима из Босне и Херцеговине уговори узајамност на овом плану и овај поступак у току.

Мислимо да се по сличном моделу може остварити сарадња и са другим адвокатским коморама, чије земље дозвољавају прекограничне активности адвоката. Током рада на припреми новог Закона о адвокатури изражена су различита правна мишљења у погледу прекограничне активности адвоката. Најзаступљеније је било гледиште да страни субјекти треба да испуне исте услове као и домаћи, да би били уписани у именик адвоката. Овај став је поткрепљиван бројним аргументима.

Један од њих је да адвокат мора бити изузетно стручан, да би могао пружити правну помоћ у примени домаћег права, што повлачи потребу да страни адвокат има нострификовану диплому завршеног Правног факултета и положен правосудни испит у Србији и Црној Гори.

Поред тога, заступници овог гледишта сматрају да адвокат мора добро знати службени језик у Србији и Црној Гори, да би избегао неспоразуме, не само са судовима, него и са странкама, чије интересе заступа.

Конечно, заступници овог гледишта истичу да сличне захтеве постављају и прописи страних земаља, који под таквим условима дају право нашим држављанима за обављање адвокатске делатности у тим земљама.

Друго гледиште, које је тренутно малобројније, сматра да страним адвокатима треба дозволити рад у Србији и Црној Гори, уз извесна ограничења. Неки сматрају да потпуно самосталан рад страним адвокатима треба дозволити само за поједине правне услуге, а да друге услуге страни адвокат може пружити само у заједници са домаћим адвокатима. Присталице овог гледишта посебно истичу да захтеви Светске трговинске организације, као и интеграциони процеси на путу ка Европској унији захтевају такво решење и постепено стварање јединственог тржишта адвокатских услуга.

Адвокатска комора Србије жели квалитетну адвокатуру. У постојећим условима рад страних адвоката може значајно подићи квалитет адвокатских услуга и уједно да странкама пружи прилику ширег избора адвоката коме ће поклонити поверење. Но, при томе се мора имати у виду да то подразумева и једнаке обавезе страних адвоката према домаћем праву. Они не могу давати правне савете или пружати друге адвокатске услуге у области домаћег права ако га не познају.

С друге стране, нема оправдања да се страним адвокатима дају већа права у Србији и Црној Гори од оних које домаћи адвокати уживају у њиховој земљи.

Адвокатски послови обухватају разноврсне облике пружања правне помоћи домаћим страним физичким и правним лицима. Неки видови адвокатских услуга захтевају добро познавање домаћег права, а неки управо супротно, добро познавање страног права. Неки видови правне помоћи су ограничени на вансудске активности, као што је давање савета, учешће у преговорима, сачињавање нацрта уговора, споразума и слично, док други захтевају заступање пред судом, добро познавање судског поступка, језика на коме се води поступак.

Конечно, неки видови адвокатуре траже стално или повремено лично присуство адвоката у земљи домаћину а неки то не захтевају. Због тога видови правне помоћи које страни адвокати могу пружити на територији Србије и Црне Горе треба да буду изнијансирани и усклађени са интересима корисника ових услуга. Тако на пример, нема сметње да страни адвокат иностраном клијенту даје правне савете и помаже му приликом преговора са домаћим партнером или приликом припреме уговора, споразума и слично.

Такође, нема сметње да страни адвокат даје правне савете домаћим и страним физичким и правним лицима у погледу садржине страног права, да им саставља поднеске и исправе које ће бити поднете страним судовима и органима, те да их и заступа на њима.

Када је реч о заступању, јављају се две ствари. Прва је језичка, а друга неуједначеност страног и домаћег права, а посебно неуједначеност његове примене. Језичка баријера не постоји када је реч о адвокатима из бивших југословенских република. Овај проблем настаје са адвокатима из других земаља, јер њихово самостално заступање пред судовима захтева измене процесних закона у односу на одредбе о превођењу и трошковима који из тога настају.

Други је проблем у непознавању права, који би се могао превазићи на један од два начина. Први је да страни адвокат, који жели да самостално иступа пред домаћим судовима, положи одређене стручне испите у погледу познавања домаћег права. Ово правило је у примени у многим земљама Европске уније.

Друга је могућност је да страни адвокат заступа само са домаћим адвокатом, што даје гаранцију у погледу познавања домаћих прилика. Мислим да би ове поставке могле да буду полазна основа за решење проблема рада страних адвоката у Србији.

Господин Војислав С. Недић

Председник Адвокатске коморе Београда

Не могу а да претходно, као председник Адвокатске коморе Београда, не поздравим све наше драге колеге, пре свих моју дивну другарицу, Дивну Павловску, члана Управног одбора Адвокатске коморе Македоније, госпо-

дина Делја Кадијева, господина Јована Чизмовића, који је био јако болестан и хвала богу сада је здрав као дрен, па Златка Кнежевића, Митју Ступара који се много заузео за српску адвокатуру, за неки наш интерес и наша права, што ћете вероватно касније чути од колеге Бељанског, Јосипа Муселимовића и све остале. Не знам да ли је колега Шешлија поменуо и наше председнике одавде, а мени је заиста част да поздравим колегу Бељанског, колегу Ђирића који нам не долази баш често, али сада ће долазити чешће, колеге Дејана Мраковића, председника АК Чачка, Зорана Вујчића, председника АК Зајечара, Зорана Стевановића, председника АК Пожаревца, Марка Богдановића, потпредседника Адвокатске коморе Србије, господина Ђорђа Ђуришића, националног потпредседника Међународне уније адвоката за Србију и Црну Гору, који је на међународном плану много учинио за нашу комору, колегу Ђетковића и наравно, наше драге госте из Чешке.

Дакле, моја тема има назив „Сарадња са Међународном унијом адвоката Адвокатске коморе Србије и Адвокатске коморе Београда“.

Адвокатска комора Београда, најбројнија комора у саставу Адвокатске коморе Србије, са својих око 3000 чланова, представља значајну интелектуалну групацију и покретач је и носилац низа активности како у редовима адвокатури, тако и у широј јавности.

Историјска дешавања која су потресала подручје Балкана крајем XX века и која су довела до распада бивше СФРЈ, условила су да адвокатура Србије у протеклих десетак година буде одвојена од међународних активности и рада професионалних удружења и организација.

Након демократских промена којима је адвокатура значајно допринела, адвокатске коморе Београда и Србије поново започињу активност и на међународном плану, са уверењем да Београд и Србија могу и треба да буду место окупљања најумнијих и најугледнијих интелектуалаца.

Сматрам да је ово прилика да се напомене да Адвокатска комора Србије обележава 144 године свог постојања и била је један од оснивача Међународне уније адвоката, далеке 1929. године, када је и основана Адвокатска комора Београда. Од самог почетка Адвокатска комора Београда представља водећу интелектуалну снагу српске адвокатури као културног живота у Србији. У значајном броју представници београдске адвокатури су учествовали на конгресима Међународне уније адвоката у Лисабону, Женеви и Фесу.

Истовремено, уз подршку високих званичника Међународне уније адвоката и адвокатских комора и удружења, успостављена је сарадња са готово свим адвокатским коморама из република бивше СФРЈ, Балкана и југоисточне Европе. Сарадња је успостављена са адвокатским коморама Републике Српске, Македоније, Федерације Босне и Херцеговине, Словеније, Софије, Букурешта, Солуна.

Управо, захваљујући несебичној подршци, ово посебно наглашавам, колега из Међународне уније адвоката, пре свега, представника Међународне уније адвоката, господина Сами Акл, регионалног секретара Међународне уније адвоката, који је данас овде са нама. Адвокатска комора Београда је била у прилици да у октобру 2005. године организује међународни симпози-

јум, са темом – „Кодекс професионалне етике адвоката и сарадња земаља у транзицији у области правосуђа“. Овај међународни симпозијум је уврштен у годишњи програм активности Међународне уније адвоката.

У раду симпозијума, поред високих званичника Међународне уније адвоката, учествовали су представници адвокатских комора Македоније, републике Српске, Федерације Босне и Херцеговине, Словеније, Солуна, Алжира, Индије и преко 350 чланова Адвокатске коморе Београда и Адвокатске коморе Србије.

Централна тема симпозијума био је „Кодекс професионалне етике адвоката и сарадња земаља у транзицији у области правосуђа“ и јединствен закључак скупа је да без моралног интегритета, без поштовања норми у професионалном раду и у личном животу, нема ни савремене адвокатуре, која је својеврсни гарант поштовања људских права и слобода.

У конструктивној дискусији покренута су питања рада тзв. страних адвокатских канцеларија или мајоризације тржишта услуга, нарочито у области адвокатуре.

Учесници скупа су посветили пажњу питању посредовања, као новом облику алтернативног решавања спорова, које представља нови институт у нашем правном систему, који треба да допринесе смањењу судских поступака.

Организација скупа и квалитет излагања оцењени су високом оценом од стране званичника Међународне уније адвоката и ми смо поносни због тога. Ово је била прилика да покажемо да Београд и коморе Београда и Србије могу и више и боље и надам се да ћемо ускоро бити домаћини и других међународних скупова.

Адвокатура Србије се у 2005. години суочила и са непоштовањем самосталности и независности рада и положаја адвокатуре. Удар на независан и самосталан положај адвокатуре учинио је Уставни суд Србије својим одлукама, којима је огласио за неуставне поједине одредбе статута адвокатских комора Београда и Зајечара. Те одлуке директно задиру у овлашћења да се адвокати организују у професионална удружења, која су одвојена од утицаја законодавне, извршне и судске власти и да својим актима регулишу рад својих удружења.

Уставни суд је својим одлукама угрозио не само положај адвокатуре као независне професије, већ је довео у сумњу и углед државе Србије и извршавање међународно признатих и прихваћених норми, те да су ратификацијом одговарајућих уговора и споразума постале део домаћег правног система.

Адвокатске коморе Србије, Београда, Војводине и Зајечара су се управо поводом ових одлука Уставног суда Србије обратиле за заштиту Суду државне заједнице Србије и Црне Горе, Европском суду за људска права и Међународној унији адвоката.

Међународна унија адвоката и удружења адвоката и адвокатских комора, која броји више од два милиона чланова и која се преко својих радних тела, између осталог, бави и заштитом положаја наше правне професије и људских права и слобода. Нема потребе да вас посебно подсећам да се међународним

актима грађанима гарантује право на заштиту основних људских европских права и слобода. Једно од тих права је и право на ефикасну судску заштиту, које у себи садржи и право на правну помоћ, пружену од стране адвоката.

Адвокати могу и имају право да се, ради обезбеђивања услова за деловање, организују у професионалне организације и удружења која су независна у раду од свих облика власти и овлашћени су да сами утврђују унутрашњу организацију и начин рада адвокатских комора.

Након детаљне анализе одлуке Уставног суда Србије о оцени уставности појединих одредаба статута адвокатских комора Војводине и Зајечара, Међународна унија адвоката је оценила да Уставни суд Србије приликом њиховог доношења није поштовао међународне конвенције и споразуме, ни начела самосталности и независности адвокатуре и адвокатских комора као професионалних удружења.

Мислим да ће о овоме више говорити колега Бељански, чији је удео у остварењу оваквих резултата код Међународне уније адвоката заиста немерљив, али осећао сам за потребно да и ја нешто о томе кажем.

Морам још нешто да додам. Наиме, недавно сам прочитао да је својевремено Спиноза одбио катедру на Хајденбуршком универзитету зато што није желео да се ни на тај начин утиче на слободу његовог мишљења и његовог делања. Ја осећам потребу, а жао ми је што министар није овде, да нешто кажем о проблему тзв. службених одбрана, дакле проблему о кривичним поступцима. Наиме, о чему се ради?

Учесће адвоката у судским поступцима је регулисано одговарајућим процесним законима и наравно, подлеже обавези плаћања по усвојеној адвокатској тарифи.

Законом о кривичном поступку регулисани су случајеви када је учесће адвоката као браниоца обавезно. Дакле, по правилу се ради о тешким кривичним делима, са високо запрећеном казном и сходно томе, правним и чињенично компликованим предметима. За своје услуге ангажовани адвокати, трошкове и награде наплаћују од странке која га је ангажовала, према адвокатској тарифи. Уколико дође до ослобађајуће пресуде у кривичном поступку и обуставе кривичног поступка, окривљени има право да му се накнаде трошкови одбране у свему по важећој адвокатској тарифи.

У парничном поступку у трошкове поступка улазе и трошкови ангажовања адвоката који се досуђују по важећој адвокатској тарифи, без икаквог умањења. Остали учесници у поступку, који су овлашћени да своје услуге наплаћују: тумачи, преводиоци итд, ове трошкове и наплаћују по испостављеном трошковнику, без икаквих умањења. Једино код ангажовања бранилаца по службеној дужности, дакле у чињенично-правно најкомпликованијим предметима, адвокатима се исплаћује, по декрету министра правде, свега 30% од износа који је предвиђен адвокатском тарифом.

Наравно, и ови понижавајуће смањени износи исплаћују се са вишемесечним закашњењем. То смањење на 30% од износа предвиђеног адвокатском тарифом, односи се чак и на браниоце по службеној дужности у поступ-

цима пред Посебним одељењем Окружног суда у Београду, јер су сви остали учесници, судије, тужиоци, стручни сарадници, записничари итд. плаћени вишеструко више од својих колега у редовном суду.

На страну уставност и законитост овакве одлуке министра правде, која је свакако дискутабилна, али ваља скренути пажњу да у исто време, ако се услуге адвоката на овако пластичан начин обезвређују, порески орани неумољиво прогањају адвокате и инсистирају на уредном плаћању фискалних обавеза, при чему се свака доцња кажњава изузетно високим каматама. Понављамо да се адвокатски приходи по свим основима, у ситуацијама када је суд дужан да их исплати, реализује са вишемесечним закашњењима, без било какве камате, а у случају накнаде за браниоце по службеној дужности, и у понижавајуће смањеном износу.

Адвокатска комора Београда је суочена са интензивним и растућим незадовољством адвоката, који ангажовање браниоца по службеној дужности све више сматрају штетном, јер им се за прилично ангажовање исплаћују накнаде које једва покривају вредност утрошеног времена, не рачунајући остале компоненте адвокатских трошкова и накнада

Све више и интензивније се тражи покретање поступка за испитивање законитости оваквих одлука Министарства правде, а нису ретки ни захтеви да се адвокати масовно уздрже од учествовања у поступцима, као браниоци по службеној дужности. Надамо се да је потпуно јасно да је оваква реакција адвоката у потпуности паралисала рад.

Уколико нема довољно новца у буџету, што претпостављамо да је стандардно објашњење за овако нелогичне и незаконите поступке, сматрамо да би се ово питање могло решити на други начин, као на пример могућношћу да се зарађени износи на име накнаде за браниоце по службеној дужности „пребију“ са износима доспелих фискалних обавеза, јавним дугом или обвезницама или на било који други логичнији начин, који не би био увредљив за адвокатуру.

Пре неколико дана упутио сам писмо министру правде. Очекујем да министар правде председника Шешлију, мене и колегу Бељанског позове на један разговор да решимо ово питање које је готово увредљиво за адвокатуру.

У наредном периоду Адвокатску комору Београда и Адвокатску комору Србије очекује неколико значајних задатака. Реч је о свеобухватној реформи правног система Србије, а самим тим и адвокатура Србије мора се реформисати у снажну и ефикасну професију, која је део правосуђа у ширем смислу те речи и без које нема заштите људских права и слобода.

Адвокати могу и морају бити водећа интелектуална снага у својој земљи. Зато адвокатске коморе, као професионална удружења, морају посебну пажњу посветити међусобном повезивању, размени знања и искустава. У организационом погледу адвокатске коморе морају пружити пуну заштиту својим члановима и створити услове за стално образовање својих чланова, јер је то један од путева који воде ка освајању нових области рада, не само у земљи порекла него у земљама Европе и шире

С друге стране, адвокатури се намећу разна ограничења и задира се у област пружања правне помоћи физичким и правним лицима на начин који угрожава не само положај професије у целини, већ и њене чланове егзистенцијално угрожава.

Г. Зоран Живановић је говорио о прекограничним активностима адвоката и зато не бих о томе више, али стоји питање: „како сачувати националну адвокатуру, а истовремено је укључити у европску, с обзиром да се ради у извесном смислу о односу Давида и Голијата?“ – ово је питање које ће захтевати много пажње нас адвоката у Србији, а можда и шире у региону.

Адвокатура Србије жели и треба да буде члан других професионалних удружења и организација. У том смислу се чине напори да национална комора Србије добије статус посматрача Савета адвокатских комора Европе.

Даље, желим да укажем на неопходност повезивања адвоката и адвокатских комора на регионалном нивоу. Посебно желим да укажем овом скупу на повезивање адвокатских комора Балкана, средње и југоисточне Европе. Захваљујући иницијативама адвокатских комора Београда, Солуна, Софије и Букурешта, последњих десетак година основане су међународне асоцијације адвоката и адвокатских комора Балкана и југоисточне Европе црноморских земаља.

Адвокатске коморе Србије и Београда биле су домаћини Друге конференције Уније адвокатских комора Балкана.

Уверен сам да нема потребе да учесницима овог уваженог скупа посебно говорим о разлозима зашто адвокати морају да се повезују. Адвокатура је професија над свим професијама, која у себи носи слободу духа и која не познаје границе.

Адвокати широм света боре се за заштиту људских права и слобода. Овај задатак адвокати ће ефикасније и боље испунити у атмосфери међусобне сарадње и повезивања, уосталом, као што то и овде данас чинимо.

Господин Драгољуб Ђорђевић

Члан Управног одбора Адвокатске коморе Београда

1. Едукација адвоката Србије и Црне Горе за браниоце у кривичним поступцима пред Међународним кривичним судом

У организацији Савета Европе, затим Савета адвокатских комора Европе и Академији за европско право, организована је едукација адвоката из југоисточне Европе и централне Европе за укупно сто адвоката, везано за улогу браниоца у поступку пред Међународним кривичним судом. Та едукација се одвијала у четири наврата у току две године, по седам или више дана, а током четвртог курса извршена је провера стечених знања.

Адвокатуру Србије представљали су адвокати Томислав Вишњић и Драгољуб Ђорђевић, а адвокатуру Црне Горе колега Дарко Ђурић. У овој едукацији су учествовали и председник Адвокатске коморе Македоније, господин Јанићевић и господин Дељо Кадријев, члан Управног одбора Адвокатске коморе Македоније.

Задатак нас који смо прошли ту едукацију би био реседукација колега који су заинтересовани да бране пред Међународним кривичним судом. Тај суд је, иначе, почео са својим радом јула месеца 2002. године, јер је тада 60 земаља ратификовало међународни споразум о оснивању суда, чиме су створени услови за почетак рада тог суда. Наша земља је, која се тада звала Савезна Република Југославија, Законом о потврђивању Римског статута Међународног кривичног суда од 27. јуна 1998. године, фактички постала држава која је чланица овог суда и самим тим признала важење закона, надлежност тог суда, Статута тог суда, Кодекса професионалне етике адвоката, што је такође веома важно.

Међународни кривични суд инсистира на листи бранилаца који су овлашћени да поступају пред тим судом и да бранилац, у принципу, може постати само лице које се налази на листи. Изузетно, то могу постати лица која се налазе ван листе, али опет од стране регистра, односно секретаријата тог суда, морају бити уврштена у ту листу.

Неки услови које адвокати морају да испуне, како би били уврштени на листу бранилаца пред Међународним кривичним судом су веома рестриктивни. Први услов је да адвокат мора имати најмање 10 година искуства у кривичним стварима. То искуство треба да буде потврђено и од стране његове коморе, његове професионалне асоцијације или од удружења коме припада у одређеној земљи, јер то нису увек адвокатске коморе, то могу бити и нека друга удружења адвоката. С друге стране, против тог адвоката не сме бити покренут, нити да траје било какав дисциплински поступак, не сме да буде под истрагом и не сме да буде лице које је осуђено за умишљена, безчастећа кривична дела. Адвокати који желе да поступају пред овим судом, морају да говоре један од радних језика Суда. То су енглески или француски језик. Службени језици свуда су још и руски, шпански, кинески, арапски итд., међутим, радни језици суда су само енглески и француски.

Адвокат који жели да буде на листи бранилаца пред Међународним кривичним судом, попуњава одређену апликацију, која је, нормално, строго формална. Пријава се подноси Међународном кривичном суду, који одлучује о том захтеву и у кратком року, највише од 15 дана обавештава га о томе да ли је та његова апликација прихваћена. Ако његова апликација није прихваћена, тај адвокат има право жалбе у року од 15 дана. У наредном року од 15 дана, право да да одговор има Секретаријат. Жалба се подноси Председништву Међународног кривичног суда, чија је одлука коначна.

Истовремено, адвокат који буде уврштен на ову листу бранилаца има обавезу да обавести Секретаријат о евентуалном наступању било какве измене, промене и томе слично. То је дужан да учини у најкраћем року, а поготово уколико је против њега покренут кривични поступак или дисциплински поступак.

Сва правила која регулишу појављивања адвоката пред Међународним кривичним судом се налазе и детерминисана су Правилима Суда. У Правилима процедуре и извођења доказа, прозивања, утврђена је улога бранилаца и њихово појављивање пред овим судом, али је предвиђено, такође, да адвокати могу бити и пуномоћници оштећених, односно жртава. За њих важе иста правила у погледу едукације, апликација, услова које морају испунити да би били уврштени на листу адвоката.

Адвокат уколико који жели да се повуче из поступка који се већ води пред судом, то може да учини само уз сагласност Већа, ако добије дозволу. У сваком другом случају то није могуће. Понашање адвоката и њихо рад у суду је регулисан одредбама Кодекса професионалне етике адвоката, који према Правилу број 8 процедуре извођења доказа говори о томе да кодекс професионалне етике адвоката, који заступају пред Међународним кривичним судом усваја Председништво суда и тај суд, у консултацији са тужиоцем. Наравно, ако неко прекрши било које правило кодекса професионалне етике адвоката може бити склоњен са листе. Има право на жалбу у року од 15 дана. Наравно, уколико треба да буде склоњен са те листе, адвокат добија и решење са одговарајућим разрешењем. О томе решава опет Председништво Суда и таква одлука Суда је коначна.

2. Сарадња Адвокатске коморе Србије са Саветом адвокатских комора Европе (SSVE)

Захтев за пријем у статус посматрача Адвокатске коморе Србије представља један од круцијалних интереса наше адвокатуре, пре свега због повезивања са европском адвокатуром, која је истовремено и регионална и адвокатура која једино нас може да интересује.

Управни одбор Адвокатске коморе Србије је поднео апликацију за пријем у статус посматрача у Савет адвокатских комора Европе априла месеца 2005. године. Након тога смо позвани да присуствујемо 102. Пленарној скупштини, која је одржана у Бордоу, крајем маја месеца 2005. године. На тој пленарној скупштини у Бордоу Адвокатску комору Србије је представљао Драгољуб Ђорђевић, адвокат у Београду. Том приликом је представник Адвокатске коморе Србије одржао уводни говор, који је поздрављен од стране свих сталних чланова и чланова посматрача, уз посебну опаску тадашњег председника, господина Бернара Ватјеа, да је Адвокатска комора Србије добро дошла као чланица-посматрач у Савет адвокатских комора Европе. На тој скупштини смо доживели и једну велику подршку адвоката Грчке, крајње пријатељску, крајње добронамерну, а то фактички убудуће очекујемо и од колега који припадају региону.

Након подношења захтева за пријем у статус посматрача Адвокатске коморе Србије и Адвокатска комора Црне Горе је поднела апликацију за пријем у Савез адвокатских комора Европе, што је изазвало малу забуну у њиховом управном одбору. Да би разјаснили одређене чињенице, заказан је састанак, који је одржан у Бриселу и коме су присуствовали у име Адвокат-

ске коморе Србије господа Владимир Шешлија и Драгољуб Ђорђевић, у име Адвокатске коморе Црне Горе господин Дејан Вујановић, а у име Адвокатске коморе Косова и Метохије господин Адем Вокши. За известиоца, од стране Савеза адвокатских комора Европе, био је одређен господин Дејвид Китинг, наш колега и потпредседник ПЕКО Комитета за југоисточну Европу и земље у транзицији, он је том приликом председавао састанком. На овом састанку учествовали су и господин Џонатан Голдсмит, секретар Савета адвокатских комора Европе, госпођица Сиглинд Гамсјејгер, која је правни саветник у Савету адвокатских комора Европе која је задужена за питање нашег пријема и за оцену апликације која је поднета, као и свих приложених докумената. Путем конференцијске везе састанку је присуствовао и учествовао у раду тадашњи председник, господин Бернар Ватије, председник Савета адвокатских комора Европе, иначе адвокат из Француске.

Основни принцип чланства у Савету адвокатских комора Европе, било да је реч о чланицама или посматрачима, је тзв. национални принцип. Имајући у виду овај принцип Секретаријат „SSBE“ је у поступку разматрања пријава за статус посматрача Адвокатске коморе Србије и Адвокатске коморе Црне Горе организовао наведени састанак ради разјашњења свих питања у погледу статуса и примене националног принципа за учлањење у SSBE“

Том приликом, с обзиром да по Резолуцији 1244 Косово представља интегрални део Србије, потенцирано је да и наш Закон о адвокатури познаје Адвокатску комору Косова као регионалну комору представници Адвокатске коморе Србије су истакли да немају ништа против да представник Коморе Косова присуствује састанцима и свим осталим догађајима у оквиру Савета адвокатских комора Европе, али у оквиру Адвокатске коморе Србије.

Господин Вокши је то одбио. На констатацију да је Косово у многим асоцијацијама већ поднело захтев да буде присутно, рецимо у рукометној, фудбалској и неким другим асоцијацијама, да присуствује у Европи, негде је то одобрено, а негде није, колега Вокши је поступио професионално и рекао да статус Косова још увек није решен и у складу с тим сматрамо да не треба да подносимо било какву апликацију везану за чланство у Савету адвокатских комора Европе, а када статус Косова коначно буде решен, одлучиће шта ће радити даље.

Имајући у виду национални принцип чланства у Савету адвокатских комора Европе, у размишљањима шта и како поступити до одржавања референдума у Црној Гори, што је посебно потенцирано на том састанку, заузет је став, на предлог наших дипломатских представника у Бриселу, пре свега наше мисија при Европској Унији, а потом и амбасаде СЦГ, да се примени систем дуплог колосека, који се иначе примењује у оним питањима која су по Уставној повељи у надлежности Република чланица. У надлежности државне заједнице су само питања одбране и питања вођења спољне политике, а све остало се у преговорима о придруживању са Европском унијом решава по систему дуплог колосека.

У извештају господина Китинга, поводом захтева за пријем Адвокатске коморе Србије и Адвокатске коморе Црне Горе у статус посматрача у Савету

адвокатских комора Европе, дата је препорука да и Адвокатска комора Србије и Адвокатска комора Црне Горе буду примљене у Савет адвокатских комора Европе.

На састанку ПЕКО Комитета који је одржан у Бечу фебруара месеца, донето је решење да се одлука о пријему Адвокатских комора Србије и Црне Горе донесе након референдума о државноправном статусу Црне Горе.

Како је познат датум одржавања референдума, а то је 21. мај, у Секретаријату *SSBE*“ предложено је једно решење које већ постоји у Савету адвокатских комора Европе, а то је решење које постоји у оквиру Велике Британије, где фактички постоји систем тзв. начело измене столице. У Великој Британији постоје Адвокатска комора Енглеске и Велса, Адвокатска комора Ирске и Адвокатска комора Шкотске. У складу с тим, они мењају столице на годину дана. Тај систем је предложен у случају да референдум у Црној Гори успе, па се крене ка осамостаљивању Црне Горе и био би примењен до потпуног осамостаљења Црне Горе.

Управни одбор Савета адвокатских комора је заузео став да се већ сада, иако нисмо у чланству у својству посматрача, како Адвокатска комора Србије, тако и Адвокатска комора Црне Горе преко својих представника позивају да присуствују свим састанцима свих комитета где су заинтересовани и свим скупштинама, што фактички неформално значи наше полузванично учешће у Савету адвокатских комора.

Др Слободан Бељански

Председник Адвокатске коморе Војводине

Кодекс професионалне етике

Даме и господо, етичка формула прекограничног рада адвоката на први поглед је веома једноставна: „када адвокатску делатност обавља у иностранству, адвокат треба да уважава и међународна начела етике и начела етике и сталешког права адвоката земље у којој делује.

Уставном повељом државне заједнице Србија и Црна Гора установљен је примат међународног над унутрашњим правом. Тиме је решен проблем евентуалне колизије. Између осталог, ако погледамо Основне принципе Уједињених нација о улози адвоката наћи ћемо се пред неколико општих упутстава о обавези да се делује слободно, часно и у складу са неколико општих упутстава о обавези да се делује слободно, часно и у складу са законом, да се буде лојалан интересима клијента и води рачуна о унапређивању сврхе правде и подржавању људских права и слобода.

Ништа особено и ништа што би могло бити супротно уводним одредбама сваког етичког кодекса или бар највећег броја њих. Али, наћи ћемо се и пред бланкетним и циркуларним одредбама које нас упућују на „признате стандарде“ и „адвокатску етику“.

Признати стандарди, очигледно, припадају корпусу опште прихваћених правила међународног права, а адвокатска етика подједнако се односи и на наш властити кодекс и на етичка правила међународних институција и адвокатских асоцијација. Мада у нашем кодексу није изричито речено, подразумева се да се у случају разноврсних и компатибилних правила примењују етичке норме и матичне земље и земље домаћина, а да се у случају колизије норми примењује право *lex fori*, односно *lex loci actus*.

Проблем настаје када се суочимо са међународним правилима која прекограничну активност не регулишу на генералан начин, са циљем да се подједнако односе на све припаднике професије, већ су и по свом постанку и по својим адресатима партикуларног карактера. Од таквих правила, за нас су, свакако, најзначајнија правила Европске уније.

Европска унија основала је посебну организацију, познату под скраћеним називом „ССВЕ“, у оквиру које се решавају проблеми мултијурисдикционе адвокатске делатности. Још 1977. године Савет Европске економске заједнице усвојио је Смерницу за олакшавање стварног протока адвокатских услуга. Уследила је Смерница 98/5 ЕГ Европског парламента и Савета Европе од 16. фебруара 1998. године за олакшавање деловања адвоката у земљама чланицама у којима адвокат није стекао квалификације, а затим је Препорука Комитета министара Савета Европе (2000)21 од 25. октобра 2000. године, под називом „Слобода обављања адвокатске професије“. Основни акт, пак, јесте Кодекс адвокатске етике Савеза адвокатских комора Европе.

У преамбули Кодекса адвокатске етике Савеза адвокатских комора Европе, о улози адвоката, даје се универзални и аполитички карактер. Полази се, наиме, од претпоставке да се посебна правила адвокатских комора ипак заснивају на истим вредностима и заједничкој основи, па се зато од адвоката очекује да у друштву заснованом на владавини права делује у интересу правде, једнако као и у интересу оних који су му поверили да остварује и штити њихова права и слободе.

С друге стране, сам разлог организовања адвоката унутар Европске уније има изразито селекциону форму и политичку садржину. Отварање поља и услова рада за грађане држава чланица, а затварање поља и услова за екстремне државе и њихове грађане и заједнице, предузето је у циљу обједињавања Европске уније и европског економског простора.

Због тог су, упркос прокламацији универзалних вредности, у Кодексу Савеза адвокатских комора Европе установљени принципи *ratione personae* и *ratione materiae*, тј. правила да се кодекс примењује само на адвокате Европске уније и европског економског простора и унутар ових политичко-економских интеграција.

Не можемо оспорити да постоји правни основ оваквог одвијања: у Европској унији све се више шири европско право и особен правни систем. Ипак, када је реч о адвокатури, не смемо олако прећи преко чињенице да одвијање и стицање еснафских привилегија, захваљујући превасходно заслугама које произлазе из политичких активности државе, открива и једну од темељних противречности наше професије.

Иако се столећима, са променљивим успехом и уз отворене или невестно прикривене отпоре ауторитарних режима, адвокатура борила за своју самосталност и за своје универзалне вредности, део адвокатских комора сада олако пристаје на статизовање статусних прерогатива и суделује у акцијама помоћу којих се међу носиоцима исте професије спроводе разврставања, степеновања и ускраћивања, по мерилима која су посве спољашње природе.

Али, ствари се морају посматрати и из другачијег угла. Узрок овог подвајања лежи, можда још у већој мери, у неспремности неких политичких елита да државну политику прилагоде владавини права, у недовољној зрелости најважнијих државних институција и у недовољној агилности адвоката и адвокатских комора да утичу и на промену такве политике и на сопствени углед.

Један од примера такве неспремности су недавно донете одлуке Уставног суда Србије у којима се грубо нарушава аутономија адвокатских комора.

Потребно је указати, не само због актуелних интереса адвокатуре, него и за добро наше правне историје, на каквим се анахроним и правно-биро-кратским претпоставкама заснивају те одлуке. Морамо се забринути над чињеницом да се на почетку XXI века адвокатура код нас третира на начин близак анимозитетима са којима је на њу гледала монопартијска власт после Другог светског рата.

Уставни суд сматра – да се на адвокатске коморе односе одредбе закона којима се регулише правни положај удружења грађана, да се статутом адвокатских комора не могу прописивати материјалне обавезе које нису прописане законом, укључујући посебне доприносе и чланарину, да неиспуњавање материјалних обавеза адвоката према адвокатској комори може бити основ за дисциплинску одговорност, да адвокатска комора није овлашћена да уређује начин рада своје скупштине, да скупштина адвокатске коморе не може да одлучује о појединим питањима из свог делокруга без присуства више од половине адвоката, а да Адвокатска комора Србије није овлашћена да оцењује и прихвата статуте адвокатских комора у свом саставу.

Требало би запамтити, да се не би поновило, да Уставни суд Србије, када је реч о адвокатури, не жели да зна за међународне акте и општеприхваћена правила међународног права. За добро не само наше професије, него правног расуђивања и правних вредности уопште, не сме се ћутати пред чињеницом да је највиши суд у овој држави поништио труд многих генерација адвоката да им држава призна стварну самосталност а са њихових организација скине стеге извршне власти – све то у време када смо покушавали да се представимо у добром светлу и крочимо у предворје Европске уније, а наша комора у предворје Савеза адвокатских комора Европе.

Етика прекограничног рада зависи у многоме од правног статуса и угледа који наша професија ужива у сопственој земљи. Професије чији се елементарни постулати не признају, или их не признаје највише ранжирани суд домицилне земље, изван своје земље може наићи само на одбојност, а никако на достојан респект, без кога нема ни поверења ни потребног ауторитета за прекогранично пружање правне помоћи.

Зато је кривица и на нама. И зато, у оцени политике организације, каква је Савез адвокатских комора Европе, треба бити крајње суздржан и самокритичан.

Утолико пре, акте Европске уније – као што су ови који се односе на адвокатуру, иако још увек не можемо практично да их користимо – ми већ сада морамо сматрати општеприхваћеним правила међународног права и са њима усклађивати своје законодавство. Уједно, Савезу адвокатских комора Европе морамо одати признање за истрајавање у очувању основних етичких вредности адвокатске професије, а посебно опирању да се учини уступак захтевима европских министара финансија и поништи начело о обавези чувања адвокатске тајне.

Такође, и због тога што су наши унутрашњи позитивни прописи, али и прописи *de lege ferenda*, о прекограничном раду и статусном регулисању тог рада у нашој држави, као држави домаћину, крајње рестриктивни, па се легалан рад страним адвокатима не одобрава или одобрава уз велике тешкоће. При том очигледне злоупотребе, покривене прописима који се не односе на адвокатуру, измичу свакој контроли адвокатских комора.

Најзад, и због тога што сами носимо кривицу за недоследну примену сопственог кодекса, и за попустљивост и компромитујућу солидарност пред све учесталијим појавама његовог кршења. Хвала.

Господина Сами Акл

Регионални секретар Међународне уније адвоката

Још увек учим право Либана. Потребно ми је још много година да бих схватио домаће право. Дакле, прекограничне активности адвокатске професије нису лак посао због тога што је неопходно имати једну мултидисциплинарни праксу, а да бисмо имали овакву праксу, морамо говорити више језика и познавати различита права и законе – а не само наше домаће.

Дакле, потребно је увести мултидисциплинарни праксу, али понекад ми се чини да је то утопија. Неки ће можда рећи да се ради о заједничком тржишту. Добро, то заједничко тржиште је успостављено након развоја привреде.

Развој привреде, наравно, носи са собом многа питања, као што је арбитража на међународном нивоу. Међутим, арбитража има високу цену за стране учеснике и, наравно, ова правила су веома скупа. Сматрам да је најбоље решење да се на регионалном нивоу постигне разумевање или споразум између земаља које могу да се разумеју, које говоре истим језиком.

Као илустрацију наводим Унију адвоката арапских земаља. Успостављено је правило на основу којег арапски правници и адвокати могу функционисати у било којој арапској земљи. Међутим, ово је утопија зато што свака земља мора да заштити права домаћих адвоката, без обзира што говоримо истим језиком – арапским. Међутим, не можемо да радимо у било којој земљи.

На пример, имамо 500.000 правника, односно адвоката у Египту. Уколико би неки од њих желели да раде у било којој арапској земљи, питање је у којој би се позицији нашли адвокати и правници у овим мањим земљама, где постоји мањи број адвоката? Дакле, јављају овакви проблеми када се ради о прекограничним активностима адвоката.

Као што сам вам рекао, УАЕ је отворио границе и због тога је присутан у Савету адвокатских комора Европе и још неким регионалним организацијама. Али, као што рекох, прекограничне активности адвоката уопште не представљају лак посао.

Када се ради о Либану и о Турској, ту нема проблема јер говоримо истим језиком. Када је реч о Адвокатској комори у Бејруту и Адвокатској комори у Паризу – наилазимо на одговарајуће разумевање, другим речима, можемо да радимо у Француској. Међутим, ово исто решење не може се применити на друге земље и управо због тога је регионално разумевање можда најбоље решење. Хвала.

Господин Слободан Милутиновић

Члан Управног одбора Адвокатске коморе Србије

Реципроцитет у пружању адвокатских услуга између Србије и Црне Горе и Босне и Херцеговине

Реципроцитет пружања адвокатских услуга на територији других држава се појавио као питање од највећег значаја за рад и положај адвокатуре, посебно после распада СФРЈ и након међународног признавања новоформираних држава, када се појавила потреба за правним регулисањем заштите људских права и грађанских права држављана ових република.

Једно од питања које посебно треба регулисати јесте питање реципроцитета, на основу којег би адвокати држављани државне заједнице Србије и Црне Горе имали право да поступају пред судовима и другим органима новоформираних држава на подручју Балкана и југоисточне Европе. Регулисањем питања реципроцитета ово право би било признато и адвокатима држављанима бивших република СФРЈ.

Због целокупног стања које је проистекло после назначених дешавања појавио се велики проблем за адвокатуру, јер адвокати нису имали права да поступају пред судовима у другим новоформираним државама, које су настале распадом бивше СФРЈ. Самим тим ни грађани других држава, против којих су вођени кривични поступци или су подносили тужбе за остваривање својих права, нису имали право, нити могућност да изаберу браниоца, ни пуномоћника адвоката са територије своје матичне државе. Уколико су судови и омогућавали присуство и учешће у раду адвокатима са територије друге државе, појавио се процесни проблем. У случају да у кривичном поступку

учествује адвокат са територије друге државе пред судовима Републике Србије, то је представљало битну повреду кривичног поступка.

У пракси, овакви проблеми у Републици Србији највише су се појављивали у граничним подручјима са Републиком Српском и Федерацијом Босне и Херцеговине, а односили су се на подручје надлежности Окружног суда у Шапцу, Окружног суда Сремска Митровица, као и окружних судова у Београду и Новом Саду.

Велики број кривичних предмета је вођен на тај начин што су судови омогућавали учешће адвокатима који су уписани у именике Адвокатске коморе Републике Српске и Адвокатске коморе Федерације Босне и Херцеговине да као браниоци приступају пред првостепеним судовима. Али, Врховни суд Србије овакво процесно питање је преиспитао, што се види из пресуде Врховног суда број КЖ 2082/03, којом Врховни суд заузима следећи став: „У конкретној пресуди првостепени суд је начинио битну повреду кривичног поступка из члана 368. став 1. тачка 3, ЗКП, јер функцију браниоца пред судовима у државној заједници Србије и Црне Горе може вршити само адвокат који је, сагласно важећем Закону о адвокатури, уписан у именик адвоката, што предвиђа одредба члана 4. Закона о адвокатури“.

У конкретном случају у току трајања кривичног поступка пред првостепеним већем као бранилац учествовао је адвокат из Зворника, који је уписан у именик Адвокатске коморе Републике Српске, који не испуњава наведени услов, то у конкретном случају представља битну повреду одредаба кривичног поступка из члана 368. став 1. тачка 3. ЗКП.

Оваквих случајева у пракси је било све више. На основу оваквог става Врховног суда Србије, пресуде које су донете уз учешће адвоката из других држава, могле су да буду укинуте управо због битне повреде одредаба кривичног поступка. Адвокатска комора Србије предузела је кораке ради превазилажења и решења наведеног проблема на тај начин што је покренула иницијативу за признавање права реципроцитета у погледу права странаца да у својству адвоката заступају пред домаћим судовима правна и физичка лица.

Министарство правде Републике Србије својим актом од 14. 04. 2003. године обавестило је Адвокатску комору Србије да постоји законски реципроцитет између државне заједнице Србије и Црне Горе и Федерације Босне и Херцеговине, односно Републике Српске у погледу права странаца да у својству адвоката заступају пред домаћим судовима правна и физичка лица.

Наведено мишљење засновано је на одредбама члана 4, став 3. Закона о адвокатури, по коме је прописано: „држављанин друге државе који по праву те државе испуњава услове за бављење адвокатуром има право уписа у именик адвоката, уз постојање узајамности“, о чему је колега Живановић говорио.

Одредбом члана 14. истог закона је прописано да „адвокат, страни држављанин, који није уписан у именик адвоката, по одредбама овог закона може да обавља послове адвокатури у појединим случајевима на територији Савезне Републике Југославије, под условима узајамности“.

Ако сада погледамо аналогно, оваквим законским решењима у Републици Србији, постоје законска решења на територији Федерације Босне и Херцеговине, где се чланом 7. став 3. и 4. Закона о адвокатури предвиђа: „држављанин друге државе, који по закону те државе испуњава увјет за обављање дјелатности адвоката, има права на упис у именик адвоката, под увјетом постојања реципроцитета са државом чији је држављанин“.

У случају сумње о постојању реципроцитета, обавезујуће је тумачење да је федерално министарство правде, а одредбама члана 20. став 2. истог закона прописано је „адвокат који има дозволу удружења адвоката друге државе за обављање адвокатске делатности, може у појединим случајевима заступати и бранити пред судом и државним органом федерације, уз претходну сагласност федералног министарства правде које је дужно да о томе прибави мишљење федералне адвокатске коморе“.

Сличне одредбе су прописане и у Закону о адвокатури Републике Српске: „На основу оваквих законских решења и чисте потребе пружања правне помоћи адвоката из Републике Србије на територији Федерације Босне и Херцеговине, тако и адвоката из Федерације Босне и Херцеговине на територији Србије, Адвокатска комора Србије и Адвокатска комора Федерације Босне и Херцеговине и Републике Српске, постигле су споразум о реципроцитету који омогућава адвокатима са територија државне заједнице Србије и Црне Горе да обављају адвокатску функцију на територији целе Босне и Херцеговине уз претходну сагласност адвокатских комора Републике Српске и Федерације Босне и Херцеговине, као и Министарства правде Босне и Херцеговине“.

Истоветно решење је примењивано на територији државне заједнице Србије и Црне Горе, где сагласност за учешће адвокатима из Босне и Херцеговине пред судом и органима Републике Србије и Црне Горе дају Адвокатска комора Србије и Адвокатска комора Црне Горе.

Оваква решења у погледу остваривања реципроцитета и пружања адвокатских услуга функционишу и данас, али у пракси се појављују проблеми због дужине трајања поступка и компликоване процедуре добијања сагласности за поступање пред судовима.

Изнети разлози су били повод да Адвокатска комора Србије покрене иницијативу за закључење међудржавног споразума од стране Министарства иностраних послова државне заједнице Србије и Црне Горе са надлежним органима Републике Босне и Херцеговине, којим би се установио реципроцитет у првом реду за заступање адвоката са територије једне државе на територију друге државе, као и реципроцитета код утврђивања услова за упис у именик страних адвоката.

Овим међудржавним уговором право реципроцитета било би признато на територији Федерације Босне и Херцеговине, укључивши и територију Републике Српске и кантона Брчко. Закључењем овог међудржавног уговора била би у целости решена питања реципроцитета на основу кога би адвокати држављани државне заједнице Србије и Црне Горе имали право да поступају пред судовима и другим органима на територији Републике Босне и Херцеговине и обрнуто, без икаквих сагласности, које су сада на снази.

Будући циљеви Адвокатске коморе Србије су да питање реципроцитета буде решено са свим новоформираним државама које су настале распадом бивше СФРЈ, као и државама на подручју Балкана и југоисточне Европе, што је заједнички циљ свих адвокатских комора са ових подручја, као што су и претходни говорници истакли. Хвала лепо.

Господин Јован Чизмовић

Председник Адвокатске коморе Републике Српске

Захваљујем, и посебно захваљујем на томе што имам част да говорим одмах после колеге Слободана Милутиновића, у жељи да га исправим у неколико детаља. Примарно, колега Милутиновић говори – Република Босна и Херцеговина. Републике Босне и Херцеговине нема. Постоји Република Српска и Федерација Босна и Херцеговина.

Дозволите ми слободу да у излагању о теми данашњег округлог стола „Прекогранична активност адвоката“ изнесем и свој став, да је тема веома комплексна, да је као ријетко која из домена положаја адвоката и правна и политичка. Ако желимо да прекограничне активности адвоката буду све мање тема, онда морамо уложити труд да најмање основни принципи о улози адвоката, који документ је донесен на Осмом конгресу Организација Уједињених нација, који је одржан у Хавани 1990. године, буду и основа домаћих законодавстава у уређењу права на извршавање делатности адвоката.

Подсећам да су Повељом Уједињених нација сви народи свијета, између осталог, потврдили своје опредељење да успоставе услове под којима ће се остваривати правосуђе и прокламовали, као један од својих циљева, остваривање међународне сарадње на плану унапређивања и подстицања и поштивања људских права и основних слобода, да се универзалном декларацијом о људским правима прокламује принцип једнакости пред законом, претпоставка невиности, право на праведно и јавно суђење од стране независног и непристрасног суда, као и све гаранције које су неопходне да се обезбеди одбрана свакоме ко је окривљен за кривично дјело.

Подсећам да међународни пакт о економским, социјалним и културним правима подсећа на обавезу држава чланица из Повеље Уједињених нација да унапређују поштовање и примену људских права и слобода, да скуп принципа о заштити свих лица која су подвргнута било ком облику притвора или затвора предвиђа да лица лишена слободе треба да имају обезбеђену помоћ, као и могућност комуницирања и консултовања са својим правним савјетницима, да сва лица треба да имају стварну могућност коришћења правних услуга од стране независне правне професије, у циљу равноправне заштите људских права и основних слобода.

Конечно, да је нужно констатовати да адвокатске коморе и друга професионална удружења адвоката имају виталну улогу у погледу поштовања и

унапређивања професионалних стандарда и етике, штитећи своје чланове од прогона и неоснованих ограничења у пружању правних услуга свима којима су оне потребне.

Земље, значи не само чланице Организације Уједињених нација, треба да у оквиру националног законодавства и праксе уваже, између осталих, и наведене основне принципе у улози адвоката, да тако буду стављени до знања адвокатима и правним заступницима, као и другим лицима, као што су судије, тужиоци и чланови извршне и законодавне власти и јавност у цјелини.

Конечно, владе свих земаља треба да обезбједе ефикасне поступке и одговарајуће механизме, како би се на њиховим територијама, у складу са њиховим законодавством, остваривао свим лицима ефикасан и равноправан приступ адвокатима, без обзира на разлике било које врсте.

Посебно указујем на гаранцију за дјеловање, којом се обавезује суд и орган управе да не смије онемогућити правном заступнику адвокату да учествује у поступку пред тим органом, када је то право њему или његовом клијенту по закону признато, осим ако је адвокат дисквалификован у складу са националним законодавством и праксом или сагласно наведеним основним принципима.

Што је адвокату и његовом клијенту признато националним законодавствима и праксом и са којим проблемом се сусрећу адвокати у извршавању дјелатности?

Одговор на ово питање покушаћу дати конкретно само када је у питању право прекограничних адвоката да извршавају дјелатност адвоката пред судовима и органима управе у Републици Српској.

Одредбом члана 29. Закона о адвокатури Републике Српске је нормирано да пред судовима и органима управе у Републици Српској, клијенте може заступати искључиво адвокат, који је уписан у именик адвоката Адвокатске коморе Републике Српске или одговарајући именик Адвокатске коморе Федерације Босне и Херцеговине. Значи, искључиво.

Изузетак је садржан у одредби члана 35. Закона о адвокатури Републике Српске, према којој адвокат који посједује дозволу за вршење дјелатности адвоката, издату од асоцијације адвоката стране државе, може у појединим случајевима заступати и бранити правне субјекте пред судовима и државним органима у Републици Српској, уз претходну сагласност Министарства правде Републике Српске, које је дужно да о томе прибави мишљење Адвокатске коморе Републике Српске. Значи, услов без којег се не може.

Наведена ограничења се не односе на право адвоката страног држављанина, који према законима своје државе испуњава услове за извршавање адвокатске дјелатности да на територији Републике Српске пружају правну помоћ у вези са правом његове државе. То је нормирано чланом 29. став 4. Закона о адвокатури Републике Српске.

Заступам став да за наведена законска рјешења постоје оправдања. Неспорна је разлика националних законодавстава, која има за последицу недостатак одговарајућег образовања и обуке адвоката.

Због тога, а у циљу заштите права клијента, сагласно основним принципима о улози адвоката, који садржи и то да је адвокат дужан да савјетује клијента у вези са његовим законским правима и обавезама, као и функционисању правног система, оправдана је и наведена рестриктивност у признавању права.

У пракси пред судовима и оганима управе у Републици Српској клијента може заступати прекогранични адвокат који према законима своје државе испуњава услове за извршавање адвокатске дјелатности само по два основа и то – ако између те државе и Републике Српске закључен уговор о правној помоћи у грађанским и кривичним стварима, размјенене ноте и под условом да је такво право тим уговором регулисано, и у другом случају – на основу законског и фактичког реципроцитета, тј. на основу већ поменутих одредби Закона о адвокатури Републике Српске и када реципроцитет између двије државе није гарантован ни међународним уговором, ни законом, већ постоји у пракси.

У случају сумње о постојању реципроцитета такође је законом регулисано да обавезује тумачење даје Министарство правде Републике Српске.

Овом приликом желим посебно констатовати да не постоји воља и разумијевања коју вољу и разумијевање Република Српска има према адвокати-ма из осталих република, бивших република, сада држава екс Југославије, јер Република Српска покушава успоставити реципроцитет, иако од стране Републике Српске то не наилази на разумијевање. Хвала.

Господин Јосић Мулесимовић

Председник Адвокатске коморе Федерације Босне и Херцеговине

Желим да вам упутим најискреније честитке у поводу 144. обљетнице од-вјетништва у Србији!

Односи између наших адвокатских комора су заиста на завидном нивоу и то је, господине председниче Ваш допринос, допринос господина Недића, немерљив је допринос наступног говора колеге Томислава Дедића прије четири године, на нашој годишњој Скупштини у Сарајеву. У овом часу имамо једну малу замјерку актуелном предсједнику Адвокатске коморе Црне Горе, колеги Вујановићу, који је прије три, четири мјесеца обећао посетити свој родни Мостар, што још увек није учинио.

То је једини проблем у односима између наших адвокатских комора. Ти односи заиста могу бити примјер другима да и на оваквим односима можемо градити сваки реципроцитет, па и реципроцитет у обнашању наших послова.

Приближежио сам једну сјајну мисао проф. Перовића и дијелим његово мишљење када је казао да живимо у времену велике агресије на наше достојанство. Ми то најбоље доживљавамо на просторима Федерације Босне и Херцеговине и велико је питање како каже проф. Перовић, како очувати право као умјетност на простору права, правде и правичности.

Укратко ћу вам казати да ми заиста обнашмо наше дужности у врло сложеним друштвеним околностима, у околностима међународног рата, нажалост, недефинираног протектората међународне заједнице, гдје се са свих страна насрнуло на самосталност и неовисност одвјетништва као самосталне професионалне дјелатности.

На просторима Федерације Босне и Херцеговине и Републике Српске постоје два закона који су у неким стварима неусуглашени и мишљења сам да ћемо ми на овим просторима најпре морати мало унапредити наше унутарграничне ствари, а након тога рјешавати заједно и ове друге изван граничне активности. Мишљења сам, поштоване колеге, да живимо у једном врло интересантном временском раздобљу, раздобљу које пред одвјетништво поставља велике изазове и опет сам мишљења да ће ти изазови бити посебно наглашени у наредном временском периоду, када ће пред ове или оне судове доћи велики број предмета, где ће требати ангажман великог броја искусних одвјетника који ће људима, који се нађу у невољи моћи пружити адекватну правну помоћ.

Живот протеклих стољећа на овим просторима створио је такве односе да из њих мора доћи до снажнијег повезивања, па и између одвјетника на овом простору.

Мишљења сам да постојећа решења реципроцитета не гарантирају баш људима да ће моћи остварити своја сва законска права. Мишљења сам да ће то бити могуће решити једино адекватним међународним споразумом. У том правцу, у Одвјетничкој комори Федерације Босне и Херцеговине заиста постоји воља и постоји разумевање. Рекао сам на почетку, а са тим ћу и завршити, да на подлози овако добрих односа и разумијевања између наших комора биће могуће изградити још боље односе реципроцитета и заједничке сурадње. Хвала.

Господин Ненад Јанићевић

Председник Адвокатске коморе Републике Македоније

Поштовани председниче, поштоване колеге, драги пријатељи, користим ову прилику да се захвалим на позиву што сам данас међу вама. Говорим у своје име, у име македонске делегације, колеге Кадијева и госпође Павловске и истовремено преносим поздраве свих 1.200 адвоката Македоније. Сви подржавамо овакве скупове, па било то у Скопљу, Београду, Сарајеву, Бања Луци, Подгорици, а ја бих рекао и мало даље, Прагу, Софији, Љубљани и даље.

Најтеже је када адвокат добије задатак да уради рад, онда је он нешто другачији од оне адвокатске креације, где наша завршна реч у свим споровима добија другу димензију. Међутим, када добијете задатак да направите нешто и то треба изложити пред овако еминентним скупом, онда сам и поред

свих обавеза приступио припреми овог материјала. Ако већ говоримо о прекограничним активностима адвоката, сведоци смо изванредних односа који владају међу адвокатским коморама бивше Југославије, нашим драгим пријатељима из Европе, па и даље, морам истаћи да одређени проблеми који се јављају су ваши, па и наши.

У Савезу адвокатских комора Европе говори се да је проблем једне нације, једне државе предмет свих чланица те велике европске фамилије.

Када говоримо о прекограничним активностима адвоката, господин Живановић је доста говорио, као и сви претходи дискусанти, ја бих кратко указао на неке међународне стандарде који обавезују и истовремено указују на деонтолошки кодекс, особито Републику Македонију, али и све друге чланове Савеза адвокатских комора Европе као посматраче, а надам се да ће ускоро и Адвокатска комора Србије и Адвокатска комора Црне Горе постати члан посматрач, дакле, ући у европску фамилију где сви на неки начин делимо заједничке проблеме, где се окупљамо у циљу изналажења заштите професије ма где је обављали.

Полазећи од наше уставне постављености, хтео бих напоменути да сам Устав Републике Македоније, у члану 53. дефинише адвокатуру као јавну службу која обезбеђује правну помоћ и врши овлашћења у сагласности законом.. Ово указује да је адвокатура подигнута на виши ниво, на институционални ниво, што је једно од далеких случајева, имајући у виду погодбено и спроведбено право.

Чињеница да је члан 53. нашег устава који дефинише адвокатуру смештен у поглавље које говори о људским правима и слободама говори о значају наше професије, о значају наше постављености као право на квалификовану правну помоћ у заштити основних слобода и човекових права и слобода, као главну и једну од основних гаранција свих грађана.

Уставна одредба, која је своју коначну реализацију добила код нас нашим законом о адвокатури, 15. јула 2002. године, поставила је нове темеље. Доносећи тај нови закон, ми смо имали претходну сагласност Савета Европе, Савеза адвокатских комора Европе и велику подршку свих адвокатских комора Европе.

Међутим, како је неко споменуо проблеме са уставним судом, морам да кажем да је то карактеристично на нашем поднебљу. И ми смо имали једну лошу епизоду са претходним саставом Уставног суда. Морам да кажем да је сарадња са новим саставом Уставног суда код нас добра. Већ наилазимо на разумевање, односно имамо добру комуникацију, коју до недавно нисмо имали са бившим саставом Уставног суда.

Такав Закон о адвокатури представљао је вечити проблем одређеним групацијама, асоцијацијама, разноразним консалтинг бироима и разним организацијама које су на неки начин пре тога уживале подршку одређених судија Уставног суда који су се јављали као пуномоћници у поступцима, пре свега у Врховном суду, тако да су неки професори који су тада били чланови Уставног суда, из својих личних побуда, укинули такве одредбе нашег закона.

Само ћу вам рећи једну илустрацију – наше законско слово је гласило да адвокатску професију могу вршити само адвокати. Чак и таква формулација наишла је на оцену уставности и таква одредба је укинута од стране Уставног суда.

Поставља се питање ко може да врши адвокатску делатност? Укинуте су неке одредбе нашег закона. Међутим, ми смо тужили Републику Македонију и упустили се у ту правну борбу, а овом приликом желим да изразим захвалност Савезу адвокатских комора Европе, Међународној унији адвоката и, пре свега, нашем и вашем драгом пријатељу Сами Акл, који је у име Међународне уније адвоката дао сугестије, подршку Адвокатској комори Републике Македоније, тако да смо ми та решења, став те велике фамилије адвоката света пренели нашим релевантним факторима и већ одређене сугестије су нашле своју примену у новим законским решењима.

Наиме, оно што је укинато нашим законом о адвокатури, ми смо успели да то прогурамо у процесне законе. За разлику од нашег законског решења, у нашем новом Закону о парничном поступку у поглављу Ко може бити пуномоћник у поступку, успели смо да се изборимо да адвокат може бити заступник у грађанским споровима.

Оно решење које, нажалост, ви данас имате, да свако пунолетно лице са навршених 18 година може бити пуномоћник, заступник у грађанским поступцима пред редовним судовима остало је још само код вас. Ви ту морате максимално искористити ову нашу подршку, сва искуства која имамо, да се изборите да нико други не може бити пуномоћник. Какво је то решење да неки музичар, физичар или биолог заступа одређену странку у споровима?

Имали смо проблема и са нашим бироима. Чак смо имали упад и могли смо се наћи у једној ситуацији као што су се нашле наше колеге из Румуније, чак из Пољске, где је направљена тзв. паралелна адвокатска комора. Дао бих вам илустративан пример: наших колега у Пољској има пет хиљада чланова, а заступника или консалтинг бироа, односно правника који раде у правним друштвима има преко 20.000. Имамо једну ситуацију да пет хиљада адвоката постају минорни у односу на 20.000 оних који раде као правници у правним фирмама које се региструју без проблема у регистрационим судовима у Пољској.

Имали смо ситуацију да је у Закону о доношењу националне класификације делатности покушано да се омогући да правна друштва имају могућност да у својој регистрацији делатности без проблема добију шифру делатности „други правни послови“.

На тај начин, у великој мери постојао би исти проблем који имају наше колеге у Пољској, Румунији, а мислим да се тај проблем полако јавља и у Бугарској.

Била би велика опасност дозволити правним фирмама да без проблема имају у својој делатности друге правне послове. Било би погубно и у самој Републици Македонији. Међутим, успели смо, уз правну борбу, користећи све правне аргументе лобирања, притиске да у националној класификацији добијемо посебну шифру да се послови у великој мери заштићују.

Мислим да су оваква искуства, као што ми црпимо ваша искуства и примењујемо их код нас, веома битна. То је једна од главних карактеристика оваквих и сличних скупова.

Међутим, мора се искористити време у коме живимо. Колега Недић је споменуо да декретом министар правде решава заступање по службеној дужности. И ми имамо такав проблем код нас. Чак су код нас изражене још неке ствари, да поједини председници судова направе дил са одређеним бројем адвоката. То је једна машина. Постоји листинг где се те наше колеге саглашавају да добију 50% од предвиђене накнаде. Оне колеге које инсистирају на пуној тарифи, никада не могу бити постављени по службеним дужностима.

То се више осећа у нашим мањим срединама. Некако, то би у Скопљу можда било теже јер је велика концентрација адвоката, али то функционише и у Скопљу. Ми смо као Комора о томе заузели став да се мора усагласити тарифа и применити тарифа.

Имали смо проблем, до крајњег незадовољства, одређеног броја судија, професора на правном факултету који, морам истаћи, код нас по новом Закону о адвокатури не могу обављати адвокатске послове. Ако неко жели да обавља адвокатске послове мора бити члан коморе.

Оно решење које ви имате да одређени професори вршећи послове из неких процесних предмета могу заступати у спору – ми смо то решење код нас укинули. Професор не може бити адвокат. Може бити професор, цењен и уважен, али никако адвокат.

Дошли смо до ситуације да једну армију од 1.500 наших приправника, одређене судије, у циљу реформи које су обухватиле нашу државу у том делу, онемогућавају да заступају, са уредним пуномоћјем добијеним од тог принципала пред судовима, у поступцима до милион динара односно денара, тражећи при томе М1 и М2 образац да се види да ли су запослени или да ли плаћају порез.

То су налози грађанских одељења појединих судова. Нисмо хтели да се упуштамо са сваким судом понаособ, него смо проследили писмо Врховном суду Македоније. Очекујемо одговор Врховног суда Македоније да се адвокатским приправницима омогући пословање, сагласно нашем Закону о адвокатури, сагласно Закону о радним односима и сагласно волонтирању као омогућеном институту који омогућава двогодишњи волонтерски стаж.

Наша активност је и у томе што смо указали да велики број волонтера, који постоји у судовима, добију судске списе у руке – како је то могуће да неко добије предмет неког лица, а незапослен је? Или, велики број извршилаца који добијају налог од стране суда? Дати предмет лицу које није запослено, опет може доћи до манипулације, тако да су неки документи из одређених предмета налазили и друго решење и излазили из списка на неки чудан начин, а без крунских доказа не може се доказати основаност или неоснованост, неко потраживање. Такве проблеме имамо и код нас.

То су ствари које ми, на крају крајева, решавамо преко нашег чланства, а Адвокатска комора Македоније је члан Савеза адвокатских комора Европе

већ 3,5 године и посматрач. Истовремено, као део овог региона, ми се здружено залажемо, као што је колега Ђорђевић то споменуо, да тако бројна адвокатура, тако велика, Адвокатска комора Србије и Адвокатска комора Црне Горе добију своје место у тој асоцијацији.

Мислим да је наше деловање у овим телима, како у Савезу адвокатских комора Европе, тако и у Интернационалној унији адвоката, оно што нас још више повезују, које нас још више професионално и пријатељски повезује.

Имајући у виду да говоримо о прекограничној сарадњи, морамо уважавати међународне стандарде и придржавати их се. У овом делу могао би да се састоји наш основни задатак.

Имајући у виду улогу коју адвокати, заједно са судијама, имају у одржавању и владавини права, што је есенцијално питање у заштити основних човекових права и слобода, намеће се питање и потреба поштовања стандарда и правила за вршење професије, које су генералне, односно обавезујуће за све адвокате.

Адвокати се морају придржавати следећих принципа у остваривању својих дужности: да је то пре свега таква асоцијација, односно комора, која штити интересе адвоката, интересе грађана и у релацији са самом професијом мора бити представљена од свих њених чланова изабраних у законској процедури и бити потпуно независна асоцијација која делује у оквирима једне уставне положбе у границама самог закона о адвокатури националних држава, односно ограничена само са својим установљеним правима.

Сви адвокати морају бити ослобођени спољашних, личних, финансијских и других интереса, који им омогућавају да буду у целости независни. Истовремено, адвоката требају карактеризирати морални интегритет, поверљивост, односно обавезно поштовање начела тајности. То подразумева поверљивост у односу на информације добијене од свог клијента, поштовање техничких норми, које је тако прецизно изнео у свом реферату колега Бељански, заштита интереса клијента и поштовање суда.

Ово су генерални принципи према којима се адвокат мора односити крајње принципијелно и са респектом, односно сав свој рад у том делу мора посветити томе, не чисто онако како је написано већ напротив, ми смо практичари. Теорија остаје као нешто иза нас, а пракса нас тера да будемо што приближнији самим грађанима, у чије име радимо.

Листам странице јер сам показао да сам се ипак мало више спремио у том делу. Међутим, да бих оправдао позив да не импровизирамо, јер када говоримо о међународним стандардима човек мора бити и прецизан јер ипак ово је еминентни скуп, и свака запета стављена на погрешно место може дати другачије значење.

Етичка права адвокатске професије су од великог значаја. Због специфичности саме професије адвокати су субјекти етичких захтева који би морали надмашити оно што имају остали грађани, а то су: достојанство, интегритет, независност и поверљивост. Етика је интегрални део правничке професије, будући да је од битног и есенцијалног значаја за нас адвокате.

Етичка правила успоставља адвокатска асоцијација и њих се морају држати сви адвокати, морамо бити самокритични, као што је колега Бељански споменуо – почистити двориште у својим редовима, а тек онда захтевати да се почисти двориште и код других. Међутим, нашим садашњим прописима судијама је дозвољено да кажњавају адвокате, а није дозвољено да кажњавају тужиоце, односно стоји одредба да могу казнити као странку у поступку, јер су тужиоци као странка у поступку. Међутим, до данас ни један тужилац није кажњен од стране суда, а имамо случајеве где је суд казнио много адвоката. Мислим да су у овом делу адвокатура и тужилаштво подједнаке стране у поступку.

Као Комора zaloжили смо се да се промени пракса да тужиоци који су до сада у судницама, заједно са судијама, чекали адвокате да са својим клијентима уђу на суђење – доставили смо допис свим председницима главних судова у Македонији, председнику Врховног суда и то писмо је дистрибуирано свим судијама кривичарима у делу, да тужилац мора чекати испред врата позив суда. То је безазлена ствар, која је веома битна за нас, јер на тај начин показујемо једнакост странака у поступку.

Имали смо једно турско решење, када смо били у Турској видели смо да Турци још од 1928. године имају неко решење да на путу, који је доста испод нивоа просторија, паралелно са судијама, до њега седи тужилац. Ми смо мислили да је то судија поротник, међутим, објаснили су нам да је то тужилац и да од 1928. године постоји ова традиција коју Турци не мењају.

У разговору који смо имали са новинарима када смо били гости Коморе, указали смо на овај проблем. За нас је мало несхватљиво, јер ипак смо ми млада држава у односу на Турску, која има веома дугу историју адвокатуре и она попут Коморе Србије има дугу традицију, међутим, већ неко право, односно неко затечено право веома се тешко мења. Ја сам у шали рекао да у наредних 80 година адвокат седи горе уз тужиоца, да се ово исправи.

У контактима које имамо са Комором Турске покренуто је питање да се измени и ова ствар која делује на клијенте. Ипак, клијент улази са својим адвокатом у суд, где се одређује његова судбина и није му свеједно да посматра да ли је на путу тужиоца или као што је код нас случај, да га тужилац већ сачекује.

На крају, хтео бих да напоменем још неке стандарде, на којима се морамо задржати, као професионалци морамо их уважавати и придржавати их се.

Адвокати своје задатке у односу на њихове клијенте морају да извршавају. Морају бити обавезни да саветују своје клијенте о њиховим законским правима и обавезама, као и о могућем исходу и последицама њиховог случаја, а свакако и о финансијским трошковима, да се труде да спор реше пре свега на пријатељски начин, односно погодбено, свакако ако постоје услови за то; да преузимају све неопходне правне мере за заштиту, поштовање и јачање права интереса наших клијената, да не преузимају већи обим посла од онога што је разумно и што могу завршити.

Имајући у виду нашу прекограничну сарадњу, морају истовремено да сарађују са адвокатима других земаља због унапређења улоге адвоката, осо-

бито водећи рачуна о међународним категоризацијама, о међународним владиним и невладиним организацијама, да се брину о високој компетентности адвоката и за поштовање стандарда и судбину адвоката у овим нашим срединама.

Начин и обим имплементирања горе наведених општих стандарда већ формира слику наше професије на почетку XXI века. Основни принципи професије са којима се препознајемо свуда у свету су да је адвокатура добро едуцирана и компетентна професија, професија која своје задатке врши независно у правом смислу речи, професија вођена етичким принципима и професија која препознаје своју одговорност према клијентима и јавним интересима.

Професија адвокат мора безрезервно да апсолвира ове принципе који произилазе из реалности, али по захтевима и потребама наших клијената, будући да је то од есенцијалног значаја за нашу професију.

Ми адвокати у овим нашим малим балканским земљама са дугом или кратком адвокатском традицијом, као и адвокати широм света, у нашим адвокатским коморама, у нашим правним друштвима, у нашим канцеларијама, у нашим јавним и приватним животима, морамо да се посветимо и да направимо овај свет још лепшим. Хвала.

Господин Мишија Сјујан

*Генерални секретар Адвокатске коморе Словеније
и регионални секретар Међународне уније адвоката
за средњу и југоисточну Европу*

Поштовани председниче, поштоване колеге, захвалио бих на позиву и уједно честитао вашој комори овај јубилеј. Као регионални секретар, желео бих рећи само то да сам био изненађен када ми је колега Бељански послао пресуду Уставног суда Србије и упутио ме у проблем који је са тим настао.

Морам признати да сам био изненађен – како је могуће да данас када је принцип слободне и независне адвокатуре опште признат, како је могуће да Уставни суд заузме тако погрешно становиште? Мислим да смо у оквиру Међународне уније адвоката одмах реагирали и надам се да је ова реакција, нарочито у особи господина Лутона, имала оно што ће оставити учинак.

Што се тиче прекограничне делатности, хтео бих да кажем неке мало конкретније ствари. Брзо ће проћи две године како је Словенија постала чланица Европске уније. Прије тога, ми смо морали наш Закон о адвокатури усагласити са Директивама Европске уније. Ми смо то направили и донели следеће решење – јасно је да може страни адвокат радити у Словенији само ако има назив адвокат, односно ако му је признато то својство у његовој држави.

Наш закон прво говори о адвокатима из земаља Европске уније и познаје више облика, по којима адвокат из земаља Европске уније може радити у

Словенији. Први облик је тај да добије назив адвокат и има сва права која има словенски адвокат, али по том примеру мора направити испит о познавању права Републике Словеније. Ако је то направио и ако је имао услове у својој матичној држави, онда он има право да врши све услуге, све радње које може вршити и словенски адвокат.

Други облик је тај да адвокат из Европске уније може савјетовати правним и физичким особама и у том примеру му не треба полагати испит из знања словенског права. Али, уколико жели заступати пред судом, онда мора радити са словенским одвјетником. Иначе, ако даје савјете, прави уговоре итд. то му није потребно, али само на подручју међународног права, права Европске уније.

У том својству он може користити у Словенији име своје матичне државе. Значи, ако говоримо о Немачкој, он у том примеру наступа у Словенији као *hexanwild*, он нема права на назив одвјетник. Ако један овакав адвокат ради у Словенији три године и докаже да је стварно радио те године, онда он добија право да добије назив адвокат, да употребљава име *hexanwild* и да ради све оно што може радити и словенски адвокат. Али, то морамо доказати предметима на којима је ове три године радио.

Постоји још једна могућност да страни адвокат ради на конкретној ствари, обавештава Комору и Комора проверава да ли је испунио услове и издаје му потврду да може радити на некој конкретној ствари. У том примеру, уколико хоће заступати на суду, мора радити са словенским одвјетником, под називом *hexanwild*.

Ако погледамо како се то упражњава у пракси, морам рећи да имамо само шест страних адвоката, који су већ уписани у именик страних адвоката, под другом варијантом а то је да могу радити у Словенији као *hexanwild*, да могу радити само на међународном праву, праву своје земље и уколико желе радити на суду, морају радити са словенским одвјетником. Двојици страних адвоката смо дозволи у два наврата да могу пружати услуге за поједине примере.

Из искустава Адвокатске коморе Словеније, страни адвокати се баве давањем савета страним фирмама или словенским клијентима који имају неке интересе у другим земљама Европске уније. Ови адвокати се до сада још ни у једном примеру нису појавили на суду. Дакле, што се тиче овог питања, мислим да класична адвокатура, кривично право, цивилно право, радно право итд., сигурно неће бити подручје, то бар говорим за Словенију, на којем би они заступали словенску адвокатуру.

Што се тиче адвоката из земаља које нису чланице Европске уније, наш закон каже да могу радити у Словенији у свим овим облицима које сам прије споменуо, под условом реципроцитета. Значи, то ће требати сада узети у обзир, али до сада се још није појавио ни један адвокат из других земаља које нису чланице Европске уније, који би желео по једном од ових облика радити у Словенији.

Напоменуо бих и то да је Словенија мала и можда зато није толико интересантна за стране одвјетничке фирме. Могу рећи да, нарочито уз то што смо већ и ми имали канцеларије које су се пуно бавиле страним клијентима,

које су имале пуно страних клијената, није дошло до тога да би све ове примере, све ове нове стране фирме, које су заинтересирани за наступање на нашем простору угрозиле нашу адвокатуру.

Јасно да то неће важити за све, нарочито мислим да је то проблем што се показало код примера Мађарске, а вероватно и Србије, јер ви сте велико тржиште и ви сте интересантни, али ви имате доста канцеларија које су већ сада способне да задовољавају интересе клијената који долазе из иностранства. Хвала.

*Господин Дмијтар Малџев и
господин Александер Петров*

Представници Адвокатске коморе Софије

Закон који се односе на ову област је Закон о адвокатури, био је на снази од 1991. до 2004. године, након чега је усвојен садашњи закон. Нови закон обезбеђује да страни адвокати раде у Бугарској и у том погледу утврђују неколико чињеница.

Адвокат који ради у Бугарској треба да поднесе одговарајући захтев Адвокатској комори, дајући документ из своје земље, а Савет адвокатске коморе разматра захтев и доноси позитивну или негативну одлуку, у погледу пријема таквог адвоката у Бугарску адвокатску комору.

Садашњи закон прави разлику између могућих правних представника из земаља Европске уније и оних који долазе из држава ван Европске уније. У првом случају погледаћемо представнике Европске уније. Они могу да раде у Бугарској по два основа. Као прво, могу да раде једнократно, у вези са једним предметом, а у другом случају у сарадњи са представницима бугарске адвокатске коморе.

Када се ради о овој првој варијанти, када раде само по једном предмету, страни адвокат је једнак бугарском адвокату и у том случају се третира на исти начин као и његов бугарски колега. Он може користити своју функцију на целој територији и има обавезу да обавештава адвокатску комору и суд о томе где се налази. Затим, да би вршио ту функцију, мора да представи своје стручне акредитиве из земље свог порекла Бугарској адвокатској комори и дужан је да поштује правила адвокатске коморе у Бугарској. Уколико је према закону потребно да се укључи и колега из Бугарске, страни адвокат има право на помоћ од колеге из Бугарске. Када се траже документи о стручности, страни адвокат треба да достави одговарајуће документе. Уколико страни адвокат жели да постане члан Бугарске адвокатске коморе, мора да достави одговарајућа документа о својим квалификацијама, мора да достави документа о положеним испитима и мора да достави одговарајуће документе особе која ће га пратити по ступању у Бугарској.

Адвокатска комора затим доноси одлуку у вези са тим захтевом. Уколико се кандидат одбије, он има право на жалбу. Рок је 14 дана, и то Врховном

суду Бугарске. Уколико буде примењен у адвокатску комору, он се уписује у регистар у року од 14 дана од тренутка доношења позитивне одлуке. Он има право да представља своје клијенте, без обзира да ли су бугарске националности или странци и то пред судовима у Бугарској.

Страни адвокати који не потичу из Европске уније, такође имају право да се региструју у адвокатској комори и то на основу сличних услова. Такав кандидат треба да подноси захтев Адвокатској комори и да представи документа о својој струци.

Постоји још једна одредба на основу закона. Када се ради о приступању адвокатској комори, потребно је три године искуства на територији Бугарске, искуство као адвокат. Затим, у закону је утврђено да адвокат треба да достави доказ о непрекидном раду, дакле од три године на територији Бугарске. Адвокатска комора ће проверити акредитиве, тј. документе кандидата и од страног кандидата такође може тражити додатне писмене информације. Након процене кандидата, уколико се утврди да задовољава услове, Адвокатска комора доноси одлуку да се страни адвокат упише у регистар адвокатске коморе.

Друга опција претпоставља могућност да страни адвокат полаже одговарајући испит, а процедура је следећа – страни адвокат доставља захтев Адвокатској комори и доставља доказе о својој стручности, који потичу из његове земље порекла, који нису старији од три месеца. Затим, има право да полаже испит који оцењује адвокатска комора и то пред комисијом, која се састоји од неколико чланова, тј. председника који је заправо члан Врховног савета Адвокатске коморе и неколико чланова који су судије са разних судова и то у складу са законом. Испит се спроводи на бугарском и то усмено и писмено. Кандидат се оцењује да ли је положио или није. Страни адвокати који су чланови Адвокатске коморе могу бити лишени својих права на основу одлуке врховног органа Адвокатске коморе.

Страни адвокати из земаља које нису чланице Европске уније, у складу са чланом 10. параграф 1. садашњег Закона о адвокатури, такође могу постати чланови или представљати стране држављане пред националним судовима, уколико постоји принцип реципроцитета са земљом порекла. Професионалне активности страног адвоката су ограничене на једнократно поступање, тј. поступање по једном предмету. Још једна лимитација је та да клијент страног адвоката може бити грађанин земље порекла таквог адвоката. Дакле, он не може представљати бугарске грађане. Он, такође, може поднети захтев Адвокатској комори у писменој форми, а Адвокатска комора ће му одобрити право да представља клијента пред бугарским судовима.

У закључку указује се пажња на три околности. Када се даје право да се врше права представљања пред судовима у Бугарској, страни адвокат је под обавезом да представи доказе о свом професионалном искуству и звању које је стекао у земљи порекла. Страни адвокат који је члан своје матичне адвокатске коморе може вршити своје професионалне активности, бранити клијенте и њихова права и правне интересе пред бугарским органима, али може користити бугарски званични језик. Све одредбе Закона о адвокатима које

регулишу питања страних адвоката из земаља Европске уније и регулишу повезана питања, ступају на снагу оног тренутка када Бугарска буде постала члан Европске уније. Хвала.

Господин Кујовски Милан

Представник Адвокатске коморе Чешке

Дозволите ми да изнесем неке напомене у вези са овим што смо данас слушали. Ситуација у Чешкој је слична као у Словенији. Могли смо да чујемо шта је рекао наш колега из Словеније у вези са европским правом када се ради о могућности да се било који адвокат региструје у адвокатској комори и да може да ради као европски адвокат у Чешкој.

За нас то није била нека велика промена, јер смо 1990. године кренули у том правцу. Код нас су бројне, углавном немачке и западноевропске фирме успоставиле своје бранше тако да су многи адвокати, правници заправо сарађивали са тим колегама и у претходном периоду.

Дошло је до великог повећања броја адвоката. Сада имамо скоро 9.000 адвоката, који су чланови Адвокатске коморе и 2.500 млађих адвоката приправника. Дакле, на популацију од 10.000.000, сматрамо да је то велики број адвоката. Међутим, супротно ономе о чему сте говорили, ради се о томе да је потребно дозволити адвокатима, у смислу прекограничне активности, да раде на судовима у другим републикама, рецимо бивше Југославије или у другим земљама у иностранству.

Ми морамо да штитимо интересе наших адвоката, јер смо заиста изложени великом притиску од стране политике Владе и политике на европском нивоу, која нас приморава да Адвокатска комора у Чешкој буде што је могуће либералнија.

Ми смо усвојили нови Закон о адвокатури, који следи нови развој догађаја и усвојили смо неке веома револуционарне норме понашања. На пример, први пут се дозвољава да радите као запослени адвокат. Не верујемо да ће баш бити много њих који ће тако радити, јер се каже да морате бити запослени од стране другог адвоката који је члан Адвокатске коморе, тако да се то односи само на такве случајеве.

У вези са тим, суочени смо са разним изазовима у вези са тим компанијама западног типа. У том погледу смо суочени са многим етичким проблемима, проблемима у вези са конкуренцијом, питањима публициитета. Један већи проблем је сада како да се назове компанија адвокатска фирма, јер неки чешки адвокати сматрају да њихове правне услуге нису баш најбоље. Те западне фирме користе нека имена из домена фикције, тако да се по овом питању води повелика полемика.

Ми покушавамо да спречимо нешто што се не може спречити, што и не треба да спречимо, већ да обезбедимо да наши адвокати уживају исту улогу

као и остали, рецимо ако желимо да радимо у Аустрији или у Немачкој, које су у нашем суседству, да те могућности имамо.

На пример, аустријски адвокати нису толико либерални, они се труде из петних жила да заштите своје тржиште, а то је нешто што и ми у крајњој линији треба да радимо. О томе је већ разговарано и о томе су вођене дискусије.

Чуо сам разне дискусије од вас у вези са ситуацијом у бившим југословенским земљама. Неки проблеми су познати и нама у Словачкој. Међутим, сада када смо ушли у Европску унију суочили смо се са другим проблемом. Не можемо обезбедити нашим адвокатима довољно добре услове, једнаке као и адвокатима у земљама Европске уније, на чему ћемо наставити да радимо

*Господин Andej Popovec и
господин Miroslav Lehotsky*

Представници Адвокатске коморе Словачке

Волео бих да наставим тамо где је мој колега завршио и волео бих да истакнем да се ми суочавамо са сличним проблемима какви су у Словенији и у Чешкој. Ти проблеми су у вези са прекограничним активностима адвоката и такође, у вези са новим Законом о адвокатима, који је усвојен 2004. године, дакле шест месеци по приступању Европској унији. Уопштено говорећи, морамо рећи да је Закон о адвокатури заправо усвојио директиву Европске уније, која се односи на олакшавање пружања услуга и олакшавање практиковања наше професије у Европској унији.

Сада, што се адвокатуре тиче, ми имамо два типа адвоката који нису Словаци. Ту имамо европске адвокате. То је било ко, ко потиче из земаља Европске уније, а такође имамо и међународне адвокате, који су адвокати који долазе из земаља ОЦД и Светске трговинске организације.

Такође, као и у Чешкој Републици и у Словенији, имамо стране адвокате који немају сталну дозволу за рад, не раде стално у Словачкој.

Сви други услови су слични због саме директиве Савета Европе, која је морала да се усвоји. Моја последња примедба јесте да је Европска унија на добар начин решила овај проблем у вези са прекограничним активностима адвоката, али то такође ствара одређене проблеме.

IN MEMORIAM

ДР ЈОВАН БУТУРОВИЋ (1931–2005)

Дана 29. децембра 2005. године умро је истакнути београдски адвокат др Јован Бутуровић, чија је лична и радна биографија веома занимљива и поучна за млађе генерације правника.

Рођен је 1931. године у селу Медевци, општина Медвеђа, у патријархалној угледној породици Љубомира Бутуровића, која је оставила дубоке трагове на формирање његове личности и његовом животном путу.

Основну школу завршио је у Лебану, а средњу техничку школу у Суботици. По завршетку средње школе, а следећи ратничке традиције своје родне Горње Јабланице, определио се за официрску професију. У том циљу, конкурисао је и био примљен у Војно-поморску академију у Дивуљама код Сплита, чију је шесту класу завршио са одличним успехом 1955. године. Као официр Југословенске ратне морнарице службовао је у Пули и Сплиту, вршећи једнако добро разне војне дужности у оружаним снагама СФРЈ.

Жеља за новим и ширим знањима снажно је утицала на њега да се упише као ванредни студент на Правни факултет у Загребу, на којем је дипломирао 1962. године. После тога, по сопственом захтеву, прешао је да ради у правној служби ЈНА, чиме започиње његова веома успешна каријера војног правника.

Ову каријеру започео је дужношћу војног иследника у чину капетана у гарнизону Пула. Потом је напредовао по хијерархијским положајима у војном правосуђу. Био је судија Војног суда у Сплиту, заменик војног тужиоца ЈНА и војни тужилац Југословенског ратног ваздухопловства, да би каријеру војног правника

завршио као реномирани судија и председник Кривичног одељења Врховног војног суда, са чином пуковника, у времену од 1981. до 1992. године, када је и пензионисан. При обављању свих помнутих дужности дошле су до изражаја позитивне особине његове личности као што су: лично поштење, изузетна радна енергија, велике интелектуалне способности, истинољубивост и доследност у примени важећих правних норми. У односима са колегама и сарадницима имао је коректне и другарске односе, док је пријатељству, као посебној категорији међуљудских односа, придавао посебан значај.

Међутим, све наведене особине и карактерне црте његове личности, заједно са до тада стеченим искуством у практичној делатности и постигнутим стручним образовањем, нарочито су дошле до изражаја за време док је обављао дужност судије и председника Кривичног одељења Врховног војног суда. И то не само кроз квалитет донетих пресуда и других судских одлука, већ и кроз њихове писане обраде, што му је донело углед врсног судије кривичара Врховног војног суда не само у војном правосуђу, већ и шире у цивилним правничким круговима. Томе је свакако допринело и његово изузетно активно учешће у заједничким седницама свих врховних судова СФРЈ на којима су заузимани правни ставови по појединим питањима чија је примена у пракси била спорна или сложена, као и на разним стручним саветовањима која су организовала удружења за кривично право и криминологију или одређени научни институти.

За постигнуте успехе и заслуге у војном правосуђу одликован је са четири ордена, а уз то је више пута похваљиван и награђиван.

Али, упоредо са обављањем помених дужности у војном правосуђу др Јован Бутуровић је стално радио и на свом даљем стручном образовању на вишим нивоима. Тако је ванредно завршио последипломске студије на Правном факултету у Београду и магистрирао 1974. године. Затим је на истом факултету докторирао 1977. године са дисертацијом „Продужено кривично дело“, која је оцењена као значајан допринос науци кривичног права, те објављена као књига 1980. године. Осим тога, био је запажен и запамћен по великом броју научних радова, које је објављивао почев од 1967. године па до краја живота, претежно из области кривичног права и кривичног поступка. Наиме, он је сам или као коаутор објавио четири књиге, а сам преко 60 чланака теоријског карактера, најчешће везаних за спорна питања примене кривично-правних норми у пракси. Такође је објавио и преко 20 приказа књига других аутора или страног кривичног законодавства. Занимљиво је да су ти чланци и прикази објављивани у разним стручним правним часописима, као што су: „Југословенска ревија за кривично право и криминологију“, „Билтен правне службе ЈНА“, „Правни живот“, „Наша законитост“, „Архив за правне и друштвене науке“, „Правник“ и др. Код тога треба истаћи да је у часописима „Југословенска ревија за кривично право и криминологију“ и „Билтен правне службе ЈНА“ био и члан њихових редакцијских колегијума.

Обогаћен великим искуством у практичној делатности у војном правосуђу и изузетним познавањем теорије кривичног права и кривичног процесног права 1992. године започео је своју адвокатску каријеру у којој је провео 14 година. Као адвокат показао је све квалитете врсног стручњака, посебно у материји кривичног права и кривичног поступка, увек спреман да се енергично бори за право и правну сигурност сваког човека коме је правна помоћ била потребна. За њега је

адвокатура била служба правди уз доследно поштовање адвокатске етике. Сваком предмету прилазио је са пуним ангажовањем, максимално се залажући у одбрани свог клијента коришћењем свих законских средстава. Запамћен је по многим својим изванредним одбранама окривљених пред војним и цивилним судовима. Таква његова остварења у адвокатури уз поштен, частан и савестан рад, који је био у складу са његовим карактером и породичним васпитањем, учинила су га познатим београдским адвокатом.

И што је такође значајно, као адвокат наставио је са својим научно-истраживачким радом о чему сведоче чланци: „О неким аспектима крајње нужде у рату“, који је објављен 1995. у „Архиву за правне и друштвене науке“ бр. 2, и „Примедбе на нацрт кривичног законика“ који је објављен 1998. у „Браничу“ бр. 4.

Поред тога, пратио је пажљиво и сва друштвена збивања у нашој земљи и према истима је заузимао одговарајуће ставове, најчешће опозиционе природе према тадашњем режиму у Србији. Међутим, није припадао ниједној политичкој партији, али је био члан и оснивач невладине организације „Центар за цивилно војне односе“. Сарађивао је и са другим нашим и страним невладиним организацијама које су се бавиле људским правима. После промена у Србији од октобра 2000. године, дао је и велики број интервјуа за наша и страна средства информисања, а неретко се појављивао и у појединим ТВ емисијама. Најзад, остао је запажен и по својој оставци коју је дао на чланство у Независној комисији формираној за испитивања случаја погибије војника-гардиста у касарни Топчидер у Београду.

Таквим својим ангажовањем у борби за људска и грађанска права и за правну државу, а још више за човека, др Јован Бутуровић је и као адвокат оставио видан траг и у адвокатској професији.

Др Јован Бутуровић је био и високоморалан породичан човек, добар супруг и брижни отац. Заједно са супругом Аницом подигао је и правилно васпитао троје деце: сина Љубомира и кћерке Јадранку и Жељку. Своју љубав према науци

пренео је и на своју децу тако да су она, свако у својој струци стекла научна звања доктора одговарајућих наука (техничких, односно медицинских).

Смрт своје вољене супруге Анице 1999. године тешко га је погодила. Али,

као стамен човек преживео је и тај тежак ударац. Као храбар човек у животу, храбро је поднео своју тешку болест и дочекао крај живота у стану поред своје породице.

*Др Миомир Лушовац,
адвокат из Београда*

РАДИВОЈЕ ПОПОВИЋ – ПОП (1926–2006)

Адвокати Чачка и адвокати Србије данас се опраштају од великог адвоката и још већег човека, нашег Радивоја Поповића Попа. О Попу, његовој личности и посебности се може говорити данима а да опет све не буде речено и да слушаоца ускратимо за представу о великом човеку, великом адвокату, брижном и племенитом оцу и супругу. Због тога су овај тужни повод и моја данашња улога изузетно тешки и деликатни јер се у најкраћим цртама морам дотаћи свих особености једног готово нестварног човека, личности каквих више готово да нема.

Сви који су га познавали имали су привилегију да буду оплемењени дружењем са њим. Он је био извор оптимизма, ведрине, мудрости, довитљивости и само њему својствене духовитости.

Своја прва адвокатска знања стекао сам управо од њега. Понosan сам што сам био његов ученик али и фасциниран његовом личношћу. Праксу и дружење са њим сматрао сам божјим даром јер сам у њему спознао врсног znalца за кога није било тајни у било којој области права. Дивио сам му се са каквом лакоћом је налазио решења и за најкомпликованије случајеве и са каквом страшћу се борио за своје правничке визије. И онда када га видите замишљеног у неком свом чаробном свету, можете погрешно помислити да он заправо и није ту да је одлутао са неким својим лепим мислима а он ће вас већ у следећем тренутку демантовати и задивити својом луцидношћу и концентрацијом.

Оно што га је издвајало и разликовало од свих нас јесте његов однос са људима и са клијентима који су га гледали

као своје божанство. Толика међусобна приврженост која је по правилу окончана највећим пријатељством, врло често и кумствима, давала су му посебност која је заслуживала дивљење. Не познајем човека који је у животу стекао толико пријатеља и толико кумова као наш драги Поп. Између њега и његовог клијента никада није постојала некаква баријера. Слушајући његове разговоре са клијентима и учећи од њега, имао сам утисак да се он годинама познаје са човеком кога он заправо први пут види и који му се обратио за помоћ. Поверење које је тако успостављено, памтило се и лако претварало у најприснији однос.

Вероватно због тога, као адвокат је трајао и трајао, постао легенда чачанске и српске адвокатуре, човек по коме су и нас људи почели да препознају у другим градовима, неизоставно питајући за њега. Тешко да ћете у Србији или Црној Гори срести адвоката или судију који га није познавао или за њега бар није чуо. Као адвокат радио је 46 година, од далеке 1960. године када се уписао у именик адвоката у Чачку обављајући пре тога 4 године правничку праксу у адвокатским канцеларијама Богољуба Лазаревића, Љубомира Стаменковића и Милорада Лекића у Београду, а потом и у канцеларијама великана чачанске адвокатуре др Јанка Баричевића и Љубомира Михајловића Бека са којима је заиста ушао у легенду наше професије. Не могу а да не поменем ни његове судијске дане у Среском суду у Великој Плани, приправништво у Окружном суду у Врању и службобање у имовинско правној служби општине Босилеград. Вероватно

због тога, дијапазон његовог знања али и круг познаника и пријатеља, био је невероватан. Свуда је био омиљен, забаван, пун шарма и разумевања за сваког. Он је био утемелјивач данашње адвокатуре јер је био први који се определио да адвокатским приправницима несебично преноси знања и да од њих бриси будуће адвокате, судије, привреднике – а изнад свега људе.

Има још једна ствар по којој се наш драги Поп издвајао од свих. Он је уживао у томе да другоме даје и да се за другога жртвује, није битно да ли су у питању чланови његове породице, пријатељи или само познаници. Чинио је то тако несебично и страствено, а истовремено је уживао у томе. То је особина само најплеменитијих људи, а он је био управо такав. Адвокатура подразумева узимање и давање. Наш Поп је само давао и давао, од адвокатуре и од људи није тражио готово

ништа осим осмеха, шале, пријатељства... Сво своје богатство је носио у себи и са собом и зато је заслужио да му се дивимо. Њега је било немогуће наљутити. Ако би га неко повредио, знао је само да одмахне руком и да свима стави до знања да је он опростио и да сви схватимо да нико није тако велики као он.

Вероватно због тога је и смрт имала према њему огромно поштовање. Следила је његову максиму да адвокати умиру на ногама. До последњег дана био је у својој канцеларији, потом у судницама. И тог последњег јутра, устао је и спремио се за посао. А онда је пао и отишао у незаборав.

До виђења драги шефе, нека ти је вечна слава.

*Мирослав Д. Бојић,
адвокат из Чачка*

ЗА СЕЋАЊЕ – ПРИЈАТЕЉУ ВОЈИ БЕРБЕРОВИЋУ

„Кад камен с камена склониш – остаје траг“. А нек моли...

Тешко је, готово немогуће, нешто кратко лепо написати као сећање на пријатеља кога си волео и поштовао. Речи издају, мисли се мешају, осећања и сећања навиру... Они који га познају довољно, а онима који га не познају...

Бог нам је дао загонетку његовог прераног одласка. У истој је равни наш свакодневни живот. Чудо је живот – чудо је и смрт. Између – шта ко уграби.

Пушкин нам пева „нема среће у овом животу“.

Ко је Воја Берберовић?

Човек са великим Ч – човек с мером, мера човека.

Израстао као чемпрес – горостас прелепе невесте Јадрана и вољеног Мориња. Баш тамо где се спаја ваздух са Ловћена и неописиво плаво море Рисанског залива са Перастом окупаним сунцем који тихо дрема. Таква је и душа Воје

Берберовића. Живео је у равнотежи сам са собом, породицом, пријатељима, и то је налазио у овом нашем тешком послу адвокатури, хлебу са седам кора. Тај мир, сигуран сам, има и где још нисмо крочили – тамо онострано.

У замку његове душе Морињу и греда је греда.

Заборав је чудна ствар.

Време лечи и брише.

Воја неће бити заборављен, остали су жена, деца, унучићи. Остали су његови пријатељи. Остао је његов рад не видљив а вредан, скроман а велики, тих а громогласан (чак и у политици), и чега год се прихватио донело је плода. Ваљда се људи по томе познају. Син наставља његовим и нашим путем.

Зар је то мало?

Мој пријатељ Воја Берберовић...

„имао је рапшта се родити“...

Скидам капу.

Миша Павловић

CONTENTS

ARTICLES

<i>Momčilo Grubač</i> Adjustment of Criminal Law Code with Criminal Code – Still an Unfinished Job	5
<i>Jovan Krstić</i> New criminal procedure code or the ammendments to the existing one	20
<i>Nikola Bodiroga</i> The question of fact and the question in revision	33

DISCUSSIONS

<i>Miroslav D. Bojić</i> Outline of the criminal procedure codex	55
<i>Milan Rapajić</i> Tenure and it's protection	57

JURIDICAL PRACTICE

<i>Nenad Dželebdžić</i> Tenure – juridical practice	75
--	----

INTERNATIONAL CRIMINAL COURT

<i>Sreto Nogo</i> The concept, sources and the principles of international criminal law	85
--	----

REVIEWS

<i>Đorđe N. Lopičić</i> Comment on the law on underage perpetrators and criminal law protection of underage persons, a book by Obrad Perić	99
<i>Nedeljko Jovančević</i> Collection of juridical decisions concerning criminal law, a book by Ilija Simić and Aleksandar Trešnjev	101
Criminal procedure expenditures, (ed. mr Sretko Janković)	103
Criminal law protection of war captives in Yugoslav criminal law, a book by dr. Jelena Đ. Lopičić-Jančić	104
<i>Slobodan Mavrenović</i> The time when soliciting represented the biggest problem of our legislation	106
<i>Nenad Dželebdžić</i> Ripe discussion	109
<i>Nedeljko Jovančević</i> Scientific Congresses (Kopaonik '06, Tara '06)	110

BULLETIN NO. 46	113
------------------------------	-----

Cross-boarding activities of lawyers	136
---	-----

IN MEMORIAM

Jovan Buturović	177
Radivoje Popović – Pop	179
Voja Berberović	180

Тема часописа:

- Законодавна динамика у области кривичног и грађанског права, нови закони, измене, допуне...
- Хашки Трибунал

ОБАВЕШТЕЊЕ САРАДНИЦИМА

Уређивачки одбор часописа „Бранич“ моли своје сараднике да текстове за објављивање достављају уз следеће напомене:

- Име, презиме, звање и занимање аутора исписати у левом углу прве странице, изнад наслова; у прилозима за рубрике: *чланци, коментари и расправе*, а за рубрику *прикази* и остале рубрике, на крају текста.
- Радове куцати са таквим проредом да на страници има око 28 куцаних редова, са око 60 словних места у реду (страница треба да садржи око 1.800 знакова).
- *Обим радова*: за **чланке** не би требало да прелази 15 страница, за **коментаре и расправе** 10, а за остале прилоге 6 стр.
- Речи које треба да буду штампане latinicom – подвући линијом (обавезно).
- Фусноте треба да садрже следеће податаке, наведене овим редом: име и презиме аутора, назив дела, часописа или књиге, број тома ако постоји, место и година издања, број странице (скраћено стр.); када се исто дело цитира користе се скраћенице *Ibid.* или *op. cit.*
- Радове треба потписати и приложити адресу, e-mail и телефон за контакт.
- Код радова – чланака обавезно сачинити **САЖЕТАК** на српском (испод наслова); такође, **обавезно** сажетак треба да буде преведен и на један од светских језика, не дуже од једне половине куцане стране.

Уједно се обавештавају сарадници да се радови, објављени или необјављени, не враћају.

Уређивачки одбор

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

347.9

БРАНИЧ : часопис за правну теорију и праксу Адвокатске коморе Србије /
главни и одговорни уредник Недељко Јованчевић. – Н. С. год. 1, бр. 1 (јануар–март
1991) – Београд (Дечанска 13/II) : Адвокатска комора Србије, 1991– (Београд : Тон
плус). – 24 cm

Тромесечно. – Наставак публикације: Адвокатура (Београд) = ISSN 0350-087X
ISSN 0353-9644 = Бранич (1991)
COBISS.SR-ID 20883970

*Свим адвокатима
члановима Адвокатске коморе Србије
честићемо славу
„Светиоџ Јустина Философа“*

Председник
Адвокатске коморе Србије
Владимир Шеплија, адвокат